

En kartläggning

Minoritetsmedier och minoritetsmediepolitik i Sverige

Leonor Camauër

En kartläggning

Minoritetsmedier och minoritetsmediepolitik i Sverige

Leonor Camauër

SPFs skriftserie

2004:1 Massmediernas elberoende – Elavbrottet den 23 september 2003

2005:1 Minoritetsmedier och minoritetsmediepolitik i Sverige – en kartläggning

2005:1 Minoritetsmedier i Sverige – en kartläggning (katalog)

För tidigare publikationer se SPFs webbplats <http://www.psyctef.se/reports>

Utgiven av Styrelsen för psykologiskt försvar

ISSN 1401-2383

Stockholm, 2005

Omslagsbild Matton bildbyrå/studiomikrofon

Produktion Intellecta, Solna 2005 – 16011

Innehåll

SPFs förord	8
Författarens förord	10
1. Inledning	12
1.1 Syfte	13
1.2 Bakgrund	13
1.2.1 En krissituation och dess hantering	14
1.2.2 Integrerade system?	17
1.2.3 Kunskapsbehov	18
1.3 Kunskaps-/forskningsläget	18
1.4 Precisering av syftet	22
1.5 Avgränsningar	23
1.6 Studiens uppläggning	25
2. Studiens teoretiska ramar	26
2.1 Etniska kategoriseringars för- och nackdelar	26
2.2 "Invandrare" och "svenskar" – två problematiska kategoriseringar	27
2.3 Kultur	28
2.3.1 Kulturalisering av sociala problem	28
2.4 Etnicitet	29
2.5 Minoriteter	30
2.6 Integration	33
2.7 Mångkulturalism	34
2.8 Minoritetsmedier	36
2.9 Minoritetsmedier och den mångetniska offentligheten	37
3. Studiens tillvägagångssätt	39
3.1 Tillvägagångssätt vid framtagning av katalogen	39
3.2 Igångsättning av inventeringen av de olika medierna	40
3.3 Intervjugegnomförande och uppsökande arbete	42
4. Det mångetniska Sverige	44
4.1 Det mångetniska Sveriges demografi	44
4.2 De nationella minoriteterna	54
4.2.1 Samerna	54
4.2.2 Sverigefinnarna	55
4.2.3 Tornedalingarna	56

4.2.4 Romerna	56
4.2.5 Judarna	57
4.3 Glimtar från det mångetniska Sveriges verklighet	58
4.3.1 Politiskt deltagande	59
4.3.2 Arbetsmarknaden	60
5. Statens politik för invandrare och minoriteter	63
5.1 En kortfattad migrationshistorik	63
5.2 Nationella minoriteter	65
5.3 Minoritetspolitik, invandrapolitik och integrationspolitik	67
5.3.1 Framväxten av invandrapolitiken	68
5.3.2 1980-talets utvärdering av invandrapolitiken	70
5.3.3 1990-talets omvärdering av invandrapolitiken	72
5.3.4 Minoritetspolitik	73
5.3.5 Tre årtiondens minoritets-, invandrar- och integrationspolitik	75
6. Statlig politik och minoritetsmedieproduktion	78
6.1 Minoritets- och integrationspolitik	78
6.1.1 Minoritetspolitik	78
6.1.2 Integrationspolitik	79
6.2 Mediepolitik	82
6.2.1 Tryckta medier	84
6.2.2 Radio	87
6.2.3 TV	91
6.2.4 Etermedier och nationella minoriteter	94
6.3 Andra politikområden och institutioner	95
6.4 Lösningar i andra länder och transnationella initiativ	96
7. Minoritetsmedier i Sverige	100
7.1 Tryckta medier	100
7.1.1 Utbud efter språk	101
7.1.2 Periodicitet	103
7.1.3 Upplagestorlek	104
7.1.4 Utgivningsorternas och upplagornas geografiska fördelning	105
7.1.5 Statligt och annat stöd	106
7.1.6 Publikationernas ekonomi	107
7.2 Radio	107
7.2.1 Närradio: språk, sändningsvolym och publik	108

7.2.2 Närradio: utbud efter språk	110
7.2.3 Närradio: geografisk fördelning	111
7.2.4 Närradio: statligt och annat stöd	112
7.2.5 Närradioverksamheternas ekonomi	113
7.2.6 Sveriges Radio: sändningar på nationella minoritetsspråk	114
7.2.7 Sveriges Radio: sändningar på invandrade minoriteters språk	116
7.3 TV	117
7.3.1 Lokal-TV: språk och sändningsvolym	118
7.3.2 Lokal-TV: utbud efter språk	118
7.3.3 Lokal-TV: geografisk fördelning och räckvidd	119
7.3.4 Lokal-TV: statligt och annat stöd	120
7.3.5 Lokal-TV: programmens ekonomi	121
7.3.6 Sveriges Television: sändningar på nationella minoritetsspråk	121
7.4 Elektroniska nyhetssidor	123
7.4.1 Utbud efter språk	123
7.4.2 Uppdateringsfrekvens	124
7.4.3 Antal besökare	124
7.4.4 Statligt och annat stöd	125
7.4.5 Nyhetssidornas ekonomi	125
8. Fyra inblickar i minoritetsmediernas verklighet	127
8.1 TV Rahwana: Kvinnofrågorna särskilt viktiga	128
8.1.1 Självförtroendet måste stärkas	129
8.1.2 Sänder på svenska och tigriska	129
8.1.3 En ideell förening	129
8.1.4 Myndigheterna når ut	130
8.2 LIFS Radio Övergränser: Flerspråkig närradio	132
8.2.1 Fördelar och nackdelar	133
8.2.2 Obalans i närradioföreningen	133
8.2.3 Ska främja integrationen	133
8.3 Ruotsin Sanomat: Sverigefinsk femdagarsstidning	136
8.3.1 "Veckans budskap"	137
8.3.2 Vill rekrytera yngre läsare	138
8.3.3 Särskilt utvecklingsstöd	139
8.4 Rodelu en Suecia: Arbetar brett och oberoende	140
8.4.1 Omfattande sida	141
8.4.2 Även en Internetportal	141
8.4.3 Finansierar allt själv	141

9. Sammanfattning	142
9.1 Det mångkulturella Sverige	142
9.2 Integrationspolitik och minoritetsmedieproduktion	142
9.3 Mediepolitik och minoritetsmedieproduktion	143
9.4 Kartläggningens resultat	144
9.5 Statligt och annat stöd	147
9.6 Minoritetsmediernas ekonomi	148
10. Slutord	149
Summary in English, pages 150–162	150
Litteratur- och källförteckning	163
Bilaga	
Enkäter	170

SPFs förord

Massmedierna har en nyckelroll i det demokratiska samhället och i det offentliga samtalet. Ett exempel på mediernas betydelse, när detta skrivs, är nyhetsrapporteringen kring den fruktansvärda katastrofen i Sydostasien.

De flesta medier i Sverige produceras på svenska av svenskar. Det finns emellertid också många nationella medier i landet som främst vänder sig till olika minoriteter på respektive hemspråk. Såväl press som etermedier inklusive bland annat Internet finns representerade i den gruppen. Dessa etniska minoritetsmedier utgör en viktig del av dagens medielandskap. En, utifrån främst ett krishanterings-tänkande, samlad bild över dessa saknas dock och kunskapen om dem är i flera avseenden ännu bristfällig.

Mediernas viktiga roll

Mediernas viktiga roll som källa till och förmedlare av kunskap, som kanaler för debatt och dialog, som spridare av värderingar och opinioner är oomtvistad. Men medierna har även funktionen att ingå i samhällets varnings-, larm- och informationssystem. Betydelsen av information och kommunikation, speciellt vid samhällsstörningar kan inte nog betonas. Information och kommunikation är inte bara väsentliga för att vidmakthålla medborgarnas förtroende för och tillit till samhället och dess institutioner utan också medel att i störda situationer rädda liv och egendom. Om medier och myndigheter brister i förmågan att nå alla landets medborgare med viktig information, råd och anvisningar riskerar man att medborgarnas förtroende för dessa instanser undergrävs.

Medborgarnas rätt till information är grundlagsfäst i vårt land. Sverige är idag ett mångetniskt samhälle och antalet människor med utländsk bakgrund utgör en relativt sett betydande andel av befolkningen. Ur ett krishanteringsperspektiv framstår därför den här delen av befolkningen som en viktig målgrupp för beslutsfattare på olika nivåer i samhället och för medieföretagen i form av beredskap. Det gäller att ”säkra” mediernas roll som oberoende förmedlare av information och kommunikation också vid samhällsstörningar, i kris och, ytterst, under höjd beredskap. Detta gäller såväl svenskspråkiga medier som minoritetsmedier.

Medieberedskap

Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) har bland annat uppgiften att inom verksamhetsområdet *medieberedskap* studera och följa frågor som rör medieföretagens beredskap inför svåra påfrestningar på samhället. SPF ska i dialog med medieföretagen verka för en minskad sårbarhet i viktiga mediers produktion och distribution samt medverka till att skapa en sådan säkerhets- och krishanteringsförmåga att samhällets behov av information och fri opinionsbildning kan tillgodoses i alla situationer. Målet är att medieföretagen och mediedistributörerna har en sådan

kunskap och planering att deras respektive verksamheter kan fortgå under svåra påfrestningar på samhället och under andra former av samhällsstörningar.

Det är mot bakgrund av det ovan sagda som föreliggande projekt initierats. Ekonomiska medel har förmedlats via Krisberedskapsmyndigheten (KBM). Studien har på ett förtjänstfullt sätt genomförts av fil dr Leonor Camauër, lektor i medie- och kommunikationsvetenskap vid universitetet i Örebro. Hennes gedigna kunskaper inom området minoritetsmedier, analys och reflektioner bör kunna ligga till grund för vidare diskussioner och eventuella stödåtgärder inom medieområden där nödvändig kunskap och beredskap saknas. Genom studien bör man också kunna formulera relevanta frågeställningar och identifiera områden för angelägen forskning inom det samhällsviktiga området medieberedskap med speciell inriktning på minoritetsmedier.

SPFs tack

Slutligen vill jag rikta ett tack till studiens författarinna Leonor Camauër för en omfattande och viktig kartläggning av svenska minoritetsmedier samt en beskrivning av minoritetsmediepolitiken, som hon genomfört på uppdrag av SPF.

Stockholm i januari 2005

Katrin Berggren

Avdelningen för medieberedskap, SPF

Författarens förord

Att säga eller skriva att Sverige har blivit ett mångkulturellt samhälle har på senare tid blivit nästan en schablon. Påståendet upprepas som ett mantra vid inledningen av många artiklar, TV-debatt och reportage och även forskningsansökningar. Ofta är det tyvärr så att påståendet fungerar som en retorisk ingång till texter eller samtal som handlar om ”invandrare”, utan att det strukturella, grundläggande förhållandet mellan ”invandrare” och majoritetssamhället, mellan ”de” och ”vi”, utreds i någon nämnvärd utsträckning. Av skäl som kommer att framgå i studien föredrar jag dock att kalla det samhälle vi lever i för mångtniskt, en beteckning som är blygsammare men enligt min mening mer realistisk.

Ett samhälle uttrycker sig bland annat genom de medier det producerar, vilka samtidigt utgör en central komponent i alla dess medlemmars kommunikativa miljö. Hur uttrycker sig då detta mångtniska samhälle genom de medier som produceras av dess minoriteter? Hur många sådana medier finns? Under vilka villkor arbetar de? Vilket stöd får de från samhället? Dessa är några av de frågor som föreliggande studie försöker besvara.

När denna rapport skrivs hösten 2004 har jag i tre års tid forskat inom minoritetsmedieområdet hela den tid som inte upptagits av undervisningen inom ramen för min heltidstjänst vid Humanistiska institutionen vid Örebro universitet. Mitt första alster inom forskningsområdet blev en ytterst grov inventering av minoritetsmedier i Sverige. Den gjordes under mycket knappa ekonomiska och tidsmässiga villkor och jag betraktar den idag som ett nödvändigt men mycket preliminärt steg mot en fullständig kartläggning av detta medieområde. Som medborgare, medieforskare och medlem i en av de invandrade minoriteterna (den latinamerikanska) blev jag därför mycket glad när Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) kontaktade mig hösten 2003 och frågade om jag ville fortsätta och utveckla kartlägningsarbetet. De tidsmässiga och ekonomiska ramarna blev vidare denna gång vilket möjliggjorde direkta kontakter (om än mycket kortvariga sådana) med representanter för de olika minoritetsmedierna.

Självklart kan man spekulera i att större resurser hade kunnat resultera i en ännu fullständigare kartläggning, men min uppfattning är att den föreliggande studie håller som en kartläggning som är övergripande till sitt omfång och översiktlig till sin karaktär.

För uppdragsgivaren SPF utgör projektet ett led i myndighetens arbete med att bredda och fördjupa kunskaperna om mediernas förmåga att verka inom det demokratiska samhället, under såväl normala som störda förhållanden. För mig som forskare erbjöd projektet en möjlighet att tränga djupare in i ett område som sorgligt nog är väldigt lite beforskat i Sverige. Jag är därför tacksam för att jag fick leda projektet.

Många människor måste tackas för att de tillhandahöll information eller material som vi behövde, eller fungerade som samtalspartners under projekttiden. De

kommer att nämnas under studiens olika avsnitt. Jag vill dock här nämna dem som har varit centrala för projektets genomförande. Först och främst tackar jag alla kontaktpersoner för de olika minoritetsmedierna som välvilligt och ofta även engagerat tog sig tid att besvara våra frågor. För ett mycket gott samarbete tackar jag också Katrin Berggren, handläggare inom området medieberedskap vid SPF, som var en utmärkt samtalspartner.

Simona Cicortas gjorde ett mycket gott arbete som projektassistent under större delen av projekttiden och Kajsa Salmi och Moa Thorssell fungerade som resursförstärkning en kort tid mot slutet av perioden. Jag tackar er alla för era insatser!

Leonor Camauër

Stockholm, i november 2004

1. Inledning

I dagens Sverige råder en stor brist på samlad kunskap om minoritetsmedier och deras produktionsbetingelser. Föreliggande studie utgör ett försök att börja råda bot på denna brist.

Begreppet *minoritetsmedier* är centralt i denna studie. Eftersom det används ofta redan från dess inledande sidor men analyseras utförligt först i kapitel 2 presenterar jag här som vägledning för läsaren en kortfattad definition. Med minoritetsmedier avser jag i denna studie medier som riktas till och/eller är av speciellt intresse för, minoriteter *i egenskap av* just minoriteter. Denna studie fokuserar de *etniska* minoriteterna och deras medier. Det finns dock andra grupper i samhället som brukar betecknas som minoriteter, till exempel äldre, homosexuella och funktionshindrade. Den kortfattade definitionen ovan skulle i princip kunna tillämpas även på dessa minoriteters medier, men mig veterligen har detta inte gjorts hittills. Självklara exempel på (etniska) minoritetsmedier är tidskrifter och närradioprogram som produceras av minoritetsgrupper eller föreningar och radio- och TV-program på minoriteters språk som produceras av Sveriges Radio (SR) och Sveriges Television (SVT).

Denna studie vägleds av ett tvåsidigt kunskapsintresse: den ena sidan är rent praktisk-instrumentell medan den andra har att göra med ett uppfattat kunskapsbehov. Den praktisk-instrumentella sidan är knuten till uppdragsgivaren SPFs behov av att underlätta och effektivisera kontakterna mellan massmedier och myndigheter å ena sidan, och minoritetsmedierna å den andra, i fall av kriser i samhället. Kunskapsintresset är mer långsiktigt och hänger samman med myndighetens målsättning att bredda och fördjupa kunskaperna om mediernas förmåga att verka inom det demokratiska samhället under både normala och störda förhållanden.¹ Som medieforskare kan jag inget annat än instämma i att det föreligger ett behov av att ta fram kunskap om etniska minoriteters medier. Vidare anser jag att kontakter mellan myndigheter, massmedier och minoritetsmedier måste ökas mångfald och att samarbetsformer mellan dessa är i akut behov av utveckling och intensifiering.

De begrepp, definitioner och kategoriseringar vi använder utgör en form av maktutövning eftersom de i viss mån *skapar* verkligheten samtidigt som de försöker att beskriva den. Studiens begreppsliga dräkt har därför varit något som jag ständigt brottats med under skrivandets gång. Inte minst gäller det begreppet ”invandrare”, som är så centralt för det område som här avhandlas. Begreppet diskuteras i kapitel 2, men redan här vill jag notera att jag har så långt det varit möjligt undvikit att använda det själv. Begreppet förekommer dock när jag refererar

¹ SPF är en central myndighet under Försvarsdepartementet vars uppdrag bland annat är att studera frågor som rör medieföretagens beredskap inför svåra påfrestningar på samhället i fred. Verksamheten syftar till att skapa en sådan krishanteringsförmåga att samhällets behov av information och opinionsbildning kan tillgodoses i alla situationer.

andra forskares och aktörers utsagor samt vid benämning av institutioner ("invandrarförvaltning") och företeelser ("invandrapolitik"). I denna bemärkelse finns en tydlig risk att jag bidrar till att reproducera ett begreppsbruk som studien i sin helhet vill ifrågasätta.

I detta inledande kapitel presenteras först syftet mycket kortfattat, och sedan studiens bakgrund. Därefter redovisas kunskaps- och forskningsläget med avseende på minoritetsmedier. När läsaren väl blivit insatt i problemområdet och tidigare studier i ämnet, preciseras syftet ytterligare. En redogörelse för studiens avgränsningar och övergripande struktur avslutar kapitlet.

1.1 Syfte

Syftet med föreliggande studie är att kartlägga de minoritetsmedier som produceras i Sverige samt deras produktions- och institutionella villkor. Vad som avses med minoritetsmedier har kortfattat definierats ovan. De medietyper som inkluderas i kartläggningen omfattar tryckta medier (tidningar och tidskrifter), radio- och TV-medier samt IT-medier. Med institutionella villkor avses här huvudsakligen de sätt varpå statlig (och i en del fall andra institutioners) politik både möjliggör och begränsar deras verksamhet. Särskild fokus riktas i detta avseende på såväl statens minoritets- och integrationspolitik som de delar av statens allmänna mediepolitik som har konsekvenser för minoritetsmediernas verksamhet.

1.2 Bakgrund

I dagens Sverige kan varken samhället i stort eller massmedierna som ett av dess subsystem betraktas som integrerade system ur ett mångvetenskapligt perspektiv. Jag utgår här från en holistisk och systemisk syn som enligt invandringsforskaren Charles Westin förstår integration som ett begrepp som hänför sig till systemet som helhet. Det är alltså systemet i sig som är mer eller mindre integrerat, inte dess enskilda beståndsdelar. Integration är för handen när delarna står i samklang med helheten. Överförd till samhällsvetenskapen avser integration samhället som helhet, eller delar av samhället (till exempel regioner, städer, institutioner eller organisationer), inte individuella personer. Det är *samhället* som är mer eller mindre integrerat, inte dess individer.²

En analys av mediebevakningen och myndigheternas krishantering av den brandkatastrof som inträffade i Göteborg natten mellan den 29 och den 30 november 1998 utgör en provkarta på de problem som avsaknaden av systemisk integration kan medföra. Bristande integration är förstas problematiskt så väl vid vardags- som vid extraordinära förhållanden, men genom sin krisaktör hade branden den effekt att den ställde på sin spets problem som för de flesta passerar obemärkta i ostörda situationer. Problem av den art som tydliggjordes av analysen av myndigheters och mediers agerande i samband med brandkatastrofen 1998 hänger sam-

² Westin (2004: 221). Integrationsbegreppet analyseras utförligare i kapitel 2.

man med en del brister och kunskapsbehov hos dessa institutioner och utgör därför bakgrunden till föreliggande studie. Nedan presenteras en kortfattad redogörelse för denna analys, vilken bygger nästan uteslutande på betänkandet av Informationsutredningen om brandkatastrofen i Göteborg. Därefter kopplar jag analysresultaten till det systemiska integrationsbegreppet. Bakgrundavsnittet avslutas med en kort redogörelse för uppdragsgivaren SPF:s motiv för att initiera föreliggande studie.

1.2.1 En krissituation och dess hantering

I betänkandet av Informationsutredningen om brandkatastrofen i Göteborg betecknas händelsen som den svåraste brandkatastrof i Sverige i modern tid: 63 unga människor dog och över 200 skadades. Många av dessa hade en bakgrund i andra länder och kulturer.³

Utredningens uppdrag var bland annat att undersöka hur informationen kring branden fungerat till de närmaste berörda med icke svenskspråkig bakgrund. *Myndigheternas krishantering* ägnas mycket uppmärksamhet i utredningen och man konstaterar att mycket av planeringen och myndighetsutövningen i Sverige får sin utgångspunkt i en befolkningsmässig och språklig homogenitet som inte längre är relevant: Sveriges befolkning har förändrats radikalt de senaste decennierna, särskilt i storstäderna. Utredarna anser vidare att Göteborgs kommun endast hade måttlig kännedom om och få kontakter med de skilda etniska grupperna. Varken i kommunledningen eller hos polisen hade man en planering för den etniska mångfalden i kommunen och förmådde därför inte snabbt nå ut med en information som kunde mildrat misstro och ryktesspridning. Man anser alltså att det fanns brister, särskilt i informationen till de drabbade i den inledande perioden. Kunskapen fanns hos invandrarnämnden och tjänstemän vid fritidsförvaltningen och dessa kom att spela en viktig roll när det gällde att ta och upprätthålla kontakter med representanter för de olika etniska grupperna. De bistod också polisen och länsstyrelsen med motsvarande kontakter. En av utredarnas slutsatser är att när en kommuns befolkning är så etniskt blandad som fallet är i Göteborg bör kommunen inom sin ledningsfunktion ha kunskap om och direkta kontaktvägar till de etniska grupperna och deras föreningsliv så att kontakter med deras företrädare kan upprättas lika snabbt som med andra betydelsefulla organ i samhället.⁴

Utredningens allmänna slutsats när det gäller *de etablerade massmediernas roll* är att dessa medier gav en efter omständigheterna nyanserad och saklig information till allmänheten. Man anser inte att massmedierna "etnifierade" branden, men väl att vissa inslag mer kom att betona berörda ungdomars och anhörigas utländska bakgrund än att de var göteborgare. Utredarna anser att även om det inte ingick i

³ *Brandkatastrofen i Göteborg. Drabbade, Medier, Myndigheter* (1999: 11 & 181).

⁴ *Brandkatastrofen i Göteborg...* (1999: 184 & 13).

deras uppdrag att ge rekommendationer till massmedierna är det angeläget, mot den allmänna bakgrunden med ökad segregation och den konstaterade misstron hos vissa etniska grupper, att poängtera värdet av att journalister och massmedie-representanter är medvetna om segregationsproblemen. Den brist på insikt i hur Sveriges befolkning faktiskt förändrats, liksom den tendens att behandla integrationsfrågor som invandrings- och flyktingfrågor, som konstaterades vid analysen av myndigheternas agerande, gäller enligt utredningen också massmedierna.⁵

En egenskap hos svenska massmedier som är relevant i sammanhanget, och som varken lyfts fram i utredningens inledande sammanfattning eller dess avslutande överväganden och rekommendationer, är den markanta etniska homogenitet som råder bland medieföretagens arbetskraft. Detta drag hos massmedier berörs där- emot (om än olyckligt kortfattat) av medieforskaren Liselotte Englund i en studie av det journalistiska arbetet vid bevakningen av katastrofen. Englund fann att ingen av de fyra tidningar som ingick i undersökningen (*Göteborgs-Posten*, *Dagens Nyheter*, *Göteborgs-Tidningen* och *Aftonbladet*) hade erfarna medarbetare med utländsk härkomst. Några av tidningarna satte dock invandrarpraktikanter i arbete med bevakningsuppdrag och research. Flera av de intervjuade arbetsledarna i stu- dien menade att frågetecknen kring den egna kulturella kompetensen blev många, särskilt i samband med skildring av begravningar och minnesceremonier.⁶ Med tanke på att många av de inblandade i katastrofen och deras anhöriga hade sin bak- grund i olika etniska grupper är det rimligt att anta att en mer heterogent sam- mansatt arbetskraft hos medieföretagen hade bidragit till att fler av de nyanser som utredningen anser saknas i bevakningen hade kunnat komma fram.

I utredningens avslutande överväganden och rekommendationer står det på två ställen att läsa att de etniska gruppernas närradio och lokal-TV i huvudsak är okända bland myndigheter och även etablerade massmedier.⁷ Denna mycket riktiga iakttagelse förekommer dels i ett avsnitt om etniska gruppers informa- tionssituation i Sverige, dels i ett avsnitt om frivilliga organisationer. Det är beteck- nande att ingen motsvarande iakttagelse om myndigheters och massmediers brist på kännedom om minoriteternas medier uttrycks i avsnitten om dessa institutio- ner i samma kapitel, vilket vore logiskt eftersom detta är en brist hos myndigheter och massmedier snarare än en egenskap hos minoritetsmedierna. Sett mot bak- grunden av att minoriteter och dess medlemmar ofta beskrivs i medierna som ett problem är det beklagligt att den ovan nämnda bristen hos myndigheter och mass- medier i utredningen blir så att säga bokförd på minoriteternas konto.

När det gäller *de etniska gruppernas informationssituation* konstaterade utred- ningen att den etniska segregationen har ökat generellt under 1990-talet, exem- pelvis vad gäller arbetsmarknaden och boendet, framför allt bland grupper som

⁵ *Brandkatastrofen i Göteborg...* (1999: 12 & 193).

⁶ Englund (2000: 170).

⁷ *Brandkatastrofen i Göteborg...* (1999: 188 & 192).

kommer från icke europeiska länder. Segregation anses i sin tur medföra utanförskap och minskad tillgång till information. En allmän slutsats som utredningen drar är att dessa gruppers villkor måste förbättras överlag så att klyftorna mellan dem och majoritetssamhället minskar. En undersökning av medievanor hos personer som är uppväxta utomlands, som utredningen lät göra, visar att antalet människor inom gruppen som läser morgontidningar är lägre än hos befolkningen i övrigt, medan användningen av närradio och kabel-TV är högre. En studie av etniska mediers förekomst och verksamhet i Sverige med särskild fokus på närradio och lokal-TV i Göteborg, även den genomförd inom ramen för utredningen, ger vid handen att dessa medier arbetar på ideella villkor och har mycket små resurser. Vidare påpekas att dessa medier i huvudsak är okända bland myndigheter och även etablerade massmedier. Till exempel angav endast två av de 19 närradiogrupper som besvarade undersökningens enkät att de blev bjudna till presskonferenser och informationsmöten om brandkatastrofen. Samtidigt utgör närradio ett medium som många människor i de olika språkgrupperna lyssnar på.⁸

Enligt studien vill programmen i närradio och lokal-TV skildra både Sverige och hemlandet och utgår från att bevarandet av den egna kulturen ger människor en identitet som utgör grunden för både personlig utveckling och ett självvalt engagemang i det nya värdlandet. Utredningen delar detta synsätt och anser därför att sändningarna på andra språk än svenska inte står i motsättning till, utan ger förutsättningar för, en integration i det svenska samhället. De etniska medierna betraktas därför av utredarna som en outnyttjad tillgång för information till framför allt de som har svårigheter att ta till sig kvalificerad information på svenska. Av dessa skäl föreslår utredningen en satsning på närradio och lokal kabel-TV på icke svenska språk. Satsningen föreslås innefatta en organisatorisk uppbyggnad i de tre storstadsområdena samt någon form av bidrag till de enskilda grupperna.⁹

Utredningen konstaterar att bland *minoritetsmedierna* spelade lokal kabel-TV, och i synnerhet närradion, en roll vid bevakningen av branden. Efter branden sände framför allt närradion frekvent medan lokal-TV saknade materiella och tekniska resurser att fungera som ett nyhetsmedium. Närradion anses ha gett en engagerad bild av branden och dess effekter och låtit många drabbade komma till tals. Man bedömer att det allt övervägande flertalet närradiogrupper svarade för en ansvarsfull och saklig nyhetsförmedling och analys. Utredarna rapporterar att veckan efter branden sände fyra lokal-TV grupper, medan de övriga inte hade fast sändningstid eller var passiva. En av TV-grupperna tog senare initiativ till en diskussion med kommunen centralt och Öppna kanalen i Göteborg, vilken ledde fram till att sju lokal-TV-grupper gjorde var sitt program på eget språk. Kommunen gav bidrag till Öppna Kanalen och cirka tre veckor efter branden sändes två timmars program på respektive språk. Utredarna anser att närradio och lokal-TV

⁸ *Brandkatastrofen i Göteborg...* (1999: 187f & 171).

⁹ *Brandkatastrofen i Göteborg...* (1999: 188 & 192).

när relativt stora grupper inom minoriteterna och att de därför har en betydande potentiell roll att spela i nyhetsförmedlingen till de etniska grupperna.¹⁰

1.2.2 Integrerade system?

Låt oss nu återanknyta till bakgrundens inledande tankegång om systemisk integration. Sammantaget tyder ovanstående analys på en låg grad av integration. När det gäller *relationen mellan myndigheter och medborgare/invånare* konstaterar analysen för det första att kommunledningen endast hade måttlig kännedom om och kontakter med de enskilda etniska grupperna. Värt att notera i sammanhanget är att detta sker i en kommun vars befolkning till drygt 25 procent utgörs av utrikes födda samt inrikes födda med båda föräldrar födda utomlands.¹¹ För det andra visar analysen på en avsaknad hos kommunledning och polis av en planering för den etniska mångfalden. Utredningens konstaterande att minoriteternas närradio- och TV-medier i huvudsak var okända för myndigheterna pekar, för det tredje, på samma låga grad av integration. Föga kännedom om dessa medier innebär få kontakter och kontaktbristen i sig är ytterst problematiskt med tanke på att så många av de inblandade i brandkatastrofen hade utländsk bakgrund. Denna typ av kontaktbrist är dock inte unik för Göteborg. I Presstödsnämndens kartläggning av minoritetsmedier från 2002 undersöktes bland annat kommuners och landstings kontakter med minoritetsmedier genom en enkät. Resultatet visar att flertalet kommuner saknar kontakter med dessa medier och att det följaktligen inte heller förekommer samarbete med och/eller stöd från kommuner.¹²

Hos *massmedierna* kan en låg integrationsgrad enligt min mening konstateras i två avseenden. För det första handlar det om att massmedier i huvudsak inte känner minoritetsmedierna, vilket innebär att det i praktiken finns mycket få kontakter dem emellan. För det andra är sammansättningen av arbetskraften hos medie-företagen mycket homogen, vilket innebär att väldigt få människor med bakgrund i etniska minoriteter finns bland medarbetarna. En del arbetsledare i Englund's studie ansåg till exempel denna brist på bredd i redaktionernas kulturella kompetens vara ett bekymmer. Medier som är mycket enhetliga inombords (arbetskraftens sammansättning) och som utåt i väldigt lite utsträckning har kontakter inom eller samarbete med de medier som serverar de etniska minoriteterna kan enligt min mening inte anses vara integrerade i ett samhälle vars befolkning till cirka 15 procent består av människor med utländsk bakgrund.

Vad kan man till sist säga om *minoritetsmedierna* i detta sammanhang? Utredningen anser att radio och lokal-TV på andra språk utgör en förutsättning för integration i det svenska samhället och att de därför har en betydande potentiell roll att spela i nyhetsförmedlingen till de etniska grupperna. Samtidigt betraktas

¹⁰ *Brandkatastrofen i Göteborg...* (1999: 173 & 177).

¹¹ *Befolkningsstatistik 2002*. Del 3 (2003: Tabell 4.6).

¹² *Minoriteternas medier...* (2002: 9 & 15).

de etniska medierna med rätta som en outnyttjad tillgång. Vad krävs för att dessa medier ska omvandlas till reella tillgångar och spela en mer aktivt integrerande roll? Två aspekter är viktiga här. För det första bygger en övervägande del av dessa medier på ideellt arbete. Många av dem har dessutom mycket små resurser. Detta kan till exempel antas vara ett viktigt skäl till att lokal-TV spelade en mindre roll vid bevakningen av branden. Enligt min mening kan man svårligen förvänta sig någon nämnvärd förändring förrän resursbilden har förbättrats. För det andra är det viktigt att minoritetsmedier blir kända bland både myndigheter och massmedier. Vems ansvaret är för att det blir så kan visserligen diskuteras. En sund princip är förstås att ansvar bör delas av de parter som ingår i en relation, men när det gäller att avgöra *hur* det fördelas måste man ta hänsyn till parternas relativa maktposition och tillgång till resurser. Enligt min mening bör därför en större del av ansvaret för att kontakter tas och samarbetsformer utvecklas mellan myndigheter, massmedier och minoritetsmedier åläggas myndigheterna och massmedierna, helt enkelt därför att de har större organisatoriska och ekonomiska resurser.

1.2.3 Kunskapsbehov

Av planeringssamtal med SPF:s företrädare liksom av SPF:s projektbeskrivning framgår att myndighetens motiv för att initiera den studie som denna rapport redovisar grundas i en specifik förståelse av relationen mellan samhälle, medier och medborgare/invånare. Man tillskriver massmedierna en central roll i det offentliga samtalet och anser att om massmedier och myndigheter brister i förmågan att nå alla medborgare/invånare med viktig information under störda lägen i samhället riskerar man att invånarnas förtroende för dessa institutioner och i förlängningen deras tillit till det demokratiska samhället undergrävs. Ur ett beredskapsperspektiv betraktas därför de etniska minoriteterna som en viktig målgrupp för beslutsfattare hos myndigheter och medieföretag. Av dessa skäl ser SPF som sin uppgift att initiera studier och sprida forskningsresultat om de etniska minoriteternas medier, vilka förväntas vara av direkt nytta för medieföretagen och andra berörda myndigheter. Medieföretag och andra myndigheter kan på detta sätt få en utökad kunskapsbas och bättre planera sina verksamheter för att tillgodose alla samhällsgruppers behov av relevant information under både normala och störda förhållanden.¹³

1.3 Kunskaps-/forskningsläget

En genomgång av forskningen om etnicitet, minoriteter och medier visar att det råder en obalans i området. Å ena sidan finns en ansevärd mängd studier om mediernas *representation/gestaltning* av etniska grupper, "invandrare", flyktingar, "ras" och så vidare.¹⁴ Å andra sidan är de hittills genomförda studierna av *produk-*

¹³ *Projekt. Kartläggning av medier som vänder sig till etniska minoriteter. Projektbeskrivning*, Bilaga 1 till Avtal 2004:01. Dnr SPF 1/04. Berggren (2005).

¹⁴ Se Cottle (2000) för en genomgång av utländska studier och Brune (2002 och 2004: 14-19) för en översikt av svensk forskning.

tionen av minoritetsmedier betydligt färre. Denna relativa brist av produktionsstudier kan konstateras inom både internationell och svensk forskning. Som medieforskaren Simon Cottle har noterat, speglar detta en obalans som kännetecknar det medie- och kommunikationsvetenskapliga fältet i sin helhet. Obalansen kan vidare bero på dels praktiska svårigheter när det gäller att få tillträde till produktionsmiljöer, dels teoretiska ramar som privilegierar texter och textanalyser vid studiet av meningsskapande. Problemet med denna obalans är att den tenderar att underskatta, och leda till underteoretiserade analyser av, de krafter som både betingar och möjliggör etniska minoriteters medieproduktion.¹⁵

Mig veterligen har endast några få försök gjorts hittills i Sverige att åstadkomma övergripande kartläggningar av minoritetsmedier och deras ekonomiska och institutionella produktionsvillkor. Ett av de första försök som jag känner till, *Massmedia för minoriteter*, gjordes av Lise Blomqvist och gavs ut 1982.¹⁶ Två andra publicerades 2002.

Den ena kartläggningen från 2002 är Presstödsnämndens rapport *Minoriteternas medier. Kartläggning och analys av situationen för medier som främst riktar sig till invandrare och nationella minoriteter i Sverige*.¹⁷ Den andra är min egen delrapport "Mapping Minorities and Their Media: The National Context – Sweden", som ingick i ett större forskningsprojekt, *Minorities and their Media in the EU: A Mapping*, som var baserat vid London School of Economics (LSE).¹⁸ Delrapporten publicerades på LSEs hemsida ungefär samtidigt med den förstnämnda rapporten i september 2002. I fortsättningen kallas min delrapport för LSE-rapport.¹⁹ En omarbetad version av den publicerades som artikel i den medievetenskapliga tidskriften *Nordicom Review*.²⁰

Vidare finns ett tolvsidigt kapitel i Videogramutredningens slutbetänkande från 1981.²¹ Denna text utgör ingen kartläggning av minoritetsmedier i egentlig mening, men väl en systematisk genomgång av "invandrarnas" kommunikations-situation med avseende på både press, radio och TV-medierna. Utredarna har inte gjort några egna undersökningar, utan baserar sig på befintliga studier och berör endast ett fåtal språkgrupper. Trots detta utgör kapitlet ett värdefullt bakgrundsmaterial.

¹⁵ Cottle (2000: 15f).

¹⁶ Blomqvist (1982).

¹⁷ Rapporten publicerades 2002 och genomfördes av Presstödsnämnden på uppdrag av regeringen. För utredningsarbetet anlätade Presstödsnämnden journalisten och informatören Lise Blomqvist.

¹⁸ Camauër (2002).

¹⁹ LSE-rapporten ingick i ett större LSE-projekt som bland annat omfattade motsvarande kartläggningar av minoritetsmedier i ett 15-tal europeiska länder. Mitt deltagande i LSE-projektet möjliggjordes av ett anslag från Forskningskollegiet vid Humanistiska institutionen, Örebro universitet.

²⁰ Camauër (2003).

²¹ *Video* (1981).

De tre förstnämnda rapporterna har förtjänster och brister, och en grov analys av dessa utgjorde ett av de första stegen i mitt arbete med föreliggande rapport. Syftet med detta var dock inte att göra en jämförelse, då rapporterna inte är jämförbara: *Minoriteternas medier...* hänför sig exempelvis till utredningsgenren medan LSE-rapporten sina brister till trots utgör vetenskaplig forskning. De lärdomar som drogs ur analysen fungerade snarare som vägledning när föreliggande undersökning lades upp. I det följande redogör jag kortfattat för några huvudsakliga drag hos de nämnda kartläggningarna.

Massmedia för minoriteter från 1982 presenteras som ”ett försök till en första kartläggning” av minoriteters massmediesektor utan närmare precisering av syftet. Tillvägagångssättet anges ha omfattat studiebesök på redaktioner och intervjuer med journalister och företrädare för minoritetsgrupperna. Boken presenterar 14 språkgruppers produktion av tryckta medier (historik samt aktuell situation), en diskussion av de dåvarande typerna av presstöd, korta avsnitt om den begynnande närradioverksamheten respektive portugisernas försök med videovisningar av hemlands-TV, en genomgång av de befintliga formerna för samhällsinformation till invandrare, en redogörelse för minoritetsprogram i SVT, SR och dess lokala redaktioner (historik och aktuell situation) samt två avsnitt om minoritetsmedier i Storbritannien respektive Holland. Boken innehåller också en adressförteckning till medier på 16 språk.

Bland problemen med denna kartläggning kan nämnas att den har källhänvisningar (offentliga utredningar och vetenskaplig forskning) men ingen notapparat, vilket försvårar för läsaren att ta ställning till den information som ges och de tolkningar som görs. Ett annat problem är avsaknaden av strukturerande kontextualiseringar: läsaren får till exempel veta en hel del om de 14 språkgruppernas tryckta medier, men inget skrivs om huruvida även andra språkgrupper publicerade tidskrifter som inte nämns här. Boken är dock rik på en annan typ av kontextualiseringar: de som konsekvent relaterar en grupps medieproduktion till dess övriga situation i samhället, till statens invandrar- och mediepolitik och till de ekonomiska och institutionella produktionsvillkoren. Dessa kontextualiseringar utgör enligt min mening bokens största förtjänst.

I *Minoriteternas medier...* från 2002 är avvägningen mellan bredd och djup problematisk i det att här redovisas relativt utförliga analyser av 13 olika språkgruppers behov av och tillgång till egna medier, samtidigt som läsaren får lite och svåröverskådlig information om det medieutbud som riktas mot övriga språkgrupper. De 13 grupperna omfattar de fem nationella minoriteterna samt åtta invandrade minoriteter och valdes utifrån en bedömning av antingen deras grad av aktivitet på medieområdet eller deras särskilda och otillfredsställda behov av medier.²²

²² *Minoriteternas medier...* (2002: 13 & 18).

Själva kartläggningen av tidningar, tidskrifter, radio- och TV-producenter samt Interneterksamhet gjordes i *Minoriteternas medier... främst* ”genom en enkätundersökning till samtliga redaktioner som utredningen kunnat spåra”.²³ Genomförandet av enkäten utgör en klar förtjänst, men tyvärr är redovisningen av enkätförfarandet ytterst knapphändig och inga uppgifter ges om svarsfrekvens och eventuellt uppföljning av de redaktioner som inte svarade. Således förblir läsaren ovetande om huruvida det finns redaktioner som inte besvarat enkäten samt hur många dessa är.

Minoriteternas medier... innehåller ingen egentlig katalogdel utan enbart en adressförteckning över tryckta och radiomedier, medan TV-program och Internetmedier inte är förtecknade. Tidskrifter och radioutgivare anges i alfabetisk ordning, med angivelse av språk för tidskrifter och utan angivelse i radioutgivarnas fall. Förteckningen blir därigenom svåröverskådligt för läsaren.

Sammanfattningsvis kan man säga att två stora obalanser råder i *Minoriteternas medier...* För det första en obalans med avseende på den mängd kunskap som förmedlas om olika språkgruppers mediesituation och behov av medier (där 13 grupper behandlas utförligt och andra inte alls), för det andra en obalans i förteckningen, där TV- och Internetmedier över huvud taget inte tas med. Rapportens själva uppläggning, där redovisningar av de 13 språkgruppernas mediesituation avlöser varandra, omöjliggör en översiktlig bild av de olika medielandskapen i sin helhet (minoritetspressens landskap, minoritetsradions landskap och så vidare).²⁴ Bland förtjänsterna i denna rapport kan nämnas den konsekventa avhandlingen av mediernas produktionsvillkor och statens invandrar- och mediepolitik, den rikliga informationen om de utvalda gruppernas invandringshistorik, nuvarande förhållanden och medieproduktion samt utblickarna mot minoritetsmediers situation i grannländerna.

LSE-rapporten byggde på sammanställningar av befintliga förteckningar över tryckta medier, tillståndshavare för närradiosändningar, och så vidare samt annat informationsmaterial. I denna rapport har avvägningen varit annorlunda på det sättet att inga utförligare redovisningar ges för enskilda språkgrupper. Kartläggningen och de grovanalyser som görs har i stället strukturerats utifrån medielandskapen i deras helhet (till exempel tryckta minoritetsmedier, minoritetsradio och så vidare). Framställningen av själva inventariet i sin tur skiljer medierna inte bara efter medietyp (tryckta medier, radio, TV och IT-medier) utan också efter språk, vilket gör inventariet mer förfinat och överskådligare (det går att lätt se till exempel hur många radio- eller TV-program som finns på varje språk). Däremot blev det inte möjligt att för varje medium precisera publicerings-/sändningsfrekvens, upplaga, startår m m, då dessa uppgifter förekom oregelbundet i de befintliga

²³ *Minoriteternas medier...* (2002: 8).

²⁴ Med *medielandskap* menas här den sammantagna uppsättning av enskilda medier som finns eller har kunnat spåras inom varje medietyp (press, radio och så vidare).

kataloger som konsulterades. Ytterligare en brist är att ingen sammanställning och analys görs av Internetmedierna i rapportdelen. Dessa medier är dock förtecknade i katalogdelen.

I LSE-rapporten är det de olika *medietyperna* som står i centrum både kunskaps- och framställningsmässigt, vilket gör det möjligt att teckna en helhetsbild (om än en grov sådan) av de olika minoritetsmedielandskapen. Rapporten behandlar konsekvent statens invandrar- och integrationspolitik samt de delar av mediepolitiken som har konsekvenser för minoriteternas medieproduktion.

Sammantaget kan man säga att de två rapporterna från 2002 utgör viktiga och nödvändiga steg mot en fullständig inventering, men kan inte betraktas som fullständiga kartläggningar av minoritetsmedierna i Sverige. De lärdomar som drogs av ovanstående grova analys av förtjänster och brister och som har väglett arbetet med föreliggande undersökning kan sammanfattas i följande punkter:

- Det föreligger ett klart behov att uppdatera, utveckla och fördjupa kartläggningen av medier som vänder sig till nationella och invandrade minoriteter.
- Ett systematiskt (och systematiskt redovisat) uppsökande arbete fordras för att spåra och ta fram information om de befintliga, aktiva medierna inom varje medietyp.
- Avvägningen måste vara balanserad när det gäller framtagning av kunskap om de medier som riktar sig till de olika språkgrupperna.
- Avvägningen måste vara balanserad när det gäller framtagning av kunskap om minoritetsmediefältet som helhet och de olika medielandskap det innefattar å ena sidan, och enskilda språkgruppers medier och specifika enstaka medier å andra sidan. Detta utifrån antagandet att olika användare av rapporten antas behöva olika typer av kunskap: den som inom myndigheter eller stora massmedier fattar beslut om övergripande krisplaner behöver kunskap om mediefältet i sin helhet, medan organisationer, landsting, kommuner eller lokala och regionala massmedier kan i många fall behöva kunskap om specifika språkgruppers medier i specifika orter eller regioner.
- Det är viktigt att hitta ett framställningsätt som gör kartläggningen *användarvänlig* för rapportens olika målgrupper genom att presentera den framtagna kunskapen utifrån olika perspektiv/kategoriseringskriterier, till exempel medietyp, språk och geografisk fördelning av de olika medietyperna.

1.4 Precisering av syftet

Studiens syfte är att kartlägga de minoritetsmedier som produceras i Sverige samt deras produktions- och institutionella villkor. De medietyper som inkluderas i kartläggningen omfattar tryckta medier (tidningar och tidskrifter), radio- och TV-medier samt IT-medier.²⁵

²⁵ För IT-medier har en avgränsning gjorts som innebär att endast elektroniska nyhetssidor har tagits med i kartläggningen (se avsnitt Avgränsningar nedan).

Syftet preciseras och konkretiseras genom följande delsyften:

1. Att genom systematiskt uppsökande arbete ta fram en katalog över befintliga aktiva minoritetsmedier, som för varje medium anger kontakt- och produktionsuppgifter samt kortfattad information om huvudsakligt innehåll.
2. Att göra en genomgång och grov analys av de delar av statlig (och även andra institutioners) politik som har konsekvenser för minoritetsmediernas existens och verksamhet. Härvidlag fokuseras särskilt såväl statens minoritets- och nuvarande integrationspolitik som delar av statens allmänna mediepolitik.
3. Att teckna en komprimerad bakgrund till det mångetniska Sverige genom en genomgång av befolkningens etniska sammansättning samt minoriteternas situation.
4. Att utifrån den framtagna kunskapen göra en grov analys av de fyra medielandskapen (tryckta, radio-, TV- och IT-medier) med särskild fokus på institutionella aspekter, det vill säga de sätt varpå statlig (och även andra institutioners) politik både möjliggör och begränsar minoritetsmediernas verksamhet. Det är studiens förhoppning att genom denna fokus kasta ljus över frågan om hur och i vilken utsträckning staten genom sin politik förvaltar sitt offentliga ansvar för den etniska integrationen i landet.

Genom sina syften blir studien som helhet både beskrivande och analytisk. Givet avsaknaden av tidigare övergripande och systematiska kartläggningar av minoritetsmedier får studien genom sitt första delsyfte med nödvändighet en stark beskrivande och sammanställande karaktär, vilket beror på att man måste skapa en övergripande och sammanhållen bild av de fyra medielandskapen innan man över huvud taget kan göra någon analys. De tre andra delsyftena möjliggör däremot en jämnare balans mellan beskrivning och analys.

1.5 Avgränsningar

Kartläggningen av minoritetsmedierna bygger nästan uteslutande på självrapporterade uppgifter, det vill säga, på information som tillhandahölls av kontaktpersoner för de olika medierna. Givet projektets omfattning (över 370 medier på cirka 40 språk har kartlagts) och de tidsmässiga, materiella och övriga villkor under vilka det genomfördes, säger det sig självt att möjligheterna att verifiera de självrapporterade uppgifterna har varit små.²⁶ Sådana verifieringar gjordes därför endast i undantagsfall, till exempel när jag fann inkongruenser i enkätsvaren.

Som jag redan påpekat är studien övergripande till sitt omfång men översiktlig till sin karaktär. Syftet har varit att inventera de befintliga aktiva minoritetsmedierna

²⁶ I detta sammanhang bör poängteras att även om katalogen tar upp cirka 370 medier så uppgår det totala antalet medier som kontaktades till mellan 600 och 650. Många av dessa visade sig sedan ha upphört eller blivit vilande, eller inte vara relevanta utifrån projektets syfte och definition av minoritetsmedier.

genom att huvudsakligen via telefonintervjuer och e-post/postenkäter införskaffa en del generella uppgifter om dessa medier. Givet projektets omfattning och förutsättningar har det dock inte ingått i syftet att göra en djupgående analys av hur minoritetsmedierna faktiskt fungerar. Inte heller har det ingått i syftet att vare sig kartlägga Sveriges *hela* press-, radio-, TV- och IT-medielandskap eller analysera deras funktionssätt. Därför har det heller inte varit möjligt att göra annat än en grov analys av minoritetsmediernas relativa position inom de landskap som de delar med andra medier som inte produceras av eller riktas till minoriteter. Vid intervju- och enkätsvaren med kontaktpersoner för minoritetsmedier har det dock framkommit indikationer på en del maktobalanser samt rättvise- och andra problem som präglar både funktionssättet inom minoritetsmedielandskapen och förhållandena *mellan* minoritetsmedier och andra medier. Exempel på dessa problem är spänningarna inom närradioföreningar vid fördelning av sändningstider, kritiken av den ökande förekomsten av reklam i samma medium, eller frågetecknen kring hur väl public service-företagen uppfyller sitt sändningstillståndsenliga uppdrag i samband med centralt fattade beslut om minskad volym för nyproduktion på minoritetsspråk. Allt detta utgör viktiga frågor som bör undersökas vidare men som denna studie inte avsett att granska utförligare.

I många fall har det varit svårt att få uppgifter om lyssnar- och tittarsiffror för minoriteternas etermedier. Detta gäller inte bara de oftast (ekonomiskt) resurs-svaga närradio- och lokal-TV-producenterna, som inte har råd att beställa kostsamma publikstudier, utan också den resursstarkare SR. Av de skäl som angavs ovan har det dock inte ingått i studiens syfte att varken initiera eller genomföra någon publikstudie.

Kartläggningen inkluderar medier som produceras i Sverige på cirka 40 minoritetsspråk samt svenska och engelska. En avgränsning har gjorts mot medier som enbart innehåller religiöst material. Dessa adresserar sina användare i egenskap av utövare av en trosbekännelse och inte i egenskap av minoriteter som sådana och faller därför utanför ramen för studiens definition av minoritetsmedier.

Svenskspråkiga medier som innehåller information och/eller debatt om minoriteters situation, integrationspolitik och mångfaldsfrågor har inkluderats i kartläggningen eftersom de kan antas vara av särskilt intresse för minoriteterna. Däremot har jag inte inkluderat medier som handlar om de invandrade minoriteters ursprungsländer, regioner eller kontinenter, och vars målgrupp utgörs av alla som (oavsett födelse- och kulturell tillhörighet) är intresserade av landet, regionen eller kontinenten i fråga. Exempel på denna typ av tidskrifter är *Estlandskontakten*, *Hellenika*, *Internationella studier*, *Kinarapport*, *Nyheter från Afrika* och *Nyheter från Nicaragua*. Ofta ges dessa tidskrifter ut av studie- eller forskningsällskap och vän-skapsföreningar.

Det finns ett stort antal IT-medier som produceras av minoritetsorganisationer. Till dessa hör till exempel föreningars hemsidor och elektroniska tidskrifter med varierande omfång och periodicitet. Givet det aktuella projektets omfattning görs

här en avgränsning som innebär att endast Internetpublikationer som uppdateras minst en gång i veckan och har en nyhetsförmedlande karaktär, här benämnda som *elektroniska nyhetssidor*, tas med i kartläggningen.

1.6 Studiens upplägning

Studien publiceras i två delar, föreliggande rapportdel och en katalogdel som innehåller själva minoritetsmedieinventariet, vilket enligt min mening gör katalogen mer användarvänlig.

Studiens rapportdel har lags upp på följande sätt. I kapitel 2 presenteras och diskuteras begrepp och teorier som tillsammans utgör studiens tolkningsram, det vill säga det specifika filter eller par av glasögon genom vilka jag ser in i den sociala verkligheten som medierna (både majoritets- och minoritetsmedierna) är en del av. Kapitel 3 redogör för undersökningens tillvägagångssätt. Kapitel 4 innehåller en komprimerad genomgång av det mångetniska Sveriges befolkningssammansättning, som följes av en redogörelse för den invandrar- och minoritetspolitiska utvecklingen sedan 1970-talet i kapitel 5. I kapitel 6 fokuseras de delar av den statliga politiken som har en inverkan på minoritetsmedieproduktionen. Kapitel 7 presenterar och analyserar resultatet av själva minoritetsmedieinventeringen, vilket följes i kapitel 8 av fyra inblickar i minoritetsmediernas verklighet, vilka syftar till att ge konkretion åt de mer generella resultat som redovisas i det föregående kapitlet. I kapitel 9 presenteras studiens slutsatser. Studien avrundas med ett kort slutord och sammanfattas avslutningsvis på engelska.

2. Studiens teoretiska ramar

Detta kapitel presenterar kortfattat ett antal begrepp och teorier som är centrala för studien. Många av nedanstående begrepp kännetecknas dels av att de används ofta, dels av att det varken i forskningen eller i den allmänna debatten råder någon enighet om deras betydelse. Av detta skäl är det väsentligt att precisera den betydelse i vilken de används i denna studie. Givet projektets omfattning kan begrepps- genomgången dock inte vara annat än summarisk.

2.1 Etniska kategoriseringars för- och nackdelar

Att kategorisera innebär att sortera, att dela in människor, företeelser, känslor med mera i grupper. Kategoriseringar är något vi möter överallt i såväl vårt privata som vårt offentliga liv, och som vi själva, ofta omedvetet, gör och reproducerar hela tiden. Både individer och institutioner kategoriserar. Ett exempel är de indelningar som görs av individer i grupper efter kön, ålder eller nationellt ursprung. Som statsvetarna Karin Borevi och Per Strömblad noterat är välfärdsstatens offentliga politik nästan per definition en alstrare av sociala kategorier. Statliga arrangemang för omfördelning av resurser och utjämning av livsvillkor fordrar en vidsträckt kategorisering av samhällets medlemmar: staten måste definiera de grupper som ska tilldelas mer resurser än andra. Så definieras man in i grupper som ”studerande”, ”småbarnsföräldrar” eller ”folkpensionärer”.²⁷ I denna bemärkelse blir olika myndigheters framtagning av officiell befolkningsstatistik och de kategorier som därmed skapas en viktig del av den begreppsliga konstruktionen av det mångetniska Sverige och de sociala kategorier som befolkar det.

Det vore dock orättvist att utmåla staten som den enda institutionella producenten av kategorier. Två ytterligare institutioner är centrala i sammanhanget: den akademiska forskningen och medierna. Inom forskningen måste man, som bland andra Borevi och Strömblad och Westin med flera påpekat, klassificera empirisk information för att kunna göra meningsfulla beskrivningar och analyser, oavsett om det som är föremål för studie är kemiska substanser, himlakroppar eller människor.²⁸ Mediers, och i synnerhet nyhetsmediers kategoriseringar, i sin tur, hänger samman med de krav som journalister har på sig att förenkla och renodla den information som förmedlas till allmänheten.²⁹ En i nyhetsmedier ofta förekommande kategorisering är den som sorterar människor i två sinsemellan uteslutande grupper: ”svenskar” och ”invandrare”.

Kategoriseringar av sociala grupper har en klar och ur jämlikhetssynpunkt ytterst viktig maktdimension. Genom kategorisering sorteras och positioneras individer i förhållande till varandra. Därigenom hamnar vi i olika maktpositioner.

²⁷ Borevi & Strömblad (2004: 8f & 17).

²⁸ Borevi & Strömblad (2004: 9), Westin m.fl. (1999: 12ff).

²⁹ Se Petersson & Carlberg (1990: 94ff).

Att bli ”sorterad” i en viss grupp kan vara förenat med rätten att (åtminstone delvis) bestämma över andra. Omvänt kan kategorisering innebära att man snarare är föremål för andras maktutövning.³⁰ Man kan därför säga att den som kategoriserar utövar makt medan den som kategoriseras blir föremål för kategoriseringsmakten. Ovanstående resonemang pekar på ett svårt dilemma. Å ena sidan behöver forskare och statens utredningsväsende skapa kategorier för att ta fram kunskap om olika samhällsgruppers situation, oftast i det lovvärda syftet att förbättra dessa gruppers situation och öka jämlikheten. Å andra sidan riskerar samma kategorier att befästa till exempel ”vi” och ”de”-distinktioner, vilka sedan under diskussioner människor emellan fylls på med föreställningar om kulturella olikheter och stelnar, med stereotypa förförståelser av ”svenskar” och ”invandrare” som resultat. Dessa två kategorier uppfattas dessutom inte sällan som oföränderliga över tid och ömsesidigt utslutande till sin karaktär, vilket bortser från att människor kan uppleva – och ofta upplever – flera identiteter samtidigt.

2.2 ”Invandrare” och ”svenskar” – två problematiska kategoriseringar

”Invandrare” är ett seglivat begrepp med makt att skapa ”Andra” eller främlingar. Dessutom har begreppet sedan det sattes i bruk under 1960-talets senare hälft genererat ett eget politikområde och ett eget subfält inom statlig och kommunal förvaltning. Enligt etnologen Ingvar Svanberg och historikern Mattias Tydén lanserades begreppet som något progressivt som skulle i motsats till ”utlänning” markera integration och delaktighet. Ändå anspelar ordet på någon som alltjämt inte fått fotfäste, en rotlös människa. Bakom det invandrarbegrepp som beslutsfattare och forskare var med om att skapa ryms en stor mångfald av människor med vitt skilda geografiska, språkliga, religiösa, utbildningsmässiga och sociala bakgrunder.³¹ Det enda de har gemensamt är att de en gång vandrat in i landet och att de (medvetet eller omedvetet) delar den sociala position som just placeringen i invandrarkategorin tvingar dem in i. ”Invandrare” och oftast också deras barn tillskrivs en identitet utan att tillfrågas och därefter antas äga en serie stereotypa egenskaper och förväntas agera och tänka på motsvarande stereotypa sätt.

Det påpekas ofta att ”invandrare” i första hand är ett statistiskt begrepp som syftar på människor som för en kortare tid eller för gott flyttat till en stat som inte är deras födelseland.³² Men i både vardagsliv och institutionella sammanhang avser ”invandrare” oftast afrikaner snarare än amerikaner, muslimer snarare än kristna och svarta snarare än vita, vilket tyder på allt annat än oskyldiga statistiska kriterier. Detta mycket selektiva begreppsbruk motsvarar den utspridda tolkningsram som förklarar företeelser med ”kulturavståndet” mellan ”européer” och ”utomeuropéer”.

³⁰ Borevi & Strömblad (2004: 8).

³¹ Svanberg & Tydén (1999: 26).

³² Se Svanberg & Tydén (1999: 9). Man bör här poängtera att ”invandrare” inte används som kategori i dagens SCB-statistik.

Majoriteten i samhället, ”svenskarna”, den grupp mot vilken ”invandrare” definieras, identifieras i deras tur med en föreställd nationell kultur som anses vara enhetlig och homogen trots att en genomgång av historiens invandringar visar att det som betecknas som ”svensk kultur” är mindre entydigt inhemsk än man brukar föreställa sig. Detta fokus på den etniska eller nationella identiteten är i mångt och mycket ett modernt fenomen som inleddes med de industriella nationalstaternas framväxt under 1800-talet, den period då nationella enhetssträvanden tydliggjorde de kulturella olikheter som existerade inom varje nationalstat och skapade konflikt kring dem.³³ Genom sitt selektiva bruk och de ohjälpliga generaliseringar och stereotypiseringar som begreppet ofta är förenat med har ”invandrare” enligt min mening förlorat allt förklaringsvärde.

2.3 Kultur

”Vi är uppfostrade att tänka på kultur som ett *ting* som tillhör ett *folk*, som har fysiska gränser och som bygger på det *förflutna*”.³⁴ Så sammanfattar den norske antropologen Thomas Hylland Eriksen några problem som är förenade med bruket av kulturbegreppet i dagens minoritetsdebatt. I sin antropologiska betydelse kan kultur definieras som ett mänskligt meningssystem, eller det levnadssätt och världsbild som medlemmarna i bestämda grupper har gemensamt, och som skiljer dem från andra grupper. Den omfattar en samling regler, värden och symboler som upprätthålls av en grupp människor. Ett problem med sådana definitioner är dock att *inom* alla grupper eller folkslag finns variationer i levnadssätt och världsbild. Ett andra problem är att kulturer ofta förstås som självständiga, väl avgränsade och slutna system, som ting, exempelvis ”islamisk kultur” och ”svensk kultur”, mellan vilka det föreligger vattentäta skott. En sådan förståelse ligger bakom metaforer som ”mosaik” eller ”lapptäcke”, vilka tyder på att även i ett mångkulturellt samhälle är beståndsdelarna (de enskilda kulturerna) identifierbara och åtskilda från varandra.³⁵ Ett tredje problem är att kulturer ofta förstås som statiska. Mot dessa problematiska kulturförståelser har en del antropologer, däribland Ulf Hannerz, på senare tid ställt ett sätt att se på kulturer som betydligt mer porösa och föränderliga, och mindre slutna och avgränsade från varandra.³⁶

2.3.1 Kulturalisering av sociala problem

Forskare som Aleksandra Ålund har studerat det sätt varpå kultur alltmer börjat användas för att förklara utsatta etniska gruppers situation. Hon kallar denna trend för *kulturalisering* av sociala problem. Bestämda, stereotypa föreställningar om kulturella skillnader och om vad som är svenskt och icke svenskt cirkulerar och

³³ Svanberg & Tydén (1999: 7-11).

³⁴ Eriksen (1999: 17).

³⁵ Westin m.fl. (1999: 9ff), Eriksen (1999: 60).

³⁶ Hannerz (1996: 49).

reproduceras i vardagsliv såväl som i institutionella sammanhang. ”Invandrarna”, ”de Andra” sorteras i kulturer som uppfattas som mer eller mindre traditionstyngda, oföränderliga och icke anpassningsbara. Inte sällan kopplas sedan föreställda kulturella skillnader till sociala problem och samhällelig destabilisering, vilket i sin tur understödjer en social skiktning. På detta sätt beslöjas sociala problem som segregation och diskriminering, vilka omformuleras till ”de andras” kulturella anpassningsproblem. Kulturaliseringen är ett utbrett fenomen som präglar de sociala förändringsprocesserna i dagens europeiska samhällen.³⁷

Denna kulturalisering må vara en diskursiv mekanism, men den har högst påtagliga konsekvenser när till exempel potentiella arbetsgivare, skolpersonal och bostadsbolag fattar sina beslut. I denna bemärkelse måste man enligt min mening betrakta kulturaliseringen av sociala problem som ytterligare en av minoritetsgruppernas livsbetingelser.

Enligt Ålund finns det numera forskning som visar på ännu en av dess negativa konsekvenser. Om etniska och sociala problem uppfattas som kulturellt betingade finns det en risk att breda sociopolitiska strategier underprioriteras och att man förbiser den sociala strukturens ojämlikhetskapande karaktär när den sociala utslagningen ska motverkas.³⁸

2.4 Etnicitet

Etnicitet definieras av Westin med flera som ett paraplybegrepp för ”etniska fenomen” så som identiteter, kategorier, grupper, kollektiv, relationer med mera. Innehållsmässigt syftar etnicitet på den speciella kvalitet som utmärker ett folks kollektiva uppfattning om sig självt som folk. *Etnisk identitet* kan i sin tur definieras som en kollektiv, av individen självupplevd och medveten, emotionellt laddad, kognitiv meningsfull, och, som regel, av andra bekräftad identitet. Det är viktigt att skilja mellan etnisk identitet, som alltså är självupplevd, och *etnisk kategori*, som inte är förankrad i individens medvetenhet om sig själv som tillhörig en bestämd grupp eller ett bestämt folk, utan i klassificeringar från externa observatörer.³⁹

Man ska dock vara noga med att inte överdriva betydelsen av den etniska identiteten. Flera forskare understryker att denna identitet bara är en aspekt av individers sammanhållna sociala identitet, eller bara en av flera möjliga identiteter. För många invandrare har till exempel klasstillhörighet eller yrkesidentitet spelat större roll i vardagen än den etniska bakgrunden. I samma anda betonar Svanberg och Tydén att det generellt sett inte har funnits och inte finns någon inneboende strävan hos alla invandrargrupper att forma sig som etniska grupper med egna institutioner i Sverige. Som individer och i familjelivet har första generationens invandrare i någon mening och i vissa situationer även i Sverige levt ett liv präglat av hem-

³⁷ Ålund (2003: 294).

³⁸ Ålund (2003: 295).

³⁹ Westin m.fl. (1999: 31).

landets erfarenheter och traditioner, men det finns andra roller i samhället där etnicitet saknat betydelse och där det svenska samhällets ramar varit viktigare.⁴⁰

De invandrade bär upp ett omfattande föreningsliv. Hela 47 riksorganisationer bildade ”på etnisk grund” fick under år 2004 organisations- och/eller verksamhetsbidrag från Integrationsverket. Deras sammanlagda antal medlemmar uppgår till drygt 223 000. Dessutom finns en mängd lokala föreningar som inte ingår i riksorganisationerna. Men den utsträckning i vilken dessa föreningar generellt kan anses sträva efter att upprätthålla en för gruppen gemensam ”ursprunglig” folkkultur och utveckla egna institutioner och skydds nät är enligt min mening en öppen fråga. I många fall är dessa föreningars målsättning snarare att bedriva en politisk verksamhet eller solidaritetsarbete riktat mot hemländerna eller transnationellt, eller att försvara gruppernas intressen med avseende på makt- och resursfördelningsfrågor i Sverige. Svanberg och Tydén antyder att föreningarna kan vara ett svar på myndigheternas önskan att formalisera kontakten med invandrarna.⁴¹ Även skribenten Per Wirtén ser föreningarna som en förmedlande länk mellan statsapparaten och ”främlingarna”, men han går ännu längre när han påstår att integrationspolitiken uppmuntrade invandrarna att organisera sig efter tänkta etniska och nationella grändragningar.⁴² För tydlighetens skull vill jag här betona att ovanstående preciseringar är ämnade att nyansera kopplingen mellan minoriteternas organisationer och etnisk tillhörighet, och innebär på intet sätt att föreningarnas krav på till exempel stöd för medier eller aktiviteter på det egna språket är mindre giltiga. Dessa krav bör dock enligt min mening snarare uppfattas som jämlikhets- eller rättvisekrav.

Själva *forskningen* och sättet att se på etnisk identitet har förändrats över tid. Svanberg och Tydén noterar att man med ”eticitet” och ”etnisk grupp” numera betonar de sociala sammanhang som skapar ”vi-känsla” bland kollektiv med ett gemensamt ursprung. Idag har modern forskning distanserat sig från statiska perspektivet på folkgrupper och man försöker inte längre att definiera grupper utifrån fasta ”objektiva” variabler såsom hudfärg, religion och språk. Fokus läggs i stället på individers subjektiva upplevelser av tillhörighet. Man uppfattar individer som förmögna att välja att accentuera eller tona ner sin etniska identitet. Med andra ord uppfattas etnicitet som något föränderligt.⁴³

2.5 Minoriteter

Minoritet kan definieras som en befolkningsgrupp (ofta med en viss minimistorlek) som inte är den största/dominerande i en stat. Begreppet *minoritet* och dess kontrasterande *majoritet* står i ett bestämt förhållande till makt och maktfördel-

⁴⁰ Eriksen (1993), Svanberg & Tydén (1999: 9, 28f).

⁴¹ Svanberg & Tydén (1999: 29).

⁴² Wirtén (2002: 151).

⁴³ Svanberg & Tydén (1999: 25, 83f).

ning i samhället. Det finns många olika typer av minoriteter. Avvikelse från majoritetsbefolkningen kan ha att göra med olikheter i levnadsförhållanden, behov, etnicitet eller andra kriterier. Handikappade, homosexuella och etniska grupper utgör exempel på minoriteter. Etniska minoriteter är grupper som har stabila etniska, kulturella, religiösa eller språkliga kännetecken som gruppen själv vill bevara, och som klart skiljer sig från den övriga befolkningens. Denna definition omfattar både objektiva drag (påvisbara kännetecken och traditioner) och subjektiva drag (gruppen själv vill bevara dessa kännetecken och traditioner). Viljan att bevara språk och kultur förutsätter en infrastruktur inom gruppen, formella och informella kontaktnät, föreningar och organisationer.⁴⁴

Etniska minoriteter brukar delas in i ett antal olika typer. *Ursprungsminoriteter* är folk som finns inom moderna nationalstater, vilkas land koloniserades av andra nationer. I Sverige, Norge och Finland utgör samerna en sådan minoritet. De *territoriella minoriteterna* brukar indelas i *regionala minoriteter*, vilka bor i egna områden inom nationalstater, och *gränsminoriteter*, som uppstått genom statsgränsdragningar. Inga regionala minoriteter finns numera i Sverige, men baskerna, galicier och walesarna utgör europeiska exempel. Tornedalsfinnarna är en gränsminoritet. *Diasporaminoriteter* har levt spridda över hela Europa och har bibehållit internationella anknytningar. Romer och judar är två exempel som återfinns i Sverige sedan 1500- respektive 1700-talet. Syrianerna är en i Sverige väl representerad grupp som också i stor utsträckning utvecklas mot att bli en diasporaminoritet, medan de kristna enklaverna i deras ursprungsområden håller på att försvinna.⁴⁵ Traditionellt har diasporabegreppet betecknat folkgrupper som hamnat i exil på grund av något historiskt trauma. Diasporaforskaren Robin Cohen har på senare tid vidgat begreppet till att omfatta ett brett spektrum av exilgrupper som uppstått till följd av arbetskraftsmigration, handel och kolonisering.⁴⁶

En mängd faktorer gör sverigefinnarna till en grupp som är svårt att placera i ovanstående typologi. Enligt tvåspråkighetsforskaren Jarmo Lainio utgör denna grupp varken en gränsminoritet eller en territoriell minoritet i traditionell mening, eftersom varje tidigare enklav av finskspråkiga har hittills assimilerats. Deras migrationsmönster både avviker och överlappar med arbetskraftsmigrationens, men de har en mångfasetterad och långvarig migrationshistoria, som snarast påminner om intern migration. Lainio betecknar därför sverigefinnarna som en *historisk närmigrantgrupp*.⁴⁷

Länge tillerkändes invandrade grupper, etniska, religiösa eller språkliga, inga särskilda rättigheter som minoriteter vare sig internationellt eller i Sverige. Men under den radikala omsvängning på 1960- och 1970-talet började minoritets-

⁴⁴ Westin m.fl. (1999: 91f).

⁴⁵ Svanberg & Tydén (1999: 80f).

⁴⁶ Westin m.fl. (1999: 39), Cohen (1997).

⁴⁷ Lainio (1999: 175).

begreppet användas i olika sammanhang också i samband med de invandrade grupperna, till exempel när det gällde statsbidrag för nationella och språkliga minoriteter. Invandrade grupper kom allt mer att kallas för minoriteter, särskilt i vardagligt språk.⁴⁸ Det är i denna bredare mening som minoritetsbegreppet används i denna studie.

Minoriteter brukar tillerkännas rättigheter av två olika slag. Å ena sidan handlar det om rättigheter som tillkommer *alla* människor oavsett deras etniska tillhörighet. Dessa rättigheter syftar till att förhindra diskriminering eller negativ särbehandling av minoritetsgrupper och deras medlemmar, till exempel med avseende på likhet inför lagen, lika rätt till arbetemed mera. Å andra sidan handlar det om rättigheter som tillerkänns människor just *i deras egenskap av minoritetsmedlemmar*. De här rättigheterna betecknas som *positivt minoritetskydd* eller *positiv diskriminering*. De syftar till att, utöver den likställighet som de förstnämnda rättigheterna garanterar, ge minoriteterna en reell möjlighet att utveckla sina språk och kulturtraditioner. I de fall de senare rättigheterna har tillerkänts minoriteter, har de vanligen omfattat rätt till egna skolor och undervisning på modersmålet, åtgärder för att bevara minoritetens kultur, möjligheter att använda sitt språk i vissa officiella sammanhang och en viss grad av autonomi, det vill säga, rätt för minoriteten att själv förvalta institutioner som tillskapats av samhället för att tillgodose gruppens språkliga och kulturella behov.⁴⁹

Inom både den allmänna debatten och de statsvetenskapliga och politisk-filosofiska forskningsfälten har en livlig debatt förts under det senaste årtiondet om de så kallade grupp- eller minoritetsrättigheterna. Denna debatt är både spännande och viktig givet de konflikter som minoritetsrättigheterna kan skapa mellan ett särintresse (minoritetens) och ett allmänt intresse (majoritetens). Det finns kritiker som ser grupprättigheterna som en mekanism för konfliktskapande.⁵⁰ Samtidigt är denna debatt omöjlig att återge här i all sin nyansrikedom. Jag nöjer mig därför här med att kort redogöra för den etisk-politiska grunden för dessa rättigheter.

En av minoritetsrättigheternas mest kända bundsförvanter är den kanadensiske forskaren Will Kymlicka, som anser att dessa rättigheter är till för att skydda minoriteternas kultur.⁵¹ För andra forskare är det dock problematiskt att se kultur och kulturskillnader som den grund som legitimerar särbehandling. Man anser att minoriteternas krav snarare relaterar till makt och resursfördelningsfrågor än till kulturellt erkännande i sig. Statsvetaren Ulf Mörkenstams slutsats är därför att en ensidig fokus på kultur begränsar analysen och bortser från frågor om socio-ekonomisk jämlikhet och redistributiv rättvisa. I en del fall är denna fokusering

⁴⁸ Westin m.fl. (1999: 92).

⁴⁹ Widgren (1982/80: 73).

⁵⁰ Mörkenstam (2003: 3).

⁵¹ Kymlicka (2001: 46f).

på kultur förenad med en klassificering och rangordning av minoriteter, varvid nationella minoriteter privilegieras över etniska grupper (invandrare), ett synsätt som enligt Mörkenstam dominerar i svensk politik och legitimerar att dessa två typer av minoriteter behandlas annorlunda.⁵² Mörkenstam försvarar dock minoritetsrättigheterna, men utifrån ett ideal om demokratisk jämlikhet och ett erkännande av identiteters och kulturers tillfälliga och föränderliga karaktär.⁵³ Enligt Eriksen kan lösningen ”endast bestå i en kontinuerlig avvägning mellan skillnadsrättigheter och likhetsrättigheter, och medlet kan inte vara något annat än förlöpande dialog.”⁵⁴ Givet mina resonemang ovan om kulturers processuella karaktär och etniska gruppers mycket varierande förhållande till deras ursprungskulturer framträder den sistnämnda grunden för minoritetsrättigheterna som en mycket säkrare grund att stå på.

2.6 Integration

Integration är ett begrepp som både inom forskning och samhällsdebatten används med många olika betydelser. Enligt Westin med flera syftar integration i sin mest generella betydelse på förhållandet mellan en helhet och dess delar. Inom sociologin blir integration en fråga om samhällets sammanhållning, och integration anses råda när delarna står i samklang med helheten. Sammanhållning/integration är alltså det mest utmärkande kännetecknet på ett samhälle, även om den ibland kan vara britsfällig i en del bemärkelser. Frågan om den europeiska integrationen handlar till exempel om att sammansvetsa Europa till en ekonomisk, politisk och överstatlig helhet under bevarande av medlemsstaternas nationella och kulturella särdrag. Integration i denna mening är en egenskap hos det sociala systemet (helheten), inte hos individer eller grupper (delarna). I en annan men närbesläktad betydelse, har integration under många år relaterats till frågan om kulturella och etniska minoriteters delaktighet i samhället. När assimilationsideologin ifrågasattes under 1960-talet och invandrade minoritetsgrupper började ställa krav på erkännande av den egna kulturella identiteten, introducerades begreppet integration som ett alternativ till traditionell assimilation. Integration uppfattades som en möjlighet för etniska minoritetsgrupper att bevara sin kulturella särprägel samtidigt som de inlemmades i majoritetssamhällets ekonomi, produktion, resursfördelning, politik och styre. Kulturella och etniska minoriteters integration kan definieras som deltagande i samhällets publika sfär utan krav på att den privata sfären måste förändras. Enligt Westin med flera är det däremot inte korrekt att använda begreppet integration om individuella anpassningsstrategier, eftersom begreppet berör förhållandet mellan helhet och del.⁵⁵

⁵² Mörkenstam (2004:183f), Benhabib (2002: 18).

⁵³ Mörkenstam (2003: 3).

⁵⁴ Eriksen (1999: 14).

⁵⁵ Westin m. fl. (1999: 53ff), Westin (2004: 204).

Den svenska integrationspolitiken avhandlas vidare i kapitel 5. Låt mig avslutningsvis peka på två viktiga problem hos integrationsarbetet. Det ena har att göra med en motsägelse i invandrapolitikens kärna. Kulturell mångfald är det uttalade politiska målet, men i praktiken definieras den som ett problem och ett hot mot den etablerade samhällsordningen. Institutioner sänder alltså ett dubbelt budskap om mångfald och inordning som samtidigt splittrar och likriktar.⁵⁶

Det andra problemet anknyter till hur politiken och institutioner har definierat integrationspolitikens målgrupp. I förordet till Integrationsverkets rapport *Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige* kan man läsa:

Hitintills har frågan om integration fokuserats på hur invandrade personer och deras barn bör komma in i ”det svenska samhället” [...] Den alltför snäva fokuseringen på personer med utländsk bakgrund som ett problem som måste lösas för att integration ska fungera har lett till att olika åtgärder och satsningar främst har riktats till dessa personer. Detta utgör således en referensram som förklarar de problem som invandrade personer har och ”är” för det svenska samhället utan att ifrågasätta det etablerade systemet av *rasialiserade* privilegier. En sådan referensram underlättar för (en fortsatt) utveckling av olika strategier som försöker hjälpa att lösa ”invandrarnas” problem utan att hänvisa eller föreslå institutionell eller strukturell förändring.⁵⁷

En medveten, långvarig och genomtänkt fokusering på samhället i sin helhet, det vill säga, *både* majoritet och minoriteter, och deras interaktion, skulle kunna leda till ett mer fruktbart integrationsarbete. Tillsättningen av utredningen *Makt, integration och strukturell diskriminering* (se kapitel 5) kan vara ett steg i denna riktning.

2.7 Mångkulturalism

Sverige sägs ofta, inom både allmän debatt och forskning, ha blivit eller vara på väg att bli ett mångkulturellt samhälle. Begreppet används dock på många olika sätt. Enligt Westin med flera brukas det dels deskriptivt, som ett konstaterande om samhällets etniska och kulturella mångfald, dels normativt, som ett politiskt eller filosofiskt samhällsideal. Författarna rekommenderar att använda *mångkulturalitet* när demografiska, deskriptiva betydelse avses. I denna mening har Sverige alltid varit mångkulturellt eftersom samer och finsktalande grupper alltid har funnits inom Sveriges gränser. Dagens mångkulturalitet är dock huvudsakligen förknippad med de senaste femtio årens invandring. En central distinktion är den mellan mångkulturalitet som uppstår genom migration till stater som byggts upp genom invandring, som Argentina, Australien, Kanada och USA, å ena sidan, och till

⁵⁶ Morris Aaron Fred refererar av Ålund (2003: 301f).

⁵⁷ Lindström & Groglopo (2002: 7).

stater som först på senare tid har berörts av invandring, som Frankrike, Italien, Nederländerna, Storbritannien, Sverige och Tyskland, å den andra. I den första gruppen, de ”traditionella” invandringsländerna, fungerade mångkulturaliteten som en kontinuerlig förnyelse och utveckling av kulturella uttrycksformer. I den senare gruppen är mångkulturaliteten enligt Westin med flera möjligen mer problematisk då den konfronteras med en äldre tradition av nationell och etnisk homogenisering.⁵⁸

Med mångkulturalismen som ett ideologiskt och politiskt samhällsideal (den normativa mångkulturalismen) förhåller det sig dock annorlunda. Väsentligt för detta samhällsideal är jämlikhet och rättvisa villkor för alla samhällsmedlemmar oavsett ursprung, etnisk identitet, religion och kultur. Ett samhälle som har en politik (handlingsplaner, verksamheter och åtgärder) som syftar till att stärka och försvara kulturell och etnisk mångfald sägs enligt Westin med flera vara mångkulturellt.⁵⁹ I Sverige antogs 1975 en invandrapolitik avsedd att realisera dessa värden, vars målsättningar sammanfattades med de tre orden *jämlikhet*, *valfrihet* och *samverkan* (se kapitel 5), och en mängd åtgärder har vidtagits genom åren för att realisera dessa mål. Å andra sidan erkänner Westin med flera att det är långt kvar innan de mångkulturella målen förverkligas: rasistiskt våld har ökat på senare år, människor med utländsk bakgrund diskrimineras och den mångkulturella politiken har endast svagt stöd hos den svenska majoritetsbefolkningen. Författarna drar därför slutsatsen att Sverige egentligen inte kan betraktas som ett mångkulturellt samhälle i normativ mening.⁶⁰ Det är mot denna bakgrund som jag har valt att i denna studie karaktärisera Sverige som ett mångetniskt samhälle, en benämning som enligt min mening både är blygsammare och bättre speglar de faktiska demografiska förhållandena.

Mångkulturalism som ideal har ifrågasatts på senare tid. Svanberg och Tydén noterar att sedan början av 1990-talet tar en rad inlägg i den allmänna debatten avstånd från detta ideal, till exempel genom att försvara svenskens ”rätt” att tycka illa om dem som är ”annorlunda”. De pekar ut två sannolika förklaringar: dels lågkonjunkturen med åtföljande fattigdom och arbetslöshet, dels konflikterna i det post-kommunistiska Europa och kriget i forna Jugoslavien, vilka kom att tokas i starkt etniska och kulturella termer och uppfattas som bevis för det mångkulturella samhällets omöjlighet. Även invandrapolitiken har svängt. Mångkulturalism ses fortfarande som något positivt i programförklaringar, men den tenderar enligt författarna att tolkas i folkloristiska termer. När det gäller mer centrala värden har anpassning blivit det sena 1990-talets invandrapolitiska honnörsord.⁶¹

⁵⁸ Westin m. fl. (1999: 23ff).

⁵⁹ Westin m. fl. (1999: 25).

⁶⁰ Westin m. fl. (1999: 26f).

⁶¹ Svanberg & Tydén (1999: 92ff).

2.8 Minoritetsmedier

Begreppet minoritetsmedier är centralt för studien och bör därför preciseras. Jag ansluter mig, med ett mindre tillägg, till den breda definition av begreppet som användes inom ramen för LSE-projektet *Minorities and their Media in the EU: A Mapping* (se kapitel 1). Enligt denna definition är den enda egenskapen som delas av dessa medier det faktum att de riktar sig till en publik som föreställer sig själv som en specifik gemenskap som delar en specifik etnisk tillhörighet. I övrigt kännetecknas minoritetsmedier av stor variation.⁶² De kan:

- rikta sig till lokala, nationella eller transnationella publikers,
- produceras i ursprungs- eller värdländer,
- ha sitt ursprung i kommersiella, ideella, offentliga, kommunala eller andra organisationers initiativ,
- inta rollen som språkrör för en etnisk gemenskap eller uppfatta sig själva som oberoende och kommersiella institutioner,
- produceras i minoritetsspråket, värdlandets språk, eller en kombination av dessa,
- rikta sig till migrantgenerationen, till de nya generationerna, eller till olika generationer inom en etnisk gemenskap,
- innehållsmässigt prioritera information eller underhållning, även om dessa ofta kombineras,
- innehållsmässigt fokusera ursprungslandet, lokala, nationella eller diasporaiska kontexter, eller alla dessa,
- inta ett segregering, etnocentriskt perspektiv eller uppfatta sig själva som ett mångkulturellt samhälles institutioner.⁶³

Explicit eller implicit gör olika medieproducenter val mellan alternativen ovan. Vilka alternativ som väljs och summan av valen blir avgörande för den roll som varje enskilt medium kommer att spela för de etniska gruppernas identitets- och gemenskapsskapande processer liksom för de former av deltagande samt social integration respektive isolering som de kan fostra. I denna inledande fas av arbetet med inventeringen av minoritetsmedier i Sverige har jag ansett det lämpligt att utgå från ett vitt inkluderande perspektiv och av denna anledning vidgar jag definitionen något till att även omfatta medier som är av speciellt intresse för minoriteter. Exempel på ett sådant medium är den finskspråkiga tidskriften *Kieliviesti*, som ges ut av Sverigefinska språknämnden och behandlar språkvårdsfrågor. Denna tidskrift kan anses vara av speciellt intresse för finstalande som i Sverige arbetar som tolkar, hemspråkslärare med mera. Den omformulerade definitionen lyder som följer. Med etniska minoritetsmedier avses i denna studie medier som riktar sig till, eller är av speciellt intresse för, minoriteter i deras egenskap av just minoriteter.

⁶² Georgiou (2002: 17f).

⁶³ Georgiou (2002: 17f).

Man skulle kunna säga att majoritetsmedier och minoritetsmedier är i högsta grad *situerade* begrepp på det sättet att deras betydelse skiftar beroende på det perspektiv från vilket och den plats i vilken de används. Sålunda är *Dagens Nyheter* ett majoritetsmedium när någon läser den i Motala, men ett minoritetsmedium när en svensk pensionär läser den i Valencia. På motsvarande sätt är *Ta Nea* eller *El País* majoritetsmedier i Grekland respektive Spanien, men blir minoritetsmedier när de köps av en grek eller en latinamerikan i Pressbyrån vid Centralen i Stockholm eller när de läser den på folkbiblioteket i Solna.

En annan variation på samma tema är att även om denna inventering är starkt nationellt förankrat på det sättet att jag endast har tagit med medier som produceras i Sverige, så gör teknologins utveckling att ett ökande antal rikstäckande och lokala medier, däribland Sveriges Radios program på minoritetsspråk och närradioprogram, genom streaming eller på andra sätt kan nå människor i hela världen via Internet. Genom denna tilltagande transnationalisering blir medier som här i landet är riktade till minoriteter tillgängliga för människor i andra länder som kanske tillhör majoritetsbefolkningen där.

Ovanstående definition kommer säkert att behöva preciseras och justeras i framtiden allt eftersom teknologiska och andra utvecklingar förändrar fältets karaktär och allt eftersom forskning om dessa medier utvecklas.

2.9 Minoritetsmedier och den mångvetniska offentligheten

Etniska minoriteters (medierade) kommunikativa miljö omfattar både majoritetsmedier och minoritetsmedier. Med majoritetsmedier menas här medier som riktas till den svensktalande allmänheten eller delar därav (till exempel fackpress). I moderna demokratiska samhällen är det vitalt att minoritetsmedlemmar både deltar i produktionen av, och som brukare har tillgång till, både majoritetsmedier och minoritetsmedier.

En offentlighet som endast omfattar parallella men ömsesidigt exkluderande kommunikationssystem skulle enligt medieforskaren Charles Husband likna en sorts medieapartheid eftersom den inte skulle främja en dialog mellan olika befolkningsgrupper. En porös och genomtränglig kontaktyta mellan majoritets- och minoritetsmedier utgör därför en grundläggande förutsättning för mångkulturella samhällen.⁶⁴ Ett sådant samspel mellan båda sorters medier skulle bli möjligt i den *mångvetniska offentligheten*, som han definierar som en offentlighet som skulle reflektera den rådande etniska mångfalden och främja både majoritetens och minoriteters uttryck av sin etniska identitet. Men för att denna vision ska förverkligas fordras att staten, genom sin politik och sitt handlande tillhandahåller en infrastruktur i form av resurser och institutioner.⁶⁵

⁶⁴ Husband (1994: 2, 15).

⁶⁵ Husband (2000: 207ff).

Mot denna bakgrund kan man säga att statens agerande och respons till dessa behov utgör ett mått på dess beredvillighet att ta offentligt ansvar för förvaltningen av den etniska mångfalden inom medieområdet. Det är av denna anledning som det är ytterst viktigt att studera minoritetsmediernas produktionsvillkor och olika statliga politikområden och stödsystem.

3. Studiens tillvägagångssätt

Detta kapitel presenterar studiens tillvägagångssätt. Arbetet med studiens rapportdel bestod huvudsakligen av litteratursökningar, litteraturstudier, kontakter med myndigheter samt sammanställning och analys av minoritetsmedieinventeringen. Förutom forskningslitteratur gick jag igenom en mängd myndighetsrapporter och dokument. Tillvägagångssättet vid inventeringsarbetet redovisas nedan utförligt för att läsaren ska kunna bilda sig en uppfattning om undersökningens tillförlitlighet.

3.1 Tillvägagångssätt vid framtagning av katalogen

I katalogarbetets inledande fas lades mycket tid och stor möda ner för att finna rätt framställningssätt. Vi ville att katalogen skulle vara användarvänlig, informationsrik och samtidigt hanterbar till sin storlek, vilket fordrar en hög grad av informationstäthet. Efter några försök med olika framställningsmodeller bestämde vi oss för en modell som skulle omfatta tre delar.

I katalogens *Del 1* sorteras medierna efter två klassificeringskriterier: *medietyper* (det vill säga tidningar och tidskrifter, radio, TV och elektroniska nyhetssidor) och *språk*. Först presenteras således alla tidningar och tidskrifter, sorterade efter språk, sedan alla radiomedier sorterade efter språk, och så vidare. I denna del anges, för varje tidskrift, TV-program med flera, dels kontaktuppgifter, dels en mycket kortfattad beskrivning. Vilka uppgifter som ingår i denna beskrivning varierar beroende på vilket medium det handlar om, men för alla medier anges, förutom produktionsuppgifter, en kortfattad beskrivning av innehållet. De tidskrifter, TV-program och så vidare som är på flera språk förekommer en gång under varje språkgrupp i denna del av katalogen.

Medierna i katalogens *Del 2* sorteras efter *medietyper, län och språk*. Inom varje medietyp förekommer medierna först efter län, och inom varje län sorteras medierna sedan efter språk. Länen och språken inom varje medietyp anges i alfabetisk ordning. De elektroniska nyhetssidorna sorteras inte länsvis eftersom deras spatials räckvidd inte är geografiskt bunden. Denna del av katalogen avser att ge läsaren en uppfattning om det sammanlagda antalet medier som finns i varje län. De tidskrifter, radiomedier och så vidare som ges ut/sänds på flera språk förekommer en gång under varje språkgrupp i denna del av katalogen.

Katalogens *Del 3* är gjord efter ett enda sorteringskriterium: *medietyper*. Här anges först alla tidningar och tidskrifter i alfabetisk ordning, sedan alla radiomedier i alfabetisk ordning, och så vidare. Ingen uppgift ges här för de enskilda medierna, utan endast hänvisningar till de sidor på katalogens del 1 och del 2 där mediet förtecknas. Denna katalogdel fungerar således som ett (bok)register.

Huvuddelen av katalogarbetet pågick under åtta månader (januari till augusti 2004). Arbetet med varje enskilt medium startades vid en bestämd tidpunkt och pågick sedan perioden ut. Undantaget är de elektroniska nyhetssidorna, där inven-

teringen kan sägas ha pågått hela tiden (se nästa avsnitt). Arbetet med tidningar och tidskrifter startade i januari, inventeringen av radiomediet påbörjades i mars, och arbetet med TV-mediet satte i gång i maj.

Minoritetsmedielandskapet är i ständig förändring och medier läggs ned, blir vilande eller nya startas kontinuerligt. Av praktiska skäl blev det dock nödvändigt att fastställa ett sista datum (10 november 2004) för införande av ändringar och nya uppgifter om de enskilda medierna.

3.2 Igångsättning av inventeringen av de olika medierna

Arbetet med katalogen över tidningar och tidskrifter inleddes med en noggrann genomgång av tre befintliga förteckningar över tryckta medier, Immigrantinstitutets katalog *Invandrar- och minoritetstidskrifter*, Kulturrådets katalog *Kulturtidskriften 2003* och Presstödsnämndens rapport *Minoriteternas Mediers* förteckning över invandrantidningar.⁶⁶ Ur denna genomgång växte fram en arbetslista som omfattade 293 titlar med kontaktuppgifter. Denna höga siffra beror på att jag i inledningsfasen inkluderade alla titlar som kunde antas ha en koppling till, eller vara av speciellt intresse för, minoritetsgrupper. Idén var att börja mycket brett och smalna av allt eftersom de olika tidningarna och tidskrifterna blev kontaktade.

Arbetet med förteckningen över minoriteternas radiomedier påbörjades med en genomgång av Radio- och TV-verkets (RTVV) register över tillståndshavare för närradiosändningar. Detta register uppdateras kontinuerligt och den version vi kom att arbeta efter tillhandahölls av RTVV den 9 februari 2004. Registret omfattade över 1 200 tillståndshavare (RTVV gör inte längre separata listor över invandrarföreningar som har sändningstillstånd). Förteckningen gick igenom mycket noggrant och en lista togs fram som omfattade 261 beteckningar med kontaktuppgifter. Liksom i fallet med tidskrifterna inkluderades här alla beteckningar som kunde antas ha en koppling till, eller vara av speciellt intresse för, minoritetsgrupper. Även här började vi således mycket brett för att inte riskera att missa någon närradioaktör, och smalnade sedan av allt eftersom de olika närradiomedierna blev kontaktade. De andra aktörerna inom minoriteternas radiolandskap, Sveriges Radios (SR) olika redaktioner för nationella och invandrade minoriteters språk, gick lätt att lokalisera via SRs hemsida.

För TV-mediet blev tillvägagångssättet delvis annorlunda beroende på lokal-TV-mediets specifika institutionella betingelser. Här är det inte de enskilda föreningarna som producerar och sänder program som beviljas sändningstillstånd av RTVV, som fallet är med närradio. På lokal-TV-området är det de så kallade kabelsändarföretag som registreras hos RTVV (dessa uppgick till 114 i januari 2004).⁶⁷ Av detta följer att RTVV kan tillhandahålla listor över de registrerade kabelsän-

⁶⁶ *Invandrar- och minoritetstidskrifter* www.immi.se/ 2004-01-16, *Kulturtidskriften 2003* (2003), *Minoriteternas medier...* (2002).

⁶⁷ Lista över registrerade kabelsändarföretag, tillhandahållen av RTVV 2004-01-28.

darföretagen, men inte över de enskilda föreningar (som är medlemmar i kabelsändarföretagen) som sänder lokal-TV. Arbetet underlättades dock av att flera av varandra oberoende källor (handläggare vid RTVV och människor som arbetat länge inom lokal-TV-sfären) var eniga om att det var föga troligt att program riktade till nationella och invandrade minoriteter förekom utanför de så kallade förordnade lokala kabelsändarföretag, eller public access kanaler.⁶⁸ Antalet förordnade lokala kabelsändarföretag uppgick till 30 stycken i augusti 2004.⁶⁹ Av dessa kontaktades de (17 stycken) som är belägna på orter med hög koncentration av befolkning med utländsk bakgrund. De 17 public access kanalerna tillfrågades huruvida de hade några sändningar (på svenska eller andra språk) som hade nationella och/eller invandrade minoriteter som sin eller en av sina målgrupper. När så var fallet bad jag att få kontaktuppgifter för de aktuella TV-programmen och föreningarna. De enskilda föreningarna intervjuades sedan telefonledes eller besvarade en enkät som skickades per post eller e-post. Listan sammanställdes således allt eftersom public access kanalerna blev kontaktade. En av dessa kanaler avböjde dock att tillhandahålla adressuppgifterna, vilket gjorde uppsökandet av program/föreningar till ett mycket tidskrävande arbete. När alla 17 public access kanaler hade kontaktats visade det sig att sex hade sändningar riktade till minoriteter (om än i mycket varierande omfattning), nio stycken hade inga sådana sändningar, och två hade väldigt lite eller ingen sändningsverksamhet över huvud taget.

Tillvägagångssättet för uppsökande av lokal-TV-program som riktas till minoriteter reser förstås frågor om denna förtecknings grad av fullständighet. Jag anser att valet att koncentrera projektets ansträngningar på de lokalt förordnade kabelsändarföretagen/public access kanalerna vilar på en rimlig grund, inte bara för att det stöds av ovan nämnda källor, utan också därför att det är inom denna form av lokal-TV-verksamhet, som är icke-kommersiell och vägleds av en strävan att vidga yttrandefriheten genom att låta olika intressen göra sig hörda, som det är troligare att hitta program som adresserar minoriteter. Vidare anser jag att även valet att fokusera på de 17 public access kanaler som kontaktades är rimligt, därför att det är mer sannolikt att program riktade till minoriteter sänds i orter där det finns en hög koncentration av befolkning med utländsk bakgrund. Å andra sidan kan jag inte påstå att de resterande 13 public access kanaler, eller de kvarstående 84 kabelsändarföretag inte sänder några program riktade till minoriteter. Mina val i detta sammanhang blev resultatet av en avvägning mellan den potentiella vinsten (i form av funna relevanta program) och den beräknade tidsåtgång för att kontakta cirka 100 kabelsändarföretag till.

⁶⁸ I detta sammanhang vill jag särskilt tacka Christer Hederström, Kulturdepartementets utredare för icke-kommersiell radio och TV, och Mathias Persson, projektledare och informationsansvarig vid Riksförbundet Öppna Kanaler i Sverige, för klargörande samtal om lokal-TV:s förutsättningar och arbetsformer.

⁶⁹ Lista över förordnade lokala kabelsändarföretag, tillhandahållen av RTVV 2004-08-09.

De två andra aktörerna inom minoriteternas TV-landskap, Sveriges Television (SVT) och satellitkanaler, blev lättare att spåra. SVT har för närvarande sändningar på fyra nationella minoritetsspråk: finska, meänkieli (tornedalsfinska), samiska och romani. Den totala produktions- och sändningstiden för romani är mycket låg (sändningstiden inklusive repriserna uppgick till tre timmar år 2003) och det finns ingen redaktion för detta språk.⁷⁰ Redaktionerna för de tre förstnämnda språken kontaktades och intervjuades. Elva satellitkanaler var registrerade hos RTVV mars 2003.⁷¹ Fyra av dessa kunde utifrån namnet antas vara riktade mot minoriteter. Kontaktuppgifter för dessa tillhandahölls av RTVV. Av de fyra kanalerna kunde en inte nås trots upprepade försök, och två hade ingen sändningsverksamhet. Kontaktpersonen för den fjärde kanalen intervjuades och kanalen har tagits med i katalogen.

Sökandet efter elektroniska nyhetssidor underlättades avsevärt av att formulären för intervjuer med de övriga medierna innehöll frågor om huruvida tidskrifterna samt radio- och TV-programmen, eller de föreningar som står bakom dessa, har en hemsida eller en elektronisk upplaga samt frågor om deras innehåll och uppdateringsfrekvens. Av intervjuer från tidskrifter framkom dessutom att 12 stycken hade upphört som tryckta medier och övergått till Internettidskrifter. Vidare kontrollerades länkar i ett antal större portaler och minoritetsgruppers riksförbunds hemsidor, Immigrantinstitutets katalog över elektroniska tidskrifter och den förteckning som fanns i min tidigare inventering av minoritetsmedier (LSE-rapporten).⁷² Utifrån alla dessa källor tog jag fram en lista på cirka 50 elektroniska publikationer, ur vilka jag sedan valde de 17 nyhetssidor som tagits med i den här rapportens katalog. Kriterierna för detta urval blev att de skulle uppdateras minst en gång i veckan och ha ett nyhetsinnehåll. Kontaktpersoner för alla utom två av de 17 nyhetssidorna har intervjuats per telefon eller besvarat post-/e-postenkäten.

3.3 Intervjugenomförande och uppsökande arbete

Intervjuerna genomfördes utifrån ett frågeformulär som omfattade kontaktuppgifter samt frågor om de olika mediernas publicerings-/sändningsspråk, eventuell produktion av andra medier inklusive elektroniska medier, startår, periodicitet/sändnings-/uppdateringsfrekvens, upplaga, produktionsort, geografisk fördelning, sändningsområde, målgruppens ålder och kulturella tillhörighet, uppskattning av antal lyssnare/tittare, typ av innehåll, omfattning (antal sidor/sändningstimmar), finansieringsform (bidrag, från vem och storlek), förekomst av reklam/sponsring, och förekomst av anställda. Vid flera telefonintervjuer uttryckte respondenter att de hade svårt att förstå svenska, varför en engelsk version av tidskrifts-, radio- och TV-frågeformulären togs fram (formulären finns under bilaga 1).

⁷⁰ Se *Sveriges Televisions public service-redovisning 2003* (2004: Bilaga 1, tabell 8 a).

⁷¹ *Medieutveckling 2004* (2004: 46, 56).

⁷² *Invandrar- och minoritetstidskrifter* www.immi.se/ 2004-06-04, Camauër (2002).

Det första medium vi började arbeta med var tidningar och tidskrifter. Den ursprungliga idén var att alla intervjuer skulle genomföras per telefon, men en bit in i denna process blev det klart att detta inte skulle bli möjligt. Dels uttryckte en del kontaktpersoner att de föredrog att besvara frågorna skriftligt, dels visade det sig att många telefonnummer ur tidigare kataloger hade upphört eller var felaktiga. Vi provade då med att sända enkäter per post (eller e-post i de fall denna uppgift var tillgänglig). På detta sätt kunde ytterligare en del kontaktpersoner nås.

Många meddelanden och postenkäter returnerades dock, och det samma blev så småningom fallet med tillståndshavare för närradiosändningar, vilket innebar att vi fick ägna mycket tid åt att spåra kontaktpersoner för tidskrifter och närradio-program. Vid detta spårande använde vi oss av telefonupplysningen, telefonkataloger på Internet, sökmotorer samt förteckningar över invandrarföreningar och riksförbund. En mycket omfattande sådan förteckning finns på Immigrantinstitutets hemsida.⁷³ Andra värdefulla förteckningar tillhandahölls av Integrationsverket, olika kommuners Invandrar- och Kultur- och fritidsförvaltningar samt Kulturrådet. Anställda och handläggare vid Kurdiska biblioteket, ett flertal minoritetsspråkredaktioner vid Sveriges Radio och Statens ljud- och bildarkiv, liksom anställda och styrelsemedlemmar vid ett flertal närradio- och Öppna Kanalföreningar hjälpte också till att spåra kontaktpersoner för tidskrifter samt närradio- och TV-program.⁷⁴

⁷³ *Invandrar- och flyktingorganisationer i Sverige* www.immi.se/sweden/riksforbund.htm, www.immi.se/sweden/foreningar/, 2004-06-04.

⁷⁴ I detta sammanhang vill jag rikta ett särskilt tack till Mehmet Taifun, Kurdiska biblioteket; Zoran Savicic, Statens ljud- och bildarkiv; Rezene Tesfaziun, Eritreanska Riksförbundet; Abdi Bashir, Somaliska Riksförbundet; Helena Kiivisari, Sverigefinska Riksförbundet; Gagarin Miljkovich, Järva-Västerorts Närradioförening; Leszek Rospedek och Ove Hagström, Stockholms Närradioförening; Rafael Zambrano, Närradioföreningen Angered-Bergum; Hans Hirschi, Göteborgs Närradioförening; Nazem Tavihlzadeh, Mångkulturella Närradio & TV-föreningen; Mathias Persson, Riksförbundet Öppna Kanalen och Marianne Eriksson, Öppna Kanalen i Göteborg.

4. Det mångetniska Sverige

Detta kapitel avser att komprimerat beskriva det mångetniska Sverige. I första avsnittet presenteras en genomgång av befolkningens etniska sammansättning. Här varvas statistiska data med reflektioner över de kategoriseringar som dessa data fordrar, vilka inte sällan är problematiska givet de många föreställningar och värderingar som kategorier som relaterar till etnicitet ofta brukar laddas med längs sina vandringar genom olika diskursiva fält. Bilden av det mångetniska Sverige kompletteras därefter med en presentation av de nationella minoriteterna och avrundas med en kortfattad genomgång av några centrala aspekter av de invandrade minoriteternas nutida situation.

4.1 Det mångetniska Sveriges demografi

I internationell jämförelse har Sverige på kort tid blivit ett av världens mer mångetniska länder.⁷⁵ Den invandrade befolkningen uppgick till 200 000 år 1950.⁷⁶ Det totala antalet i Sverige bosatta utrikes födda ökade från en dryg halv miljon (eller 6,7 procent av samtliga invånare) 1970 till 1,05 miljoner (11,8 procent av befolkningen) år 2002 (tabell 1).

Tabell 1. Utrikes födda. Utveckling över tid 1970-2002.

	1970	1980	1990	2000	2002
Samtliga invånare	8 081 229	8 317 937	8 590 630	8 882 792	8 940 788
Utrikes födda, antal	537 585	626 953	790 445	1 003 798	1 053 463
Utrikes födda i % av samtliga invånare	6,7	7,5	9,2	11,3	11,8

Källa: *Statistisk årsbok för Sverige 2004*, Tabell 90.⁷⁷

Känslan av etnisk tillhörighet, identifikationen med en ursprungskultur stannar dock sällan och dör med dem som själva har vandrat in i ett land. Dessa känslor och identiteter förmedlas ofta till de invandrades barn, vilka upplever tillhörigheten olika starkt och på olika sätt beroende på en mängd faktorer. Därför går ett annat sätt att beskriva den mångetniska verkligheten ut på att beräkna den andel av befolkningen som har en så kallad *utländsk bakgrund*. I en skrift från Statistiska centralbyrån (SCB) från 2002 noteras dock att begreppet är mångtydigt och har använts med olika innebörd av olika statistikansvariga myndigheter, vilket dels

⁷⁵ *Rapport Integration 2003* (2004: 9).

⁷⁶ *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 10).

⁷⁷ *Statistisk årsbok för Sverige 2004* (2004: 95).

leder till problem såväl i vardagligt språk som i allmän samhällsdebatt, dels ofta gör olika myndigheters statistik svår att förstå och använda.⁷⁸

I skriften rekommenderar SCB att man vid redovisning av statistik låter kategorin personer med *utländsk bakgrund* innefatta utrikes födda samt inrikes födda med två utrikes födda föräldrar, och kategorin personer med *svensk bakgrund* inkludera inrikes födda med antingen en inrikes och en utrikes född förälder eller två inrikes födda föräldrar. Skrivelsen noterar vidare att begreppet personer med utländsk bakgrund definieras i Kulturdepartementets promemorior *bredare* än i de statistiska riktlinjerna då departementet inkluderar personer födda i Sverige med en förälder född utomlands och en förälder född i Sverige i denna kategori.⁷⁹

Om man följer SCBs snävare kategoridefinition uppgick antalet människor med utländsk bakgrund sista december 2002 till 1 357 957 eller 15,2 procent av den totala befolkningen. Använder man däremot det bredare utländsk bakgrundsbegreppet, blir antalet 1 911 986 eller 21,4 procent av samtliga invånare, det vill säga, mer än en femtedel av befolkningen (tabell 2). Med samma beräkningsgrund förväntas andelen uppgå till 24 procent år 2010 enligt Svenska Kommunförbundet.⁸⁰

Tabell 2. Sammanställning av utrikes födda och inrikes födda med en förälder och båda föräldrarna födda utomlands 31 december 2002. Antal och andel i procent av den totala befolkningen.

	Antal invånare	% av total befolkning
Samtliga i riket	8 940 788	100
Utrikes födda	1 053 463	11,8
Inrikes födda med båda föräldrarna födda utomlands	304 494	3,4
Inrikes födda med en förälder född utomlands	554 029	6,2
Inrikes födda med minst en förälder född utomlands	858 523	9,6
Summa utrikes födda och inrikes födda med båda föräldrarna födda utomlands	1 357 957	15,2
Summa utrikes födda och inrikes födda med minst en förälder född utomlands	1 911 986	21,4

Källa: Tabellen bygger på uppgifter ur *Befolkningsstatistik 2002. Del 3, Tabeller 2.10 och 4.6.*⁸¹

⁷⁸ *Personer med utländsk bakgrund...* (2002: 5).

⁷⁹ *Personer med utländsk bakgrund...* (2002: 5 & 10).

⁸⁰ *Brandkatastrofen i Göteborg...* (1999: 149).

⁸¹ *Befolkningsstatistik 2002. Del 3* (2003: 72-77 & 190-195).

Finns det nästan två miljoner människor med en icke svensk etnisk bakgrund i dagens Sverige? Intressant nog påminner denna fråga om den som Jonas Widgren, Invandrarutredningens huvudsekreterare 1971-74, ställde i sin bok om invandrarpolitik redan i början av 1980-talet: ”Finns det en miljon invandrare i Sverige?”⁸²

Båda frågorna aktualiserar det kategoriseringens dilemma som jag resonerade om i kapitel 2. Hur ska man förhålla sig till dem? Enligt Borevi och Strömblads analys kan de invandrade som kollektiv betraktade tänkas ha temporära behov av välfärdspolitiska åtgärder, exempelvis stöd för språkinlärning. Vidare kan det också finnas mer långvariga behov av bistånd i denna grupp, till exempel för att kunna bevara kulturella traditioner, något som skulle motivera att man som invandrad placeras i en offentlig-politisk målgrupp även långt efter själva invandringen. En sådan kompensatorisk politik skulle sannolikt inte behöva leda till att målgruppen i fråga stigmatiseras. Men likväl, konstaterar Borevi och Strömblad, tycks åtgärder som syftar till att befärma integration verka i snarast motsatt riktning.⁸³ Denna typ av åtgärder relateras ofta till statistiska beräkningar av de invandrade och deras barn och hänger därför samman med kategoriseringen av befolkningen i olika grupper.

Widgren besvarar sin egen fråga med motfrågan om det meningsfulla med att beräkna antalet invandrare på detta sätt. Å ena sidan kan beräkningssättet vara meningsfullt om man i största allmänhet vill påvisa den betydelse som invandringen har haft för befolkningsutvecklingen i Sverige och hur landet har förändrats genom invandringen. Å andra sidan menar Widgren att det är ”lika befogat att kalla en stor del av den miljon människor som vi nu talar om för svenskar, eftersom mer än 300 000 personer som ingår i denna miljon har åtminstone en i Sverige född förälder”. Detta och de så kallade blandäktenskapen bidrar till det han kallar för ”*invand-rarnas* mycket nära och ökande släktförbindelser med *svenskar*”. En mer allmän slutsats Widgren drar är att det blir allt svårare att skilja ut invandrare som en, från befolkningen i övrigt ur statistiska och andra synpunkter, klart avgränsbar grupp.⁸⁴

Min egen slutsats är att visst kan man säga att det finns cirka två miljoner människor med utländsk bakgrund (eller cirka 1,36 miljoner, beroende på om man använder det bredare eller det snävare begreppet) i Sverige, och att visst kan det i en del fall vara motiverat och ändamålsenligt att använda detta beräkningssätt. Å andra sidan är det väsentligt att läsaren håller i minnet att detta bara är ett sätt, bland många andra möjliga, att kategorisera landets befolkning. Som författare till denna studie är även jag fången i kategoriseringens dilemma: För att teckna en bakgrund till produktionen av minoritetsmedier uppfattar jag det som nödvändigt att ange till exempel hur många människor och hur stora språkgrupper som berörs av

⁸² Widgren (1982/80: 32). För tydlighetens skull bör här noteras att Widgrens ”en miljon invandrare” omfattade i början av 1980-talet grupperna ”utrikes födda utlänningar”, ”utrikes födda naturaliserade invandrare”, och ”alla i Sverige födda personer med minst en i utlandet född förälder”.

⁸³ Borevi & Strömblad (2004: 11f).

⁸⁴ Widgren (1982/80: 32 & 35).

dessa medier. Men för att göra detta måste jag göra kategoriindelningar som bygger på problematiska grunder.

För att återknyta till de reflektioner om kategoriseringens konsekvenser som presenterades i kapitel 2, innebär det föregående att jag, i egenskap av forskare som genomför denna studie på uppdrag av en myndighet, själv tillhör en grupp som har (åtminstone viss) kategoriseringsmakt. De som kategoriseras, de invandrade och deras barn, blir i sin tur föremål för kategoriseringsmakten. I detta specifika fall innebär resonemang om, och kvantifiering av, ”människor med utländsk bakgrund” att både invandrade personer och deras barn placeras i en kategori som många av dem kanske inte själva skulle välja för att beskriva sig själva. I sammanhanget är det värt att notera att ett viktigt skäl för SCBs anammande av det snävare utländsk bakgrundsbegreppet just var att invånare med endast en utrikes född förälder kände sig mer förankrade i Sverige.⁸⁵ Sett mot denna bakgrund kan till exempel en onödig användning av det bredare utländsk bakgrundsbegreppet bidra till att främmandegöra människor som själva känner sig delaktiga i den nationella gemenskapen. Viktigt här är också de kopplingar som finns mellan kategorin ”invånare med utländsk bakgrund” och det också mycket problematiska begreppet ”invandrare”.

Inom antropologin har man i ett antal år diskuterat den problematiska avvägningen mellan forskarens tolkningsrätt och hennes/hans tolkningsbörda. Oftast är det forskaren ensam som står för tolkningarna av det som människor säger och gör, samtidigt som detta innebär ett ofantligt ansvar. Generellt sett åtnjuter forskarens tolkning auktoritet just i kraft av hennes/hans forskarstatus, samtidigt som ingen forskare någonsin kan vara fullständigt säker på att hennes/hans tolkning är den mest adekvata i sammanhanget. Det vore enligt min mening önskvärt att många fler än fallet är idag inom de sociala och politiska vetenskaperna på allvar skulle problematisera, på ett sätt som motsvarar antropologernas, forskarens kategoriseringsrätt och kategoriseringsbörda. En sådan problematisering skulle innebära, för det första, att man förhåller sig reflexivt till sin egen kategoriseringsrätt och gör den explicit, och för det andra, att man reducerar bördan så mycket som möjligt, det vill säga, att man endast gör de kategoriseringar som sammanhanget kräver och undviker att oreflekterat reproducera irrelevanta kategoriseringar.

För denna studies vidkommande ledde de ovan förda resonemangen till att jag undvek bruket av det bredare utländsk bakgrundsbegreppet för att i stället huvudsakligen fokusera på dem av Sveriges invånare som är utrikes födda och inrikes födda med båda föräldrarna födda utomlands. Detta motiveras av att det just är dessa två grupper som generellt sett rimligen kan antas vara mest berörda av minoritetsmedierna med avseende på både produktion och mediebruk.

Låt oss nu återgå till beskrivningen av landets etniska sammansättning. I slutet av år 2001 bodde människor från 203 nationer i Sverige. Med avseende på ursprungsland utgör sålunda de som invandrat till Sverige en grupp med stor

⁸⁵ SCB, telefonförfrågning 2004-09-23.

intern variation. Den kan dock grovt delas upp i tre ungefär lika stora grupper: en tredjedel är födda i andra nordiska länder, en tredjedel är födda i övriga Europa och en tredjedel är födda i länder utanför Europa (tabell 3).⁸⁶

Tabell 3. Utrikes födda efter födelseland 31 december 2002. Antal och andel i % av Sveriges totala befolkning.

Land	Antal	Andel
Norden	279 570	3,13
Danmark	39 890	0,45
Finland	191 515	2,14
Island	3 691	0,04
Norge	44 474	0,50
EU15 utom Danmark och Finland	100 673	1,13
Belgien	1 343	0,01
Frankrike	6 048	0,07
Grekland	10 911	0,12
Irland	1 303	0,01
Italien	6 570	0,07
Nederländerna	4 963	0,06
Portugal	2 539	0,03
Spanien	5 386	0,06
Storbritannien och Nordirland	16 055	0,18
Tyskland	38 768	0,43
Österrike	5 982	0,07
Europa utom EU15 och Norden	243 109	2,72
Bosnien-Hercegovina	52 948	0,59
Bulgarien	3 724	0,04
Estland	10 079	0,11
Jugoslavien	74 418	0,83
Kroatien	5 585	0,06
Lettland	2 421	0,03
Litauen	1 170	0,01
Makedonien	2 769	0,03
Polen	41 096	0,46
Rumänien	12 172	0,14
Ryssland	8 243	0,09
Schweiz	2 499	0,03
Tjeckoslovakien	7 044	0,08
Ukraina	1 996	0,02
Ungern	13 935	0,16
Afrika	59 507	0,67
Algeriet	1 791	0,02
Egypten	1 226	0,01
Eritrea	3 943	0,04
Etiopien	11 409	0,13
Gambia	2 681	0,03
Ghana	1 084	0,01
Kenya	1 402	0,02
Kongo, Demokratiska Republiken	1 153	0,01

⁸⁶ *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 10f).

Tabell 3 forts.

Land	Antal	Andel
Marocko	4 904	0,05
Somalia	14 005	0,16
Sydafrika	1 326	0,01
Tanzania	958	0,01
Tunisien	2 870	0,03
Uganda	2 444	0,03
Nordamerika	25 450	0,28
El Salvador	2 363	0,03
Kanada	2 397	0,03
Kuba	1 621	0,02
Mexiko	1 222	0,01
USA	14 945	0,17
Sydamerika	53 315	0,60
Argentina	2 592	0,03
Bolivia	2 462	0,03
Brasilien	3 881	0,04
Chile	27 345	0,31
Colombia	7 974	0,09
Ecuador	1 120	0,01
Peru	4 906	0,05
Uruguay	2 275	0,02
Asien	280 916	3,14
Afghanistan	6 122	0,07
Bangladesh	3 195	0,04
Filippinerna	6 133	0,07
Indien	11 837	0,13
Indonesien	1 762	0,02
Irak	62 751	0,70
Iran	52 721	0,59
Israel	1 647	0,02
Japan	2 423	0,03
Jordanien	1 207	0,01
Kina	9 776	0,11
Korea, Syd-	9 441	0,11
Libanon	20 473	0,23
Malaysia	1 043	0,01
Pakistan	3 439	0,04
Sri Lanka	6 030	0,07
Syrien	15 156	0,17
Thailand	12 375	0,14
Turkiet	33 094	0,37
Vietnam	7 958	0,09
Oceanien	3 285	0,04
Australien	2 434	0,03
Sovjetunionen	7 285	0,08
Samtliga	1 053 463	11,8

Källa: Tabellen bygger på uppgifter ur *Befolkningsstatistik 2002. Del 3*, Tabell 2.7.⁸⁷ Nationalitetsgrupper vars storlek understiger 894 invånare (eller 0,01 procent av befolkningen) har inte tagits med i tabellen. "EU15" betecknar de 15 europeiska länder som fram till sista april 2004 ingick i den Europeiska Unionen.

⁸⁷ *Befolkningsstatistik 2002. Del 3* (2003: 46-57).

Om man till de grupper som invandrat från Europa lägger dem som kommit från Australien, Israel, Kanada och USA, uppgår andelen utrikes födda i länder som anses tillhöra Västländerna till 7,23 procent av Sveriges samtliga invånare eller 61,41 procent av alla utrikes födda som bor i landet. De grupper som invandrat från länder i Afrika, Asien (exklusive Israel) och Sydamerika utgör i sin tur 4,39 procent av hela befolkningen eller 37,45 procent av alla utrikes födda.

Även med avseende på anledningen till att människor invandrat till Sverige kan man dela de invandrade i tre ungefär lika stora grupper. Omkring en tredjedel kom till landet av flyktingskäl, en tredjedel av familjeskäl och en tredjedel utgörs av arbetskraftinvandring.⁸⁸

De utrikes födda, varav många nyanlända invandrare, är starkt överrepresenterade i storstadsregionerna.⁸⁹ Bland de människor som invandrade från afrikanska och sydamerikanska länder var 74 respektive 72 procent koncentrerade i de tre storstadslänen år 2002. Av dem som kom till Sverige från länder i Asien och Europa (utom de Nordiska länderna) var 67 respektive 68 procent bosatta i dessa län. Minst koncentrerade var dem som invandrade från de andra nordiska länderna, varav 55 procent bodde i de tre länen (tabell 4). För Sverige i sin helhet gäller att lite drygt hälften av samtliga invånare (knappt 50,4 procent) är bosatta i de tre storstadslänen.

Tabell 4. Andel av det totala antalet i Sverige bosatta utrikes födda som var koncentrerade i de tre storstadslänen 31 december 2002.

Utrikes födda i	Procentandel
Norden utom Sverige	55
EU15 utom Danmark och Finland	68
Europa utom EU15 och Norden	68
Afrika	74
Sydamerika	72
Asien	67

Källor: *Befolkningsstatistik 2002. Del 3*, Tabell 2.7 samt *Integrationsverkets statistik*, Tabell Befolkning efter län, födelseplats, år och kön.⁹⁰ "EU15" betecknar de 15 europeiska länder som fram till sista april 2004 ingick i den Europeiska Unionen.

En koncentration av befolkning med utländsk bakgrund (enligt det snävare beräkningssätt som rekommenderas av SCB) som överstiger 9 procent av den totala befolkningen i respektive län återfinns i 13 svenska län. Högsta koncentrationen

⁸⁸ *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 10).

⁸⁹ *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 75).

⁹⁰ *Befolkningsstatistik 2002. Del 3* (2003: 46-57) och *Integrationsverkets statistik*, Tabell Befolkning efter län, födelseplats, år och kön, <http://pxweb.eskimo.se/Dialog/Saveshow.asp> 2004-06-30.

finner man i Stockholms län (24 procent). I Södermanlands, Västra Götalands, Skåne och Västmanlands län utgör människor med utländsk bakgrund mellan 15,8 och 17,8 procent av befolkningen. I Hallands, Kronobergs, Östergötlands, Örebro, Jönköpings och Uppsala län utgör denna grupp mellan 11 och 14,7 procent av samtliga invånare. I Blekinge och Norrbottens län, slutligen, är koncentrationen 9 respektive 9,2 procent (tabell 5).

Tabell 5. De 13 län samt vissa kommuner där andelen utrikes födda och inrikes födda med båda föräldrarna födda utomlands uppgick till minst 9 % 31 december 2002.

Län och kommun	Hela befolkningen	Utrikes födda	Inrikes födda med båda föräldrarna födda utomlands	Summa utrikes födda och inrikes födda med utländsk bakgrund	Utrikes och inrikes födda med utländsk bakgrund i procent av hela befolkningen
01 Stockholms län	1 850 467	335 214	108 510	443 724	24
Botkyrka	75 216	24 709	10 674	35 383	47
Haninge	70 902	12 595	4 725	17 320	24,4
Huddinge	86 457	18 039	6 276	24 315	28,1
Järfälla	61 290	11 506	4 042	15 548	25,4
Nacka	76 624	12 378	3 901	16 279	21,2
Sigtuna	35 771	6 941	2 479	9 420	26,3
Sollentuna	58 515	9 567	2 872	12 439	21,3
Solna	57 585	11 659	3 327	14 986	26
Stockholm	758 148	145 703	44 201	189 904	25
Södertälje	79 613	19 559	8 161	27 720	34,8
Täby	60 198	7 877	1 882	9 759	16,2
Upplands Väsby	37 444	7 486	2 646	10 132	27,1
03 Uppsala län	298 655	34 304	9 670	43 974	14,7
Uppsala	179 673	24 619	6 753	31 372	17,5
04 Södermanlands län	259 006	31 020	9 859	40 879	15,8
Eskilstuna	90 089	14 653	5 376	20 029	22,2
05 Östergötlands län	413 438	38 013	10 650	48 663	11,8
Linköping	135 066	12 632	3 218	15 850	11,7
Norrköping	123 303	15 385	5 006	20 391	16,5
06 Jönköpings län	327 971	33 455	9 397	42 852	13,1
Jönköping	118 581	12 934	4 072	17 006	14,3

Tabell 5 forts.

07 Kronobergs län	176 978	16 839	3 689	20 528	11,6
Växjö	75 036	7 610	1 791	9 401	12,5
10 Blekinge län	149 875	11 192	2 357	13 549	9
Olofström	13 637	2 336	643	2 979	21,8
Sölvesborg	16 351	1 269	253	1 522	9,3
12 Skåne län	1 145 090	157 640	44 174	201 814	17,6
Helsingborg	119 406	18 646	5 520	24 166	20,2
Landskrona	38 475	7 517	2 057	9 574	24,9
Lund	100 402	13 969	3 223	17 192	17,1
Malmö	265 481	64 476	20 337	84 813	31,9
13 Hallands län	278 551	24 293	6 295	30 588	11
Halmstad	86 585	10 489	3 078	13 567	15,7
14 Västra Götalands län	1 508 230	186 303	54 787	241 090	16
Borås	98 150	14 865	5 041	19 906	20,3
Göteborg	474 921	92 094	29 348	121 442	25,6
Trollhättan	52 937	7 097	2 530	9 627	18,2
18 Örebro län	273 412	27 461	8 072	35 533	13
Örebro	125 520	15 172	4 931	20 103	16
19 Västmanlands län	258 912	34 980	11 188	46 168	17,8
Västerås	128 902	19 712	6 432	26 144	20,3
25 Norrbottens län	253 632	19 063	4 173	23 236	9,2
Haparanda	10 334	4 040	1 148	5 188	50,2
Kalix	17 805	1 360	381	1 741	9,8
Kiruna	23 555	1 861	407	22 068	9,6
Pajala	7 206	802	74	876	12,2
Övertorneå	5 391	1 099	171	1 270	23,6

Källa: *Befolkningsstatistik 2002. Del 3*, Tabell 4.6. Promille av hela befolkningen har här ersatts med procent av hela befolkningen.⁹¹

Om man vill bli mer specifik kan man studera koncentrationen på kommunnivå. Tabell 6 nedan visar de 30 svenska kommuner med i absoluta tal flest invånare med utländsk bakgrund (enligt det snävare beräkningssätt som rekommenderas av SCB) samt gruppens andel av befolkningen i varje kommun. Den högsta kon-

⁹¹ *Befolkningsstatistik 2002. Del 3* (2003: 190-195).

centrationen återfinns i Botkyrka (47 procent), Södertälje (34,8 procent) och Malmö (31,9 procent). I 15 län är concentrationen mellan 20 och 28 procent. Hit hör till exempel Helsingborg, Västerås, Eskilstuna, Göteborg och Stockholm samt sju kommuner i dess närhet. Koncentrationer på mellan cirka 9 och 18 procent finner man i 12 kommuner, exempelvis Umeå, Gävle, Jönköping, Örebro, Norrköping, Lund, Uppsala och Trollhättan.

Tabell 6. De 30 svenska kommuner med i absoluta tal flest invånare med utländsk bakgrund 31 december 2002. Absoluta tal samt procentandel av kommunens befolkning i fallande ordning.

Kommun	Antal	Andel
Botkyrka	35 383	47
Södertälje	27 720	34,8
Malmö	84 813	31,9
Huddinge	24 315	28,1
Uppl. Väsby	10 132	27,1
Sigtuna	9 420	26,3
Solna	14 986	26
Göteborg	121 442	25,6
Järfälla	15 548	25,4
Stockholm	189 904	25
Landskrona	9 574	24,9
Haninge	17 320	24,4
Eskilstuna	20 029	22,2
Sollentuna	12 439	21,3
Nacka	16 279	21,2
Borås	19 906	20,3
Västerås	26 144	20,3
Helsingborg	24 166	20,2
Trollhättan	9 627	18,2
Uppsala	31 372	17,5
Lund	17 192	17,1
Norrköping	20 391	16,5
Täby	9 759	16,2
Örebro	20 103	16
Halmstad	13 567	15,7
Jönköping	17 006	14,3
Växjö	9 401	12,5
Linköping	15 850	11,7
Gävle	9 729	10,7
Umeå	10 030	9,4

Källa: *Befolkningsstatistik 2002. Del 3*, Tabell 4.6. Tabellens andel i promille har här ändrats till andel i procent.⁹²

⁹² *Befolkningsstatistik 2002. Del 3* (2003: 190-195).

4.2 De nationella minoriteterna

De grupper som efter riksdagens minoritetspolitiska beslut december 1999 utgör nationella minoriteter i Sverige är samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Minoritetsspråken är samiska, finska, meänkieli (tornedalsfinska), romani chib och jiddisch.⁹³ De fem grupperna presenteras kortfattat nedan. Presentationerna fokuserar huvudsakligen gruppernas storlek, geografisk spridning, organisationsgrad och språklig situation. För konsekvensens skull redovisas de här gruppernas historiska bakgrund inom ramen för den kortfattade allmänna migrationshistorik som presenteras i kapitel 5.

Med undantag för sverigefinnarna är inte de människor som tillhör de nationella minoriteterna upptagna i statistiken som tillhörande just dessa grupper eftersom officiell statistik registrerar födelseland men inte etnisk tillhörighet eller språk. Så registreras till exempel samer (i den mån de är födda i Sverige) under inrikes födda, och judar och romer som invandrat finns upptagna som utrikes födda i de länder från vilka de kom till Sverige. Fastställandet av storleken på de nationella minoriteterna är därför svårt och kan (med undantag för sverigefinnarna) endast göras genom uppskattningar.

4.2.1 Samerna

Samerna utgör Sveriges enda ursprungsminoritet. Denna grupp finns i de norra delarna av nuvarande Norge, Sverige, Finland och Kolahalvön i Ryssland.⁹⁴ Enligt en uppskattning från början av 1970-talet uppgick det totala antalet samer till 60 000, varav 15 000 bodde i Sverige.⁹⁵ Enligt regeringens proposition *Nationella minoriteter i Sverige* uppgår den samiska befolkningen i Sverige till mellan 15 000 och 20 000 personer.⁹⁶ Samerna bor i huvudsak i de traditionella bosättningsområdena från Idre i Dalarna till Kiruna i Norrbotten. Många är numera också bosatta i kusttrakterna i norra och mellersta Sverige samt i Stockholmsområdet. Det antal människor som idag beräknas tala någon av de tre samiska språkvarieteter som finns i Sverige uppgår till cirka 9 000. Samiska är ett finsk-ugriskt språk som liksom många andra språk har förändrats under tidens gång.⁹⁷ Språkforskarna Hyltenstam, Stroud och Svonni anser dock att den samiska befolkningen hittills i stor utsträckning har lyckats stå emot språklig assimilering. Användningen av samiska kännetecknas emellertid av att bruket är mer omfattande i äldre än i yngre generationer och att många använder språket endast i hem- och familjemiljön. Hotet mot samiskan har fått betydande uppmärksamhet vilket har lett till insatser

⁹³ Se Regeringens proposition 1998/99: 143.

⁹⁴ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 21.

⁹⁵ Hyltenstam, Stroud & Svonni (1999: 44).

⁹⁶ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 22.

⁹⁷ *Nationella minoriteter*, www.integration.nu/minoriteter/samer/, www.integration.nu/minoriteter/sprak/samiska/htm 2004-09-28.

för språklig revitalisering.⁹⁸ Viss etnopolitisk mobilisering har förekommit bland samerna enda sedan 1920-talet, men det var först på 1950-talet som de landsomfattande sameorganisationerna växte fram.⁹⁹ En mycket viktig samisk institution är Sametinget, som inrättades i Sverige 1993 som folkvalt organ och statlig förvaltningsmyndighet med uppgift att bland annat besluta om fördelningen av statens bidrag och medel ur Samefonden till samisk kultur och samiska organisationer.¹⁰⁰

4.2.2 Sverigefinnarna

Enligt propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* lever cirka 450 000 ”första och andra generationens” sverigefinnar i Sverige varav omkring hälften använder finska.¹⁰¹ Enligt Lainio hade sverigefinskan under perioden 1945-1995 klara geografiska koncentrationer till Stockholmsområdets, Upplands och västra Mälardalens kommuner samt i Östergötland och Göteborgsområdet. Det finns också en stor andel sverigefinnar bland de finskspråkiga i Tornedalskommunerna, främst i nedre Tornedalen med Haparanda som centrum, liksom i Kiruna kommun.¹⁰²

Majoriteten sverigefinnar flyttade till landet efter andra världskriget. Sverigefinnarna har under lång tid varit en välorganiserad grupp och visat ett starkt intresse att bevara sitt språk och sin kultur. 1957 bildades Sverigefinska Riksförbundet som idag arbetar bland annat för att verksamhet ska finnas på finska språket inom alla områden av intresse för sverigefinnarna, till exempel institutioner för sociala behov och kulturella intressen, såsom skolor, daghem och hem för äldreboende.¹⁰³ Dessutom har sverigefinnarna, som Lainio noterar, kommit att stå i förgrunden för ”den etnolingvistiska kraftmätningen med den svenska majoriteten”.¹⁰⁴ Förutom gruppens storlek, det nordiska samarbetet, grannskapsförhållandet och den kontinuerliga närvaron i landet finns en skillnad mellan den finskspråkiga och alla andra minoritets- och etniska grupper i Sverige, som gör sverigefinnarna till huvuddeltagare i den språkliga-etniska konflikten. Givet svenskans sedan länge lagskyddade och framskjutna position i Finland är gruppen medveten om vad man går miste om för finskans del i Sverige, i form av outnyttjade rättigheter, möjligheter och humankapital, om minoritetsspråken inte åtnjuter statens skydd. Man är också medveten om språkets roll som sammanhållande faktor och man vet att en lösning vore möjlig genom ett lagstadgat stöd för språken, utan större uppoffringar från majoritetssamhällets sida.¹⁰⁵

⁹⁸ Hyltenstam, Stroud & Svonni (1999: 41f).

⁹⁹ Svanberg & Tydén (1999: 87).

¹⁰⁰ *Nationella minoriteter*, www.integration.nu/minoriteter/samer/ 2004-09-28.

¹⁰¹ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 23.

¹⁰² Lainio (1999: 167).

¹⁰³ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 23.

¹⁰⁴ Lainio (1999: 139).

¹⁰⁵ Lainio (1999: 139f).

4.2.3 Tornedalingarna

Tornedalingarna lever i framför allt Haparanda, Övertorneå och Pajala kommuner samt i delar av Kiruna och Gällivare kommuner. I mitten av 1900-talet skedde en kraftig utflyttning från Tornedalen till Malmfälten, södra Norrbotten och övriga delar av landet.¹⁰⁶ Uppskattningarna av gruppens storlek skiljer sig: enligt propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* uppgår antalet tornedalingar i Sverige till cirka 50 000, medan språkforskaren Hyltenstam refererar till en mycket högre uppskattning: 75 000-80 000.¹⁰⁷

Tornedalingarna fick utstå ett stort tryck att lära sig svenska, särskilt efter införandet av det allmänna skolväsendet. I samband med att nationalistiska idéer om språkets centrala betydelse för nationens sammanhållning fick spridning i slutet av 1800-talet kom undervisningen att bedrivas helt på svenska, och detta fortsatte i princip fram till 1970-talet. Sedan dess har situationen delvis förändrats genom den etniska väckelsen som då började göra sig gällande bland minoriteter i många västländer, däribland tornedalingarna. Därefter har denna minoritetsgrupp lagt mer vikt vid bevarandet av tornedalsfinskan. Språket har till exempel börjat användas i skolans modersmålsundervisning och i medierna, litteratur och andra kulturella eller officiella sammanhang. Talarnas egen benämning på språket, meänkieli (vårt språk), har också fått allmän spridning, även bland utomstående. Under 1990-talet togs viktiga steg mot standardiseringen av *meänkieli*, genom att både ordbok och grammatik över språket publicerats liksom genom dess användning i litterära sammanhang.¹⁰⁸ Antalet talare av meänkieli uppskattas till mellan 50 000 och 60 000.¹⁰⁹ Även intresset för den egna kulturen och identiteten har vuxit bland tornedalingarna under de senaste åren. Uttryck för detta är bildandet av Svenska Tornedalingarnas Riksförbund – Tornionlaaksoalaiset (STR-T), vars målsättning är att tillvarata gruppens språkliga och kulturella intressen, och Academia Tornedalensis/Meän akaateemi, vars uppgift är att förvalta kulturarvet i Nordkalotten.¹¹⁰

4.2.4 Romerna

Romerna utgör en diasporaminoritet. Romerna lämnade Indien för cirka tusen år sedan och finns idag främst i Europa, men också på de amerikanska kontinenterna samt i Australien och Sydafrika. Den totala romska befolkningen anses uppgå till mellan 8 och 12 miljoner, varav två tredjedelar återfinns i de östeuropeiska länderna.¹¹¹ Idag finns det mellan 15 000 och 20 000 romer i Sverige. De brukar in-

¹⁰⁶ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 24.

¹⁰⁷ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 24, Hyltenstam (1999: 119).

¹⁰⁸ Hyltenstam (1999: 98f).

¹⁰⁹ Hyltenstam (1999: 119f).

¹¹⁰ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 24.

¹¹¹ Svanberg (1995: 10).

delas i olika grupper: *svenska romer*, som till antalet uppgår till cirka 2 500, *finska romer* (3 200), *utomnordiska romer* (cirka 10 000) och *de nyligen anlända romerna* från före detta Jugoslavien. Härutöver finns *de resande*, vilka har funnits i Sverige lika länge som romerna. De anser sig ha släktskap med romerna inte minst därför att de talar en varietet av romani kallad svensk romani. Denna grupp uppgår till cirka 20 000 personer.¹¹²

”Romani chib” eller ”romani” används som ett samlingsbegrepp för olika varieteter av språket. Romani tillhör den indoeuropeiska familjen och är besläktat med det historiska språket sanskrit och moderna språk som hindi. Det omfattar hela 60 olika dialekter. Det är inte känt hur många användare av de olika varieteterna av romani som finns i Sverige idag.¹¹³

Romerna har i hög grad saknat makt och inflytande och har ofta levt utanför de samhällen som de närmast relaterat till. I kontakten med andra befolkningar har denna grupp ofta varit utsatt för diskriminering och förföljelse. Samtidigt har de i alla tider interagerat intensivt med omgivningen för sitt uppehälles skull. Givet det ständigt närvarande motsatsförhållandet till andra befolkningsgrupper har de romska grupperna utvecklat en egen fast samhällsordning med egen livsfilosofi, egna sociokulturella normer och eget rättsväsende. Språket anses vara ett central element i romernas etniska identitet, men samtidigt existerar romska grupper som faktiskt övergivit sitt språk men ändå fortsätter att vara romer enligt sin egen och omgivningens uppfattning. På grund av de nödvändiga kontakterna med omgivande befolkningar har romer tillägnat sig deras språk och ofta varit tvåspråkiga eller flerspråkiga.¹¹⁴ Genom olika organisationer värnar romerna om sin kultur och sina traditioner. 1973 bildades Nordiska Zigenarrådet, som kom att bli en paraplyorganisation för ett femtontal olika romska föreningar i Sverige och Norden. 1999 bytte organisationen namn till Romernas Riksförbund (RR). RR arbetar med sociala frågor och med aktiviteter kring romernas språk, kultur och historia.¹¹⁵

4.2.5 Judarna

Judar återfinns i Sverige sedan 1700-talet och kan betecknas som en diasporaminoritet.¹¹⁶ Efter genomgång av en del olika källor konkluderar språkforskarna Boyd och Gadelii att antalet judar i Sverige ligger någonstans kring 20 000 personer.¹¹⁷ En något högre siffra (25 000) anges dock både i propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* och i Stockholms stads Integrationsförvaltnings hemsida om nationella minoriteter. Denna siffra inkluderar både de som har två föräldrar av judisk börd

¹¹² Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 25.

¹¹³ *Nationella minoriteter*, www.integration.nu/minoriteter/sprak/romanichib.htm 2004-09-28.

¹¹⁴ Fraurud & Hyltenstam (1999: 241ff).

¹¹⁵ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 26.

¹¹⁶ Svanberg & Tydén (1999: 80).

¹¹⁷ Boyd & Gadelii (1999: 322).

och de som har en mor eller en far av judisk börd. Majoriteten av den judiska befolkningen lever i Stockholm, Göteborg och Malmö.¹¹⁸

Det språk som idag i första hand binder samman judar i världen är hebreiska. Därutöver talas också jiddisch, som har haft en stark ställning bland judar från Central- och Östeuropa som finns spridda i olika delar av världen. I Sverige har de som använt jiddisch i regel varit flerspråkiga och använt också svenska. De som aktivt använder språket idag är främst äldre personer som kom till Sverige efter andra världskriget och på 1950- och 1960-talet och överföringen av språket till kommande generationer har minskat för varje generation.¹¹⁹ Enligt Boyd och Gadelii uppgår det totala antalet användare av jiddisch i Sverige, om man definierar ”användare” brett, till mellan 5 000 och 6 000 personer.¹²⁰ Judarna har ett omfattande församlings- och föreningsliv där det bland annat ingår aktiviteter kring jiddisch och jiddisch kultur. Språket fungerar alltså fortfarande inte bara som privat umgängesspråk inom vissa familjer i Sverige, utan även som umgängesspråk inom en del av det judiska föreningslivet och som en bärare av judisk kultur i landet.¹²¹

4.3 Glimtar från det mångetniska Sveriges verklighet

Sverige har länge varit en europeisk förebild i fråga om jämställdhet, jämlikhet och integrationspolitik, men som etnicitetsforskaren Aleksandra Ålund noterar, på senare år framstår Sverige i EU-sammanhang alltmer som ett land där tydliga etniska skiljelinjer gjort invandrarna till andra klassens medborgare. Minoriteternas situation på arbetsmarknaden har stadigt försämrats under de två senaste decennierna, och i områden som politiskt deltagande, arbetsmarknad, utbildning, boende och fritid har polariseringen ökat under 1990-talet.¹²²

En nyanserad helhetsbild av minoriteternas situation i dagens Sverige låter sig inte tecknas på några få sidor givet att skillnader finns dels mellan olika grupper, dels beroende på hur länge olika grupper har vistats i landet. De fem områden som nämndes ovan (politiskt deltagande, arbetsmarknad, utbildning, boende och fritid) är alla viktiga, och det finns skäl att anta att ojämlikheter i de enskilda områdena förstärker varandra. Det finns dock ingen möjlighet att inom ramen för denna studie behandla dem alla. Jag avgränsar mig därför till att nedan kortfattat diskutera några viktiga trender inom de två förstnämnda områdena. I de två underavsnitt som följer varvas fakta med analyser.

¹¹⁸ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 27, Nationella minoriteter, www.integration.nu/minoriteter/judar/index.htm 2004-09-28.

¹¹⁹ *Nationella minoriteter*, www.integration.nu/minoriteter/judar/index.htm, www.integration.nu/minoriteter/judar/sprak.htm 2004-09-28.

¹²⁰ Boyd & Gadelii (1999: 323).

¹²¹ Boyd & Gadelii (1999: 318).

¹²² Ålund (2003: 293).

4.3.1 Politiskt deltagande

Tillgänglig information från forskning och officiell statistik visar enligt Strömblad och Borevi på en påtaglig och till synes beständig klyfta i politiskt engagemang mellan invandrade och infödda svenskar. Både enkla och mer avancerade jämförelser som tar hänsyn till andra bakgrundsfaktorer ger vid handen systematiska skillnader till de invandrades nackdel. Sambandet framträder som tydligast i fråga om valdeltagande, där den officiella statistiken utgör en rik källa för observationer. Som ett exempel kan nämnas att 83 procent av de röstberättigade infödda svenskarna deltog i 2002 års riksdagsval, medan motsvarande andel i gruppen utrikes födda endast var 67 procent.¹²³ Enligt statsvetaren Magnus Dahlstedt har valdeltagandet hos utländska medborgare sjunkit markant under de två senaste decennierna och i 1998 års val låg dessa medborgares valdeltagande i vissa städer under 30 procent. Dahlstedt relaterar det sjunkande deltagandet i de mångietniska förorterna till ”invandrarnas” underordnade position och utanförskap i det svenska samhället och ser det som ett uttryck för ett utbrett missnöje och i en del fall även som ett medvetet ställningstagande att ställa sig utanför det politiska livet.¹²⁴

Enligt Strömblad och Borevi ”kompenseras” inte detta låga valdeltagande genom andra former av politisk aktivitet såsom engagemang i politiska partier, deltagande i manifestationer och påverkansförsök via kontakter med beslutsfattare.¹²⁵ Invandrade (svenska medborgare eller ej) är dessutom starkt underrepresenterade i kommunala politiska församlingar. Bland de hinder för invandrades politiska engagemang som forskningen identifierar kan nämnas betydelsen av etablerade normer, tankemönster och konventioner inom de svenska politiska partierna, där det enligt Dahlstedt finns en subtil form av underordning. I en intervjuundersökning fann han att politiker med utländsk bakgrund upplever att deras kompetens och insatser inte riktigt tas på allvar, att de möter mer eller mindre outtalade krav att anpassa sig till ett ”svenskt” sätt att argumentera och driva frågor på, och att de partiintern rekryterande nätverken utgör svårforcerade hinder.¹²⁶ En annan typ av hinder utgörs av institutionella restriktioner, vars mest uppenbara exempel i detta sammanhang är frånvaro av rösträtt. Vuxna utländska medborgare har rätt att rösta i kommunala val men inte i riksdagsval, vilket gör denna grupp till den enda befolkningsskategorin som åtnjuter en beskuren rösträtt. Ludvig Beckman anser att den begränsade rösträtten är oförsvarbar med hänsyn till normativa rättvisepprinciper. Enligt Adman och Strömblad upplever sannolikt den individ som inte är röstberättigad i samtliga val, utan bara i lokala, oftare valhandlingen som meningslös, och väljer kanske därför att helt avstå från att rösta.¹²⁷

¹²³ Strömblad & Borevi (2004: 7f).

¹²⁴ Dahlstedt (1999: 131).

¹²⁵ Strömblad & Borevi (2004: 8).

¹²⁶ Dahlstedt (2004).

¹²⁷ Beckman (2004) och Adman & Strömblad refererade i Strömblad & Borevi (2004: 11).

Skilda sociala rörelser i det civila samhället framträder dock och erbjuder arenor för ett vidgat politiskt delaktighet, samtidigt som deltagandet i den mer formella politiken (valen) minskar. Synen på politiskt deltagande blir enligt Dahlstedt för begränsat om man inte tar dessa rörelser i beaktande.¹²⁸ Många invandrade, kanske främst flyktingarna, bedriver ett aktivt solidaritets- och politiskt arbete orienterat mot sina hemländer och transnationella politiska och människorättsorganisationer. I detta ljus vore det fruktbart om den vidgning av forskningsperspektivet som Dahlstedt eftersträvar sträcktes till att även omfatta förhållandet mellan deltagande i svensk politik och deltagande i transnationellt orienterad politik hos de invandrade.

4.3.2 Arbetsmarknaden

En rapport från Integrationspolitiska maktutredningen publicerad 2004 (*Egenförsörjning eller bidragsförsörjning?...*) konstaterar att invandrarnas situation på arbetsmarknaden har alltmer försämrats sedan mer än 20 år tillbaka även om en svag förbättring skett under de allra senaste åren. Trots denna förbättring är arbetslösheten fortfarande mycket högre och sysselsättningsgraden mycket lägre för invandrade än för infödda, även om stora skillnader kan konstateras mellan olika invandragrupper.¹²⁹ Denna bild bekräftas av Integrationverkets *Rapport Integration 2003*, där det står att läsa att klyftorna mellan infödda och utrikes födda är stora och gäller såväl lågutbildade som högutbildade. Rapporten visar också att oavsett om det är hög- eller lågkonjunktur är risken att vara utan arbete större för utrikes födda. Gapet mellan utrikes och inrikes föddas sysselsättning är 15 procentenheter: 61 procent av utrikes födda har sysselsättning jämfört med 76 procent av inrikes födda.¹³⁰ Vidare pekar rapporten på en arbetsmarknadssegregation efter födelseland: utrikes födda har okvalificerade arbeten i högre grad än inrikes födda. Författarna till *Egenförsörjning eller bidragsförsörjning?...* räknar upp en del förklaringar till invandrades svaga position på arbetsmarknaden. En sådan är att den svenska ekonomins omvandling från varuproduktion till tjänsteproduktion skulle öka kraven på "Sve-rigespecifika" kunskaper för att framgångsrikt konkurrera på arbetsmarknaden.¹³¹

En annan förklaring till invandrade gruppers svaga position på arbetsmarknaden (som ofta nämns i både forskningen och debatten), är skillnader i utbildningsnivå. Men den håller knappast vid en närmare granskning enligt Gustafsson, Hammarstedt och Zheng. Ett av deras argument är att till exempel nyanlända invandrade generellt sett knappast haft lägre utbildning än den infödda befolkningen, vilket de ser som ett tecken på att ökad formell utbildning inte räcker för att förbättra invandrades arbetsmarknadssituation. Författarna anser att bristande språklig förmåga och dålig överförbarhet i utbildning från hemlandet är viktiga

¹²⁸ Dahlstedt (1999: 132).

¹²⁹ Ekberg (2004: 281).

¹³⁰ *Rapport Integration 2003* (2004: 11ff).

¹³¹ Ekberg (2004: 281).

skäl till att många utomeuropeiska invandrare lyckats dåligt på den svenska arbetsmarknaden. Samtidigt finns det tecken på att även för invandrare som har genomgått en svensk universitetsutbildning är arbetsmarknadssituationen sämre än för infödda med samma utbildning. Enligt de tre forskarna tyder tillgänglig forskning på området på att anställningsdiskriminering verkar vara ett mycket allvarigare problem än lönediskriminering bland redan anställda.¹³² Även Ekberg ser diskriminering av invandrare på rasmässig och etnisk grund som en förklaring till invandrade gruppers svaga position på arbetsmarknaden.¹³³

Ovanstående forskningsresultat utgör tydliga exempel på en trend som beskrivs av ekonomihistorikern Paulina de los Reyes och journalisten Mats Wingborg. Enligt dessa författare har man sedan en tid tillbaka börjat uppmärksamma förekomsten av etnisk diskriminering inom forskning och empiriska undersökningar som utifrån individrelaterade faktorer (utbildningsnivå, ålder, betyg, sökbeteende) jämför situationen för utlandsfödda och svenskfödda personer. Denna typ av forskning visar att även om man kontrollerar de nämnda faktorerna, kvarstår det oförklarliga skillnader mellan dessa gruppers position i arbetsmarknaden. Dessa skillnader, som inte kan förklaras utifrån observerbara olikheter i respektive gruppers humankapital, ger stöd till diskrimineringshypotesen och visar att diskrimineringen inte längre kan betraktas som isolerade företeelser eller som en restpost när arbetsmarknadens brister analyseras.¹³⁴

En tredje förklaring utgörs av det som Ekberg kallar ”systemfel i politiken”, vilka består i att myndigheter använder medel eller skapar regelverk som oavsiktligt försvårar för invandrare på arbetsmarknaden. Detta kan enligt utredaren ses som en slags strukturell diskriminering. Som exempel på systemfel nämns bland andra den så kallade ”Hela Sverige Strategin” för utplacering av flyktingar, vilken avsåg att undvika geografisk koncentration och främja förvärv av svenskkunskaper. Strategin tillämpades mellan mitten av 1980-talet och mitten av 1990-talet. I praktiken blev det så att flyktingar ofta skickades till olika kommuner mer utifrån tillgång på bostäder än sysselsättningsmöjligheter. Det finns numera forskning som visar att strategin har medverkat till att både arbetsinkomst och sysselsättningsgrad blivit lägre för flyktingar. Ytterligare ett exempel på systemfel utgörs av själva utformningen av arbetsmarknadspolitiken gentemot invandrare. Ekberg har funnit att grupper med mycket hög arbetslöshet inte i tillräcklig utsträckning har fått ta del av arbetsmarknadspolitiska insatser. Författaren antyder att ett alldeles för starkt fokus på arbetsmarknadspolitiska åtgärder för nyanlända invandrare kan ha lett till att invandrare med längre vistelsetid i landet inte längre uppfattas som en svag grupp trots kvardröjande hög arbetslöshet.¹³⁵

¹³² Gustafsson, Hammarstedt & Zheng (2004: 46f).

¹³³ Ekberg (2004: 282).

¹³⁴ de los Reyes & Wingborg (2002:24).

¹³⁵ Ekberg (2004: 282 & 289f).

Man skulle kunna sammanfatta utvecklingen på följande sätt. Under slutet av 1970-talet började invandrades arbetsmarknadssituation försämrans, och försämringen blev allt tydligare under 1980-talet, trots den dåvarande kraftiga högkonjunktur med stor efterfrågan på arbetskraft, 1980-talets invandrades högre utbildningsnivå och de invandrapolitiska mål som formulerats på 1970-talet. Under 1990-talet förstärktes dessa tendenser ytterligare. Från mitten av 1990-talet är bilden sammansatt: situationen för unga invandrare har förbättrats snabbare än för infödda, medan för personer i övre medelåldern har utvecklingen varit den motsatta. Perioden efter arbetslöshetschocken visar alltså tecken på både en bättre arbetsmarknadsintegrering för invandrare och marknadsexkludering av invandrare. För flera grupper av utomnordiska invandrare var arbetsmarknadssituationen vid ingången till det nya millenniet mycket dålig.¹³⁶

Avslutningsvis vill jag notera att minoriteters situation på arbetsmarknaden är ett ständigt återkommande tema i både medier och myndigheters utredningar. Olyckligtvis är det i sådana sammanhang inte ovanligt att förvärvsarbete och anställning används som ett mått på minoritetsmedlemmars grad av integration. Det är onekligen så att arbete och deltagande i arbetslivet utgör en viktig dimension i alla människors liv, men denna i min uppfattning oftast ensidiga fokusering på ”invandrarnas situation på arbetsmarknaden” hindrar en mer nyanserad och mångsidig analys av minoriteternas hela livssituation.

¹³⁶ Gustafsson, Hammarstedt & Zheng (2004: 51f).

5. Statens politik för invandrare och minoriteter

Som noterades i det föregående kapitlet ökade invandringen till Sverige snabbt under 1900-talets senare hälft, från knappt 200 000 år 1950 till drygt en miljon vid slutet av år 2002.

Invandringen i sig utgjorde inget nytt fenomen, men dess omfattning och snabba ökningstakt gjorde det. Nya samhällseliga fenomen, eller som i detta fall intensifieringen av inte så nya företeelser, leder ofta till skapandet av nya begrepp och diskurser, nya praktiker, institutioner och politiska fält.

Vid slutet av 1960-talet och början av 1970-talet formulerades för första gången i Sverige en strategi för hur staten skulle förhålla sig till de invandrades integration i samhället. Enligt Karin Borevi skapades också därmed en ny sektor för politik och förvaltning som kom att benämnas invandrapolitik.¹³⁷

I detta kapitel presenteras den invandrar- och minoritetspolitiska utvecklingen i Sverige från den tidiga invandrapolitiken från 1970-talet till den integrationspolitik som antogs av riksdagen 1997. Mellan regeringens politik och den sociala verkligheten och dess historiska utveckling finns ett samspel, de kan sägas ingå i ett kretslopp där den ena påverkar den andra. För att avsnittet om den invandrarpolitiska utvecklingen ska bli förstaelig föregås det av två avsnitt där jag presenterar en mycket kortfattad migrationshistorik ur svensk synpunkt respektive en historik över de nationella minoriteterna.

För precisionens skull tydliggörs här skillnaderna mellan en del begrepp som förekommer i diskussioner av statlig politik inom detta område. *Invandringspolitik* avser de principer och regler som avgör vilka som får rätt att stanna i landet. *Invandrapolitik* omfattar de åtgärder som ämnar att underlätta invandrarernas introduktion och integration i det nya samhället. *Flyktingpolitiken* refererar till åtgärder för stöd av dem som varit tvungna att fly från sina hemländer. *Minoritetspolitik* inbegriper åtgärder för stöd av nationella och invandrade minoriteters språklig och kulturell särart.¹³⁸ Mot slutet av 1990-talet omformulerades statens invandrapolitik, vilken också döptes om till *integrationspolitik*.

5.1 En kortfattad migrationshistorik

Sverige har haft ett befolkningsutbyte med utlandet sedan mycket länge, men omfattningen av invandringen mellan medeltiden och andra världskriget var inte stor i kvantitativa termer. Sedan mitten av 1800-talet kan man urskilja två perioder med helt skilda mönster i Sveriges migrationshistoria. Under den första perioden, som sträcker sig mellan 1840 och 1930, var utvandringsöverskottet högre än

¹³⁷ Borevi (1998: 168).

¹³⁸ Lund & Ohlsson (1999/94: 54).

invandringsöverskottet, ett mönster som kastades om under den andra perioden, från 1930 och framåt.¹³⁹ Det uppskattas att 1,2 miljoner människor lämnade Sverige under den första perioden och bosatte sig huvudsakligen i USA, men även i länder som Canada, Danmark och Tyskland. Denna utvandring anses ha räddat Sverige från en svältkatastrof och samtidigt bidragit till den befolkningsökning som möjliggjorde USAs ekonomiska välstånd.¹⁴⁰

Enligt historiker Harald Runblom markerar åren kring 1930 en brytpunkt i Sveriges migrationsbild: det tidigare utvandringsnettot byttes i ett invandringsnetto under 1930-talet. Överlag präglades dock årtiondet av krympande internationella utbyten oavsett om det gällde varor, penningflöden eller befolkningsrörelser. Sveriges befolkningsutbyte med utlandet var mycket lågt och staten visade en ökande ovilja att delta i lösandet av Europas växande flyktingproblem. En omkastning i denna attityd kom under andra världskrigets slutskede då Sverige spelade en aktiv roll och tog emot många krigsflyktingar, bland annat från Danmark och Finland. Mellan 1944 och 1946 var strömmen av flyktingar större än den varit under 1980-talets sista år.¹⁴¹ Kriget och krigsslutet innebar ett stort behov av arbetskraft på grund av det industriella uppsvinget. De flyktingar som kom till Sverige sögs snabbt upp av arbetsmarknaden.¹⁴² Viktigt i sammanhanget är också den nordism som hade utvecklats under kriget. En rad initiativ togs för att etablera en nordisk politisk och ekonomisk region, vilka resulterade i skapandet av Nordiska rådet. 1954 upprättades den fria nordiska rörligheten på arbetsmarknaden, vilket utgjorde ett instrument för att reglera den invandring som under efterkrigstiden varit den numerärt viktigaste: den från grannländerna.¹⁴³

Invandringspolitiken var liberal mellan krigets slut och 1967. Man bedrev en aktiv rekrytering av utländsk arbetskraft och människor som kom in i landet som turister beviljades uppehållstillstånd om de önskade stanna. Denna invandring skedde i fullt samförstånd mellan myndigheter och företag och invandringen blev en del av den svenska arbetsmarknadspolitik. Under 1960-talets mitt ökade invandringen markant samtidigt som det uppstod en viss mättnad av arbetskraft. Invandringen från Sydeuropa och Balkan ökade medan den nordiska invandringens relativa betydelse minskade. Från 1967 blev invandringspolitiken både mer restriktiv och mer liberal. Mer restriktiv blev den genom ett nytt regelverk enligt vilket utomnordiska medborgare avkrävdes arbets- och uppehållstillstånd för att invandra till Sverige. Dessa tillstånd beviljades i samråd med AMS (Arbetsmarknadsstyrelsen). 1972 infördes ett stopp för rekrytering av utländsk arbetskraft, men eftersom Sverige var knutet till nordiska avtal på arbetsmarknaden

¹³⁹ Lund & Ohlsson (1999/94: 11). Se också Daun 1992 och Svanberg & Tydén 1992 för genomgångar av den tidiga invandringen till Sverige.

¹⁴⁰ Daun (1992: 8f), Lund & Ohlsson (1999/94: 11), Runblom (1990: 35).

¹⁴¹ Runblom (1990: 35).

¹⁴² Borevi (1998: 169).

¹⁴³ Runblom (1990: 36).

kunde nordbor fortfarande söka sig till Sverige och den finska invandringen fortsatte under 1970-talet, fast på en lägre nivå än tidigare.¹⁴⁴ De största nationella grupperna bland arbetskraftinvandringen omfattar finnar, norrmän, danskar, före detta västtyskar, österrikare, italienare, före detta jugoslaver, greker och turkar.¹⁴⁵

Å andra sidan blev invandringspolitiken mer liberal i det att flyktingar inte omfattades av det ovannämnda restriktiva regelverket och flyktingströmmar fortsatte att invandra till Sverige.¹⁴⁶

Flyktingmottagningen kom dock så småningom att bli föremål för åtstramning. 1989 skärptes tolkningen av vad som utgör grund för uppehållstillstånd på grund av politiska skäl. Politisk flyktingstatus skulle endast beviljas sökande som helt odiskutabelt uppfyller Genèvekonventionens villkor.¹⁴⁷

Från mitten av 1940-talet till 1970-talet omfattade dessa strömmar flyktingar från världskriget och dissidenter från det kommunistiska blocket. Sammansättningen av flyktinginvandringen förändrades dock avsevärt i mitten av 1970-talet, i samband med andra krig och inbördes konflikter i en rad olika länder. Från denna tidpunkt har Sverige tagit emot flyktingar från Polen, Rumänien, före detta Jugoslavien, Jugoslavien, Bosnien-Hercegovina, Grekland, Chile, Argentina, Uruguay, Peru, El Salvador, Kenya, Marocko, Etiopien, Eritrea, Somalia, Turkiet, Vietnam, Iran, Irak, Libanon och Syrien.

Utvecklingen av invandringen till Sverige skulle kunna sammanfattas på följande sätt. Under perioden 1840-1930 är utvandringsöverskottet högre än invandringsöverskottet. Under 1930-talet var invandringsciffrorna låga, men de ökade markant under perioden från mitten av 1940-talet till 1970-talet då både flyktingar och arbetskraftinvandrare togs emot. Från och med 1970-talet upphör den fria invandringen, vilken ersätts av flykting- och anhöriginvandring.

5.2 Nationella minoriteter

Samerna utgör Sveriges enda urbefolkning. Samekulturen växte fram ur den fångstkultur som etablerades efter den sista istiden. Ingen bestämd tidpunkt kan pekas ut då samerna först fick kontakt med skandinavernas förfäder, men det är troligt att de samlevde under tusentals år under ömsesidigt kulturellt utbyte. Samerna försörjde sig på jakt och fiske under äldre tider. Sedan började de hålla renhjordar. När jorden började odlas upp allt längre norrut i Skandinavien blev samerna undan för undan bortträngda från de områden som de tidigare bebott. Rennäringen kom därför efterhand att bedrivas allt längre upp mot fjälltrakterna dit jordbruksbebyggelsen inte nått.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Borevi (1998: 169f), Lundh & Ohlsson (1999/94: 11), Runblom (1990: 36).

¹⁴⁵ *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 9), Lundh & Ohlsson (1999/94: 30ff).

¹⁴⁶ Lundh & Ohlsson (1999/94: 11).

¹⁴⁷ Westin (2004: 204).

¹⁴⁸ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 21.

Finnar har funnits i Sverige under mycket lång tid. Under cirka 600 år, fram till 1809, var Finland en del av Sveriges rike och stor rörlighet förekom bland befolkningen. Enligt propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* framgår det av källor från 1500-talet att finska talades i Stockholm och i Mälardalen på den tiden och den första finska församlingen bildades 1533. Finskan har talats även i andra delar av Sverige i olika perioder.¹⁴⁹ Under tidens gång har det uppstått finskspråkiga bosättningsområden som blev bestående under flera sekler. Bland de mest kända finns Stockholmsområdets finskättade befolkning, och så kallade skogs- eller svedjefinnarna som vid slutet av 1500-talet bosatte sig i Västmanland, Dalarna, Värmland, Hälsingland, Gästrikland, Västergötland, Jämtland och Ångermanland.¹⁵⁰ Finskan försvann dock nästan helt ur bruk i finnmarken under 1800-talet och 1900-talets första hälft, men den fortsatte att talas i Stockholm och regionen kring Mälardalen dit nyanlända medborgare från östra halvan av riket flyttade på grund av krig under 1720-talet och kring år 1808. Från sekelskiftet fram till Andra världskriget återfanns även fortsättningsvis de flesta finsktalande i Stockholms stad och län samt i Norrbotten.¹⁵¹ Under krigets slutskede kom flyktingar från Finland (se föregående avsnitt) och under 1960- och 1970-talet skedde en omfattande arbetskraftsinvandring.

Tornedalingarna utgör en gränsminoritet som uppstod i början av 1800-talet. När Sverige efter kriget mot Ryssland 1808-1809 förlorade Finland till Ryssland drogs riksgränsen genom Torne älv. En finsk bosättning hade funnits i området kring Torne älv troligen redan före medeltiden. När den nya gränsen drogs blev Tornedalen delad i en finsk och en svensk del. Detta medförde skilda konsekvenser för invånarna på ömse sidor av gränsen. Befolkningen på den finska sidan fick uppleva en gradvis samhällelig förstärkning av sitt modersmål utan någon större påverkan från annat dominerande språk, medan för de finskspråkiga på den svenska sidan blev finskan med tiden ett språk för informella sammanhang som också utsattes för ett allt starkare tryck från svenskan.¹⁵²

De första *romerna* kom till Sverige i början av 1500-talet. Sedan dess har romer från olika länder i Europa och Ryssland under olika tidsperioder kommit till Sverige. Trots att grupperna var små sågs romerna redan från början som ett hot mot samhällsordningen och världsliga och kyrkliga myndigheter började utfärda dekret och lagar i syfte att förvisa dem från Sverige eller, senare i historien, tvångsassimilera dem. De romer som bor i Sverige brukar indelas i olika grupper: de *svenska romer* som började invandra till Sverige vid slutet av 1800-talet, de *finska romer* som anlände till Sverige redan på 1500-talet och senare förpassades till dåvarande östra delarna av det svenska riket (dagens Finland). När Sverige 1809 för-

¹⁴⁹ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 23.

¹⁵⁰ Lainio (1999: 162f).

¹⁵¹ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 23.

¹⁵² Hyltenstam (1999: 98), Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 23.

lorade Finland till Ryssland blev dessa grupper kvar i Finland och det var först efter 1954 då passtvänet mellan de nordiska länderna upphörde som det åter blev möjligt för dem att resa till Sverige, de *utomnordiska romer* som kom till Sverige från Polen och andra länder i östra Europa först på 1960-talet och början av 1970-talet, *de nyligen anlända romerna* som framför allt kom som flyktingar från östeuropeiska länder, i synnerhet från före detta Jugoslavien, under 1980- och 1990-talet, och de *resande* som noterades i Stockholm stad redan år 1512.¹⁵³

Judar har kommit till Sverige under fyra olika perioder varav de två sista kan anses gå in i varandra: (1) från Centraleuropa från och med 1770-talet, (2) från Östeuropa vid sekelskiftet 1800-1900, och (3) och (4) i samband med andra världskriget samt under 1950- och 1960-talet. Ett antal ofta små grupper kom under 1930- och början av 1940-talet, och vid krigsslutet kom en stor grupp varav många var överlevande från koncentrationslägren. Många av dessa flyttade så småningom vidare, främst till Palestina och Nordamerika. En tredjedel stannade dock i Sverige. Andra mindre grupper kom till Sverige från Ungern, Tjeckoslovakien och Polen på 1950- och 1960-talet i samband med förföljelser av judar i Östeuropa. På senare tid (början av 1990-talet) har ryska judar invandrat till Sverige, liksom judar från Rumänien, före detta Jugoslavien och andra länder.¹⁵⁴

5.3 Minoritetspolitik, invandrapolitik och integrationspolitik

Man skulle kunna säga att Sverige saknade en sammanhållen och artikulerad minoritets- och invandrapolitik fram till mitten av 1970-talet. Fram till dess hade den statliga politiken för etniska minoriteter utmärkts av uttalade assimileringsträvanden.¹⁵⁵ När det gäller de inhemska minoriteterna bedrev man en stundtals hård för försvenskningspolitik som kan relateras till en föreställning om nationell enhet. Men denna politik fördes också utifrån uttalade välfärdspolitiska motiv. I början av 1950-talet identifierades zigenare som en missgynnad grupp som ansågs behöva hjälp av staten för att bli fullvärdiga medborgare i det svenska folkhemmet. Man ansåg att särskilda socialpolitiska åtgärder krävdes för att integrera dessa invånare till materiell och social gemenskap. Det implicita antagandet var att grupper som zigenare bäst anpassades till en acceptabel standard om de frångick sin kulturella identitet.¹⁵⁶

1975 antog riksdagen den första sammanhållna invandrar- och minoritetspolitik, vilken byggde på Invandrarutredningens förslag. De officiella invandrapolitiska målformuleringarna har ändrats ett antal gånger under de senaste 30 åren

¹⁵³ Fraurud & Hyltenstam (1999: 270), Nationella minoriteter www.integration.nu/minoriteter/romer/index.htm, www.integration.nu/minoriteter/romer/invandring.htm 2004-09-28.

¹⁵⁴ Boyd & Gadelii (1999: 312ff, 322).

¹⁵⁵ Lundh & Ohlsson (1999/94: 108ff).

¹⁵⁶ Borevi (1998: 168).

och i de flesta fall har förändringarna föregåtts av en offentlig utredning. I en studie av förändringarna av dessa målformuleringar urskiljer Borevi tre olika faser i den invandrapolitiska utvecklingen i Sverige utifrån en analys av en rad offentliga utredningar som haft en central roll i denna utveckling.¹⁵⁷ Borevis tre faser, Framväxten av invandrapolitiken, 1980-talets utvärdering av invandrapolitiken och 1990-talets omvärdering av invandrapolitiken, utgör stommen för den kortfattade redogörelse för den minoritets- och invandrapolitiska utvecklingen som följer.

5.3.1 Framväxten av invandrapolitiken

Den första fasen omfattar själva formeringen av politiken, som startade vid mitten av 1960-talet och pågick huvudsakligen inom Invandrarutredningen 1968-1975. I mitten av 1960-talet började man på allvar uppmärksamma behovet av en invandrapolitik. Flera faktorer, omständigheter och initiativ från olika aktörer ledde till tillsättningen av Invandrarutredningen 1968. En av dessa var invandringens volym och sammansättning. Invandringen hade ökat markant under 1960-talets mitt och dess sammansättning hade ändrats genom att fler människor kom från Sydeuropa.¹⁵⁸ Omställningen till svenska förhållanden blev svårare för dem senare.¹⁵⁹ En annan faktor var fackföreningsrörelsen, som sedan 1950-talet hade stort inflytande på invandringen genom sin rätt att yttra sig över alla första-gångsansökningar. Vid 1960-talets mitt började kritik mot den fria arbetskraftspolitiken komma från LO och invandringen ansågs av många inom rörelsen som ett hot mot struktumvandlingen. Vidare ansåg LO att den traditionella svenska modellen med i princip total assimilering av utlänningar och minoriteter inte var hållbar. Man betonade att vissa individer och grupper önskade assimileras, medan andra önskade behålla den ursprungliga kulturen, och att det borde finnas utrymme för individen att välja den form av anpassning som bäst passade honom eller henne. I en skrivelse till den socialdemokratiska regeringen år 1967 uppmanade LO regeringen att tillsätta en förutsättningslös utredning om de språkliga, etniska och konfessionella minoriteternas situation. En tredje faktor utgjordes av de diskussioner som fördes i arbetsgrupper hos flera politiska partier och en artikelserie i *Dagens Nyheter* 1964, där frågan om assimilering (eller försvenskning) versus integration med bevarande av kulturella särdrag diskuterades. Som en fjärde faktor kan räknas framställningar och uttalanden från aktörer så som myndigheter och Riksdagen.¹⁶⁰ Sist men inte minst bör nämnas de krav på stöd för bevarande av den egna kulturen som ställdes av både inhemska och invandrade minoriteter sedan början av 1960-talet.¹⁶¹

¹⁵⁷ Borevi (1998).

¹⁵⁸ Borevi (1998: 168).

¹⁵⁹ Borevi (1998).

¹⁶⁰ Borevi (1998: 169f).

¹⁶¹ Runblom (1990: 36f).

Under 1960-talet hade man dock vidtagit en del enskilda åtgärder som avsåg att förbättra invandrarnas livssituation. Från 1965 gjordes svenskundervisningen för invandrare via studieförbunden kostnadsfri, man tog initiativ till information för invandrare samt tolkkurser, och *Invandartidningen* inrättades 1967. 1968 förbättrades stödundervisningen i svenska för invandrarbarnen i skolan. Statens invandrarverk kom till 1969.¹⁶²

Invandrarutredningen presenterade sitt slutbetänkande 1974 och invandrapolitiken antogs av Riksdagen 1975. Rapporten influerades av kanadensisk minoritetslagstiftning och av idéer hos etniska rörelser världen över. Den tog avstånd från assimileringpolitiken och antog en kulturpluralistisk ställning.¹⁶³ Tre centrala mål sattes upp för den nya invandrapolitiken: jämlikhet, valfrihet och samverkan. Enligt *jämlikhetsmålet* skulle invandrare ha samma rättigheter och skyldigheter som infödda. Utredningen ansåg dock att enbart formella rättigheter inte räckte och föreslog en rad särskilda åtgärder som bara riktade sig till invandrare och var tänkta att kompensera för bristande kunskaper och erfarenheter vad gällde till exempel språk och samhällsförhållanden. Viktigt var också att man nu skrev in i regeringsformen att etniska, språkliga och kulturella minoriteter skulle ha möjlighet att bevara och utveckla det egna kultur- och samfundslivet. Idén att jämlikhet i invandrarnas fall kunde definieras som rätten att få behålla sin egen identitet och kultur präglade de invandrapolitiska principer som beslutades 1975. Tillgången till språklig och kulturell identitet betraktades alltså som en rättighet i likhet med till exempel rätten till skälig social standard.¹⁶⁴

Valfrihetsmålet innebar att invandrare skulle ges möjlighet att välja i vilken grad de skulle behålla den ursprungliga kulturella och språkliga identiteten, och i vilken grad de skulle uppgå i en svensk kulturell identitet. Principen om lika behandling innebar här att vissa särskilda insatser var nödvändiga från samhällets sida för att understödja invandrades språk och kultur. För att ge invandrare en reell möjlighet till kulturell valfrihet fordrades enligt regeringens proposition att de olika invandrargrupperna fick ekonomiskt och annat stöd för att utveckla kulturell egenverksamhet och att det allmänna kulturutbudet i Sverige bättre svarade mot de behov som uppkommit genom invandringen.¹⁶⁵

Målet om *samverkan*, slutligen, hade att göra med kontakterna och samarbete mellan invandrargrupperna och majoritetsbefolkningen och innebar bland annat att invandrarna skulle bli delaktiga i utformningen av beslut som rörde deras situation. Inrättande av invandrarrådslag och referensgrupper skulle utgöra kanaler för att kommunicera invandrades åsikter till politiker och myndigheter. Vidare

¹⁶² Borevi (1998: 169ff). För en mer detaljerad genomgång av de faktorer och omständigheter som ledde till tillsättningen av Invandrarutredningen, se Borevi 1998.

¹⁶³ Lundh & Ohlsson (1999/94: 108ff).

¹⁶⁴ Borevi (1998: 171).

¹⁶⁵ Borevi (1998: 172).

omfattade detta mål att genom information till den inhemska befolkningen öka förståelsen för människor av annat ursprung.¹⁶⁶

Den invandrapolitik som infördes 1975 kan enligt Borevi sägas ha definierat ”kulturella avvikande grupper” som målgruppen för integrationsåtgärderna. Målgruppen kan sägas omfatta två undergrupper: dels nyligen invandrade personer som under en övergångstid behövde hjälp med anpassningen till ett nytt samhälle, dels personer som en gång invandrat och vars mer permanenta kulturella och språkliga behov skulle stödjas. Utredningen ansåg det lämpigt att behandla de båda typer av åtgärder inom samma politikområde och man skulle kunna säga att enligt utredningen var minoritetsfrågor att betrakta som invandrarfrågor. När Invandrarutredningen lade sitt förslag på en invandrar- och minoritetspolitik valde man att i princip inte göra någon skillnad mellan invandrade och inhemska minoriteter. Därmed antydde enligt Borevi att invandrarna skulle komma att formera nya etniska minoriteter i det nya landet, av samma slag som de nationella minoriteterna.¹⁶⁷

Samtidigt som de tre ovan nämnda målen antogs beslutade riksdagen även om en rad konkreta reformer i syfte att förverkliga målen. En del av insatserna avsåg stöd till invandrarernas och minoriteternas egenverksamhet: ett nytt system för statliga bidrag till rikstäckande invandrar- och minoritetsorganisationer (1975), ökade bidrag till biblioteken för inköp av litteratur på minoritetsspråk (1975), och senare även ett särskilt presstödd och stöd för litteraturproduktion på andra språk än svenska (1977). Vidare uttalade sig riksdagen om sändningar på minoritetsspråk i radio och TV (1975). En principiellt viktig reform som stod i samklang med den nya synen på invandrarernas och minoriteternas rätt till det egna språket och kulturen var den så kallade hemspråksreformen (1976), varigenom kommunerna blev skyldiga att ge barnen undervisning i deras modersmål. Men kanske viktigaste av alla reformerna var enligt Widgren rösträttsreformen, genom vilken alla utländska medborgare som bott i Sverige i mer än tre år fick rösträtt och blev valbara i kommunala val. Enligt hans tolkning blev invandrapolitiken genom denna reform en allmänt etablerad samhällsfråga och de politiska partierna började tack vare den att ta betydligt större hänsyn till kraven från invandrarna och deras organisationer.¹⁶⁸

5.3.2 1980-talets utvärdering av invandrapolitiken

Den invandrapolitik som fastställdes 1975 hade utarbetats med utgångspunkt i den arbetskraftsinvandring som pågått sedan andra världskriget. Den nya politiken kom dock att tidsmässigt sammanfalla med en drastiskt förändrad typ av invandring. Som noterades ovan ersattes den fria arbetskraftsinvandringen under

¹⁶⁶ Borevi (1998: 172).

¹⁶⁷ Borevi (1998: 169 & 172f).

¹⁶⁸ Widgren (1982/80: 17).

1970-talet av en flykting- och anhöriginvandring och flyktingarna kom huvudsakligen från tredje världen. 1980 tillsatte regeringen en ny utredning, Invandrapolitiska kommittén (IPOK), som skulle se över principerna för både invandrings- och invandrapolitiken. Den del som handlade om den senare blev klar 1984. I betänkandet konstaterade man att samhällsutvecklingen med skol- och jämställdhetsreformer, tillsammans med en invandring som bestod av grupper med ”mer avvikande kulturella särdrag”, kunde ge upphov till problem som man inte hade förutsett när man formulerade invandrapolitiken 1975. Den politiken gav inga entydiga svar på hur målet om kulturell valfrihet skulle tolkas i praktiken och målet i sig hade väckt stor debatt. Man ansåg därför att det nu fanns anledning att precisera det ytterligare. Många hade uppfattat valfrihetsmålet som att invandrare i Sverige skulle ha möjlighet att bevara livsmönster och kulturer oförändrade, men IPOK ansåg att detta inte var möjligt och att målet innebar invandrades lika möjligheter att behålla och utveckla ett annat modersmål och kulturella aktiviteter på detta språk. Man skulle kunna säga att IPOKs betänkande gjorde en precisering av kulturbegreppet som tog avstånd från dess socialantropologiska betydelse (det vill säga, förståelsen av kultur som ett helt livsmönster som omfattar normer, värderingar, seder och bruk) och anammade ett snävare kulturbegrepp som tog sikte på språk och kultur i dess traditionella, mer avgränsade mening. Den socialdemokratiska regeringen följde inte IPOKs rekommendation om förtydligande av valfrihetsmålet, men gjorde en precisering som gick ut på att målet skulle tolkas som invandrades möjligheter att utveckla det egna kulturarvet inom ramen för de grundläggande normer som gäller i det svenska samhället.¹⁶⁹ En annan precisering av valfrihetsmålet gick ut på att detta mål *inte* fick tolkas som om det innebar ett bortväljande av det svenska språket och den intressegemenskap som omfattar hela det svenska samhället.¹⁷⁰ Regeringens förslag godtogs av riksdagen.

Vem skulle invandrapolitiken rikta sig mot? Om Invandrarutredningen i början av 1970-talet såg en utveckling framför sig där invandrargrupper skulle komma att utveckla sammanhållna minoriteter, kom IPOK fram till en annan uppfattning. De ansåg att det inte var möjligt att invandrargrupper, i ett litet land som Sverige, kunde ha likvärdiga möjligheter att bevara kulturell olikhet. Många grupper var så små och utspridda att de aldrig skulle ha samma möjligheter som till exempel den finska gruppen att bevara en kulturell samhörighet. Kommittén sade sig därför tro på en utveckling mot ”interkulturella människor” snarare än mot ett mångkulturellt samhälle med distinkta minoritetsgrupper med olika språk och kultur.¹⁷¹

¹⁶⁹ Borevi (1998: 173ff).

¹⁷⁰ Regeringens proposition 1985/86:98 om invandrapolitiken.

¹⁷¹ Borevi (1998: 174f).

5.3.3 1990-talets omvärdering av invandrapolitiken

1994 tillsatte den socialdemokratiska regeringen ännu en kommitté för att utvärdera invandrapolitiken och ge förslag till förändringar. I direktiven fanns en skrivning om att kommittén skulle överväga hur man kan undvika de risker för segregation och intolerans som kan finnas i ett mångkulturellt samhälle. Enligt Borevi anspelar skrivningen på situationen på arbetsmarknaden, där den tendens som redan funnits sedan 1980-talet i samband med den ekonomiska krisen i Sverige blev mycket mer märkbar. Invandrare generellt låg sämre till på arbetsmarknaden än infödda, med markant högre arbetslöshetsstal, lägre lönenivåer och högre bidragsberoende. Även segregeringen i boendet hade blivit mer påtaglig i början av 1990-talet. Regeringen menade vidare att som en följd av den senare tidens snabba ekonomiska och sociala förändringar fanns det en risk för social oro och sökande efter enkla, populistiska lösningar, där invandrare och flyktingar riskerade att pekats ut som syndabockar. Denna risk hade under decenniets första år fått aktualitet genom det populistiska partiets Ny Demokratis inträde i riksdagen 1991.¹⁷²

I sitt slutbetänkande *Sverige, framtiden och mångfalden*, som blev klart våren 1996, föreslog kommittén nya mål och riktlinjer för politiken. Man tog klar ställning för den princip som redan gällde för invandrapolitiken sedan 1960-talet, att invandrade personer skulle ha samma rättigheter och skyldigheter som alla andra som bor i Sverige. Ytterligare en huvudprincip var att invandrapolitiken i huvudsak skulle bygga på den generella politiken och varje myndighet och organisation skulle ta ansvar för invandrare på samma sätt som för befolkningen i övrigt. ”Invandrapolitik” på de flesta områden borde ersättas med ”generell politik”. Enligt kommittén fanns det dock även i fortsättningen behov av vissa riktade åtgärder för invandrare. För dem som nyligen invandrat var det nödvändigt med säråtgärder för att under en övergångstid ges bästa möjliga förutsättningar för egen försörjning och för att bli delaktiga i samhället. Säråtgärderna föreslogs dock gälla en begränsad tidsperiod efter det att en person anlånt till Sverige. Därefter borde den generella politiken vara formad så att den tog hänsyn till och speglade den etniska, kulturella och sociala mångfald som alla invandrade och infödda svenskar var en del av. Huvudlinjerna i kommitténs förslag innebar därmed en uppdelning av politiken i två delar, dels en sorts nyanländarpolitik, dels en integrationspolitik för alla, som skulle bygga på den generella samhällspolitiken vilken dock borde förändras så att den bättre tog hänsyn till alla samhällgruppers olika typer av behov. Dessa förändringar skulle åstadkommas genom *integrationspolitiken*.¹⁷³

I den regeringsproposition som byggde på kommitténs förslag, *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik*, kritiserades den gamla invandrapolitiken från 1975:

¹⁷² Borevi (1998: 175).

¹⁷³ Borevi (1998: 176).

Invandrapolitiken . . . har därigenom kommit att på ett olyckligt sätt förstärka den uppdelning av befolkningen i ett ”vi” och ett ”dom” och därigenom medverkat till uppkomsten av det utanförskap som många invandrare och deras barn upplever i det svenska samhället.¹⁷⁴

I propositionen underströk regeringen att integrationspolitiken är en fråga för hela befolkningen och samhällsutvecklingen i stort, och att integrationsprocesserna är ömsesidiga i den bemärkelse att alla är medansvariga och måste bidra. Integrationspolitik ansågs alltså till skillnad från invandrapolitik vara hela befolkningens angelägenhet. På motsvarande sätt blev politikens målgrupp inte de invandrade, utan alla invånare. Medan den nya politikens jämlikhetsmål framför allt handlar om individen (varje människas rätt till lika möjligheter och rättigheter oavsett etnisk bakgrund), är de två andra målen mer fokuserade på samhället. Den gamla invandrapolitikens valfrihetsmål ersattes med en målsättning om en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund, och det gamla samverkansmålet byttes ut mot målet om en samhällsutveckling som kännetecknas av respekt och tolerans och som alla oavsett bakgrund är medansvariga för.¹⁷⁵

Man skulle alltså kunna säga att den gamla invandrapolitikens mål bibehölls, om än i omformulerad form. Det som var nytt var att betänkandet genom sin betoning på de invandrades eget ansvar och förmåga att försörja sig själva efter introduktionsåren reflekterade sitt årtiondes mer liberala och marknadsorienterade ideologiska klimat.¹⁷⁶

5.3.4 Minoritetspolitik

Fram till mitten av 1900-talet hade Sverige tillämpat en politik gentemot etniska minoriteter som i stort sett utgick från det som Widgren karakteriserar som konformitetsideologin.¹⁷⁷ Begreppet ”etnisk minoritet” hade använts ytterst sparsamt i den svenska politiska debatten fram till 1960-talet. Detsamma gäller begreppet ”nationell minoritet”, som också började användas under detta decennium. Widgren noterar att eftersom merparten av minoriteterna i landet är inflyttade, hade det varit naturligt att behandla såväl ursprungliga som relativt nyligen inflyttade minoriteter i samma sammanhang. Frågan om positivt minoritetsskydd hade inte alls berörts, och ”samefrågan” behandlades i första hand som en jordbruksfråga, det vill säga, som en fråga om rennäringens vara eller inte vara. Men genom den stora invandringen kom denna situation att förändras drastiskt under loppet av ett årtionde. I mitten av 1960-talet gick företrädare för de samiska, judiska, estniska

¹⁷⁴ Regeringens proposition 1997/98: 16 (s. 17f).

¹⁷⁵ Borevi (1998: 178).

¹⁷⁶ Lundh & Ohlsson (1999/94: 120).

¹⁷⁷ Konformitetsideologin anser det vara av särskilt värde för staten att ha en homogen befolkning. Denna ideologi hävdar att alla minoritetsgrupper snarast bör tillägna sig majoritetsbefolkningens språk, kulturmönster och värderingar. Se Widgren (1982/80: 76).

och finska organisationerna i Sverige samman och krävde hos regeringen att en parlamentarisk utredning skulle tillsättas om minoriteternas möjligheter att bevara och utveckla sina kulturarv. Samma krav fördes av LO 1967. När Invandrarutredningen tillsattes 1968 fick den i uppdrag att undersöka såväl de nyinvandrades som de etablerade minoriteternas situation.¹⁷⁸

Allt eftersom Invandrarutredningens arbete pågick växte sig kraven från invandrar- och minoritetsgrupperna, och även från de flesta politiska partierna, på en generös minoritetspolitik allt starkare. Opinionsbildare började i allt högre grad utgå från den pluralistiska idologin. Allt detta skedde parallellt med att etniska minoriteter på andra håll i världen gjorde sina röster hörda inom ramen för en etnisk väckelse som gick genom de flesta industriländerna.¹⁷⁹ Som redan noterats omfattade den invandrapolitik som antogs 1975 både de nyligen invandrade och de nationella minoriteterna.

I 1980-talets måldokument togs dock begreppet ”minoritet” bort från beskrivningen av politikområdet. Nu talades i stället om invandrapolitik.¹⁸⁰ Sedan dess saknades i praktiken en sammanhållen minoritetspolitik fram till riksdagens minoritetspolitiska beslut 1999.

Beslutet föregicks av ett årtionde av intensiv debatt om språkliga minoriteters existensberättigande, nationellt och internationellt. I Västeuropa präglades perioden av en ökad acceptans av de nationella minoriteternas existens och historia. Samtidigt upplever minoriteter allt oftare ett öppet motstånd i vardagslivet liksom i debatten. Den offentliga acceptansen av nationella etniska grupper hänger samman med en framväxande positiv syn på en regionalisering av Europa. Nationsbegreppet i den form det tog sig under 1900-talet har börjat uppfattas som otidsenligt och det nya regionernas Europa tar mindre hänsyn till nationsgränser. Denna process innebär bättre möjligheter för minoriteter att göra sina röster hörda givet att de vid behov kan söka stöd på en överstatlig nivå som på bättre sätt tar hänsyn till gruppernas behov.¹⁸¹

Grunden för den samlade minoritetspolitik som antogs av riksdagen 1999 finns i regeringens proposition *Nationella minoriteter i Sverige*. Enligt regeringens mening bör fyra kriterier vara uppfyllda för att en grupp ska betraktas som nationell minoritet:

1. Grupp med uttalad samhörighet som i förhållande till resten av befolkningen har en icke dominerande ställning i samhället.
2. Religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet.

¹⁷⁸ Widgren (1982/80: 78, 87f).

¹⁷⁹ Widgren (1982/80:88f).

¹⁸⁰ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 31.

¹⁸¹ Lainio (1999: 140f).

3. Självidentifikation. Den enskilde såväl som gruppen ska ha en vilja och strävan att behålla sin identitet.
4. Historiska eller långvariga band med Sverige. Regeringen anser det inte möjligt att dra någon absolut gräns i år mätt, men bedömer att endast minoritetsgrupper vars kultur funnits i Sverige före sekelskiftet år 1900 uppfyller kravet på långvariga band.¹⁸²

Som redan noterats innebar riksdagsbeslutet att fem grupper erkänns som nationella minoriteter: samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar. Av de fem språken som fick minoritetsspråkstatus (samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch) har de tre förstnämnda enligt propositionen en historisk geografisk bas, vilket innebär krav på mer långtgående åtgärder till stöd för dessa språk. Därför läggs lagförslag fram som ger enskilda rätt att använda samiska, finska och meänkieli hos domstolar och förvaltningsmyndigheter med verksamhet i de geografiska områden där språken används av hävd och fortfarande används i tillräckligt stor utsträckning. Vidare omfattar förslaget även rätt att i dessa områden få förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller delvis på dessa språk.¹⁸³

I propositionen föreslås vidare att riksdagen godkänner ratificeringen av Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. De nationella minoriteter uppfattas som en del av landets kulturarv och man anser att staten har ett ansvar för att ge dem det stöd och skydd som de behöver för att bevara sin särart och sitt språk levande. I detta sammanhang bör minoriteternas egna önskemål vara en viktig utgångspunkt vid utformningen av den samlade minoritetspolitiken. Vidare betonas i dokumentet att de nationella minoriteterna också omfattas av integrationspolitikens mål om lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och en samhällsutveckling som präglas av ömsesidig respekt och tolerans och som alla oavsett bakgrund ska vara delaktiga i och ansvariga för. Minoritetspolitiken ses som ett ansvar för hela landet, för såväl statliga myndigheter som kommuner och landsting.¹⁸⁴

5.3.5 Tre årtiondens minoritets-, invandrar- och integrationspolitik

I sina analyser av de senaste årtiondenas invandrar- och integrationspolitik är flera forskare eniga om att assimileringsträvanden har funnits som en underström i varje periods politik, även om de uttalar sig olika kategoriskt om detta. Redan 1982 frågade Widgren sig om de opinionsbildare och beslutsfattare som anslöt sig till de nya minoritetspolitiska principer (de som kom till uttryck i 1975 års invandrar-

¹⁸² Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 31.

¹⁸³ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 28f.

¹⁸⁴ Widgren (1982: 89).

politik) egentligen var helt medvetna om deras verkliga innebörd. Enligt honom handlade många som om den gamla assimilationsprincipen i praktiken fortfarande gällde.¹⁸⁵ På motsvarande sätt noterar Demker och Malmström att assimilations-tanken levde kvar även efter antagandet av den nya invandrapolitiken 1975.¹⁸⁶ Westin anser, kanske lite tillspetsat, att efter en kritisk läsning av Invandrarutredningens förslag idag ”skulle man något polemiskt kunna säga att Sverige egentligen införde en assimilationspolitik som kallades integration”.¹⁸⁷ Frånast i sin kritik är Lainio, som anser att en brist på diskussion av övergripande ideologi är uppenbar i slutbetänkandet *Sverige, framtiden och mångfalden* från 1996, som låg till grunden för den integrationspolitik som antogs 1997. Enligt hans mening fördes i betänkandet ingen diskussion om den typ av samhälle som man vill bygga på den befintliga mångvetniska grunden, och de konkreta förslagen om kortsiktiga integrationsåtgärder som presenterades betraktar han som till stor del assimilativa. Han vidgår dock att en stor del av dessa strävanden efter kortsiktiga effekter torde bottna i försök att bryta udden av den tilltagande öppna rasismen och nynazismen i Sverige.¹⁸⁸

En annan viktig aspekt hos statens politik under det tre årtiondena som lyfts fram av Demker och Malmström är bristen på framförhållning. Inte bara immigrationspolitiken, utan även invandrapolitiken kännetecknas av att statsmakterna reagerar snarare än agerar. Förändringar sker under tryck och lagstiftning och utredningarna försöker rätta till uppkomna problem efteråt, vare sig det handlar om bostadssegregationen eller socialbidragsfrågan. Författarna understryker att det svenska agerandet på intet sätt är unikt. Inga västeuropeiska länder hade någon strategi för sin invandringspolitik under 1950- och 1960-talet. Det saknades långsiktig planering för integration, anhöriginvandring och andra generationens invandrare.¹⁸⁹

I sin summering av de tre årtiondenas integrationsarbete anser Westin att en del har fungerat bra, men att man inte har lyckats på centrala områden som arbetsmarknaden, där systematisk etnisk diskriminering förekommer. Perspektivet på integration har enligt honom förblivit individinriktat. Man har ensidigt ställt krav på invandrarna och metoderna har präglats av teknokratiska modeller. Westin välkomnar dock att slutbetänkandet *Sverige, framtiden och mångfalden* från 1996 introducerar mångfaldsbegreppet i debatten, ett begrepp som han anser innebär vissa teoretiska och handlingsmässiga möjligheter och markerar något av ett perspektivskifte i det att ”den svenska sidan” i samspelet börjar beaktas.¹⁹⁰

Våren 2004 tillsatte dåvarande integrationsminister Mona Sahlin en ny utred-

¹⁸⁵ Demker och Malmström (1999: 104).

¹⁸⁶ Westin (2004: 204f).

¹⁸⁷ Widgren (1982: 89).

¹⁸⁸ Lainio (1999: 144f).

¹⁸⁹ Demker & Malmström (1999: 114f).

¹⁹⁰ Westin (2004: 201f & 207).

ning, *Makt, integration och strukturell diskriminering*, vars uppdrag är att identifiera strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet, analysera dess mekanismer och konsekvenser, och föreslå åtgärder för att motverka denna diskriminering och öka möjligheter till inflytande och makt för dem som främst riskerar att utsättas för sådan diskriminering.¹⁹¹ I en tidningsintervju från juni samma år förklarar Sahlin varför utredning tillsattes på följande sätt: ”I integrationsdebatten har vi sökt förklaringarna till bristande integration hos invandrarna [...] hos individerna [...] I stället borde vi vända blicken och säga: Har vi, majoritetssamhället, byggt upp strukturer som tränger bort och tränger undan?”¹⁹²

¹⁹¹ Direktiv 2004:54. *Makt, integration och strukturell diskriminering*. Justitiedepartementet.

¹⁹² *Dagens Nyheter* 2004-06-01, ”Sahlin kovänder om integrationen”.

6. Statlig politik och minoritetsmedieproduktion

Ingen artikulerad, sammanhållen minoritetsmediepolitik finns i Sverige idag. Emellertid finns det ett antal deklARATIONER om politiska målsättningar, regelverk och stödformer som direkt eller indirekt inverkar på produktionen av minoritetsmedier. Dessa står huvudsakligen att finna inom två områden av svensk statlig politik som delvis överlappar varandra: minoritets- och integrationsområdet å ena sidan, och medieområdet å den andra.

Vidare finns stödformer för minoritetsmedieproduktion inom andra områden av statlig politik samt i kommunal och andra institutioners politik och verksamhet. Även om det inte har varit möjligt att inom ramen för denna studie utförligt kartlägga alla dessa anser jag det befogat att kortfattat nämna dem i detta kapitel, eftersom de förekommer bland de stödformer som de här kartlagda medierna har haft tillgång till. Nedan presenteras några centrala institutioner inom de ovan nämnda huvudområdena samt ett antal viktiga regelverk och stödformer som har skapats inom dessa. Därefter redogör jag kortfattat för några stödformer som finns utanför dessa två områden och avslutar kapitlet med en utblick över några mediepolitiska lösningar från andra länder och två transnationella initiativ från dem som är föremål för minoritetsmediepolitiken: producenterna själva.

6.1 Minoritets- och integrationspolitik

6.1.1 Minoritetspolitik

Minoritetspolitiken utgör ett (i officiell mening) nytt politikområde sedan år 2000. Det grundas, som redan noterats, på riksagens beslut december 1999 om åtgärder för de nationella minoriteterna och inriktningen av en minoritetspolitik. Kort efter detta beslut ratificerade Sverige två Europarådskonventioner, ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Bestämmelserna i dessa konventioner har utgjort en grund för den svenska politiken i området, och det är mot bakgrund av dessa som regeringen i första hand har prioriterat insatser inom kultur och utbildningsområdena samt insatser för att stärka de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande i frågor som rör dem. I samband med att minoritetspolitiken beslutades tillfördes området 10 miljoner kronor per år som fördelas på olika så kallade utgiftsområden inom statens budget. Under åren 2000, 2001 och 2002 fördelades cirka 1,5 miljoner årligen till organisationer som företräder nationella minoriteter för att stärka deras möjligheter till inflytande.¹⁹³ I propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* redovisas rikstäckande åtgärder som regeringen avser att vidta för att stödja de nationella minoriteterna och minoritetsspråken inom en rad områden: utbild-

¹⁹³ *Ett sammanhållet bidragssystem...* (2003: 12f).

ning, kulturverksamhet, massmedier, arkivfrågor, äldreomsorg, översättning av vissa författningar, inflytande och samarbete över nationsgränserna.¹⁹⁴ För konsekvensens skull redovisas de medierelaterade åtgärderna i avsnittet om mediepolitik nedan.

6.1.2 Integrationspolitik

Övergången från invandrarpolitiken till integrationspolitiken under senare delen av 1990-talet innebar, som noterades i föregående kapitel, en starkare betoning på den generella samhällspolitiken, vilken emellertid skulle förändras så att den bättre förmådde att tillfredsställa olika gruppers specifika behov. Generellt skulle man kunna säga att mycket i motiveringarna för den nya politiken påminner om nya teoretiska insikter och framsteg från kultur-, etnicitets- och identitetsteori och tar avstånd från statiska och traditionella uppfattningar av kultur- och etnisk identitet. Samma politik har dock haft mycket märkbara praktiska konsekvenser för en del minoritetsorganisationer. En av konsekvenserna av den nya politiken var att ett tydligt resultatstyrt bidragssystem för organisationer bildade på etnisk grund och andra organisationer verksamma inom integrationsområdet trädde i kraft år 2001.

Enligt regeringens skrivelse *Integrationspolitik för 2000-talet* syftar det nya systemet till att organisationer bildade på etnisk grund både ska kunna bedriva verksamhet som är ämnad att stärka den egna identiteten och till verksamhet i enlighet med de integrationspolitiska målen.¹⁹⁵ Integrationsverket har regeringens uppdrag att fördela statsbidrag till organisationer som arbetar för integration. Tre olika former av bidrag finns för ändamålet: organisationsbidrag, verksamhetsbidrag och projektbidrag. De två första delas till riksförbund bildade på etnisk grund. *Organisationsbidraget* avser att täcka kostnader för central administration, till exempel löne- och förvaltningskostnader, lokalkostnader, IT-stöd och informationsspridning. *Verksamhetsbidrag* ges till verksamhet som främjar integration. De verksamheter som prioriteras utifrån regeringens integrationspolitiska mål omfattar bland andra riksförbundens utveckling av sin medverkan under introduktionen av nyanlända invandrare, utveckling av arbete för att öka medlemmarnas möjligheter till egen försörjning samt aktivt arbete med att synliggöra etnisk diskriminering i samhället. För dessa två bidragsformer krävs att riksförbundet ska ha minst 1 000 betalande medlemmar, och att en majoritet därav har invandrarbakgrund. Dessutom ska förbundet ha en riksomfattande organisation med geografisk spridning i förhållande till dem som utgör organisationens medlemsunderlag samt ha formulerat en treårig plan för hur man planerar att främja integration.¹⁹⁶ *Projektbidrag*

¹⁹⁴ Regeringens proposition 1998/99: 143. För en utförlig genomgång av stödformer till, berörda institutioner hos, och projekt som har startats av, de enskilda minoriteterna, se *Ett sammanhållet bidragssystem...* (2003: 14-31).

¹⁹⁵ *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 71).

¹⁹⁶ *Riktlinjer för organisations- och verksamhetsbidrag...*

kan sökas av organisationer som inte drivs i vinstintresse och även av kommuner och myndigheter. Stöd tilldelas projekt som avser att främja nyanländas inträde på arbetsmarknaden, utveckla verksamhet och metoder för att bekämpa diskriminering vid etablering på arbetsmarknaden samt öka jämställdheten mellan könen och förbättra uppväxtvillkoren för unga med utländsk bakgrund.¹⁹⁷

År 2002 gjordes för första gången en särskild bedömning för verksamhetsbidraget i enlighet med målen i Integrationsverkets regleringsbrev och riktlinjer.¹⁹⁸ För år 2004 fick 47 riksförbund organisationsbidrag (sammanlagt cirka 9,3 miljoner kronor). 32 av dessa fick både organisations- och verksamhetsbidrag. Verksamhetsbidragets totala belopp uppgick till cirka 9,7 miljoner kronor.¹⁹⁹ Proportionerna mellan de organisationer som fick båda bidragsformer och de som endast fick organisationsbidrag liknar dem som förelåg 2003. Beloppsmässigt fördelar sig de cirka 20 miljonerna som Integrationsverket disponerar för de båda bidragsformerna ungefär lika, cirka 50 procent var, till skillnad från 2002, då organisationsbidragets andel uppgick till två tredjedelar av beloppet.²⁰⁰ Räkningar med de cirka sju miljoner som Integrationsverket årligen fördelar i form av projektbidrag, vilket också är målstyrt, kan man se att drygt 60 procent av de totalt 27 miljoner som årligen fördelas mellan organisationer som främjar integration går till bidragsformer som är hårt styrda mot de integrationspolitiska mål som prioriteras av regeringen/ Integrationsverket. Ovanstående siffror säger dock inget om hur stor del av bidragen som går till organisationernas *medieproduktion*, men det är rimligt att anta att större eller mindre delar av dessa medel i de flesta fall används till medieproduktion. Det är också värt att notera att när det gäller verksamhets- och projektbidrag är stödet till medieproduktionen *indirekt*, det vill säga att medlen beviljas för aktiviteter där framtagning av medier endast ingår som en del.

Enligt *Integrationspolitik för 2000-talet* har det nya systemet haft den effekten att fler nya organisationer som bildats på etnisk grund har kommit in i systemet och att fler äldre organisationer fått minskade bidrag.²⁰¹ Med andra ord blir bidragets storlek avhängig av förbundens villighet att anamma de integrationspolitiska mål som prioriteras av regeringen.

I ovan nämnda dokument erkänner man att vissa organisationer inte har något större skäl att vara aktiva i det direkta integrationsarbetet utan bedriver en verksamhet som snarare ämnar att upprätthålla känslan för det gamla hemlandet genom till exempel kulturell och social verksamhet. Sådan verksamhet bedrivs ofta av organisationer som har funnits länge i Sverige och från vilkas gamla hemländer det inte förekommer någon större invandring. Enligt dokumentet brukar dessa

¹⁹⁷ *Riktlinjer för projektstöd som främjar integration...*

¹⁹⁸ *Redovisning av statsbidrag...* (2004: 3).

¹⁹⁹ *Organisations- och verksamhetsbidrag 2004.*

¹²⁰ *KortNytt*, mars 2003, s. 3, *KortNytt*, februari 2004, s. 2, *Redovisning av statsbidrag...* (2004: 2).

²⁰¹ *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 71).

organisationers huvudsakliga intresse vara att bevara kunskapen om hemlandets kultur och språk. Vidare noteras i dokumentet att den verksamhet som bedrivs av flera av de äldre organisationer som är bildade på etnisk grund handlar om social samvaro eller kulturella aktiviteter så som utgivning av tidningar eller tidskrifter. Här erkänns att även om det nya bidragssystemet också ska möjliggöra sådan verksamhet kommer det, när det är fullt genomfört, att innebära att dessa organisationer får minskade bidrag. För en del av dessa organisationer kommer det inte att bli aktuellt med ett verksamhetsbidrag. Enligt uppgifter från flera av de äldre organisationerna har dessutom föreningslivet mattats av och antalet medlemmar minskar, vilket innebär att även organisationsbidraget kan komma att minska, eftersom detta bygger på antalet medlemmar.²⁰² Regeringen ansåg att det fanns skäl att överväga om de organisationer som bedriver en i huvudsak ”kulturell och social identitetsbevarande verksamhet” borde få stöd inom ramen för ett bidragssystem vars huvudsyfte är att främja integration, eller om dessa organisationer kan inrymmas inom andra former för stöd till organisationslivet som finns inom till exempel kulturområdet eller det sociala området. År 2002 tillsattes en arbetsgrupp inom regeringskansliet med uppgift att se över stödet till organisationer som företräder nationella minoriteter och stödet till organisationer som främjar integration. I uppdraget fastslogs att eventuella förändringar borde genomföras genom omfördelning av befintliga medel.²⁰³

År 2003 publicerade arbetsgruppen sin rapport *Ett sammanhållet bidragssystem för etniska organisationer*. I dokumentet föreslås att ett sammanhållet bidragssystem tillskapas för organisationer bildade på etnisk grund som bedriver verksamhet för att upprätthålla språk, kultur och identitet. Man anser att statsbidraget bör fördelas utifrån kultur- och minoritetspolitiska mål av en myndighet inom kulturområdet. Samtidigt föreslår man att stödet till aktiv integrationsverksamhet bör stärkas, att Integrationsverket bör fördela projektbidrag för sådan verksamhet till såväl organisationer bildade på etnisk grund som andra organisationer, och att möjlighet att bedriva långsiktiga projekt bör underlättas.²⁰⁴ På Integrationsverkets hemsida hade aviserats att ett nytt bidragssystem skulle tillämpas från och med 2005, men vid ett samtal med en handläggare vid verket i början av november 2004 framkommer att verket även för 2005 och 2006 kommer att administrera bidragen.²⁰⁵

Förutom ovan nämnda (kontinuerliga) bidragsformer har det inom ramen för statlig integrationspolitik funnits tillfälliga stödformer som indirekt har kommit minoritetsmedieproduktion till del. Ett exempel utgörs av *Storstadssatsningen* som

²⁰² *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 71f).

²⁰³ *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 72), *Ett sammanhållet bidragssystem...* (2003: 75f).

²⁰⁴ *Ett sammanhållet bidragssystem...* (2003: 5).

²⁰⁵ Integrationsverket www.integrationsverket.se/templates/ivNormal_2476.aspx 2004-06-29, Integrationsverket, telefonförfrågning 2004-11-08.

genomfördes av Justitiedepartementet mellan åren 2000 och 2004. Inom ramen för detta projekt fick enligt Christer Hederström en del närradio- och lokal-TV-verksamheter statlig finansiering. Södertälje lokal-TV-förening fick till exempel stöd för medieinriktad verksamhet.²⁰⁶

6.2 Mediepolitik

Kulturdepartementet spelar en central roll i skapandet av den statliga mediepolitiken.²⁰⁷ På departementets enheter handläggs ärendena innan regeringen fattar beslut. Inom departementet svarar medieenheten för frågor och ärenden som rör mediepolitiken: radio och TV i allmänhetens tjänst, radio och TV i övrigt, dagspress, mediekoncentration, åtgärder mot våldsskildringar i medier samt nya medier och ny teknik.²⁰⁸ En del medier, de så kallade kulturtidskrifterna, faller dock inom kulturpolitikens område. Frågor rörande kulturpolitik handläggs av kultur-enheten.

Den nationella mediepolitikens mål är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadliga inslag i massmedierna. Kulturpolitikens mål är bland andra att värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda den, att verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet samt till eget skapande, att främja kulturell mångfald och motverka kommersialismens negativa verkningar, och att främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet.²⁰⁹

Genom mediepolitiken kan staten styra medierna på olika sätt. Medieforskarna Stig Hadenius och Lennart Weibull skiljer mellan tre möjliga vägar. Ett sätt är att göra ingrepp i mediernas struktur eller organisation genom marknadsregleringar av olika slag, exempelvis beslut om ensamrätt för ett TV-företag eller stöd till dagstidningar som har svårt att klara sig på marknaden. Det andra sättet är styrning genom normer och regler för innehållet, till exempel regler om opartiskhet och saktlighet i radio och TV eller krav som knyts till en koncession. Det tredje sättet uppfattas ofta som en avsaknad av mediepolitik: man låter marknaden fungera som ett styrinstrument. Hadenius och Weibull anser att den svenska medielaagstiftningen har präglats av en kombination av en frihetlig mediesyn och en socialansvarsideologi. Den frihetliga mediesynen har varit förhärskande för tryckta medier, även om offentliga åtgärder också har förekommit där, till exempel det statliga presstödet. I fråga om radio och TV har Sverige, liksom många andra europeiska länder, länge haft ett system där det sociala ansvaret satts främst. Det har funnits olika inskränkningar när det gäller etablering och uttalade principer för

²⁰⁶ Hederström (2004: 157).

²⁰⁷ Kulturdepartementet bildades 1991 då kultur- och mediefrågorna överfördes från Utbildningsdepartementet. Från och med 1 januari 2005 bildar Utbildningsdepartementet och Kulturdepartementet ett nytt gemensamt departement.

²⁰⁸ Kulturdepartementet www.regeringen.se/sb/d/1990/a/12452 2004-10-07.

²⁰⁹ Regeringens proposition 2003/04: 1, s. 92, 21.

innehållet fastlagda i avtal, samtidigt som mediernas yttrandefrihet har betonats. De två senaste årtiondenas medieutveckling har dock skett utan att hänsyn tagits till politiska beslut. Enligt Hadenius och Weibull har politiker i de flesta västländer under 1980-talet tappat greppet om mediepolitiken. Avreglering av medieområdet blev ofta en lätt lösning på många svårlösta problem. I Sverige lämnade politikerna successivt sin ledande roll på medieområde efter medieområde åt marknaden. Först avreglerades satellit- och kabelkanalerna, sedan telekommunikationsområdet. De båda forskarna tycker sig dock se tecken på återreglering inom vissa områden, till exempel när det gäller digital-TV-utvecklingen på nationellt plan och de åtgärder som tagits för att hindra spridning av pornografi via Internet.²¹⁰

Jag har redan noterat att Sverige saknar en sammanhållen minoritetsmediepolitik. I officiella dokument från början av 2000-talet står att läsa att regeringen saknade en samlad bild av de medier som främst riktar sig till invandrare och minoriteter.²¹¹ År 2001 uppdrog regeringen åt Presstödsnämnden att kartlägga dessa medier och analysera deras situation. Hösten 2002 publicerades så Presstödsnämndens rapport *Minoriteternas medier. Kartläggning och analys av situationen för medier som främst riktar sig till invandrare och nationella minoriteter i Sverige* (se kapitel 1). Några av de slutsatser som rapporten kom fram till var:

1. Minoritetsmedier som produceras i Sverige utgör en del av den svenska demokratin. De flesta tillfrågade ansåg att det är viktigt att få information på det språk man behärskar bäst samt nyhetsförmedling och debatt som utgår från de egna referensramarna.
2. Sverige saknar stödordningar för fristående radio- och TV-verksamhet på minoritetsspråk.
3. Kartläggningen av de ekonomiska villkoren för minoritetsmedier i de nordiska grannländerna visar att Sverige nu är det enda land som saknar särskilt mediestöd för etniska och språkliga minoriteter.
4. Invandrare och nationella minoriteter är underrepresenterade i journalistutbildningar. Särskilda utbildningar för journalister i minoritetsmedier saknas.
5. Minoritetsmedier behöver utökad stöd, inte enbart ekonomiskt, utan även i form av utveckling och utbildning.²¹²

Mig veterligen har ingen *sammanhållen* mediepolitisk uppföljning av rapporten *Minoriteternas medier...* företagits vid departementet. En parlamentarisk kommitté har under hösten 2004 fått i uppdrag att göra en översyn av dagspressen och presstödet där frågor om stöd till tidningar som vänder sig till minoriteter ingår som en del, men här berörs endast ett medium, pressen (se nästa avsnitt).

²¹⁰ Hadenius & Weibull (2003: 34f, 463f).

²¹¹ Regeringens proposition 2001/02: 1, s. 113, *Integrationspolitik för 2000-talet* (2002: 82).

²¹² *Minoriteternas medier...* (2002: 13-16).

Efter denna övergripande introduktion till minoritetsmediepolitiken presenteras i de kommande avsnitten de mediepolitiska områden där det enligt min mening tydligast går att finna målförklaringar, institutioner och åtgärder som har en inverkan på, och utgör förutsättningar för, produktionen av minoritetsmedier. Dessa områden omfattar tryckta medier samt radio- och TV-medier.²¹³ Tyngdpunkten i framställningen kommer i dessa avsnitt att ligga på delvis olika frågor beroende på hur de olika medietyper styrs av staten. För tryckta medier råder det till exempel etableringsfrihet, här fokuseras därför stödformer snarare än tillståndsfrågor. Omvänt gäller för radio- och TV-medier att sändningstillstånd från, eller registrering hos, RTVV fordras och därför ägnas dessa frågor mer utrymme.

6.2.1 Tryckta medier

Två huvudsakliga stödformer för tryckta medier är idag tillgängliga för minoriteternas press: presstödet och kulturtidskriftsstödet.

Presstödet har sitt ursprung i regeringens vilja att skydda mångfalden inom pressen och valfriheten för läsarna, vilket betraktas som väsentligt för att demokratin ska fungera. Presstödet kom till i början av 1970-talet och har sedan dess successivt utvärderats och ändrats i sin utformning. De två dominerande bidragsformerna är sedan mitten av 1990-talet driftstödet och distributionsstödet. Presstödsnämnden är det statliga organ som fördelar detta stöd, vilket regleras i *Presstödsförordningen* och sker efter huvudsakligen automatiskt verkande regler. Driftstödet har länge varit den ekonomiskt helt dominerande formen av presstödet.²¹⁴

Driftstödet beviljas till så kallade hög- och medelfrekventa tidningar (3-7 nummer per vecka), lågfrekventa tidningar (1-2 nummer per vecka) samt vissa andra tidningar, däribland tidningar på andra språk än svenska. För att få stödet fordras att en tidning har en abonnerad upplaga på minst 2 000 exemplar, och att dess totala upplaga i huvudsak eller till övervägande del (beroende på tidningskategori) är abonnerad. Vidare finns för båda kategorierna två villkor som relaterar till pris och täckningsgrad och som är avhängiga tidningskategorin. För de lågfrekventa dagstidningar gäller också att de ska ha minst 1 000 spaltmeter redaktionellt innehåll per kalenderår och att den betalda annonsandelen inte får överstiga 50 procent av tidningsutrymmet under ett kalenderår. Även tidningar som inte utkommer på svenska är stödberättigade under förutsättning att de kan betraktas som dagstidning i förordningens mening, vänder sig till språkliga minoriteter i Sverige, har sin huvudredaktion i Sverige och att minst 90 procent av den abonnerade upplagan är spridd i Sverige. Med *dagstidning* avser förordningen en allmän nyhetstidning eller publikation med reguljär nyhetsförmedling eller allmänpolitisk opinionsbildning.

²¹³ Bland de tryckta medier som diskuteras nedan ingår de så kallade *kulturtidskrifterna*, vilka officiellt tillhör kulturpolitikens område. För enkelhetens skull har jag här valt att behandla dem under mediepolitiken.

²¹⁴ Hadenius & Weibull (2003: 106ff), *Presstödsförordningen* SFS 1996:1607.

Den ska komma ut med minst ett nummer per vecka och dess egna redaktionella innehåll ska utgöra minst 51 procent av dess totala redaktionella innehåll. Stöd- beloppet är avhängigt av antalet prenumeranter.²¹⁵

Den nya minoritetspolitiken innebär bland annat att staten inom ramen för sitt rättssystem ska vidta åtgärder för att underlätta tillträde till massmedier för minoritetsmedlemmar samt att dessa inte ska hindras från att framställa och använda tryckta medier. I propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* noteras att det statliga presstödssystemet ger förmånligare villkor för ekonomiskt stöd till tidningar som vänder sig till språkliga minoriteter och att ovanstående krav därmed är uppfyllt.²¹⁶ Enligt Presstödsförordningen kan dessutom så kallat begränsat driftstöd lämnas för dagstidning ”vars utgivningsort är Haparanda, Kalix, Överkalix eller Övertorneå kommun, om tidningen uppfyller samtliga förutsättningar för allmänt driftstöd utom den om högsta täckningsgrad och om tidningen, trots att den till övervägande delen är på svenska, har ett redaktionellt innehåll som till minst 25 % är skrivet på finska”.²¹⁷

För presstöd (driftstöd, distributionsstöd och utvecklingsstöd) har 509 miljoner kronor anslagits för år 2004, varav cirka 408 miljoner fördelades som driftstöd.²¹⁸

I budgetpropositionen 2003/2004 konstaterades att Presstödsnämnden hade gjort den första stora sammanställningen av utbudet av minoritetsmedier i hela landet (se föregående avsnitt) och att det i överensstämmelse med målen för integrations- och minoritetspolitiken fanns anledning att vidare studera denna fråga.²¹⁹ Frågan om behovet av presstöd till dagstidningar som riktar sig till invandrare och nationella minoriteter ingår i direktiven för den parlamentariska kommitté som tillsattes av regeringen oktober 2004. Kommitténs uppdrag är att göra en översyn av det statliga stödet till dagspressen, lämna förslag på hur det framtida statliga engagemanget på dagspressområdet ska vara utformat samt analysera förutsättningar för etablering av nya dagstidningar. Uppdraget ska redovisas den 30 november 2005.²²⁰

Kulturtidskrifstödet utgör den andra huvudsakliga stödformen. Stödet finns sedan 1971 och fördelas av Statens kulturråd enligt *Förordning om statligt stöd till kulturtidskrifter*. I detta dokument anges att med kulturtidskrift menas ”en tidskrift som med sitt huvudsakliga innehåll vänder sig till en allmän publik med samhällsinformation eller med ekonomisk, social eller kulturell debatt eller som huvudsakligen ger utrymme för analys och presentation inom de skilda konst- arternas område”.²²¹

²¹⁵ *Presstödsförordningen* SFS 1996:1607.

²¹⁶ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 68.

²¹⁷ *Presstödsförordningen* SFS 1996:1607, 2 kap. 8 §

²¹⁸ *PM ang. ansökningar om driftstöd för år 2004*, 2003-12-09, *Driftstöd 2004*.

²¹⁹ Regeringens proposition 2003/04: 1, s. 93.

²²⁰ Direktiv 2004:137. *Översyn av frågor inom dagspress- och presstödsområdet*. Kulturdepartementet.

²²¹ *Förordning om statligt stöd till kulturtidskrifter* SFS 1993:567.

Tre typer av stöd finns. Produktionsstödet syftar till att främja en bred utgivning av kulturtidskrifter som tillsammans representerar ett mångsidigt utbud av åsikter och ämnen. Det ges till tidskrifter som kommer ut med mer än ett nummer årligen och högst ett nummer per vecka, ges ut i Sverige, och vars kostnader överstiger intäkterna och som inte har förutsättningar att med egna medel eller med stöd från annat håll finansiera utgivningen. Utvecklingsstödet är avsett för utvecklingsinsatser när det gäller marknadsföring, teknik och utbildning. Stödet till nationella minoriteters kultur fördelas för ändamål som har långsiktig verkan och bidrar till uppbyggnad av strukturer samt verksamheter för barn och ungdom. Detta stöd finansieras med de sju extra miljoner som Kulturrådet sedan 2002 disponerar årligen för detta ändamål. Vidare stärktes det statliga kulturstödet för att främja utgivning av kulturtidskrifter på minoritetsspråk med 250 000 kronor sedan år 2000. I regleringsbrevet för 2004 slås samtidigt fast att minst 250 000 kronor av anslagsposten på drygt 20 miljoner kronor ska användas för att främja utgivning av nationella minoriteters kulturtidskrifter.²²²

Sammantaget fördelar Kulturrådet år 2004 cirka 1,4 miljarder kronor i bidrag till en mängd olika kulturverksamheter.²²³ Med sina 20,2 miljoner utgör anslaget för kulturtidskrifter en tämligen blygsam post i bidragssystemet. Enligt hemsidan bereder rådet årligen 160-200 ansökningar om produktionsstöd till kulturtidskrifter. År 2004 fick 112 tidskrifter detta stöd.²²⁴

Bland de viktigaste utgångspunkterna vid bedömning av ansökningarna anger Kulturrådet den enskilda tidskriftens kvalitet, och att de tidskrifter som får stöd tillsammans representerar en mångfald av ämnen och åsikter, den sökande tidskriftens behov av stöd samt kulturpolitiska aspekter såsom kulturell mångfald, jämställdhet och tidskrifternas verksamhet bland barn och unga och funktionshinder.²²⁵

På pressområdet kan mediepolitiken karaktäriseras som tillåtande (inga etableringshinder) och måttligt stödjande. Presstödet periodicitetsvillkor (veckoutgivning) och upplagevillkor (en abonnerad upplaga på minst 2 000 exemplar) är svåra att uppfylla för många tidningar. Presstödsystemet utsattes för skarp kritik av minoritetsmedierepresentanter och andra vid Rikskonferensen om invandrar- och minoritetsmedia i Sverige, som hölls i Malmö i februari 2000.²²⁶ Man ansåg att själva principen att stöd villkoren ska vara lika för alla tidningar var absurd, efter-

²²² Kulturrådet www.kur.se/ 2004-06-30, *Ett sammanhållet bidragssystem...* (2003: 13f), *Regleringsbrev för budgetåret 2004 avseende Statens kulturråd*, Ku2003/2590/Sam (delvis), m.fl.

²²³ Kulturrådet www.kur.se/ 2004-06-30.

²²⁴ Kulturrådet www.kur.se/ 2004-06-30.

²²⁵ Kulturrådets www.kur.se/ 2004-06-30.

²²⁶ Konferensen samlade minoritetsmedierepresentanter, handläggare och tjänstemän vid en mängd medie-, kultur- och integrationsorganisationer och myndigheter, riksdagsmän med mera. Efter konferensen publicerades rapporten *Invandrar- och minoritetsmedia i Sverige. Rikskonferens rapport 2000* (2000).

som läsarunderlaget skiljer sig mycket mellan tidningarna. En minoritetstidning kanske har en potential på 50 000 läsare, medan tidningar på svenska har mycket större potentiella läsarunderlag. Därför tyckte man att krav ska ställas i förhållande till de potentiella läsare som finns att vända sig till.²²⁷ Jag är benägen att hålla med denna kritik av de nämnda stödvillkoren. De invandrade minoriteterna är fördelade på ett stort antal nationalitetsgrupper varav endast fem grupper (de födda i Bosnien-Hercegovina, Finland, Irak, Iran och Jugoslavien) överstiger 0.5 procent (eller 44 704 personer) av landets totala befolkning (se kapitel 4).²²⁸ Ytterligare 20 nationalitetsgrupper har en storlek på mellan 0.1 och 0.5 procent av den totala befolkningen (mellan 8 941 och 44 704 personer). Alla återstående grupper understiger 0.1 procent av landets samtliga invånare. Till detta måste man lägga att inte alla som är födda i till exempel Irak och Iran talar arabiska respektive persiska, vilket gör att vissa språkgrupper egentligen är mindre än vad befolkningsstatistiken tyder på. Man kan därför säga att minoritetsgruppernas storlek och det läsarunderlag de utgör för tidningar på respektive språk, dels varierar mycket, dels i många fall är mindre än svenskspråkiga tidningars. Därför anser jag att det finns en viktig poäng i presstödkritikernas synpunkter. Stödvillkoret på veckoutgivning är även det problematiskt, eftersom en sådan periodicitet kräver stora arbetsinsatser, anställda med mera.

Kulturtidskriftstödet har inte samma problematiska villkor som presstödet, men storleken på dess anslag sätter gränser för dess verkan.

Översynen av presstödsystemet borde kanske ta hänsyn till den gamla visdom som går ut på att för att behandla människor lika måste man ibland behandla dem olika. En tankegång som liknar denna finns redan uttryckt i den nya integrationspolitiken från slutet av 1990-talet, där man erkände att den generella samhällspolitiken bör förändras för att bättre ta hänsyn till alla samhällsgruppers olika typer av behov.

6.2.2 Radio

Idag finns det tre huvudsakliga radioformer i Sverige: public service-radio (Sveriges Radio, SR), den ideella närradion och privat kommersiell lokalradio. Alla är marksända och för alla fordras sändningstillstånd.²²⁹ Minoritetsmedier producerade i Sverige finns huvudsakligen i de två första formerna.

Analog sändningar är fortfarande den vanligaste distributionsformen och digital radio är idag mest ett experimentellt forum för public service radion, som har gjort stora satsningar på nischade kanaler. Det digitala sändarnätet är idag utbyggt till 35 procent av landets hushåll och finns huvudsakligen i de tre storstadsområdena

²²⁷ *Invandrar- och minoritetsmedia i Sverige. Rikskonferens rapport 2000* (2000: 29, 74).

²²⁸ Att jag här fokuserar de utrikes födda, det vill säga de som själva har invandrat, beror på att mycket tyder på att det är de som bär upp större delen av minoritetsmedieproduktionen.

²²⁹ *Medieutveckling 2004* (2004: 22).

samt Luleå. SR, tillsammans med Utbildningsradion (UR), har en särställning som de enda rikstäckande radioformerna. Privat lokalradio drabbas av ekonomiska svårigheter och det finns för närvarande sju lediga tillstånd som har återlämnats under de senaste åren.²³⁰

Radioverksamheten styrs av yttrandefrihetsgrundlagen, radio- och TV-lagen, sändningstillstånden för public service-bolagen och lokalradiolagen. De två förstnämnda anger de överordnade principerna för verksamheten. Sändningstillståndet specificerar de konkreta ramarna för den nationella radio- och TV-verksamheten.²³¹

Målen för Sveriges Radios verksamhet har slagits fast av regering och riksdag. Radio i allmänhetens tjänst, med uppgift att ge alla tillgång till ett allsidigt och oberoende programutbud av hög kvalitet och fritt från reklambudskap anses ha en central roll att spela i samhället och utgöra en nödvändig motvikt mot den kommersiellt finansierade radion och televisionen. I budgetpropositionen betonas regeringens arbete mot ägar- och maktkoncentrationen vilken ses som ett hot mot mångfald på medieområdet.²³²

I sändningstillståndet för perioden 2002-2005 skriver regeringen att SR ska beakta språkliga och etniska minoriteters intressen och att SRs insatser på detta område ska, under tillståndspanoroden, öka jämfört med år 2001. Tillståndet påbjuder att de tre public service-företagen SR, UR och SVT fördelar ansvaret för insatserna sinsemellan.²³³

År 1999 antog SR en *Policy för kulturell mångfald inom Sveriges Radio*. Här slås fast att ”public service verksamheten bör tjäna en process som gör att nya etniska grupper inlemmas i det svenska samhället och ökar deras förutsättningar att delta i samhälls- och kulturdebatten”. Policyn föreslår en rad åtgärder för att öka mångfald i programutbudet och på arbetsplatsen (bland andra rekryteringsfrågor) samt motverka diskriminering. Dokumentet är tillgängligt på SRs hemsida.²³⁴

SR tilldelas enligt riksdagsbeslut cirka 37 procent av TV-licensmedlen varje år, 2,2 miljarder kronor för verksamhetsåret 2003.²³⁵

SR sänder analogt i fyra rikstäckande kanaler och 26 lokala kanaler. Bland de rikstäckande kanalerna kan P1 betecknas som talkanalen, P2 blandar musik med utbildnings- och minoritetsprogram (finska, tornedalsfinska, samiska, romani och nio andra språk), och P3 utgör en uttalad ungdomskanal. P4 vänder sig till en vuxen publik och sänder många lokala sändningar. P2 sänds numera som en 24-timmars musikkanal över Stockholm och Malmö, och P6 Stockholm Inter-

²³⁰ *Medieutveckling 2004* (2004: 20ff).

²³¹ Hadenius & Weibull (2003: 215).

²³² Regeringens proposition 2003/04: 1, s. 92.

²³³ *Sändningstillstånd för Sveriges Radio AB*, 17 §, www.sr.se/ 2004-10-07.

²³⁴ *Policy för kulturell mångfald inom Sveriges Radio*, www.sr.se/ 2004-10-07.

²³⁵ *Medieutveckling 2004* (2004: 24).

national är en mångkulturell radiokanal i Stockholm. Radio Sweden gör utlands-sändningar på flera språk via satellit, kortvåg, mellanvåg och Internet. SR sänder dessutom över Internet samt i flera digitala kanaler, däribland SR P7 Sisuradio, den finskspråkiga kanalen. Nästan alla SRs kanaler går att lyssna på direktsant (streamat) på företagets hemsida. Det går dessutom att via ljudfiler lyssna på många program efter att de har sänts.²³⁶

Den andra radioform i det svenska radiolandskapet där minoritetsmedier återfinns är närradion. Närradion kan betecknas som det ideella lokala föreningslivets radio och dess syfte är att ge utrymme för olika åsikter och intressen. I en nyligen publicerad rapport slår RTVV fast att denna radioform är viktig för demokratin, yttrandefrihet och mångfald samt för föreningslivet och integrationen.²³⁷ Försöksverksamhet med denna radioform startades 1979 och närradion blev permanent från och med 1986.

Sändningstillstånd meddelas av RTVV och de som kan ges tillstånd är:

- lokala ideella föreningar som bildats för att sända program i närradion (radioföreningar) eller som bedriver annan verksamhet inom sändningsområdet,
- församlingar,
- obligatoriska sammanslutningar av studerande vid universitet och högskolor,
- sammanslutningar av flera tillståndshavare i ett sändningsområde för gemensamma närradioändamål (närradioföreningar).²³⁸

När det gäller etablering och tillståndsgivning finns alltså inga särskilda målsättningar eller åtgärder för minoriteter.

Sedan 1 december 1996 gäller tillståndet för tre år. Endast program som framställs särskilt för den egna verksamheten får sändas i närradio (så kallat riksförbud) och både reklam och sponsring är tillåtna. Annonstiden är dock begränsad till åtta minuter per timme.²³⁹

Man kan höra närradio från Kiruna i norr till Trelleborg i söder. Närradiosändningar bedrivs i 165 sändningsområden. Dessa är ofta begränsade till en kommun, men elva av dem består av två kommuner. Närradio sänds alltså i drygt hälften (cirka 59 procent) av Sveriges 290 kommuner. Tre kommuner har fler än en sändningsmöjlighet: Stockholm har sex, Göteborg tre och Malmö två. Det totala antalet tillståndshavare har de senaste åren stabiliserats till cirka 1 200, i oktober 2003 hade 1 265 föreningar tillstånd att sända närradio i Sverige.²⁴⁰

²³⁶ *Medieutveckling 2004* (2004: 25f).

²³⁷ *Närradion i förändring* (2003: 13ff).

²³⁸ *Medieutveckling 2004* (2004: 34).

²³⁹ *Närradion i förändring* (2003: 32ff).

²⁴⁰ *Närradion i förändring* (2003: 40), *Medieutveckling 2004* (2004: 32), *Mediestatistik 2002/2003* (2003: 34).

Högst antal tillståndshavare finns i storstadslänen, oktober 2003 hade 306 föreningar sändningstillstånd i Västra Götaland, 228 i Skåne och 213 i Stockholm. 55 tillstånd fanns i både Jönköping och Dalarna. I alla andra län understeg antalet tillstånd 50.²⁴¹ Flera olika typer av föreningar är involverade i närradioverksamhet. Av tabell 7 framgår att religiösa, radio- och invandrarföreningar utgör de vanligaste kategorierna. Från år 2004 används dock inte längre dessa kategorier då verkets jurister ansåg det olämpligt att peka ut till exempel invandrarföreningar och man registrerar inte längre sändningsspråken.

Tabell 7. Vanligaste föreningskategorier bland tillståndshavare, oktober 2003.

Närradioförening	124
Religiös förening	254
Politisk förening	100
Invandrarförening	205
Musikförening	43
Student-/elevorganisation	48
Övrig förening	193
Radioförening	212

Källa: *Mediestatistik 2002/2003*, tabell 14.²⁴²

På senare år har en oro växt hos regeringen angående dels det samarbete som förekommit på vissa håll mellan närradion och den privat kommersiella lokalradion, dels kommersialiseringen av närradion. Av detta skäl uppdrogs RTVV två gånger att bedöma hur närradion uppfyller syftet att vara en lokal föreningsradio utan kommersiella intressen. Dessa två uppdrag presenterades i två rapporter som publicerades 2002 och 2003.²⁴³ I den första konstaterades att det fanns kommersiella intressen inom närradion, men inte i någon större omfattning. I rapporten från 2003 gör RTVV bedömningen att kommersialiseringen inte har avstannat, men att någon dramatisk ökning inte anses ha skett. Man lämnade också förslag på regeländringar. I mars 2004 lämnade regeringen över en remiss till Lagrådet med förslag om skärpt lagstiftning för närradiotillstånd. Bland annat föreslås att radio- och TV-lagens krav på föreningars anknytning till sändningsområdet skärps.²⁴⁴

Hösten 2004 presenterade Christer Hederström en kartläggning och analys av de framtida förutsättningar för icke-kommersiell radio och TV (närradio och lokal-TV) som gjordes på uppdrag av Kulturdepartementet. En del förändringar i nuvarande systemet föreslås, däribland ökad räckvidd, stopp för kommersialisering med ett nytt tydligt regelsystem men med bibehållen möjlighet till reklam-

²⁴¹ *Mediestatistik 2002/2003* (2003: 34).

²⁴² *Mediestatistik 2002/2003* (2003: 35).

²⁴³ *Närradion igår, idag och imorgon* (2002), *Närradion i förändring* (2003).

²⁴⁴ *Medieutveckling 2004* (2004: 35, 103).

finansiering, avskaffning av kommunbegränsning och riksförbud samt offentligt stöd.²⁴⁵ Rapporten bereds nu i Kulturdepartementet.

Mediepolitiken på närradiområden har inte skapat några direkta, stabila, offentliga stödformer för närradioverksamheten. Det är inte svårt att få ett sändningstillstånd för närradio, och tillståndshavarna betalar ingen avgift till staten för att bedriva sändningar. Reklam är tillåten, men sändningsområdenas begränsade storlek gör det svårt att rekrytera tillräckligt med annonsörer. Således kan man säga att den offentliga mediepolitiken för området är tillåtande (etableringen är lätt om än kontrollerad) men inte stödjande (avsaknad av ett sammanhållet stödssystem).

Från närradioproducenternas håll har denna avsaknad av offentliga stödformer kritiserats en hel del. I ett nummer av *Public Access* (Riksförbundets Öppna Kanaler nyhetsbrev) granskade man RTVV:s rapport *Närradion – igår, idag och imorgon* från 2002, och ansåg att RTVV inte kunde förklara på ett övertygande sätt sin vägran att föreslå till regeringen att skapa ett stödssystem för närradio. Artikelförfattaren undrar till exempel varför närradio skulle stå utanför offentliga stödssystem när public service-institutionerna, liksom tidningar och tidskrifter kan få statligt stöd. Denna avsaknad av stöd anses drabba speciellt grupper så som invandrare, som saknar de ekonomiska resurser som behövs för att bygga upp starka organisationer.²⁴⁶

De statliga minoritetsmediepolitiska målförklaringar och direktiv till public service-företagen SR och SVT är i stort sett desamma. Av denna anledning kommenteras dessa tillsammans i nästa avsnitt.

6.2.3 TV

I dagens svenska TV-landskap finns en mängd aktörer, kanaler och distributionsformer. Utifrån deras syfte och finansieringsform kan kanalerna delas in i tre stora grupper.

Public service-kanalerna SVT1 och SVT2 (som också sänder UR-program) är televisionen i allmänhetens tjänst. Kanalerna är samhällsägda och finansieras genom TV-licens och sponsring. De sänder idag i både det analoga (rikstäckande) och det digitala marknätet samt via satellit och kabelnät. Det digitala marknätet når omkring 90 procent av den fast bosatta befolkningen i Sverige.²⁴⁷

De kommersiella kanalerna (svenska och utländska) är vinstdrivande företag som huvudsakligen finansieras genom reklam, sponsring och distributionsintäkter, och sänds via det digitala marknätet, kabel eller satellit.²⁴⁸

TV4 utgör en sorts hybridform mellan public service och kommersiell kanal: kanalen är privatägd och finansieras genom reklam och sponsring, men genom sitt avtal med staten har den ett public service liknande uppdrag och är juridiskt ett

²⁴⁵ Hederström (2004: 253-260, 268).

²⁴⁶ *Public Access* (2002: 5, s. 1).

²⁴⁷ *Medieutveckling 2004* (2004: 39-48).

²⁴⁸ *Medieutveckling 2004* (2004: 38-48).

public service-företag. Liksom SVT1 och SVT2 sänds idag TV4 över både det analoga och det digitala marknätet samt via satellit och kabelnät.²⁴⁹

De icke-kommersiella lokala kanalerna utgör cirka 90 procent av de uppskattningsvis 100 aktiva lokala TV-kanalerna. Det totala antalet hos RTVV registrerade kabelsändarföretag uppgick till 114 stycken i januari 2004, men en del av dem är inte aktiva. De icke-kommersiella kanalerna syftar till att vidga yttrandefriheten och ge mindre resursstarka aktörer tillgång till TV-mediet. Finansieringen sker genom ideella och frivilliga insatser, medlems- och sändningsavgifter, sponsring och i en del fall kommunala och andra bidrag. All lokal-TV sänds enbart via kabel. Lite mer än hälften av landets 4,1 miljoner hushåll nås inte av lokal-TV beroende på den begränsning som kabeldistributionen innebär. Kabelsändarföretag sänder oftast lokalt (till exempel i bostadsområden eller kommuner).²⁵⁰

Det är i public service-kanalerna och de icke-kommersiella lokala kanalerna som man huvudsakligen finner minoritetsmedier.

Sveriges Televisions verksamhet regleras i radio- och TV-lagen, sändningstillståndet samt yttrandefrihetsgrundlagen. Målet för dess verksamhet är detsamma som Sveriges Radios (se ovan) och paragrafen i sändningstillståndet för SVT om beaktande av språkliga och etniska minoriteters intressen har med ett undantag samma ordalydelse som motsvarande paragraf i sändningstillståndet för SR (se ovan).²⁵¹ Här slås alltså fast att SVTs insatser på detta område ska öka jämfört med år 2001. År 2004 antog SVT en policy för etnisk och kulturell mångfald där det slås fast att denna mångfald ska speglas i företagets utbud och tjänster liksom i dess personalsammansättning. En rad strategier föreslås för att öka mångfald i programmen: att söka källor och experter med olika etnisk och kulturella bakgrund, att använda programledare med olika etniska och kulturell bakgrund, att tillse att medarbetare och medverkande som talar svenska med brytning deltar och framträder i programverksamheten med mera. När det gäller personalfrågor betonas frågor om rekrytering, bemanning, lön, befordringsvägar och kompetensutveckling. Bland arbetsplatsfrågorna berörs till exempel regler om klädsel vid framträdande i TV. Vidare inrättades ett mångkulturellt centrum vid SVT, som ett tvåårigt projekt som startade september 2003. Centret ska bland annat sprida kunskap och idéer inom organisationen, verka för att öka den etniska och kulturella mångfalden i utbudet och inom arbetsplatsen, granska utbudet, genomföra utbildningar, och skapa en intern databas över experter med mångkulturell bakgrund.²⁵²

²⁴⁹ Hadenius & Weibull (2003: 214), *Medieutveckling 2004* (2004: 39-48).

²⁵⁰ *Bakgrundsmaterial och redovisning från lokal-TV hearingen* (2002: 8), Hederström (2004: 81-86, 150-155), Lista över registrerade kabelsändarföretag, tillhandahållen av RTVV 2004-01-28, *Medieutveckling 2004* (2004: 50).

²⁵¹ *Sändningstillstånd för Sveriges Television AB*, 15 §, www.svt.se 2004-10-07. Undantaget gäller en skrivning om ökad tillgänglighet för den finska språkgruppen, som finns i SRs tillstånd men inte i SVTs.

²⁵² *Policy för etnisk och kulturell mångfald 2004* <http://svt.se/> 2004-10-07.

År 2003 uppgick SVTs intäkter till cirka 3,83 miljarder kronor. Största delen av detta belopp (cirka 3,40 miljarder) utgjordes av avgiftsmedel från rundradio-kontot.²⁵³

Inom lokal-TV-området är det i de så kallade *lokala kabelsändarföretag* man huvudsakligen finner minoritetsmedier. Lokala kabelsändarföretags verksamhet regleras i Radio- och TV-lagen. En tredjedel av de 90 icke-kommersiella lokala TV-kanaler som nämndes ovan har genom RTVV fått ett statligt förordnande som innebär en särskild rätt att sända kostnadsfritt i ett kabelnät. I varje kabelnät som når över 100 bostäder är nättinnehavaren skyldig att upplåta en kanal till lokala kabelsändarföretag som förordnats av RTVV. Ett förordnande gäller högst tre år och sker efter ansökan av en svensk juridisk person. Lagen ställer inga särskilda krav på vilken organisationsform det lokala kabelsändarföretag har, men det måste vara en juridisk person som har bildats för att bedriva lokala kabelsändningar och som kan antas låta olika intressen och meningsriktningar komma till tals. Dessa kanaler har därför även kommit att kallas för ”allmans-TV” eller ”public access-TV”. I augusti 2004 fanns det 30 ideella föreningar som hade ett förordnande. Förordnandet gäller i princip för en kommun, vilket innebär att lokala kabelsändarföretag i praktiken får ett sändningsmonopol i fråga om kostnadsfri distribution. De lokala kanalerna är inte ålagda att beakta objektivitet eller balans i programverksamheten, och de får använda sponsring men inte sända reklam.²⁵⁴

Lokala kabelsändarföretag har tillkommit för att ge mindre resursstarka grupper tillgång till TV-mediet och deras verksamhet anses öka mångfalden i medielandskapet. Sändningarna är lokalt förankrade och ger lokala aktörer möjlighet att uttrycka sina åsikter och nå ut med information om sin verksamhet. De lokala kabelsändarföretagen ser lokal-TV som ett komplement till public service. Sändningar på minoritetsspråk har ökat på senare år och lokal-TV anses därmed även ha fått betydelse för integration.²⁵⁵

Under åren 2003 och 2004 fick Riksförbundet Öppna Kanaler stöd med 1 miljon kronor per år av RTVV för att driva ett nationellt projekt, Projekt plattform, som bland annat går ut på att ”förena och utveckla de öppna medierna”.²⁵⁶ Projektet arbetar med att sammanföra människor och samla erfarenheter från de icke-kommersiella lokala TV-stationerna, utbilda, utveckla TV-mediet, bilda nätverk och skapa former för programutbyte via Internet.²⁵⁷

²⁵³ *Sveriges Televisions public service-redovisning 2003* (2004: Bilaga 1, Tabell 24.2).

²⁵⁴ *Bakgrundsmaterial och redovisning från lokal-TV hearingen* (2002: 5), Hederström (2004: 82), Lista över förordnade lokala kabelsändarföretag tillhandahållen av RTVV 2004-08-09.

²⁵⁵ *Bakgrundsmaterial och redovisning från lokal-TV hearingen* (2002: 5).

²⁵⁶ *Medieutveckling 2004* (2004: 101). Public Access (2004: 7, s. 2). Riksförbundet Öppna Kanaler är en intresseorganisation som samlar ett tiotal lokala kabelsändarföretag och som genom sitt nyhetsbrev *Public Access* bedriver medie- och mediepolitisk kritik.

²⁵⁷ Hederström (2004: 87f).

Liksom på närradioområdet har mediepolitiken på lokal-TV-området inte skapat några direkta, stabila, offentliga stödformer för lokal-TV-verksamheten. Lagstiftningen garanterar distributionen, det vill säga, kostnadsfri sändningsrätt för lokala kabelsändarföretag som vill sända, men inga stödformer finns för driften och produktionsverksamheten. Således kan man säga, att den offentliga mediepolitiken för området är tillåtande (etableringen är lätt om än lagreglerad) men inte stödjande (avsaknad av ett sammanhållet stödsystem). En slutsats som Hederström drar i sin kartläggning av icke-kommersiell radio och TV är att dessa medier, till skillnad mot övriga kultur- och medieområdet, under 20-25 år som gått sedan de etablerades inte har fått något statligt stöd av betydelse. I förhållande till det övriga kultur- och medieområdet har lokala etermedier således länge haft ett ovanligt stort underläge.²⁵⁸ När det gäller den andra radioformen där man finner minoritetsmedier, public service, kan man säga att regeringens målsättningar och direktiv så som de uttrycks i sändningstillstånden är, med undantag för skrivningen om att insatserna på området ska öka jämfört med år 2001, mycket generella. Att direktiven eller reglerna för verksamheten är generella hänger ihop med att public service-företagens självständighet som programproducent måste respekteras och därför går det kanske inte att komma längre när det gäller själva direktiven. En noggrann genomgång över tid av programutbudet på de olika språken (med avseende på sändningsvolym, genrer och förhållandet mellan egenproducerat och inköpt material) skulle visa hur SR och SVT efterlever direktiven och hur minoritetsmediepolitiken realiserats. Föreliggande projekts stora omfattning har inte möjliggjort en sådan omfattande genomgång, men en del resultat av min kartläggning (se kapitel 7) tyder på att den borde göras.

6.2.4 Etermedier och nationella minoriteter

För radio- och TV-området innebär ratificeringen av de två Europarådskonventionerna (se avsnitt Minoritetspolitik i detta kapitel) att staten har att antingen inrätta minst en radiostation och en TV-kanal på minoritetsspråk eller vidta åtgärder för att radiostationer och TV-kanaler ska tillhandahålla program på minoritetsspråk, att underlätta tillträde till massmedier för personer som tillhör nationella minoriteter samt att säkerställa att de ges möjlighet att framställa och använda sina egna medier. I regeringens proposition *Nationella minoriteter i Sverige* betonas att public service-företagen har ett stort ansvar för att sändningarna ska vara tillgängliga för alla som bor i Sverige och för att olika minoriteters behov ska tillgodoses. I villkoren för sändningstillståndet 1997-2001 står angivet att programföretagen är skyldiga ”att beakta språkliga och etniska minoriteters behov” och att ”samiska, finska och tornedalsfinska skall inta en särställning”. Vid den tid då propositionen togs fram hade man inom SVT sändningar på samiska och finska samt höll på att förbereda en programserie på tornedalsfinska. Likaså hade man sändningar på

²⁵⁸ Hederström (2004: 10).

samiska, finska och tornedalsfinska i SR. År 1998 startade P7 Finska, som första kanal, sändningar över det digitala nätet på finska och tornedalsfinska, vilket ökade sändningstiden för dessa språk.²⁵⁹

I propositionen *Nationella minoriteter i Sverige* noterades dock att romani chib och romsk kultur vid den tiden inte omfattades av den särställning som samiska, finska och tornedalsfinska hade i villkoren för sändningsrätten. Samtidigt aviserade man i propositionen att regeringen vid beredningen av nya sändningstillstånd för SR, UR och SVT avsåg att ta upp frågan om att ge romani samma särställning i programverksamheten som ges de tre ovan nämnda språken. En motsvarande insats för jiddisch ansågs inte aktuell då antalet talare av jiddisch i Sverige betraktades som för lågt för att motivera att språket fick en särställning i public service programverksamhet.²⁶⁰ Romani chib lades slutligen till de tre andra minoritets-språken (samiska, finska och meänkieli) som ska in ta en särställning när SRs sändningstillstånd 2002-2005 framställdes. Vidare slog dokumentet fast att särskilda åtgärder ska vidtas för att säkerställa en ökad tillgänglighet för den finska språkgruppen jämfört med år 2001.²⁶¹ Romaniredaktionen/Radio Romano startades 2002 vid Sveriges Radio International.

En skrivning om samiska, finska, meänkieli och romani chibs särställning finns också i SVTs sändningstillstånd 2002-2005.²⁶²

6.3 Andra politikområden och institutioner

Statlig arbetsmarknadspolitik har genom åtgärder såsom anställning på lönebidrag indirekt fungerat som en stödform för minoritetsmedier. Det är vanligt att minoritetsmediesektorns arbetskraft utgörs av dels ideellt arbetande, dels personer som ingår i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. För medieproducerande föreningar innebär dock beroendet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som Hederström påpekar, en sårbarhet inför såväl politiska som ekonomiska konjunkture.²⁶³

Även om det inte finns någon minoritetsmediepolitik *på kommunal nivå* att tala om, kan man kanske säga att en sorts *de facto* stödsystem för minoriteternas medieorganisationer finns/har funnits på vissa håll. Hederström nämner att Stockholms stad har mellan 1998 och 2003 gett invandrarföreningar ett stöd för att sända närradio (5 200 kronor per år) eller lokal-TV (12 000 kronor per år).²⁶⁴ Detta var dock ett helt frivilligt åtagande från stadens sida, och den förväntade motprestation var att föreningarna skulle förmedla samhällsinformation. Att man slutade fördela detta bidrag berodde, enligt Invandrarförvaltningens handläggare, på att man ansåg att det var svårt att följa upp vad som förmedlades i

²⁵⁹ Här bör man dock notera att långt ifrån alla har tillgång till digitalradio.

²⁶⁰ Regeringens proposition 1998/99: 143, s. 66ff.

²⁶¹ *Sändningstillstånd för Sveriges Radio AB*, 17 §, www.sr.se/ 2004-10-07.

²⁶² *Sändningstillstånd för Sveriges Television AB*, 15 §, www.svt.se/ 2004-10-07.

²⁶³ Hederström (2004: 159).

²⁶⁴ Hederström (2004: 155).

sändningarna.²⁶⁵ Vis av lärdomarna från brandkatastrofen 1998 ger staden i Göteborg ett årligt stöd till Göteborgs Närradioförening (450 000 kronor) och till Öppna kanalen (750 000 kronor). Enligt Hederström bedöms en betydande del av detta stöd komma invandrarföreningarna till godo genom att sändningsavgifterna för de lokala kanalerna kan hållas på en rimlig nivå. Malmö kommun ger inga direkta bidrag till minoritetsmedier.²⁶⁶

En av folkbildningens centrala institutioner, *studieförbunden*, nämndes ofta som stödkälla av de medieproducerande föreningar som jag och projektets assistent har varit i kontakt med. Studieförbundens stöd är oftast indirekt (i form av till exempel upplåtelse av lokaler, stöd av cirkelverksamhet med mera) och på många ställen det enda tillgängliga enligt kontaktpersonerna.

Bland de övriga institutioner som (enligt de minoritetsmedier som vi varit i kontakt med) ibland har stött dessa medier kan nämnas ett kommunalt bostadsbolag, Folkhälsoinstitutet och Landstinget. Dessa har dock nämnts endast enstaka eller ett fåtal gånger, vilket tyder på att man svårigen kan tala om förekomst av en minoritetsmediepolitik hos dessa institutioner.

6.4 Lösningar i andra länder och transnationella initiativ

Kapitlets genomgång av de delar av den statliga politiken som direkt eller indirekt har en inverkan på produktionen av minoritetsmedier avslutas så med en ytterst komprimerad utblick över några mediepolitiska lösningar från andra länder och två transnationella, europeiska initiativ från dem som är föremål för minoritetsmediepolitiken: producenterna själva. Andra länders mediepolitik och minoritetsmedieproducenternas aktivism och initiativ utgör två vida fält vars kartläggning och studie inte ingått i denna studies fokus. Av denna anledning grundas genomgången nedan endast på befintliga källor. Ändå anser jag det viktigt att om än kortfattat peka på lösningar som man i andra länder hittat på problem som också är aktuella i Sverige, exempelvis en adekvat utformning av presstödet och stödet till etermedier, lämpliga infrastrukturella stödformer och gångbara sätt att finansiera minoritetsmediestödet över huvud taget. Nedan redogörs i tur och ordning för lösningar från fyra europeiska länder och därefter för två transnationella initiativ från minoritetsmedieproducenter.

Norge har ett presstöd som är anpassat till antalet möjliga läsare. För samisk press utgår stödet till tidningar av dagspresskaraktär som är skrivna på samiska eller norska. Stödberättigade är tidningar som till minst 50 procent är prenumererade, kommer ut med minst 48 nummer per år och har en minsta upplaga om 750 exemplar. Ett grundbidrag utgår till tidningar som uppfyller dessa krav. Utöver det får tidningar ett tilläggsstöd beroende på deras totala antal sidor samt den andel av materialet som trycks på samiska respektive norska. Dessutom finns ett särskilt presstöd för

²⁶⁵ Stockholm stads Invandrarförvaltning, telefonförfrågan 2004-10-03.

²⁶⁶ Hederström (2004: 155).

invandrade minoritetens publikationer sedan 1996. Villkoren här är bland andra att tidningen utkommer regelbundet med minst sex nummer per år, att den genomsnittliga upplagan är minst 400 exemplar, och att tidningen till minst 40 procent innehåller material som informerar om Norge. Stöd kan även ges till tidningar med mindre upplaga än 400 exemplar, om gruppen bedöms ha särskilda behov. För både dessa och de samiska publikationerna är det Statens Medieförvaltning som fördelar stödet. År 2001 delade nio tidningar på 1,63 miljoner norska kronor.²⁶⁷

Danmark har haft ett starkt stödsystem för lokal radio och TV vilket nu minskas. Finansiellt stöd till radiosändningar utbetalas främst till icke-kommersiell lokalradio, vilken får sända reklam men i mycket begränsad utsträckning. Tidigare finansierades bidragen genom en tioprocentig avgift på de kommersiella lokalradiostationernas årsomsättning, den så kallade "Robin Hood-fonden". Nu finansieras bidragen i stället med licensavgifter. Det belopp som fördelades 2003 uppgick till 34 miljoner danska kronor. Det finns flera stödformer. Basbidraget för lokalradio uppgår till 100 danska kronor per sändningstimme, och för lokal-TV till 1 000 danska kronor per timme. Programbidrag riktas till sändningar som innehållsmässigt tar sin utgångspunkt i det lokala samhället. Dessa bidrag kan endast sökas av icke-kommersiella aktörer med tillstånd till lokal programverksamhet. Utbildningsbidrag till utbildning av frivilliga medarbetare på stationerna kan däremot även sökas av till exempel högskolor.²⁶⁸

I *Holland* betraktas de lokala radio- och TV-kanalerna som en del av etermedierna i allmänhetens tjänst även om de inte har något definierat public service-uppdrag. Kanalerna drivs av privata organisationer med uppdrag att stå till allmänhetens tjänst. Kanalerna ska göra samhällsprogram och minst 50 procent av det som sänds ska vara information, kultur eller utbildning med särskild relevans för den kommun där programmen distribueras. Finansieringen för lokal radio och TV sker huvudsakligen via ideellt arbete, men reklam är tillåten om än i begränsad utsträckning. Många kommuner stödjer dock lokal radio och TV genom en skattefinansierad gemensam fond för kommunerna. Några direkta statsbidrag till lokala kanaler fördelas inte, men staten stödjer denna mediesfär genom den offentligt erkända riksorganisationen för lokal radio och TV, OLON, som bildades 1981 och har 297 medlemskanaler (nästan samtliga i landet). Organisationen kan ses som en sorts fackförbund för icke-kommersiell radio och TV och har en halvofficiell ställning. Den finansieras till hälften genom ett årligt statsbidrag som är fastställt i landets medielag från 1988. Övriga inkomster kommer från medlemsavgifter och service åt medlemmar, däribland bistånd vid förhandlingar av olika slag, utbildning av frivilliga, rådgivning vid upprättande av nya stationer, publikundersökningar med mera.²⁶⁹

²⁶⁷ *Minoriteternas medier...* (2002: 76, 79f).

²⁶⁸ Hederström (2004: 224ff), *Närradion i förändring* (2003: 63ff).

²⁶⁹ Hederström (2004: 234, 246), *Närradion i förändring* (2003: 67f).

Det *tyska* icke-kommersiella lokala radio och television sägs vara den bäst organiserad och finansierad i världen idag. Medielagstiftningen i Tyskland baseras på ett federalt system. Det finns femton statliga mediemyndigheter som övervakar icke-statliga sändningar och agerar utifrån ett mellanstatligt sändningsavtal där bland annat tillståndsgivning regleras. Något som, enligt Hederström, gör det tyska systemet unikt är att öppna kanaler drivs av mediemyndigheten i respektive förbundsstat, vilket innebär att den offentliga sektorn tillhandahåller lokaler, teknik och personal för att allmänheten ska kunna producera och sända egna radio- eller TV-program. Icke-kommersiell lokal radio och television, både inom och utanför public servicesystemet, finansieras till övervägande del genom TV-avgiften, vilken är ungefär av samma storlek som den svenska. Genom ett särskilt avtal mellan förbundsstaterna kan upp till två procent av TV-avgiften användas för medieprojekt som inkluderar medieutbildning och drift av *Offener Kanäle* (radio och TV). Vid Offener Kanal i Berlin kan enskilda eller organisationer använda studios och teknik samt sända och få utbildning utan att behöva betala några avgifter.²⁷⁰

Denna komprimerade genomgång visar alltså att tre av länderna, Danmark, Holland och Tyskland, har en grundläggande statlig finansiering av lokal radio och TV i en sådan omfattning att den kan möjliggöra en kontinuerlig och långsiktig verksamhet.²⁷¹ Det är dock intressant att konstatera att själva uppläggningsen av stödsystemet skiljer sig från land till land. I Danmark är det själva föreningarna som får ett bidrag för etermedieproduktion, i Tyskland är det mediemyndigheten i respektive förbundsstat som får medlen och sedan tillhandahåller lokaler, teknik och personal för att allmänheten ska kunna producera och sända egna radio- eller TV-program, och i Holland fungerar stödet indirekt: här är det riksorganisationen för lokal radio och TV som får anslag. I Danmark och Tyskland finansieras stödet till lokal radio och TV via licensavgifter, i Holland genom ett lagfäst årligt statsbidrag.

Om vi nu förflyttar oss till det transnationella fältet är det hoppgivande att konstatera att ett omfattande nätverkande har förekommit under det senast årtiondet bland minoritetsmedieproducenter, journalister verksamma i majoritetsmedier, företrädare för människorättsorganisationer och forskare och lärare vid journalistutbildningar inom EU. I sitt arbete för att förbättra minoritetsmediers situation och höja dess status har man funnit stöd i en rad mellanstatliga konventioner och deklARATIONER. Två viktiga sådana dokument som nämns i *Europeiskt Manifest*... (se nedan) är en artikel i Amsterdamfördraget (1999) om likvärdig behandling och frihet från diskriminering på grund av nationalitet eller etniskt ursprung, och deklARATIONEN från Europarådets konferens ”Migrants, Media and Cultural Diversity” (1988), vilken manade europeiska regeringar att erkänna immigranternas och andra etniska grupperns rätt att genom medier motta adekvat information och att

²⁷⁰ Hederström (2004: 235f), *Närradion i förändring* (2003: 69).

²⁷¹ Hederström (2004: 250).

uttrycka sig själva i medier, och att säkerställa att dessa rättigheter inbegrips i lagstiftningen för medier och i texter som föreskriver skyldigheterna för offentliga medier.²⁷² Två av de ovan nämnda nätverken presenteras kortfattat nedan.

Online/More Colour in the Media (OL/MCM) är ett europeiskt nätverk för radio- och TV-producenter, skolor och mångkulturella organisationer vars syfte är att arbeta för bättre representationer av etniska minoriteter i etermedierna. Nätverket har initierat sysselsättnings-, utbildnings-, produktions- och forskningsprojekt, och i samråd med ett stort antal medieorganisationer tagit fram ett europeiskt manifest för minoritetsmedierna, där man ber EU och medlemstaterna att bland annat:

- erkänna allas rätt att kommunicera, inklusive minoriteters rätt att erhålla medier i deras eget språk, som grundläggande mänskliga rättigheter, och att dessa kommer att inbegripas i alla mediepolities, lagstiftning och social integrationspolitik i alla EUs medlemstater,
- erkänna minoritetsmedier som en grundläggande offentlig samhällsservice och att den som sådan kommer att upptas i all europeisk och nationell medielagstiftning,
- att den europeiska kommissionen öronmärker medel för att uppmuntra utbildningsprogram för minoriteter inom medieområdet, transnationellt samarbete mellan minoritetsmedier och utbyte av program och produktioner.²⁷³

Manifestet överlämnades till det Europeiska Parlamentets president under europeiska valet april 2004 efter att över 740 medie- och mångkulturella organisationer, minoritetsrepresentanter, politiker och enskilda människor i 49 länder skrev under det för att uttrycka sitt stöd. OL/MCM har en hemsida, *The Multicultural Skyscraper*, och en e-postbulletin med samma namn, som innehåller rikligt med information om mediepolitik, public service-företags policies, utvecklingar inom medieområdet, medieprojekt av olika slag samt forskning.²⁷⁴ På nämnda hemsidan har man till exempel kunnat läsa om de svenska public service-företagens deltagande i ett projekt som avsåg att ta fram en mångkulturell policy.

NORDSAM, Nordiska Mångetniska Mediesammanslutningen, är en organisation på regional nivå vars syfte är bland annat att länka samman minoritetsmedier i Skandinavien, fungera som en nordisk plattform för erfarenhetsutbyte, mediebildning och samarbetsprojekt, och främja ett utbyte mellan mångetniska radio- och TV-producenter och medieforskare i Skandinavien.²⁷⁵

²⁷² Europeiskt Manifest... (2004).

²⁷³ *Europeiskt Manifest...* (2004).

²⁷⁴ *The Multicultural Skyscraper* www.multicultural.net 2004-10-13.

²⁷⁵ *NORDSAM* www.nordsam.org/ 2004-10-14.

7. Minoritetsmedier i Sverige

Jag inleder kapitlet med en viktig precisering om hur minoritetsmedierna har ”räknats” i denna studie. För alla medietyper som har kartlagts gäller att en hel del publikationer, TV-program med mera är på två eller fler språk. Detta innebär att summan av de tidskrifter, program och nyhetssidor på det egna språket som alla språkgrupperna tillsammans har till sitt förfogande vida överskrider det antal faktiska enskilda medier, vilket beror på att tidskrifter, program med mera räknas två, tre eller fler gånger beroende på hur många språk de ges ut eller sänds på. Exempelvis räknas tidskriften *Al-Manar*, som publiceras på arabiska, kurdiska och svenska, tre gånger, en gång under varje språkgrupp. Visserligen varierar graden av två, tre- eller flerspråkighet mellan de olika tidskrifterna. Några kan vara fullt tvåspråkiga, som tidskriften *Heterogénesis* (spanska och svenska), där allt material finns på båda språken, medan andra tidskrifter kan ha en sorts ”huvudspråk” och endast några sidor på ett eller fler andra språk. Trots detta anser jag att detta beräkningssätt ger en mer realistisk bild av det medieutbud som varje språkgrupp har till sitt förfogande. Det är också enligt detta beräkningssätt som alla minoritetsmedier presenteras i studiens katalogdel.

Båda beräkningssätten är dock befogade enligt min mening. Vill man studera frågor om produktionsvolym, tidskrifternas ekonomi med mera bör man hålla sig till det absoluta talet, exempelvis 136 publikationer eller 162 närradioverksamheter. Vill man i stället få kunskap om de olika minoritetsgruppernas informationssituation och tillgång till medier på det egna språket, då är det andra beräkningssättet mer ändamålsenligt. I studiens föreliggande rapportdel används de båda beräkningssätten.

I de avsnitt om tryckta medier, radio, TV och elektroniska nyhetssidor som följer redovisas respektive mediums utbud efter språk, publikationernas periodicitet och upplagestorlek, utgivningsorternas och upplagornas geografiska fördelning, radio- och TV-mediers sändningsvolym och geografiska räckvidd, nyhetssidornas uppdateringsfrekvens, de former av statligt och annat stöd som medierna får och mediernas ekonomi. Vid redovisningen av utbud efter språk bokförs flerspråkiga medier på samtliga språk som de ges ut eller sänds på. Vid genomgången av de övriga aspekterna utgår jag från beräkningen av titlarna i absoluta tal.

7.1 Tryckta medier

Kartläggningen av de tryckta medierna påbörjades med framtagningen av en arbetslista som omfattade 293 titlar (se kapitel 3). Efter kartläggningens genomförande kan konstateras att 83 har upphört eller blivit vilande, 12 har övergått till Internetutgivning och 56 var inte relevanta utifrån studiens definition av minoritetsmedier.²⁷⁶ Sex tidskrifter (cirka 2 procent av de ursprungliga 293) gick inte att

spåra trots att mycket tid lades ner på sökandet. Antalet aktiva tidningar och tidskrifter uppgår till 136 och de ges ut på 38 språk inklusive svenska. Cirka 60 procent av publikationerna ges ut på ett språk, 30 procent på två, och 10 procent på tre eller fler språk (tabell 8).

**Tabell 8. Minoritetstidningar och tidskrifter.
Utgivning på ett, två och tre eller fler språk.**

Utgivning på	Antal	Andel i procent
Ett språk	81	60
Två språk	41	30
Tre eller fler språk	14	10

7.1.1 Utbud efter språk

Enligt denna kartläggning har 16 språkgrupper tillgång till endast 1 publikation på det egna språket (se tabell 9). För ytterligare 9 grupper uppgår antalet till 2 tidskrifter. Tillsammans utgör dessa 25 språk cirka två tredjedelar av de 38 språk som publikationerna ges ut på. Vidare finns 3 publikationer på samiska respektive serbiska, 4 på bengali respektive polska, 5 på bosniska, 7 på turkiska och 8 på kurdiska. Ett större utbud finner man på persiska och arabiska (10 titlar var), spanska och engelska (11 titlar var) samt finska (31 titlar). När det gäller engelskan är det oklart om detta språk fungerar mer som en sorts *lingua franca* (varigenom man kan kommunicera med alla andra grupper oavsett respektive grupps modersmål) än som ett renodlat minoritetsspråk, men en del tyder på att valet av engelskan är avhängigt av en vilja att kommunicera med andra minoriteter och även med majoriteter i andra länder.

Om man jämför ovanstående siffrorna med de statistiska uppgifter om befolkningens mångetniska sammansättning som presenterades i kapitel 4 kan man konstatera att flera av de största grupperna av i Sverige bosatta utrikes födda, till exempel finner, iranier, sydamerikaner, irakier, turkar och bosnier, finns bland dem som har tillgång till ett större tidskriftsutbud. Kurder registreras inte som sådana i officiell statistik, men det finns uppgifter om att deras antal uppgår till 50 000.²⁷⁷ De hör också till dem som jämförelsevis har ett ansevärt antal tidskrifter till sitt förfogande.

²⁷⁶ Inom kategorin ”inte relevanta” är en femtedel religiösa tidskrifter och ytterligare en femtedel publikationer som handlar om de invandrade minoriteternas ursprungsländer, regioner eller kontinenter, och vars målgrupp utgörs av alla som (oavsett ursprung) är intresserade av dessa.

²⁷⁷ Sveriges Radio International www.sr.se/rs/ 2004-08-09.

Tabell 9. Minoritetstidningar och tidskrifter. Fördelning efter språk.

Språk	Antal titlar
Svenska	72
Finska	31
Engelska	11
Spanska	11
Arabiska	10
Persiska	10
Kurdiska	8
Turkiska	7
Bosniska	5
Bengali	4
Polska	4
Samiska	3
Serbiska	3
Dari	2
Estniska	2
Grekiska	2
Meänkieli	2
Norska	2
Pashto	2
Portugisiska	2
Slovenska	2
Urdu	2
Albanska	1
Amhariska	1
Armeniska	1
Assyriska	1
Baluchi	1
Franska	1
Italienska	1
Koreanska	1
Makedoniska	1
Romani	1
Rumänska	1
Ryska	1
Syrianska	1
Ungerska	1
Urofarsi	1
Västsyriska	1

Det finska tidskriftsutbudet uppvisar stor intern variation. Här hittar man publikationer som är väldigt små (med upplagor under och runt 100 exemplar) och mycket lokalt präglade som *Meidän Kesken* och *Geflen Suomalainen* och tidskrifter med upplagor på flera tusen exemplar, liksom en endags- och en femdagars tidning. Vidare finns viss specialisering i utgivningen, som tar sig uttryck i tidskrifter som enbart handlar om till exempel språkfrågor (*Kieliviesti*) och utbildningsfrågor (*Tiedote*).

Motsvarande tendenser till specialisering finner man i två andra språkgrupper med större utbud. På persiska finns till exempel tidskrifter som behandlar barnens situation i världen och barnlitteratur (*Darvag*), flyktingfrågor och mänskliga rättigheter (*Hambastegi*) och kvinnofrågor (*Medusa*). På spanska finns den litterära tidskriften *Encuentro*, den tvåspråkiga konsttidskriften *Heterogénesis* och den politisk- och kulturteoretiska publikationen *La Hoja Latinoamericana*.

Den största språkgruppen bland tidskrifterna är svenska, med totalt 72 publikationer, varav mer än två tredjedelar är på två eller fler språk. Många tidskrifter på minoritetsspråk har alltså valt att publicera även på svenska som ett sätt att visa sin vilja att kommunicera med majoritetssamhället och med andra minoriteter.

7.1.2 Periodicitet

Även periodiciteten varierar mycket bland minoritetspublikationerna. Vanligast är att de kommer ut med 4 eller 6 nummer per år (65 titlar eller 48 procent respektive 17 titlar eller 12.5 procent av de kartlagda tidningarna och tidskrifterna, se tabell 10). Totalt 11 publikationer kommer ut en gång i veckan eller oftare. Av dessa ges *Ruotsin Sanomat* (finska) ut fem dagar i veckan, *Haparandabladet* (finska, meänkieli och svenska) två dagar i veckan, och nio tidningar en dag i veckan: 8 sidor (lättförståelig svenska), *Al-Nashra* (arabiska), *Borås Tidning/Finska spalten*, *Eesti Päevaleht* (estniska och svenska), *Folket/Finska sida*, *Liberación* (spanska), *Ruotsin Suomalainen* (finska), *Sesam – nya på lätt svenska och Sesams fria tidning* (svenska).²⁷⁸

Tabell 10. Minoritetstidningar och tidskrifters periodicitet.

Periodicitet	Antal titlar
Antal nr/år	
1-2	12
1-4, 2-4	2
4	65
5	4
6	17
7-9, 7-10	2
10	7
11-12	12
18-20	1
26	1
50-52	9
102-104	1
252	1
Oregelbunden	2

²⁷⁸ Tidningen *Ruotsin Sanomat* presenteras mer utförligt i kapitel 8.

7.1.3 Upplagestorlek

De tryckta mediernas upplagestorlek varierar mycket. Jag har funnit fem publikationer med upplagor under 100 exemplar och en med 400 000 (se tabell 11). Många tidningar och tidskrifter koncentreras dock på specifika upplageintervaller. Hela 49 stycken (36 procent av de kartlagda minoritetspublikationerna) utkommer med mellan 100 och 599 exemplar, 45 titlar (33 procent av publikationerna) utkommer med mellan 1 000 och 2 999, och 10 titlar (7 procent av publikationerna) med mellan 4 000 och 4 999.

Följande titlar står för de 20 högsta upplagor: gratistidningen Gringo (svenska, 400 000), Africa Forum (svenska och engelska, 18 000), Menorah (svenska, 13 800), RSKL-Lehti (finska, 12 000), Interkulturell Prizma (turkiska, 10 000), Ruotsin Suomalainen (finska, 7 100), Judisk Krönika (svenska, 6 850), Informations (norska, 6 200), Rinkebyjournalen (svenska, 6 000), Ruotsin Sanomat (finska, 4 910), Daerpies Dierie (norska, svenska, samiska, 4 500), Berbang (kurdiska, svenska, 4 000-5 000), Finlandssvensken (svenska, 4 500), Al-Tawasol (arabiska, 4 000), É Romani Glinda (romani, svenska, 4 000), Euroturk (turkiska, svenska, 4 000), Haparandabladet (meänkieli, finska, svenska, 4 000), Mana (svenska, 4 000), Yeni Birlik (turkiska, 4 000) och Bohusgöta (finska, 3 500).

Tabell 11. Minoritetstidningar och tidskrifter efter upplagestorlek.²⁷⁹

Upplaga	Antal titlar
400 000	1
18 000	1
13 000-13 999	1
12 000-12 999	1
10 000-10 999	1
7 000-7 499	1
6 500-6 999	1
6 000-6 499	2
4 500-4 999	3
4 000-4 499	7
3 500-3 999	1
3 000-3 499	2
2 500-2 999	5
2 000-2 499	13
1 500-1 999	7
1 000-1 499	20
900-999	2
800-899	3
700-799	5
600-699	3
500-599	15
400-499	6
300-399	11
200-299	9
100-199	8
< 100	5

²⁷⁹ Antal läsare för tidningarna Folkets och Borås Tidnings finska sida/spalt är okänt. Av denna anledning har dessa tidningar inte inkluderats i tabellen.

7.1.4 Utgivningsorternas och upplagornas geografiska fördelning

Minoritetspublikationernas utgivningsorter fördelas på 15 län. Föga förvånande är utgivningen starkt koncentrerad till de 3 storstadslänen, där 107 titlar (eller cirka 79 procent av de kartlagda tidningarna och tidskrifterna) ges ut (tabell 12). I 10 av de 15 länen i tabellen är andelen invånare med utländsk bakgrund 9 procent eller högre (se kapitel 4). I Norrbotten finns förutom dessa grupper människor tillhörande tre av de nationella minoriteterna: samer, tornedalingar och finnar.

Tabell 12. Utgivningsorters fördelning efter län.

Län	Antal titlar som ges ut i länet
Stockholms län	72
Västra Götalands län	20
Skåne Län	15
Norrbottens län	6
Uppsala län	5
Södermanlands län	4
Östergötlands län	4
Gävleborgs län	2
Väster Norrlands län	2
Blekinge län	1
Jönköpings län	1
Kalmar län	1
Värmlands län	1
Västerbottens län	1
Örebro	1

Frågan om den geografiska fördelningen av publikationernas upplagor besvarades av cirka 85 procent av respondenterna. Enkätsvaren har varit svåra att kategorisera därför att respondenter i en del fall inte klargjort om till exempel angivelsen av en ort avsåg kommunen eller regionen. Man bör därför inte dra för långtgående slutsatser av uppgifterna i tabell 13. Man kan dock se att över hälften av publikationerna (56 procent) angav att de täcker hela Sverige eller att de har läsare i både storstad och mindre städer. Härvid klargjorde många att fler exemplar går till storstäder än till mindre städer. Knappt 15 procent angav att deras tidningar distribuerades huvudsakligen i storstäder. De städer som nämndes varierade, men oftast inkluderade man, förutom Stockholm, Göteborg och Malmö, städer som Lund, Örebro och Uppsala.

Tabell 13. Upplagornas geografiska fördelning.

Område	Antal titlar
Hela landet/"både storstad och mindre städer"	77
Främst storstäder	19
Stockholm/Stockholms län	9
En kommun/kommundel	8
Norrbotten	2
Norrbotten, Jämtland,Västmanland	1

7.1.5 Statligt och annat stöd

Av de 136 kartlagda publikationerna svarade 50 (eller 37 procent) att de får stöd och 83 (61 procent) att de inte har något stöd. Tre tidningar besvarade inte frågan om stöd. I tabell 14 har jag sammanställt de myndigheter och organisationer tidningarna anger som bidragsgivare. Några få av dessa finns i minoriteternas hemländer. En del publikationer har fler än en bidragsgivare.

Tabell 14. Minoritetspublikationer. Angivna bidragsgivare.

Bidragsgivare	Antal publikationer
Kulturrådet	24
Integrationsverket via Riksförbund	7
Presstödsnämnden	6
Kommunen	5
Studieförbund	4
Sametinget	3
Hemländerna	3 ¹
Finska organisationer och tidskrifter	2
Kulturfonden för Sverige och Finland	2
Myndigheter i hemlandet	2 ²
Kyrkliga fonder och stift	2
Forskningsråd för arbetsliv och socialt arbete	1
Författarförbundet	1
Kulturdepartementet	1
Skolverket	1
EU	1

¹ I tre fall angavs hemlandet utan någon större precisering: "Polen", "Slovenien" och "Tjeckiska staten".

² Här angavs utbildningsministeriet i Finland och Italienska utrikesdepartementet.

År 2004 fick sex tidningar presstöd. Endagstidningarna *Eesti Päevaleht* (estniska och svenska), *Liberación* (spanska) och *Ruotsin Suomalainen* (finska) samt två-dagartidningen *Haparandabladet* (finska, meänkieli och svenska) beviljades drygt 2 miljoner kronor var. Endagstidningen *Sesam – nya på lätt svenska* fick 2,76 miljoner och femdagartidningen *Ruotsin Sanomat* (finska) fick 5,26 miljoner.²⁸⁰ Drygt 16 av de sammanlagt cirka 408 miljoner kronor som fördelades som driftstöd (se kapitel 6) kom alltså minoritetstidningar till del.

Något fler än de publikationer som angav Kulturrådet som bidragsgivare fick stöd från rådet år 2004. 112 publikationer fick kulturtidskriftsstöd/produktionsstöd år 2004. En knapp fjärdedel (25 stycken) av dessa utgör minoritetstidningar i denna studies mening. Två av dessa fick dessutom utvecklingsstöd. Kulturtidskriftsstödet är betydligt lägre än presstödet. 19 av de 25 tidskrifter som beviljades produktionsstöd fick mellan 25 000 och 75 000 kronor. Tre fick 100 000, två

²⁸⁰ *PM ang. ansökningar om driftstöd för år 2004*, 2003-12-09, Driftstöd 2004.

fick 150 000 och en fick 450 000 kronor. De två tidskrifter som beviljades utvecklingsstöd fick 50 000 respektive 100 000 kronor.²⁸¹

Ytterligare en bidragsgivare som nämns av flera publikationer är Integrationsverket. Bland de bidragsformer som administreras av verket är organisationsbidraget det som indirekt kan komma publikationerna till dels. Som nämndes i kapitel 6 är denna bidragsform avsedd att täcka en mängd olika kostnader hos riksförbunden. Det säger sig självt att endast en del av organisationsbidraget viks åt medieproduktion.

Kommunerna, som nämns som bidragsgivare av fem tidskrifter, har inget lagfäst uppdrag att stödja minoriteternas medieproduktion och kan därför inte utgöra någon säker grund för ett stabilt stödsystem.

7.1.6 Publikationernas ekonomi

Minoritetspublikationerna har tre huvudsakliga inkomstkällor: prenumerationsavgifter, reklam och/eller sponsring och bidrag. Som nämndes ovan angav endast 37 procent av tidningarna att de får någon form av stöd. De publikationer som fungerar som organisationstidningar får inga prenumerationsinkomster, eftersom tidningen är en medlemsförmån. De som tar en prenumerationsavgift kan/vill inte höja den för att inte riskera att förlora prenumeranter.

Reklam och sponsring utgör en inkomstkälla för 58 procent av de kartlagda publikationerna: 77 angav att de har reklam och 2 att de har sponsring. 29 procent (40 stycken) svarade att de inte hade någon reklam och 12 procent besvarade inte frågan om reklam.

Kartläggningen bekräftar att en stor del av produktionsarbetet är ideellt. Totalt 93 tidskrifter (eller 68 procent av dem som kartlades) anger att de inte har några anställda. Bland dem som har anställda har 10 stycken en heltidsanställd, 9 stycken en deltidsanställd och tre stycken en heltids- och en deltidsanställd. Det förekommer för övrigt en rad olika kombinationer när det gäller antalet heltider och deltider. Endagstidningen *Liberación* har 7 heltider och en deltid, tvådagartidningen *Haparandabladet* har 16 heltider och femdagartidningen *Ruotsin Sanomat* har 13 heltider och 7 deltider.

7.2 Radio

Jag fann 180 radiomedier som faller inom studiens definition av minoritetsmedier: 162 närradio- och 2 webbradioverksamheter samt 16 stycken program/redaktioner inom public service-företaget SR.²⁸² De två webbradioverksamheterna är Radio

²⁸¹ Kulturrådet www.kur.se/ 2004-06-30.

²⁸² Med *närradioverksamhet* menas här den produktions- och sändningsverksamhet som bedrivs av minoritetsgrupper. Minoritetsföreningar och grupper har egna sändningstillstånd, men de flesta av dem saknar egna sändare och studios. Av denna anledning vore det felaktigt att kalla dem närradiostationer. Begreppet *närradiogrupp* brukas här omväxlande med *närradioverksamhet* och används i det följande som synonym till det senare begreppet. På motsvarande sätt åsyftar *webbradioverksamhet* den produktions- och sändningsverksamhet över Internet som minoritetsgrupper står för.

Café Stereo (spanska), som produceras i Södertälje och sänder nyheter och information från hemlandet och omvärlden, och Radio Contiente, även den på spanska, som produceras i Stockholm och sänder huvudsakligen musik men även nyheter. I de följande avsnitten presenteras närradioverksamheterna och SRs redaktioner och program på minoritetsspråk.

7.2.1 Närradio: språk, sändningsvolym och publik

Vid inventeringen av närradiolandskapet utgick jag från en arbetslista med 261 närradioverksamheter (se kapitel 3). Efter kartläggningen kan konstateras att 45 av dessa har upphört, 50 var inte relevanta utifrån studiens definition av minoritetsmedier, 10 (eller strax under 4 procent av de ursprungliga 261) kunde inte spåras eller nås och 162 är aktiva.²⁸³ Av de närradioverksamheter som föll under kategorin ”inte relevanta” hade ungefär hälften sändningar med enbart religiöst innehåll.

De 162 närradiogrupperna sänder på 35 språk inklusive svenska. Cirka 72 procent av programmen sänds på ett språk, 20 procent på två och 9 procent på tre eller fler språk (se tabell 15).

Tabell 15. Närradioverksamheter på ett, två och tre eller fler språk.

Sändningar på	Antal	Andel i procent
Ett språk	116	72
Två språk	32	20
Tre eller fler språk	14	9

De allra flesta närradioverksamheter har det gemensamt att de sänder minst en gång i veckan.

De skiljer sig dock avsevärt när det gäller sändningsvolymen (se tabell 16). 87 grupper (54 procent av samtliga) sänder mellan 0.5 och 3 timmar per vecka, 26 grupper (16 procent) sänder mellan 4 och 5 timmar, och 29 grupper (18 procent) mellan 6 och 12 timmar. De återstående 20 grupperna (12 procent av samtliga) sänder desto längre: mellan 14 och 65 timmar per vecka. Under intervjuerna kom det fram att en del grupper som sänder närradio hade varit tvungna att minska sin sändningstid under det senaste året på grund av bristande resurser. Ett annat problem är fördelningen av sändningstider inom närradioförening-

²⁸³ Adderar man ovanstående poster blir resultatet 267. Mellanskillnaden kan bero på att jag under arbetets gång fick veta om, och intervjuade, närradiogrupper som fick sitt tillstånd efter den 9 februari 2004 (den dag då RTVV:s lista över tillståndshavare var daterad), eller att någon grupp sänder under till exempel en närradioförenings tillstånd och finns därför inte med på RTVV:s lista.

arna.²⁸⁴ En del respondenter berättade att nyblivna tillståndshavare har svårt att få sändningstider tilldelade därför att de föreningar som redan finns i verksamheten inte vill släpa ifrån sig sändningstimmar.

Tabell 16. Närradion. Sändningsvolym.

Antal timmar/vecka	Antal närradiogrupper	Antal timmar/vecka	Antal närradiogrupper
0.5	4	14	1
1	15	15	3
1.5	9	17	1
2	37	18	2
2.5	4	22	1
3	18	25	3
4	13	27	1
5	13	28	1
6	4	35	1
7	4	37	1
8	5	39	1
9	4	48	1
10	5	50	2
11	3	65	1
12	4		

Det är problematiskt att ange lyssnarsiffror för den ideella närradion. Generellt sett kan man säga att närradions marknadsandel uppgår till 2,3 procent.²⁸⁵ Marknadsandel anger hur stor del av det totala lyssnandet på radio som sker på en viss kanal under en given tid.²⁸⁶ Detta är dock en siffra som gäller för närradion i sin helhet och därmed för alla typer av programinnehåll inom närradion.

I de publikmätningar som företaget Radiundersökningar AB (RUAB) regelbundet gör för hela radio- och TV-området redovisas närradio tillsammans med SR och privat lokalradio. Men som Hederström mycket riktigt påpekar är frågan vilka kanaler och vilka program och tillståndshavare som mäts. Mycket tyder på att antalet lyssnare varierar mycket mellan de olika tillståndshavarna, vilka förutom att de sänder med helt olika syften också har en mycket varierande andel av sändningstiden på respektive kanal. Hederström rapporterar att RUAB nu har erbjudit

²⁸⁴ De föreningar som sänder närradio brukar organisera sig i en sorts paraplyförening, närradioföreningarna, vilkas uppgift är att företräda medlemsföreningarna vid kontakter med RTVV, sändarägarna och upphovsrättsorganisationerna. En annan viktig uppgift de har är fördelningen och samordningen av sändningstider och upprättande av sändningsschema. Se Att sända närradio (2003).

²⁸⁵ RUAB rapport I/2004, citerad i Public service-redovisning 2003 (2004: 88).

²⁸⁶ Public service-redovisning 2003 (2004: 88).

de föreningar som sänder närradio i områden där det finns ett tillräckligt stort intervjuunderlag sina tjänster. Det är dock tveksamt om föreningarna har råd att bekosta undersökningarna. En förening som sänder två timmar i veckan skulle få betala nära 5 000 kronor för en sådan mätning.²⁸⁷

Inom ramen för denna studie har det alltså inte varit möjligt att få fram pålitliga siffror för *minoritetsnärradion*. Enkäten och telefonintervjuerna med kontaktpersonerna för närradios omfattade en fråga om ”antal lyssnare”. I många fall svarade kontaktpersonerna att de inte visste det och de ansåg sig inte heller förmögna att göra en uppskattning. Vidare angav en del att de saknade de resurser som krävs för att köpa publikundersökningar. I lika många fall angavs siffran för den *potentiella* publiken, det vill säga, det antal människor tillhörande en specifik språkgrupp som bodde i det område där man bedrev närradioverksamhet. Givet projektets stora omfattning har det inte funnits något utrymme för att själv genomföra eller initiera en sådan publikundersökning.

7.2.2 Närradio: utbud efter språk

Vid genomgången av det närradioutbud som finns för de olika språkgrupperna framkommer ett mönster som i mångt och mycket liknar de tryckta mediernas. 18 språk är representerade med bara en närradioverksamhet och ytterligare 5 språk med två närradioverksamheter. Tillsammans utgör dessa 23 språk cirka två tredjedelar av minoritetsnärradions 35 språk (se tabell 17). Talare av ytterligare sex språk (arabiska, tigrinska, turkiska, amhariska, azerbajdzjanska och engelska) har mellan tre och nio närradioverksamheter till sitt förfogande. Störst är utbudet på persiska (65), spanska (35), kurdiska (17), bosniska (11), finska (10) och svenska (35).

Tabell 17. Närradio. Fördelning efter språk.

Språk	Antal närradioverksamheter
Persiska	65
Spanska	35
Svenska	35
Kurdiska	17
Bosniska	11
Finska	10
Arabiska	9
Tigrinska	5
Turkiska	5
Amhariska	4
Azerbajdzjanska	3
Engelska	3
Dari	2
Grekiska	2
Kroatiska	2

²⁸⁷ Hederström (2004: 126f).

Tabell 17 forts.

Språk	Antal närradioverksamheter
Portugisiska	2
Serbiska	2
Albanska	1
Aymara	1
Balochi	1
Farsi	1
Franska	1
Hindi	1
Isländska	1
Kaldeiska	1
Makedoniska	1
Oromo	1
Pashto	1
Romani	1
Serbokroatiska	1
Singalesiska	1
Sudanesiska	1
Ugandiska	1
Ungerska	1
Urdu	1

Om man jämför ovanstående siffror med det vi vet om befolkningens mång-etniska sammansättning (se kapitel 4), kan man se att flera av de största grupperna av utrikes födda har en stark närvaro i närradiosfären. Hit hör iranier, sydamerikaner, kurder, bosnier, finnar och irakier. Givet gruppens storlek kan man dock säga att finnar är betydligt mindre aktiva i närradiosfären än i de tryckta mediernas sfär. Omvänt gäller att kurderna är dubbelt så aktiva i närradio- jämfört med tidskriftsproduktion. Två stora grupper utrikes födda, polacker och tyskar, är däremot över huvud taget inte representerade i närradioverksamheten. Bland de nationella minoriteternas språk är romani svagt representerat (en närradio), medan samiska och meänkieli inte förekommer över huvud taget. Däremot kan man säga att tigriska och amhariska är relativt starkt representerade i förhållande till dessa språkgruppers storlek. Bland de 35 närradioverksamheterna på svenska sänder 25 på två språk och åtta på tre eller fler språk. De vanligaste språkkombinationerna härvidlag är svenska med något av språken arabiska, kurdiska, persiska och spanska. Den proportion i vilken de olika språken används i sändningarna varierar. I en del fall kan det svenska inslaget begränsas till en intervju med en svensktalande vars innehåll översätts till exempelvis arabiska eller kurdiska. Likväl innebär inlemmandet av svenskan i sändningarna enligt min mening ett uttryck för en vilja att kommunicera med majoritetssamhället och med andra minoritetsgrupper.

7.2.3 Närradio: geografisk fördelning

Kartläggningen visar att minoritetsnärradio finns i 11 län. Som framgår av tabell 18 är största delen av närradioverksamheten koncentrerad till storstadslänen Västra Götaland och Stockholm, vilka står för 79 procent av denna verksamhet. 15 när-

radiogrupper (eller 9 procent av samtliga) finns i Östergötlands län och där huvudsakligen i Norrköping (12 stycken). I Skåne län finns 10 grupper (6 procent av samtliga). De fyra länen står alltså för 94 procent av hela minoritetsnärradioverksamheten. Inte förvånande finner man en stor koncentration av invånare med utländsk bakgrund i dessa län eller i delar av dem (se kapitel 4). Underligt nog visar kartläggningen dock på endast sju närradioverksamheter i Malmö, en stad där andelen invånare med utländsk bakgrund uppgår till 31,9 procent. Enligt kontaktpersoner för närradiogrupper som intervjuats torde detta bero på att det i denna stad finns två närradioföreningar som har en i det närmaste monopolställning, vilka blockerar etableringen av andra närradioverksamheter. Detta utgör enligt min mening ett missförhållande som borde undersökas vidare och avhjälpas.

Tabell 18. Minoritetsnärradioverksamheternas fördelning efter län.

Län	Antal närradioverksamheter
Västra Götalands län	66
Stockholms län	62
Östergötlands län	15
Skåne län	10
Blekinge län	2
Uppsala län	2
Gävleborgs län	1
Hallands län	1
Södermanlands län	1
Västerbottens län	1
Örebro län	1

7.2.4 Närradio: statligt och annat stöd

112 närradioverksamheter (69 procent av samtliga) angav att de inte fick något stöd. De resterande 50 (eller 31 procent av alla närradiogrupper) fick stöd från en rad olika instanser år 2004. Kartläggningen visar att de två huvudsakliga bidragsgivarna idag är Studieförbunden och en del kommuner. 29 närradiogrupper fick stöd från olika studieförbund (se tabell 19). Detta stöd har oftast en indirekt karaktär och sker i form av ersättning för studiecirkelverksamhet som anordnas av de föreningar som sänder närradio. Bland de kommuner som stödjer närradioverksamheter finns Lund, Olofström, Uppsala, Stockholm, Nacka och fem kommuner i Västra Götalands län: Angered, Göteborg, Partille, Trollhättan och Vänersborg. Tre närradiogrupper nämnde att bostadsbolaget Partille Bo stödjer deras närradioförening, vilken då kan erbjuda sänkta sändningsavgifter. Andra bidragsgivare som nämns av kontaktpersonerna är landstinget, organisationer i Finland och Integrationsverket. Det tycks lite underligt att endast två respondenter angav den senare myndigheten som bidragsgivare. Enligt min mening är det rimligt att anta att några fler närradiogrupper än så indirekt får ta del av integrationsverkets

organisationsbidrag, något som man kanske sedan glömmer eftersom man i praktiken får medlen direkt från sitt riksförbund. Man kan ändå konstatera att staten står för en väldigt liten del av det sammanlagda stöd som fördelas till närradio, och att det begränsade stöd som ändå ges inte ingår i någon artikulerad, sammanhållen minoritetsmediepolitik.

Tabell 19. Närradio. Angivna bidragsgivare.

Bidragsgivare	Antal närradioverksamheter
Studieförbund	29
Kommun	14
Bostadsbolag	3
Integrationsverket via riksförbund	2
Landsting	2
Organisation i Finland	2
Annan förening	1
Folkhälsoinstitutet	1
LO	1
Privata bidragsgivare	1
Statliga medel/Jämställdhetsprojekt	1

7.2.5 Närradioverksamheternas ekonomi

Studiens kartläggning visar att en stor del av närradiosverksamheten genomförs på ideell basis och att anställda förekommer i väldigt liten utsträckning: 15 närradiogrupper (9 procent av samtliga) angav att de hade anställda (77 procent hade inga och 14 procent besvarade inte frågan). Bland de 15 närradiogrupper som hade anställda var det vanligaste att man hade en heltidsanställd (5 grupper), två heltidsanställda (tre grupper) eller tre deltidsanställda.

Reklam är tillåten i närradio, men sändningsområdenas begränsade storlek gör det ofta svårt att rekrytera annonsörer. Av kartläggningen framkommer att 84 närradioverksamheter (eller 52 procent av samtliga) varken hade reklam eller sponsring som finansieringskälla. Nästan 40 procent av alla närradiogrupper hade dock antingen reklam eller sponsring: 44 stycken (eller 27 procent) hade reklam och 19 grupper (12 procent) hade sponsring (15 närradiogrupper, eller 9 procent av samtliga grupper, har inte besvarat frågan om reklam). Det är dock svårt att veta i vilken omfattning reklam eller sponsring förekommer eftersom bara ett fåtal av de grupper som sänder reklam eller har sponsring besvarade frågan om hur stor del av deras budget som dessa täcker.

Att sända närradio kan kosta allt mellan några få tusentals och flera tiotusentals kronor per år. Alla respondenter som angav en siffra var mycket noga med att påpeka att det rörde sig om en grov uppskattning, att det kunde variera från år till år beroende på teknikinvesteringar, att de inte hade räkenskaperna framför sig när de besvarade frågan och så vidare. Av denna anledning har de årliga kostnaderna inte

redovisats utförligt här och uppskattningen ovan bör betraktas som mycket grov. Avgörande för den årliga kostnadens storlek är inte bara hur många timmar man sänder per år, utan också hur den närradioförening som de enskilda närradiogrupperna är medlemmar i är organiserad och vilken typ av infrastruktur som denna erbjuder. Är man till exempel medlem i en närradioförening som har egen radiostudio eller som tack vare stöd från kommunen eller annan instans kan erbjuda subventionerade sändningskostnader blir närradiogruppernas naturligtvis mycket lägre.

Man kan alltså konstatera att 31 procent av närradiogrupperna får någon form av stöd (se föregående avsnitt), att knappt 40 procent har sponsring eller reklaminkomster och att 9 procent av närradiogrupperna har anställda. Detta innebär att närradioverksamheterna är starkt beroende av medlemmarnas frivilliga insatser och av finansiering från den egna förening och eventuellt andra som vill stödja verksamheten.

7.2.6 Sveriges Radio: sändningar på nationella minoritetsspråk

SR sänder på fyra nationella minoritetsspråk, finska, meänkieli, samiska och romani chib. SR Sisuradio och SR Sameradiion tillhör Programnheten SR Lokalt/Riks inom SR. SR Sisuradio svarar för både riks- och regionala/lokala sändningar på finska och meänkieli och har en decentraliserad organisation med medarbetare över hela landet.²⁸⁸ Sändningarna på romani produceras av SR International.

Sisuradio sänder ett tjugotal program på finska över analoga regionala sändningar (P4 och P6), rikssändningar (P2) samt digitala sändningar (P7). Det digitala utbudet finns även på Internet. Man sänder 32 timmar per vecka regionalt, 12 timmar per vecka rikstäckande och 110 timmar per vecka digitalt. Innehållsmässigt omfattar programmen nyheter, aktualitet, samhälle, vetenskap, kultur, musik, teater, religion, sport samt program för äldre och ungdomar. År 2003 lyssnade 90 000 per vecka på de finska programmen i P2 och cirka 243 000 per vecka på programmen i P4. Inga siffror fanns tillgängliga för programmen i P7.²⁸⁹

SR Sisuradions nyhetsbevakning sköts av en nyhetsredaktion i Stockholm och av de regionala medarbetarna vid redaktionerna utanför huvudstaden. Kanalen hade under 2003 egna nyhetssändningar alla veckodagar i P2 och P6 samt varje vardag i P4. Vad gäller nyheter och sport samarbetar Sisuradiion med finska public service-radion YLE.²⁹⁰ Sisuradiion har 58 anställda fördelade på redaktionen i Stockholm och 26 lokala redaktioner, av dessa arbetar fyra med program på meänkieli.²⁹¹

²⁸⁸ *Public service-redovisning 2003* (2004: 71).

²⁸⁹ SR Sisuradio, uppgifter om sändningstider, tittarsiffror med mera 2004-09-03. Jag riktar ett stort tack till Agnetha Lestander för all den tid hon lade ner för att ta fram de uppgifter som jag efterfrågade.

²⁹⁰ *Public service-redovisning 2003* (2004: 72).

²⁹¹ SR Sisuradio, uppgifter om sändningstider, tittarsiffror med mera 2004-09-03.

Programmen på meänkieli sänds analogt regionalt över Norrbotten (P4) och rikstäckande (P2), digitalt (P7) samt över Internet. Man sänder 4 timmar per vecka i P4, en halv timme per vecka i P2 och 11 timmar per vecka över P7. Sändningarna omfattar nyheter samt kultur-, barn- och musikprogram. Fyra anställda inom Sisu-redaktionen arbetar med programmen på meänkieli.²⁹²

SR Sameradion har sin huvudredaktion i Kiruna och sänder både på samiska och svenska, det senare för att ”stärka identiteten för de samer som har förlorat sitt språk och för att minska informationsklyftan mellan samer och icke samer”.²⁹³ Sameradion har regionala sändningar över Stockholm och Norrbotten, rikssändningar (P2) och distribueras också via Internet. Man sänder totalt 9 timmar per vecka varav 4 timmar är rikssändningar och 5 timmar är regionala sändningar. Utbudet omfattar nyheter, aktualitet samt kultur-, barn- och ungdomsprogram. Sameradion har 11 heltids- och 2 deltidanställda och producerar också en elektronisk nyhetssida på samiska.²⁹⁴

Sändningarna på romani startade 2002 och produceras av Radio Romano, en redaktion inom SR International. Programmen sänds rikstäckande över P2, lokalt över Stockholm (P6) samt över kortvåg och Internet. Man sänder 2,5 timmar per vecka. Av den årliga sändningstiden på 130 timmar utgörs dock 78 timmar (60 procent) av repris. Utbudet består av svenska och romska nyheter, reportage om romer i Sverige och den romska kulturen samt musik. Radio Romano har en heltidsanställd.

Jag noterade ovan att i sändningstillståndet för 2002-2005 står att SRs insatser på minoritetsspråksområdet ska öka jämfört med 2001 (se kapitel 6). Dessutom innehåller samma dokument en skrivning om att SR ska vidta särskilda åtgärder för att säkerställa en ökad tillgänglighet för den finska språkgruppen, även här jämfört med år 2001.

SR rapporterar årligen till regeringen hur public service-uppdraget uppfyllts i de så kallade ”public service-redovisningar”. I redovisningen från 2003 kan man läsa att sändningarna på finska ökade med mer än 2 000 timmar i digitalkanal P7, och att rikssändningarna (P2) och de regionala sändningarna (P4) fortfarande ligger något under den nivå de hade år 2001. Som jag nämnde ovan när det digitala sändarnätet för radio idag endast 35 procent av landets hushåll och finns huvudsakligen i det tre storstäderna samt Luleå. Med tanke på detta måste man fråga sig om det ändamålsenliga med att låta sändningstiden öka just i den kanal som når lägst antal människor. Med andra ord finns det enligt min mening anledning att närmare granska hur SR uppfyller sitt uppdrag rörande minoritetsspråken.

²⁹² SR Sisuradio, uppgifter om sändningstider, tittarsiffror med mera 2004-09-03.

²⁹³ *Public service-redovisning 2003* (2004: 72).

²⁹⁴ Denna elektroniska nyhetssida presenteras i avsnittet om dessa medier.

7.2.7 Sveriges Radio: sändningar på invandrade minoriteters språk

På SRs hemsida presenteras SR International som SRs ”internationella och mångkulturella kanal”. Den producerar program på sjutton språk. De internationella programmen, så kallade utlandssändningarna, på olika språk ska informera svenskar utomlands samt en utländsk publik om Sverige. De nationella sändningarna på olika språk är enligt hemsidan mångetniska och mångkulturella och riktar sig främst till invandrare i Sverige. De syftar till att hjälpa invandrare och infödda svenskar att förstå varandra bättre. SR International sänder på albanska, arabiska, assyriska/syrianska, kurdiska, persiska, serbiska/kroatiska/bosniska, somaliska, spanska, svenska och turkiska. Dessutom sänder man på ett av de nationella minoritetsspråken, romani. De nio programmen på andra språk än svenska sänds rikstäckande i P2, över P6 i Stockholmsområdet samt över Internet. Programmen på assyriska/syrianska, kurdiska och romani sänds dessutom över kortvåg. Dessa tre språk har på detta sätt fått en särställning därför att de anses hotade bland annat eftersom de inte har någon territoriell bas i något idag existerande land.²⁹⁵ Den ledande principen för programmen på främmande språk är ”det svenska perspektivet”. Man anser att ”hemlandsnyheter” är av intresse, men enligt hemsidan är det viktigaste att få chansen att lära sig en hel del om Sverige. Samtidigt slås det fast att verksamheten även ”ska underlätta för invandrare att parallellt med integrationen i Sverige behålla sin etniska och kulturella identitet. För att bevara kontakten med ursprungsländernas kultur är nyhetsinslag och reportage som innehåller litteratur, teater, konst och musik viktiga”. SR International sänder också program på svenska som riktar sig till allmänheten. *Brytpunkten* beskrivs som ”ett program som bryter. Det bryter på olika sätt, inte bara genom programmakarnas språkliga brytning, utan mot tabuer, nojor, våra fördomar och rädslan för det okända”. Det andra programmet, *Passet*, karaktäriseras som ”ett aktualitetsmagasin som vill få in fler röster och perspektiv i samhällsdebatten”.²⁹⁶ *Passet* är en timme långt och *Brytpunkten* är en halv timme långt och repriseras två gånger varje vecka. Hur mycket tid man sänder på varje språk avgörs utifrån det informationsbehov som de olika språkgrupperna anses ha (se tabell 19). Sändningstiden per vecka varierar avsevärt mellan de olika grupperna, mellan cirka en halv timme och två timmar. SR International producerar också en elektronisk nyhetssida på polska.²⁹⁷ SR International har inte kunnat tillhandahålla några tittarsiffror för programmen på de enskilda språken, man anser att sådana undersökningar är mycket kostsamma och har inte låtit göra några under den senaste tiden.

²⁹⁵ SR International www.srp6.net 2004-08-09 och SR International, telefonförfrågningar under augusti 2004. Jag riktar ett stort tack till Sarah Roxström för all den tid hon ägnade åt att ta fram de uppgifter jag behövde. Jag tackar också medarbetarna vid de enskilda språkredaktionerna, speciellt Nasser Sina vid kurdiska redaktionen, för all den information de förmedlade.

²⁹⁶ SR International www.srp6.net 2004-08-09.

²⁹⁷ Denna elektroniska nyhetssida presenteras i avsnittet om dessa medier.

Slutligen vill jag notera att det finns ytterligare ett program som delvis kan fungera som ett minoritetsmedium, speciellt för de mer nyanlända grupperna, *Klartext*. Detta program erbjuder nyheter på lättfattlig svenska och sänds i P4. Det produceras inte av SR International, utan av redaktionen i Falun och sänder 50 minuter per vecka.

Tabell 20. SR Internationals sändningar på invandrade minoriteters språk. Sändningstimmar 2004.

Språk	Första-sändningar	Repriser	Total årlig sändningstid
Albanska	52	0	52
Arabiska	65	0	65
Assyriska/Syrianska	52	13	65
Kurdiska	52	52	104
Persiska	82	0	82
Serbiska/Kroatiska/Bosniska	91	26	117
Somaliska	30	0	30
Spanska	39	61	100
Turkiska	34	26	61

Källa: Tabellen bygger på en sammanställning tillhandahållen av biträdande redaktionschef på SR International.²⁹⁸

7.3 TV

Kartläggningen visade att det finns 38 minoritetsmedier på TV-området, vilka fördelas enligt följande: 32 är program inom icke-kommersiell lokal-TV, tre utgörs av redaktioner för nationella minoritetsspråk vid public service-företaget SVT, två är produktionsbolag och en är en satellit TV-kanal.²⁹⁹ Det ena produktionsbolaget är ISB MovieProduction AB, som gör program på bland annat arabiska, kurdiska, persiska och svenska, till exempel det välkända mångkulturella programmet på svenska *Miniatyr*, som man sände över den numera nedlagda digitala TV-kanalen DTU 7.³⁰⁰ Bolaget har sitt säte i Täby utanför Stockholm. Det andra bolaget är Stiftelsen Kurdisk Media, som i Sverige gör program på kurdiska och assyriska för sändning över de kurdiska satellitkanalerna meTV och Roj TV, som är baserade i Danmark. Stiftelsen gör debatt-, kultur-, musik- och barnprogram och är baserad i Nacka utanför Stockholm. Satellitkanalen är Suroyo TV. Den sänder på syrianska från Södertälje till Central- och Nordeuropa, Nordafrika och Mellanöstern. Kanalen gjorde testsändningar under juli-september 2004. Man

²⁹⁸ *SR International, Invandrarredaktionens sändningstimmar 2004 enl. prognos i april*, sammanställning 2004-08-10.

²⁹⁹ För tillvägagångssättet vid kartläggningen av minoriteternas TV-medier se kapitel 3.

³⁰⁰ Det företag som stod bakom DTU 7 planerar att starta en ny kanal, Kanal 7, som kommer att sända över det digitala marknätet. Kanal 7, telefonförfrågning, 2004-11-03.

avser att sända mellan fjorton och arton timmar per vecka och utbudet omfattar samhälle, kultur, religion, underhållning, sport, integrationsfrågor samt barn- och ungdomsprogram.

I de kommande avsnitten presenteras först de 32 programmen inom icke-kommersiell lokal-TV och sedan SVT:s sändningar på nationella minoritetsspråk.

7.3.1 Lokal-TV: språk och sändningsvolym

Jag har alltså funnit 32 lokal-TV-program som sänds på 16 olika språk inklusive svenska.³⁰¹ 10 av dessa sänds på ett språk, 15 på två, och 7 på tre eller fler språk.

Sändningsvolymen är ganska enhetlig: två tredjedelar sänder en timme per vecka (se tabell 21). Programmet Media Klubb 7, som distribueras i tre olika orter, sänds endast tillfälligt, till exempel i samband med specifika större evenemang såsom EU-valet. Det går därför inte att beräkna dess sändningstid veckovis. Annars har enstaka program sändningstider på en halv, två, tre, fyra eller sju timmar.

Tabell 21. Lokal-TV. Sändningsvolym¹.

Sändningstid per vecka eller år	Antal lokal-TV-program
1 timme/vecka	21
10 timmar/år	3
2 timmar/vecka	2
0,5 timme/vecka	1
3 timmar/vecka	1
4 timmar/vecka	1
7 timmar/vecka	1

¹ Utöver de program/kanaler som redovisas i tabellen finns en kanal som sänder information i slinga och ett program som inte har besvarat frågan.

7.3.2 Lokal-TV: utbud efter språk

Om vi jämför det lokal-TV-utbud som finns för de olika språkgrupperna med tidsskrifts- och närradioutbudet kan vi snart se att både det absoluta antalet titlar och antalet språk är mycket lägre. Likaså är det antal språk som bara är representerade med ett eller två titlar lägre (9 stycken) än i de andra mediernas utbud (se tabell 22). Flest program finns på svenska, 22 titlar, varav endast fyra är enspråkiga. I hela 18 program kombineras svenska med ett eller fler språk till. Även när det gäller

³⁰¹ Ett program vars innehåll enligt kontaktpersonen kombinerar religion och kultur har tagits med. Program med enbart religiöst innehåll faller som redan nämnts utanför studiens definition av minoritetsmedier. I Öppna Kanalen Stockholm, det största av de förordnade lokala kabelsändarföretagen, sänds ett tiotal religiösa program på minoritetsspråk.

lokal-TV-mediet angav många kontaktpersoner att genom att ha svenska som ett av sändningsspråken ville man underlätta kommunikationen med majoritets-samhället och med andra minoriteter. Två språk, spanska och tigrinska, är representerade med sju program, och ytterligare två språk, arabiska och persiska, med sex program vardera. Om man jämför de här siffrorna med minoritetsgruppernas faktiska demografiska storlek kan vi konstatera att denna storlek endast delvis speglas i lokal-TV-utbudet. Stora och medelstora minoriteter så som finnar, polacker och tyskar är representerade med ett enda program eller inget alls, medan grupper som är mycket små, så som eritreaner och tigrinskatalande etiopier har ett relativt högt antal program till sitt förfogande.

Tabell 22. Lokal-TV. Fördelning efter språk.

Språk	Antal lokal-TV-program
Svenska	22
Spanska	7
Tigrinska	7
Arabiska	6
Persiska	6
Engelska	4
Somaliska	3
Franska	2
Lingala	2
Portugisiska	2
Amhariska	1
Arameiska	1
Finska	1
Kroatiska	1
Polska	1
Syriska	1

7.3.3 Lokal-TV: geografisk fördelning och räckvidd

Minoriteternas lokal-TV-verksamhet finns i fyra län och är starkt koncentrerad till Stockholms sändningsområde. Tre fjärdedelar av de 32 programmen sänds i Stockholms län och alla utom ett av dessa sänds av Öppna Kanalen Stockholm (se tabell 23). Den återstående TV-verksamheten står Södertälje lokal-TV för. Fyra program produceras i Västra Götaland, varav tre i Göteborg och ett i Trollhättan. Två vardera sänds i Skåne län (Malmö) respektive Västmanlands län (Västerås). De län och, mer specifikt, de tätorter där programmen sänds har en hög eller mycket hög koncentration av invånare med utländsk bakgrund.

Tabell 23. Minoritetslokal-TV. Fördelning efter län och sändningsområde.

Län och sändningsområde	Antal program
Stockholms län	24
Därav Stockholm	23
Södertälje	1
Västra Götalands län	4
Därav Göteborg	3
Trollhättan	1
Skåne Län (Malmö)	2
Västmanlands län (Västerås)	2

Enligt en undersökning från 2003 nådde de lokala kabelsändarföretagen tillsammans 1,24 miljoner hushåll (av landets samtliga 4,1 miljoner TV-hushåll) i 52 kommuner. Öppna Kanalen i Stockholm är landets största lokala kabelsändarföretag och når 360 000 hushåll i Stockholm och nio grannkommuner. Kanalen har 60 sändande föreningar som medlemmar och sände 73 timmar per vecka juni 2004.³⁰² Öppna Kanalen Göteborg når 210 000 hushåll i Göteborg och fem grannkommuner.³⁰³ TV Malmö – Öppna Kanalen kan ses av 135 000 hushåll i Malmöområdet.³⁰⁴ Öppna Kanalen i Västerås når cirka 76 procent av hushållen i denna stad och Södertälje lokal-TV når cirka 25 000 hushåll.³⁰⁵

I sin rapport om icke-kommersiell lokal-radio och lokal-TV finner Hederström att det är överraskande att så få invandrarproducerade program sänds i Göteborg och Malmö i jämförelse med Stockholm, med tanke på att de förra städerna har en mycket hög andel invånare med utländsk bakgrund. Han anser att orsaken ligger i hur kanalerna i grunden är organiserade. I Öppna Kanalen Stockholm betalar medlemsföreningarna ingen sändningsavgift, den är i stället inbakad i en hög årsavgift (8 950 kronor år 2004) som föreningarna får betala oavsett om de sänder eller inte. Medlemmarna utnyttjar därför sändningsmöjligheterna till fullo. I de andra städerna betalar föreningarna däremot en årsavgift och en avgift för varje sändning, vilket enligt Hederström leder till att de endast sänder om de har något nytt eller viktigt att förmedla.³⁰⁶

7.3.4 Lokal-TV: statligt och annat stöd

Två tredjedelar av de 32 sändande föreningarna anger att de inte får något stöd över huvud taget. De 10 föreningar som får stöd anger 7 olika bidragsgivare, varav studieförbunden nämns flest gånger (5). De återstående 6 nämns endast en gång: Europeiska Socialfonden, Folkhälsoinstitutet, kommunens integrationsförvaltning, LO, lokala föreningar och Öppna Kanalen i Malmö. Det finns dock ett stöd

³⁰² Hederström (2004: 85, 88f).

³⁰³ Öppna Kanalen Göteborg www.openchannel.se/goteborg/head2.htm 2004-05-23.

³⁰⁴ TV Malmö – Öppna Kanalen www.openchannel.se/malmo/index.htm 2004-05-23.

³⁰⁵ Öppna Kanalen i Västerås www.vasteras-ltv.com 2004-05-24, Södertälje lokal-TV www.sltv.se 2004

³⁰⁶ Hederström (2004: 90).

som nämndes i föregående kapitel, det som Göteborgs kommun ger till Öppna Kanalen i staden, och som används för att hålla sändningsavgifterna relativt låga. Detta nämndes inte av respondenterna, vilket kan bero på att man tenderar att glömma stödformer som är indirekta.

7.3.5 Lokal-TV: programmens ekonomi

Kartläggningen bekräftar att en stor del av arbetet görs ideellt. Två tredjedelar av de 32 lokal-TV-programmen rapporterar inga anställda, och 5 säger sig ha anställd personal (6 respondenter har inte besvarat frågan).

De förordnade lokala kabelsändarföretagen får inte ha reklam, men sponsring är tillåten. Av de 32 programmen svarade knappt två tredjedelar att de inte har någon sponsring och en knapp tredje del (9 stycken) att de har det (4 respondenter besvarade inte frågan). Det är dock svårt att bilda sig en uppfattning om hur viktig sponsring är som inkomstkälla, eftersom bara 6 av 9 tillfrågade besvarade frågan om hur stor del av deras budget den täcker, och de flesta av dessa svarade med ett mycket vagt ”liten”.

Lokal-TV drabbas dessutom av den begränsning som hänger ihop med kabel-distributionen: man når inte alla hushåll inom sitt område. Detta gör det svårare att hitta sponsorer.³⁰⁷

Att sända lokal-TV kan kosta från cirka 20 000 till över 100 000 kronor per år. På motsvarande sätt som närradiorespondenterna betonade kontaktpersonerna för lokal-TV-programmen att den siffra de angav endast skulle ses som en grov uppskattning och att kostnaderna kunde variera från år till år. Av denna anledning har de årliga kostnaderna inte redovisats utförligt och uppskattningen ovan bör betraktas som mycket grov. Även när det gäller lokal-TV är det inte bara det antal timmar man sänder per år som är avgörande för den årliga kostnadens storlek. Den infrastruktur som erbjuds av de lokala kabelsändarföretag, som de enskilda sändande föreningarna är medlemmar i, spelar också en viktig roll här. Viktigt är också om kabelsändarföretagen, tack vare stöd från till exempel kommunen, kan subventionera sändningsavgifterna.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att större delen av lokal-TV-programmen inte får något stöd och inte heller någon sponsring, samtidigt som de sändande föreningarna arbetar med ett medium som fordrar stora investeringar i produktionsteknik.

7.3.6 Sveriges Television: sändningar på nationella minoritetsspråk

I enlighet med det i sändningstillståndet fastlagda uppdraget att ge de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib en särställning, har SVT för närvarande sändningar på dessa fyra minoritetsspråk. I sändningstillståndet slog man också fast att SVTs insatser på minoritetsspråksområdet skulle öka jämfört med 2001. Programmen på de nationella minoritetsspråken sänds rikstäckande.

³⁰⁷ Hederström (2004: 149).

I SVTs *Public service-redovisning 2003* står att läsa att utbudet av program på finska ökade med en timme jämfört med 2002. Däremot minskade sändningar av program som producerats av den finska redaktionen med 21 timmar (eller 18 procent) mellan 2002 och 2003, och med 33 timmar (eller 28 procent) mellan 2001 och 2003. Av de totalt 84 timmar som finska redaktionen sände år 2003 var 25 timmar (30 procent) repris. Den genre som minskade mest är fakta, som gick från 54 timmar 2001 till 35 timmar 2002 och 17 timmar 2003. Inom genren nyheter har antalet sändningstimmar i stort varit stabilt. I redovisningen noteras att faktaprogrammen har fått mindre sändningstid sedan magasinprogrammet EKG lades ner år 2002 och att den finska redaktionen satsade på mer genomarbetade reportage som sändes på en mer tittarvänlig tid än EKG. Att det totala utbudet av finska program ändå ökade något förklaras med att SVTs inköpsavdelning nu övertagit ansvaret från den finska redaktionen att förvärva program på finska, en omständighet som också anges som en delförklaring till minskningen av den finska redaktionens programutbud.³⁰⁸ Enligt sändningstidsprognosen för 2004 är antalet sändningstimmar oförändrat för genren nyheter, medan det ökar något (en timme) för fakta. Enligt finska redaktionen tittade 3,1 procent av befolkningen på nyhetsprogrammet Uutiset, mellan 3,2 och 6,5 procent på reportagen (faktaprogrammen), inklusive repriserna, och 1,8 procent på barnprogrammen, inklusive repriserna, år 2003.³⁰⁹

För det samiska språket har den totala sändningstiden ökat från 40 timmar totalt år 2001 till 66 timmar år 2003. Nyhetssändningarna står för nästan hela ökningen, från 14 timmar år 2001 till 48 timmar år 2003, medan faktaprogrammen har minskat med cirka en tredjedel från 17 timmar år 2001 till 11 timmar år 2003.³¹⁰ Enligt Same-TV-redaktionen tittade mellan 100 000 och 200 000 personer på magasinprogrammen år 2003.

Den totala sändningstiden för meänkieli var 7 timmar (varav 4 timmars repris) år 2003. Detta innebär en ökning med tre timmar jämfört med både 2001 och 2002. Utbudet omfattar fakta och barnprogram.³¹¹ Enligt redaktionen tittade mellan 210 000 och 260 000 personer på förstasändningar av magasinprogrammen år 2003.

Lägst är sändningstiden för romani chib. År 2003 omfattade en total sändningstid på tre timmar en timmes ”förstasändningar” och två timmars repris. Inga sändningar på romani för åren 2001 och 2002 rapporteras i *Public service-redovisning 2003*.³¹² För detta språk finns ingen redaktion.

³⁰⁸ *Sveriges Televisions public service-redovisning 2003* (2004: 32 samt tabell 8a, bilaga 1).

³⁰⁹ SVT Finska redaktionen, uppgifter om sändningstider, tittarsiffror med mera, tillhandahållna 2004-09-07. Jag riktar ett stort tack till Päivi Tompuri för den tid hon ägnade åt att sammanställa dessa uppgifter.

³¹⁰ *Sveriges Televisions public service-redovisning 2003* (2004: 32 samt tabell 8a, bilaga 1).

³¹¹ *Sveriges Televisions public service-redovisning 2003* (2004: tabell 8a, bilaga 1).

³¹² *Sveriges Televisions public service-redovisning 2003* (2004: 32 samt tabell 8a, bilaga 1).

När det gäller *inhemsk produktion* av program på de nationella minoritetsspråken är den samlade bilden att produktion och sändningar på romani chib och meänkieli har ökat med några få timmar, de på samiska har ökat markant, med 65 procent, medan de på finska minskat med 28 procent under perioden 2001-2003. Produktion av nyheter har hållit sig stabil för finskans del och mer än tredubblats för samiskans del. Det gemensamma för de två senare språken är att faktagenren har minskat markant: för samiskan med ungefär en tredjedel och för finskan *till* en tredjedel (från 54 till 17) under samma period.

Vid samtal med medarbetare vid dessa redaktioner framkommer ett bekymmer över den nuvarande situationen. Man tycker till exempel att ledningens beslut att satsa på nyheter och minska produktionen av faktagenprogram är problematiskt, dels för att nyheter inte tillåter fördjupningar, dels för att faktagenprogrammets minskade volym innebär att dessa program inte längre har fasta tider varje vecka, vilket i sin tur kan leda till att man förlorar tittare. SVTs betoning på kvalitetsaspekter, som bland annat använts som motivering för minskade produktion av faktagenprogram, ses även den som problematisk. Man anser att den gamla visdomen om att kvalitet är bättre än kvantitet kanske inte helt stämmer på minoritetsmedieområdet. Här kan kvantitet, särskilt i betydelsen regelbundet återkommande sändningar, visa sig vara minst lika viktigt. Ovanstående siffror och resonemang tyder på att det vore befogat med en oberoende granskning av SVTs satsningar på minoritetsspråken.

7.4 Elektroniska nyhetssidor

Jag fann 17 elektroniska nyhetssidor på 13 olika språk.³¹³ Av dessa är 8 enspråkiga, 7 tvåspråkiga och 2 tre- eller flerspråkiga. Sidorna kan avse att nå människor enbart i Sverige eller i både Sverige och andra länder, men endast sidor som produceras i Sverige har tagits med i kartläggningen. SR producerar en nyhetssida på polska (SR International) och en på samiska (SR/Sameradion). Eftersom nyhetssidorna är så få har jag valt att i denna grupp inte skilja mellan SR och andra producenter. För några av de frågor vars svar ligger till grund för samanställningen nedan gäller att uppgift saknas för mellan fyra och sex nyhetssidor. Av detta skäl bör resultaten i dessa fall snarare tolkas som indikationer.

7.4.1 Utbud efter språk

Svenska förekommer på 11 av de 17 nyhetssidorna, men bara en enda gång som enda språk i nyhetssidan (se tabell 24). I resterande 10 fallen förekommer svenska i kombination med ett eller fler språk, vilket jag tolkar som ett uttryck för producenternas vilja att kommunicera med majoritetssamhället och andra minoritetsgrupper. Engelskan är representerad med 3 titlar och förekommer inte som enda språk på någon sida, vilket tyder på att den är avsedd att fungera på samma sätt som

³¹³ Se kapitel 3 för en redovisning av tillvägagångssättet vid kartläggningen av de elektroniska nyhetssidorna.

svenskan. Annars är två språk, persiska och spanska, representerade med 4 nyhets-sidor var, och ett språk, polska, representerat med 2 sidor. De resterande 8 språken har endast en sida var. Den språkliga fördelningen bland nyhetssidorna kan delvis sägas återspegla befolkningens etniska sammansättning. Iranier, sydamerikaner och polacker tillhör de största grupperna utrikes födda. Å andra sidan är det andra stora nationalitetsgrupper som finnar, bosnier och jugoslaver som har en mycket svag eller ingen representation i nyhetssidornas utbud.

Tabell 24. Elektroniska nyhetssidor. Fördelning efter språk.

Språk	Antal titlar
Svenska	11
Persiska	4
Spanska	4
Engelska	3
Polska	2
Arabiska	1
Assyriska	1
Azerbajdzjanska	1
Finska	1
Kurdiska	1
Samiska	1
Turkiska	1
Tyska	1

7.4.2 Uppdateringsfrekvens

Som framgår av tabell 25 uppdateras hälften av sidorna dagligen, och knappt en tredjedel en gång i veckan. Ytterligare tre stycken uppdateras mellan en och tre gånger i veckan.

Tabell 25. Nyhetssidornas uppdateringsfrekvens.

Uppdateringsfrekvens	Antal titlar
1 gång/dag	8
1 gång/vecka	5
2-3 gånger/vecka	2
1-2 gånger/vecka	1
1-4 gånger/månaden	1

7.4.3 Antal besökare

Vid sammanställning av svaren om antal besökare till nyhetssidorna framträder en mycket brokig bild beroende på att respondenterna har använt olika mått: besökare per dag, vecka, månad eller år. Jag anser det därför omöjligt att dra några slutsatser om de befintliga uppgifterna. För att läsaren ändå ska kunna bilda sig en

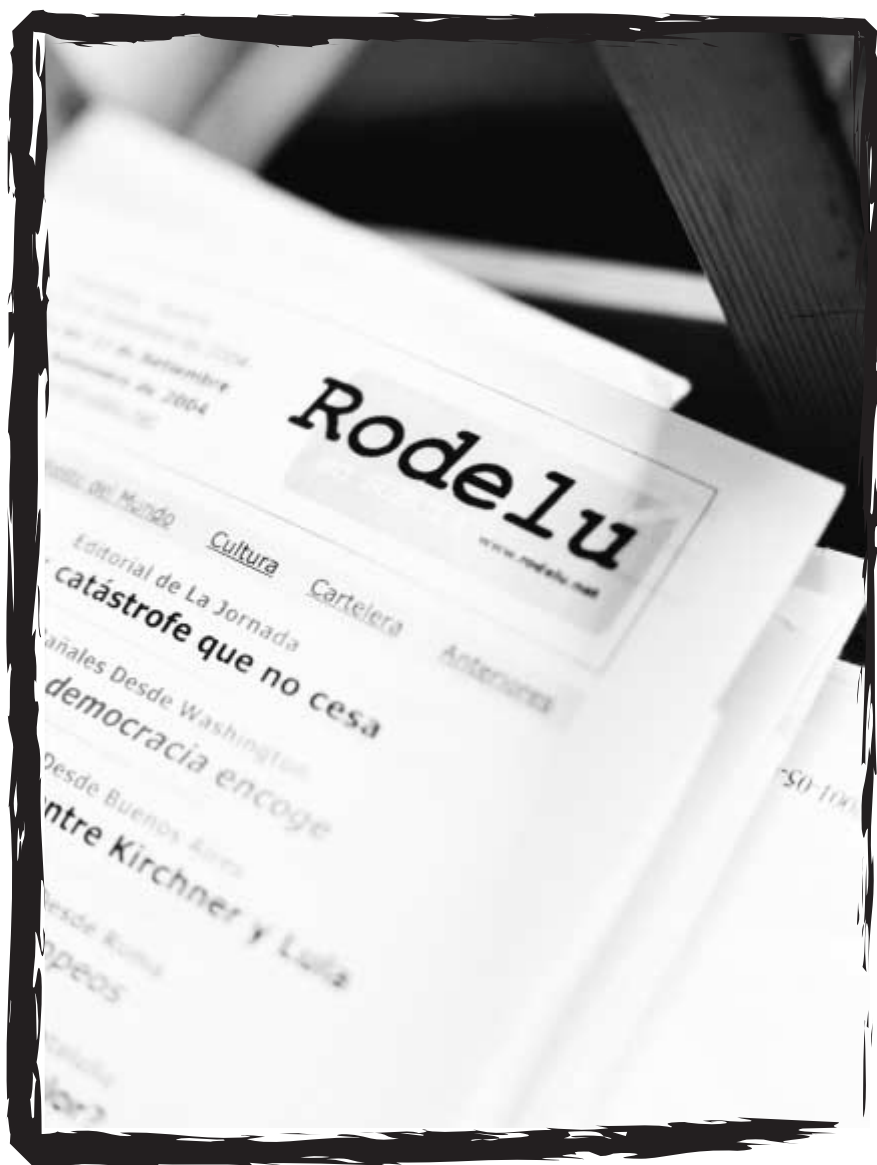
uppfattning om den stora variationen i svaren presenterar jag här en grov sammanställning av desamma. En sida angav 60-120 besökare per dag, 3 sidor rapporterade mellan 400 och 600 per dag och ytterligare en angav 140 000-200 000 per dag. En enda sida rapporterade antal besökare per vecka och dessa uppgick till 7 000-8 000. Bland dem som angav antal besökare månadsvis nämnde 3 sidor siffror mellan 25 000 och 50 000 och en sida angav 200 000-300 000. Slutligen rapporterade en sida 20 000 besökare per år. Uppgift om antal besökare finns för endast 11 av de 17 nyhetssidorna.

7.4.4 Statligt och annat stöd

Nästan två tredjedelar av nyhetssidorna (11 stycken) anger att de inte erhåller något stöd och 2 svarar att de får stöd (uppgift för 4 sidor saknas). Bidragsgivare här är Kulturdepartementet och Ungdomsstyrelsen.

7.4.5 Nyhetssidornas ekonomi

Kartläggningen visar att 10 nyhetssidor inte hade några anställda och två hade anställd personal (uppgift saknas för 5 sidor). En av nyhetssidorna hade reklam, medan 10 angav att de inte hade det (uppgift saknas för 6 stycken).

8. Fyra inblickar i minoritetsmediernas verklighet

Avsikten med detta kapitel är att konkretisera de mer generella resultat av kartläggningen av minoritetsmedierna i Sverige som presenterades i föregående kapitel. För att få dessa inblickar i minoritetsmediernas verklighet har fyra längre intervjuer gjorts med producenter verksamma inom var sin medietyp: ett lokal-TV-program på tigrinska och svenska, TV Rahwana, en flerspråkig närradioverksamhet, LIFS Radio Övergränser, en finskspråkig tidning, *Ruotsin sanomat*, och en spanskspråkig elektronisk nyhetssida, Rodelu en Suecia. De fyra medierna presenteras nedan i reportageform.³¹⁴

Dessa fyra medier har valts därför att jag anser dem vara intressanta på var sitt sätt, men valet innebär inte att de är de enda intressanta eller att jag betraktar dem som representativa för alla de andra. För det första kan jag inte utifrån den genomförda kartläggningen påstå att jag känner alla medierna så ingående att jag kan avgöra vilka som är representativa för alla de andra. För det andra tvivlar jag på att det över huvud taget skulle gå att hitta representativa medier, givet minoritetsmediernas stora variation med avseende på innehåll, omfattning och inriktning.

TV Rahwana utgör något så ovanligt som ett tvåspråkigt lokal-TV-program som i fyra år har drivits av en grupp kvinnor.

LIFS Radio Övergränser ingår som en del i projektet Media för Ökad Integration i Lund. Närradioverksamheten omfattar ett tiotal föreningar som sänder under paraplybeteckningen LIFS Radio Övergränser. Här var det detta samarbete som jag ansåg viktigt att lyfta fram.

Ruotsin Sanomat valdes därför att den i sin egenskap av femdagarsstidning torde vara det oftast utkommande tryckta mediet i dagens minoritetsmedielandskap. Finskspråkiga tryckta medier har dessutom en lång tradition i Sverige och enligt Lise Blomqvist startades den allra första, *Rajalta* (Från gränsen), i Haparanda redan 1875.³¹⁵

Den mycket omfattande elektroniska nyhetssidan Rodelu en Suecia har i cirka fyra år drivits av en uruguayyan som större delen av tiden arbetat ensam och bekostat verksamheten själv.

³¹⁴ Den språkliga omarbetningen till reportageformen har gjorts av Björn Levin.

³¹⁵ Blomqvist (1982: 22).

*Hario Kidane, producent och programledare,
lokal-TV-programmet TV Rahwana.*

8.1 TV Rahwana: Kvinnofrågorna särskilt viktiga

TV Rahwana som sänds i Öppna Kanalen i Stockholm, drivs av Hario Kidane, hennes tre systrar och syskonens mamma. TV Rahwana bildades år 2 000 då Hario Kidane och andra i produktionsgruppen lämnade en annan lokal-TV-förening och startade ett eget program.

– Vi tröttnade på kvinnoförtrycket på den andra föreningen och startade ett nytt TV-program. Det vänder sig både till icke-svensktalande och svensktalande eritreaner samt till svenskar och andra som förstår svenska. Vi sänder både på tigriska och svenska, ungefär hälften av varje. Ett av våra centrala mål är att öka integrationen mellan målgrupperna och mellan minoriteterna och storsamhället, säger Hario Kidane.

Hon kom som krigsbarn från Eritrea 1980 och är idag i 30-årsåldern. Hon är utbildad förskolelärare och bor i Nacka utanför Stockholm. Vid sidan av sysslan som programledare för TV Rahwana, arbetar hon som fritidspedagog i skolan.

Rahwana betyder på tigrinska ”äntligen har vi fått fred”. TV-kanalen är unik i och med att den drivs enbart av kvinnor. De är bland de första kvinnor att producera information som vänder sig till eritreaner i Sverige.

– Det är en styrka för oss att kunna samarbeta inom familjen, men vi arbetar som kollegor och inte som mor och systrar, säger Hario Kidane. Hon har själv arbetat med TV ungefär i 10 år.

Programinnehållet i TV Rahwana är mycket varierat. Man berättar bl a om händelser i Eritrea, eritreaners situation i Sverige, kvinnofrågor, ungdomsfrågor, kultur, hälsa, mat, kläder, sport och musik. En väsentlig delmålgrupp är unga eritreaner, födda i Sverige men som vill lära sig mer om Eritrea. Annars är det kvinnofrågorna som TV-kanalen anser vara speciellt viktiga.

8.1.1 Självförtroendet måste stärkas

– De unga eritreanska kvinnornas självförtroende måste stärkas, säger Hario Kidane som gärna visar upp förebilder för ungdomarna. När t ex tiden för universitetsansökan närmade sig, sände man program där högutbildade eritreaner kom till tals.

– Vi vill visa ungdomarna på goda exempel och att de tydligt ska se möjligheten att kunna lyckas.

När det gäller hälsofrågor tar man upp både enkla saker som att uppmana att gå till tandläkaren och svåra frågor t ex om AIDS. Kvinnors hälsa, mobbning och stresshantering är andra hälsorelaterade teman som diskuterats av TV-kanalen.

Religiösa frågor är däremot ingenting man går på djupet med. Bland eritreanerna finns t ex både kristna och muslimer. TV Rahwana berättar vad de religiösa högtiderna betyder och hur de firas, men utan särskilda kommentarer eller värderingar.

8.1.2 Sänder på svenska och tigrinska

TV Rahwana sänder 30 minuter på svenska på söndagar och lika länge på tigrinska på måndagar. Största delen av sändningarna utgörs av egenproducerat material. Reportage och dokumentärprogram görs ofta på plats i Eritrea.

– Vi reser en hel del i Eritrea och arbetar mycket på fältet med egen kamerautrustning. Tidigare sände vi program från Eritreanska TV, men sedan vi började producera själva är det svårt att sända andras produktioner. Gör vi inspelningarna själva, får vi en bättre närhet till programmen. Enda svårigheten med detta är ekonomin.

– Vi arbetar ideellt och lägger också en del pengar ur egen ficka för att få verksamheten att gå ihop ekonomiskt, säger Hario Kidane.

8.1.3 En ideell förening

TV Rahwana är en ideell förening. Den får inga bidrag och de kommersiella sponsringsintäkterna från butiker och företag är begränsade. Intäkterna täcker knappt årsavgiften på 9 000 kr till Öppna Kanalen för sändningstiden. Hario Kidane uppskattar att den årliga kostnaden för sändningsverksamheten överstiger 30 000 kr. Resor, kamera och annan utrustning betalar produktionsgruppen själva.

– En svaghet i vår verksamhet är att vi inte varit speciellt aktiva när det gäller att söka andra finansieringsmöjligheter, säger hon.

– I längden får vi nog tänka efter bättre, för att kunna hålla kanalen levande. Vi måste vara mer öppna för den administrativa biten.

TV-kanalen samarbetar gärna med andra föreningar inom Öppna Kanalen, med liknande föreningar utomlands och med myndigheter.

8.1.4 Myndigheterna når ut

– Genom Öppna Kanalen gjorde häromåret flera föreningar program tillsammans inom ramen för ett särskilt integrationsprojekt. Liknande TV-kanaler i Holland och Tyskland har lånat dokumentärprogram från TV Rahwana. Och myndigheterna – polis, läkare, det sociala osv – ställer ofta upp och låter sig intervjuas när vi ber dem. Myndigheterna vet att vi når målgrupper som det säkert inte är lätt att nå ut till på andra sätt, säger Hario Kidane.

Hon anser att arbetet med TV Rahwana innebär ett stort ansvar:

– Om du lyckas få folk att lyssna och tro på dig, ger det dig en enorm makt. Men det gäller att göra programmen på rätt sätt. Jag har med tiden lärt mig med tiden att försöka vara rättvis och neutral.

Omar Citroni, producent vid Nueva Radio och LIFS Radio Övergränser, och Enrico Mancini, ansvarig utgivare vid Nueva Radio och initiativtagare för LIFS Radio Övergränser.

8.2 LIFS Radio Övergränser: Flerspråkig närradio

Lunds Invandrarföreningars Samarbetsorganisation har 25 medlemsföreningar. nio av dem sänder sedan 2002 närradio under paraplybeteckningen LIFS Radio Övergränser.

Det betyder att radiolyssnare i Lund med närområdena Malmö, Kävlinge och Eslöv, kan lyssna på lokala sändningar på arabiska, amhariska, persiska, serbokroatiska, spanska, sudanesiska, ungerska, urdu och svenska. Föreningarna har även en gemensam webbsida där man kan lyssna på program som redan har sänts.

– När vi började sända bestämdes att föreningarna skulle sända 80 procent på egna språket och 20 procent på svenska. Idag finns ingen uppföljning av fördelningen svenska/hemspråk. Programmen kan skilja sig en hel del åt, men gemensamt är att man på resp. språk förmedlar information om hemländerna och om minoritetsgrupperns situation i Sverige, säger Enrico Mancini. Han berättar att de samverkande närradiostationerna sänder ca 20 timmar per vecka.

Enrico Mancini är verksam inom Nueva Radio, Nya Radion. Det är en spanskspråkig närradio som funnits i Lund i 20 år. Nueva Radio är initiativtagare till samarbetsprojektet LIFS Radio Övergränser och delar studio med de övriga närradiostationerna. Enrico Mancini är ansvarig utgivare vid Nueva Radio vid sidan av sitt arbete som busschaufför. Han är ursprungligen politisk flykting från Uruguay och har sysslat med närradio i över 20 år.

8.2.1 Fördelar och nackdelar

– Det finns både fördelar och nackdelar med att samverka som närradiostationerna gör här i Lund. Vi får fördelar i och med att finansieringen sker genom en gemensam ansökan. Även de praktiska problemen i studioarbetet kan lösas enklare genom att vi samarbetar.

– Nackdelen är att varje närradio förlorar lite frihet eftersom man delar på resurserna och varje radiostation måste komma överens med flera andra.

Det säger Omar Citroni, som också arbetar inom både Nueva Radio och LIFS Radio Övergränser. Han är journalist från Argentina och har arbetat med elektrokroniska tidningar de senaste sju åren.

Närradiosammanslutningen får varje år ett finansiellt stöd på 500 000 kr från Lunds kommun. 350 000 kr används för att betala en heltidstjänst inom LIFS Radio Övergränser, 76 000 kr för att betala studiolokalen och 24 000 kr kostar sändningsavgiften till Lunds Närradioförening. Resten läggs på avgifter för musik, utrustning och material. Dessutom har närradiostationerna samarbete med studieförbund, som innebär att man får viss utrustning som ersättning.

8.2.2 Obalans i närradioföreningen

Akademiska Föreningen och svenska kyrkan är dominerande intressenter i Lunds Närradioförening. LIFS Radio Övergränser har bara en suppleantplats i Närradioföreningens styrelse.

– Ett problem med denna maktobalans är att vi inte får delta i diskussioner om hur sändningstiderna i Lund fördelas. Vi har tider på lördagar, söndagar och måndagar då Akademiska Föreningen inte är intresserad av att sända, säger Enrico Mancini. Han förklarar att den tilldelade tiden av rättviseskäl fördelas mellan de samverkande nio radiostationerna inom LIFS Radio Övergränser genom en terminsvis rotationsprincip.

8.2.3 Ska främja integrationen

LIFS Radio Övergränser är en del av ett ännu större medieprojekt, LIFS Informationscentral. Målet för detta är att främja integrationen i Lund genom att:

- underlätta tillgången till närradio-, webbradio-, Internet- och tryckta medier för invandrarföreningar,
- bidra till spridning av information som är relevant för invandrargrupperna,

PROGRAM
 vilket rådgivning om man ska
 i program så att läsa om
 man laddar upp filerna på wo

TID	PROGRAM
14:00-15:00	Lifs Nyheter I
15:00-16:00	Lundanytt I
16:00-17:00	Mandaiska Föreningen
17:00-18:00	Irakiska Föreningen
14:00-16:00	I Sanningens Skugga
16:00-17:00	Ungerska Föreningen
17:00-18:00	Etiopiska Föreningen
18:00-19:00	Yu-Radio Jedinstvo
19:00-20:00	Lifs Nyheter II
20:00-21:00	Lundanytt II
21:00-22:00	Kommunist
22:00-23:00	Kultur och Konst
23:00-24:00	Lifs Nyheter III

till exempel om arbetsmarknad, hälsa, miljö, utbildning, sociala frågor och lagstiftning,

- vara en kommunikationscentral mellan Lunds kommun och invandrarna, mellan samhället i övrigt och de olika invandrargrupperna, samt mellan kommunens invandrargrupper,
- främja det kulturella utbytet mellan olika grupper i samhället,
- bekämpa främlingsfientligheten, rasism och alla former av diskriminering i samhället,
- bidra till ökade kommunikations- och informationskunskaper för LIFS medlemsföreningar.

– Trots de stora skillnaderna mellan föreningarna och våra begränsade resurser, har vi lyckats hålla igång en omfattande närradioverksamhet, säger Enrico Mancini.

Jukka Tuurala, chefredaktör och ansvarig utgivare för tidningen Ruotsin Sanomat.

8.3 Ruotsin Sanomat: Sverigefinsk femdagarsstidning

Det behövs en tidning för den finskspråkiga minoriteten, som kommer ut minst fem gånger i veckan. Annars är det svårt att utveckla en sådan offentlighet som en minoritetstillvaro kräver.

Det säger Jukka Tuurala, chefredaktör och ansvarig utgivare för finskspråkiga tidningen *Ruotsin Sanomat*. Den kommer ut med fem utgåvor i veckan och är därmed den mest frekventa av tidningar i Sverige på annat språk än svenska.

– Fem minuters dagliga TV-nyheter räcker inte om det ska finnas en framtid för en finskspråkig minoritet i Sverige, förklarar Jukka Tuurala som med sin tidning vill bli en del av den svenska offentligheten:

– Vi vill bli lästa även hos t ex myndigheter och på andra redaktioner.

Ruotsin Sanomat är en sverigefinsk tidning som ges ut i Vällingby, Stockholm. Den har för närvarande ca 5 000 prenumeranter. Skillnaden mot andra tidningar är att den kommer ut på finska och att den berättar lite mer om Finland. Den medvetna förankringen i den svenska verkligheten markeras bland annat av tidningens namn, där ”Ruotsin” betyder Sverige och ”sanomat” står för tidning.

30 procent av innehållet i tidningen handlar om Finland, 60 procent om Sverige och 10 procent om övriga världen. Redaktionen anser att man gör en fullservicetidning för läsarna med samma mål som andra dagstidningar. Tidningen görs i tabloidformat och innehåller 16 sidor per utgivningsdag. Ruotsin Sanomat är den enda finskspråkiga tidningen här i landet med femdagarsutgivning varje vecka.

– Vi ser den finska verkligheten med ett annat perspektiv än finska tidningar, eftersom vi lever och verkar i Sverige. På samma sätt betraktar vi den svenska verkligheten ur en annan synvinkel än svenska tidningar. Vi har ju dels en finsk, dels en sverigefinsk bakgrund, säger Jukka Tuurala.

Han kom själv från Finland 1980. Efter högskoleutbildning i offentlig rätt och förvaltning i Tammerfors, blev han chefredaktör för studentkårens tidning. I Sverige startade han ett företag i grafiska branschen med inriktning på kunder med finsk anknytning. Bl a tryckte hans företag ett tjugotal finskspråkiga tidningar av varierande storlek.

8.3.1 "Veckans budskap"

1998 var tidningen Viikoviesti till salu från Stiftelsen Invandartidningen. Till sammans med kompanjonen Veijo Halme köpte Jukka Tuurala tidningen, som då kom ut en gång i veckan och hade ungefär 3 000 prenumeranter. Tidningen var berättigad till presstöd och tillsammans med en trefaldigad prenumerationsavgift, utvecklades tidningen och upplagan snabbt.

2003 var det dags för nästa steg. Viikoviesti (betyder ungefär "veckans budskap") hade 7 000 prenumeranter och satsade på femdagarsutgivning varje vecka. Samtidigt ändrades namnet till Ruotsin Sanomat.

– Det är en del av vår ideologi att kunna erbjuda en finskspråkig tidning varje vardag. Känslomässigt så var det enda möjligheten när vi hade nått så bra utveckling med veckotidningen. Det fanns inga alternativ för oss, säger Jukka Tuurala.

I samband med femdagarsutgivningen höjdes prenumerationspriset per år från 460 till 1 380 kr. Precis som för andra tidningar som höjer priset, blev det förstås en påkänning för prenumerationsstocken. En del tyckte att avgiften blev för dyr och avstod från att prenumerera på den nya tidningen. Ungefär hälften av prenumeranterna försvann. Därefter har man i kraft av det nya, utvidgade tidningskonceptet rekryterat nya läsare och prenumeranter. Just nu har man ca 5 000 prenumeranter.

– Reaktionen på femdagarsutgivningen och avgiftshöjningen blev hårdare prenumerantmässigt än vi befärat. Förklaringen är bl a att Viikoviestis läsare i hög grad bestod av invandrare från 1950- och 60-talet. De hade redan levt flera årtionden utan en dagstidning och kände inte tillräckligt behov av att prenumerera på en sådan.

8.3.2 Vill rekryterar yngre läsare

– Nu försöker vi bygga upp vanan att läsa en finskspråkig dagstidning. Och vi vänder oss också till yngre målgrupper – andra, tredje och fjärde generationens invandrare, säger Jukka Tuurala.

Ruotsin Sanomat har ingen särskild marknadsföringskampanj för att värva nya läsare och prenumeranter, utan man gör som man alltid har gjort. Man går igenom telefonkatalogen och ringer dagligen ett antal säljsamtal.

Över 90 procent av prenumeranterna bor i städer eller tätorter spridda över hela Sverige. Någon närmare läsundersökning har inte gjorts, men redaktionens bedömning är att man ännu så länge har mindre kontakt med ungdomar och vuxna under 40 år.

Ruotsin Sanomat produceras av en redaktion på 13 heltids- och 7 deltidsanställda. Tidningen ägs av Tidnings AB Viikoviesti där Jukka Tuurala och Veijo Halme äger aktierna. Intäkterna består av prenumerationsavgifter, presstöd och reklamintäkter, ca en tredjedel vardera. 5,26 MSEK betalas ut i presstöd (driftstöd) till Ruotsin Sanomat, men Jukka Tuurala anser inte att detta är riktigt rättvist:

– Vår verksamhet är ju dyrare än om vi skulle komma ut på svenska. All information vi får från myndigheter och andra källor i Sverige är av naturliga skäl på svenska, men vi måste översätta det till finska. Andra tidningar kan trycka material direkt från Tidningarnas Telegrambyrå, TT, men vi måste först översätta. Därför blir vårt redaktionella arbete dyrare än för svenskspråkiga tidningar.

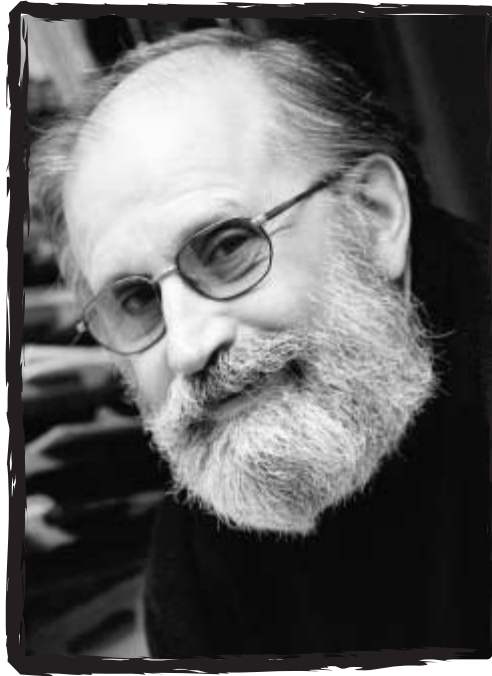
8.3.3 Särskilt utvecklingsstöd

Förutom presstödet fick dock Ruotsin Sanomat under 2004 ett särskilt utvecklingsstöd från Presstödsnämnden på ca en halv miljon kronor, för att täcka finansieringen av en server för redaktionell hantering.

Övergången från en- till femdagarsutgivning har kostat pengar och från att ha varit ett vinstgivande företag 2002 blev det förlust 2003. Förklaringen är omställningskostnader med ny personal m m.

– Men i dagsläget går vi runt och nu drygt ett år efter omläggningen ser jag att det var ett klokt beslut. Jag tror hela redaktionen känner att det här är något vi verkligen vill jobba med, säger Jukka Tuurala.

Alejandro Pencheff, initiativtagare och producent av den elektroniska nyhetssidan Rodelu en Suecia.

8.4 Rodelu en Suecia: Arbetar brett och oberoende

Alejandro Pencheff kom från Uruguay till Sverige på 1970-talet som politisk flykting. Efter pensioneringen från arbetet som maskiningenjör vid Ericsson, startade han en spanskspråkig nyhetssida och portal på Internet – Rodelu en Suecia.

Nyhetssidan har 400 – 600 besökare varje dag och informerar om de spansktalandes aktiviteter i Sverige och kampen för de mänskliga rättigheterna i världen.

– Mitt mål är att kunna arbeta brett och oberoende för solidaritet och mänskliga rättigheter. Det började med att min Internetsida var ett inslag i en solidaritetskampanj för en uruguayansk artist, som hotades av fängelsestraff för att ha kritiserat militären.

– Nu har sidan vidareutvecklats till vad jag kallar ”den första spanskspråkiga solidaritetssajten i Sverige”, säger Alejandro Pencheff.

Rodelu en Suecia uppdateras varje dag och ungefär 60 nya artiklar publiceras varje vecka. Publiceringen följer ett givet schema som innebär att de nya artiklarna införs på första sidan, medan äldre material successivt flyttas ”bakåt”. Alejandro

Pencheff arbetar flera timmar varje dag med sin sida och han arbetar större delen av tiden ensam. Vid enstaka tillfällen har han haft hjälp av medarbetare.

8.4.1 Omfattande sida

Sidan är mycket omfattande. Det finns flera fasta avdelningar för att strukturera materialet. De kan ha rubriker som t ex Sverige, Latinamerika, Övriga världen, Kultur, Kalendarium, gamla upplagor (förstasidor) osv. En rad kända författare och skribenter deltar med material.

Underlaget till Rodelu en Suecia hämtas t ex från Internetupplagorna av Pagina 12 i Argentina, mexikanska La Jornada eller La República från Uruguay. Materialet kommer också från en mängd andra Internet-sidor. Alltid med en mycket noggrann källangivelse.

– Det handlar ofta om information som inte finns återgiven i traditionella journalistiska medier. Ibland skickar journalister, skribenter och författare material direkt till mig, säger Alejandro Pencheff.

8.4.2 Även en Internetportal

Hans nyhetssida fungerar också som en Internetportal till andra spanskspråkiga nätsidor, t ex flera större tidningsredaktioner. Rodelu en Suecia innehåller även svenska nyheter på spanska:

– Detta beror på att många spansktalande från andra länder än Sverige besöker min sida. Då tycker jag det är viktigt att de får en möjlighet att ta del av det som händer i Sverige. På det sättet bidrar jag till ökad förståelse och integration mellan olika folk och kulturer.

Han anser inte att det är bruket av ett visst språk som påverkar till ökad solidaritet och integration, utan han menar att det viktiga är språkets innehåll. Om spansktalande föräldrar varje dag klagar på Sverige, förmedlar de icke-integration till sina barn. Om samma föräldrar, fortfarande på spanska, i stället talar om både gott och ont utan agg, bidrar de till ökad integration, menar han.

8.4.3 Finansierar allt själv

Alejandro Pencheff får inga bidrag eller annat ekonomiskt stöd till sin Internetsida. Han har inte ens ansökt om några pengar. Han vill själv stå för alla kostnader som är förknippade med produktionen.

– Jag får en högre grad av redaktionell integritet när jag arbetar självständigt och med egen finansiering av verksamheten. Jag vill gärna göra en alternativ oberoende sida som står fri från politiska partier eller andra organisationer.

9. Sammanfattning

Studiens syfte har varit att kartlägga de minoritetsmedier som produceras i Sverige samt deras produktions- och institutionella villkor med särskilt fokus på de sätt varpå statlig politik både möjliggör och begränsar deras verksamhet. Med etniska minoritetsmedier avses i denna studie medier som riktas till, eller är av speciellt intresse för, minoriteter i deras egenskap av just minoriteter. I detta kapitel sammanfattas studiens resultat.

9.1 Det mångetniska Sverige

Ett sätt att beskriva det mångetniska Sverige är att räkna de utrikes födda, det vill säga, de människor som faktiskt har vandrat in och idag bor i landet. Denna grupp uppgick till 1,05 miljoner (eller 11,8 procent av samtliga invånare i Sverige) sista december 2002. Ett annat sätt att beskriva den mångetniska verkligheten är att till den förra gruppen lägga de barn som fötts i Sverige av två utrikes födda föräldrar och då tala om *människor med utländsk bakgrund*. Denna grupp uppgick till 1,36 miljoner (eller 15,2 procent av den totala befolkningen) vid samma tid. Detta beräkningssätt kan vara realistiskt eftersom man kan anta att barn till utrikes födda föräldrar upplever (om än i olika grader) en känsla av etnisk tillhörighet, av identifikation med föräldrarnas kultur. Men det är inte oproblematiskt, för det riskerar att göra "invandrarskapet" ärfylligt. Detta utgör ett skolexempel på kategoriserings dilemma: för att teckna en bakgrund till produktionen av minoritetsmedierna behöver jag tänka i termer av utrikes födda och människor med utländsk bakgrund, samtidigt som just dessa begrepp kan ha problematiska konsekvenser, däribland reproduktionen av stereotyper och "vi"- och "dom"-distinktioner.

De utrikes födda utgör en grupp med stor intern variation. Med avseende på ursprungsland kan de delas upp i tre ungefär lika stora grupper: en tredjedel är födda i andra nordiska länder, en tredjedel i övriga Europa och en tredjedel i länder utanför Europa. De utrikes födda är starkt överrepresenterade i storstadsregionerna. Bland människor som invandrat från länder i Afrika och Sydamerika var över 70 procent koncentrerade till storstadslänen år 2002. Av dem som invandrade från länder i Asien och Europa (utom Norden) var 67 respektive 68 procent bosatta i dessa län. Minst koncentrerade var de som invandrat från de övriga nordiska länderna, varav 55 procent bodde i de tre länen.

9.2 Integrationspolitik och minoritetsmedieproduktion

Som statsvetaren Karin Borevi har noterat, innebar den nya integrationspolitiken som antogs 1997 en sorts uppdelning av politiken i två delar, dels en sorts nyanvändarpolitik med säråtgärder under begränsad tid för dem som nyligen invandrat, dels en integrationspolitik för alla, som skulle bygga på den allmänna politiken vilken dock borde förändras så att den bättre tog hänsyn till alla samhällsgruppers olika typer av behov. Generellt skulle man kunna säga att mycket i motiveringarna

för den nya politiken påminner om nya teoretiska insikter från kultur- och identitetsteori och tar avstånd från statiska uppfattningar av kultur och etnisk identitet. Samma politik har dock mycket märkbara konsekvenser för en del minoritetsorganisationer. En av dessa var ett tydligt resultatstyrt bidragssystem för organisationer bildade på etnisk grund, som trädde i kraft 2001. I det nya systemet går en större del av det anslag som fördelas av Integrationsverket till bidragsformer som är hårt styrda mot de integrationspolitiska mål som prioriteras av regeringen. Bidragets storlek blir således avhängig av de olika riksförbundens villighet att anamma dessa integrationspolitiska mål. En del av de etniska organisationer som har funnits länge i Sverige och från vilkas gamla hemländer det inte längre förekommer någon invandring har inga större skäl att vara aktiva i det direkta integrationsarbetet och bedriver en verksamhet som snarare handlar om social samvaro och kulturella aktiviteter så som utgivning av tidskrifter. Dessa organisationer löper risken att få kraftigt minskade bidrag. Inom regeringen har man varit medveten om sådana organisationers situation och en grupp tillsattes inom regeringskansliet som skulle se över stödet till organisationer som främjar integration. Gruppens rapport publicerades 2003 och i den förslås att ett sammanhållet bidragssystem skapas för organisationer bildade på etnisk grund som bedriver verksamhet för att upprätthålla språk, kultur och identitet. Man anser att statsbidraget bör fördelas utifrån kultur- och minoritetspolitiska mål av en myndighet inom kulturområdet. Inga ändringar i den nuvarande ordningen var dock aviserade i mitten av hösten 2004.

9.3 Mediepolitik och minoritetsmedieproduktion

Det finns ingen artikulerad, sammanhållen, minoritetsmediepolitik i Sverige. Dock finns det en rad målförklaringar, stödformer och åtgärder som har dessa medier som föremål. Stödformerna är ojämnt fördelade mellan medietyperna: man finner statligt stöd på de tryckta minoritetsmediernas område, men inget motsvarande på etermediernas.

På de tryckta mediernas område kan mediepolitiken karaktäriseras som tillåtande (inga etableringshinder) och måttligt stödjande. Det finns två huvudsakliga stödformer för tidningar och tidskrifter, presstöd och kulturtidskriftsstöd. Villkoren för den förra har kritiserats av minoritetsmedieproducenter, till exempel med avseende på upplagevillkoret (en upplaga på 2 000 exemplar) vilket anses för högt, givet att många minoritetsgrupper är små. Regeringen har nyligen tillsatt en parlamentarisk kommitté vars uppdrag är att göra en översyn av det statliga stödet till dagspressen. Frågan om behovet av presstöd till dagstidningar som riktar sig till invandrare och nationella minoriteter ingår i kommitténs direktiv.

I sändningstillståndet för SR och SVT skriver regeringen att public service-företagen ska beakta språkliga och etniska minoriteters intressen och att deras insatser ska under tillståndsperioden 2002-2005 öka jämfört med år 2001. Resultat av kartläggningen tyder på behovet av en oberoende genomgång av utbudet på

de olika språken över tid och med avseende på sändningsvolym, genrer och förhållandet mellan egenproducerat och inköpt material.

Mediepolitiken för närradioområdet har inte skapat några direkta, stabila, offentliga stödformer för närradioverksamheten. Det är inte svårt att skaffa tillstånd för att sända närradio och som tillståndshavare behöver man inte betala någon avgift till staten för att bedriva sändningar. Den offentliga politiken på närradioområdet kan karaktäriseras som tillåtande (etableringen är lätt om än kontrollerad), men inte stödjande (avsaknad av ett sammanhållet stödsystem).

Inte heller på lokal-TV-området finns några direkta, stabila, offentliga stödformer. Lagstiftningen garanterar distributionen, det vill säga kostnadsfri sändningsrätt för lokala kabelsändarföretag som vill sända, men inga stödformer finns för driften och produktionsverksamheten. Även på detta område kan man således säga att den offentliga mediepolitiken är tillåtande men inte stödjande.

9.4 Kartläggningens resultat

De fyra minoritetsmedielandskapen skiljer sig i en del bemärkelser men har också en del likheter sinsemellan. Två landskap, de tryckta mediernas och radions, är stora, med sina 136 respektive 180 enskilda medier. De två andra, TVs och de elektroniska nyhetssidornas, är betydligt mindre, med 38 respektive 17 enskilda medier. I de två förstnämnda är 38 respektive 35 språk representerade, medan man i TV-mediet och nyhetssidorna finner 16 respektive 13 olika språk.

Bland de 180 medier inom radiolandskapet finns 162 närradioverksamheter, 16 program/redaktioner inom public service-företaget SR och 2 webbradioverksamheter. De 38 TV-medierna omfattar 32 program inom icke-kommersiell lokal-TV, tre SVT-redaktioner för nationella minoritetsspråk (finska, meänkieli och samiska), 2 produktionsbolag och en satellitkanal. SVT producerar också program på romani chib, men det finns ingen redaktion för detta språk. Av de 17 elektroniska nyhetssidorna produceras två (polska och samiska) av SR. Eftersom det senare landskapet är så litet valde jag här att inte skilja mellan SR och andra producenter av nyhetssidor.

När det gäller fördelningen mellan enspråkiga, två- och tre- eller flerspråkiga medier i de olika medielandskapen kan det konstateras att enspråkiga medier är proportionellt fler bland tryckta och närradiomedier (60 respektive 72 procent av samtliga inom respektive landskap) än bland lokal-TV-programmen och nyhetssidorna. Omvänt är två- och tre- eller flerspråkiga medier proportionellt fler i lokal-TV-programmen. För de fyra medielandskapen gäller att svenska och, i lite mindre omfattning, engelska, förekommer i kombination med en rad minoritetsspråk beroende på att många minoritetsmedier vill markera sin vilja att kommunicera med majoritetssamhället och med andra minoriteter.

Bland de tryckta medierna kan utbudets fördelning efter språk i stort sägas motsvara landets mångvetenskapliga sammansättning. Flest publikationer (72) finns på svenska, men över två tredjedelar av dessa är på två eller fler språk. Det andra största

språket är finska (31). Därefter kommer arabiska, persiska, engelska och spanska, med mellan 10 och 11 tidskrifter vardera och kurdiska, turkiska och bosniska med 8, 7 respektive 5 stycken. Det finns 4 publikationer på bengaliska respektive polska och 3 på samiska respektive serbiska. Därefter följer 25 språk (två tredjedelar av de 38 som man finner bland de tryckta medierna) som är representerade med endast 1-2 tidskrifter.

Ett mönster som motsvarar det sistnämnda återfinns i närradion, där 23 språk (eller cirka två tredjedelar av minoritetsradions 35 språk) är representerade med 1-2 närradioverksamheter. Vidare finner man 6 språk, engelska, azerbajdzjanska, amhariska, turkiska, tigrinska och arabiska, som representeras av mellan 3 och 9 närradioverksamheter var. Största språken inom närradion är persiska (65), spanska (35), kurdiska (17), bosniska (11) och finska (10). Det finns 35 närradioverksamheter på svenska varav de flesta sänder på två eller fler språk. Även här finns en grov överensstämmelse mellan de språk som är representerade med flest närradioverksamheter och de största grupperna utrikes födda. Man kan dock notera att finnar är betydligt mindre aktiva i närradiosfären än i de tryckta mediernas sfär och omvänt att kurderna är dubbelt så aktiva i närradio jämfört med de tryckta medierna. Två stora gruppers utrikes födda, polacker och tyskar, är över huvud taget inte representerade i närradion. Tigrinska och amhariska är relativt starkt representerade i förhållande till dessa språkgruppers storlek. Bland de nationella minoriteternas språk är (förutom finska) endast romani representerat (en närradioverksamhet) medan jiddisch, meänkieli och samiska inte förekommer alls. De båda webbradioverksamheterna är på spanska och bland SRs sändningar finner man (om än i mycket varierande volymer) fyra nationella minoritetsspråk (finska, meänkieli, romani och samiska) samt nio invandrade minoriteters språk och svenska.

Av 32 lokal-TV-program är 22 på svenska (varav de flesta är två- eller flerspråkiga), 7 på spanska respektive tigrinska samt 6 program på arabiska respektive persiska. Därutöver är det 9 språk som representeras av 1-2 program var. Här kan vi se att stora och medelstora grupper som finsk-, polsk- och tysktalande är representerade med ett enda program eller inte alls. Omvänt gäller att grupper som är små, såsom eritreaner och tigrinskatalande etiopier, har ett relativt högt antal program till sitt förfogande.

Bland nyhetssidorna representeras svenska språket av 11 sidor (varav de flesta är två- eller flerspråkiga), persiska och spanska av 4 sidor var, engelska av 3 och polska av 2 sidor. Vidare finns 8 språk som representeras av en sida var. På nyhetssidorna är stora minoritetsgrupper som finländare representerade med endast en titel, medan andra stora grupper som bosnier eller jugoslaver över huvud taget inte är representerade.

Betraktar man de fyra medielandskapen tillsammans kan man konstatera att några språk är starkt representerade tvärs igenom landskapen. Hit hör persiska och spanska som har en stark ställning i alla landskapen. Persiska är dessutom helt dominerande inom närradiosfären (65 närradioverksamheter). Arabiska är ofta

förekommande bland de tryckta medierna, närradio och lokal-TV. Kurdiska är väl representerad inom närradio och de tryckta medierna. Bosniska är starkt representerad inom närradio och lite svagare bland de tryckta medierna. Finska är mycket dominerande bland de tryckta medierna och lite svagare inom närradioområdet men har en mycket svag närvaro i lokal-TV-området och bland de elektroniska nyhetssidorna. Detta språk har dock en stark ställning inom SR och SVT. Tigrinska är ofta förekommande inom lokal-TV och lite svagare inom närradio.

Upplagestorleken varierar avsevärt bland de 136 publikationerna. Det finns allt från upplagor på under 100 exemplar till upplagor på 400 000. Största delen av tidskrifterna koncentreras dock på tre specifika upplageintervaller: 36 procent av tidskrifterna har en upplaga på 100-600 exemplar, 33 procent en upplaga på 1 000-2 999 exemplar och 7 procent har en upplaga på 4 000-4 999.

De flesta tryckta medierna är lågfrekventa: 48 procent av samtliga kommer ut med 4 nummer per år och 12 procent med 6 nummer per år. Endast 11 av de 136 publikationerna kommer ut en gång i veckan eller oftare.

Bland närradioverksamheterna sänder 54 procent av samtliga mellan 0,5 och 3 timmar per vecka, 16 procent 4 till 5 timmar, och 18 procent 6 till 12 timmar. Slutligen finns en liten grupp på 12 procent som sänder mellan 14 och 65 timmar per vecka. SRs sändningar på de invandrade minoriteternas språk varierar mellan 0,5 och 2 timmar per vecka beroende på språk. SRs sändningar på nationella minoritetsspråk fördelas sig enligt följande. De samiska sändningarna omfattar 9 timmar per vecka, varav 4 timmars rikssändningar och 5 timmars regionala sändningar. På finska sänder SR 32 timmar per vecka regionalt, 12 timmar per vecka rikstäckande och 110 timmar per vecka digitalt. På meänkieli sänder man 4 timmar per vecka regionalt, 0,5 timmar per vecka rikstäckande och 11 timmar per vecka digitalt. Sändningarna på romani chib omfattar 2,5 timmar per vecka.

På lokal-TV området är bilden ganska enhetlig eftersom två tredjedelar av alla program sänds en timme per vecka. För de elektroniska nyhetssidorna gäller att hälften av samtliga uppdateras dagligen och en tredjedel en gång i veckan.

De tryckta mediernas utgivningsorter fördelas på 15 län men är starkt koncentrerade till de 3 storstadsläna. I Stockholms län finns 72 tidskrifter, i Västra Götalands län 20 och i Skåne län 15. Vidare finns 6 redaktioner i Norrbottens län, 5 i Uppsala län och 4 i Södermanlands län respektive Östergötlands län. I de resterande 8 läna finns endast 1-2 publikationer. När det gäller tidskrifternas räckvidd angav 56 procent av kontaktpersonerna att deras publikationer nådde hela landet, och 15 procent att de huvudsakligen distribuerades i storstäderna. Resten hade en mer begränsad räckvidd, lokalt eller regionalt.

De 162 närradioverksamheterna är fördelade på 11 län men starkt koncentrerade till storstadsläna Västra Götaland (66 stycken) och Stockholm (62 stycken). I Östergötlands län finns 15 och i Skåne 10 närradioverksamheter. I de 7 andra läna finns 1-2 närradioverksamheter. För SRs del gäller att sändningarna på minoritetsspråk helt eller delvis är rikstäckande.

De lokala minoritets-TV medierna är fördelade på 4 län och mycket starkt koncentrerade till Stockholms län där tre fjärdedelar av programmen sänds. Inom länet sänds alla utom ett av programmen i Stockholm. Den andra lokal-TV verksamheten finns i Södertälje. Vidare finns 4 program i Västra Götalands län (varav 3 i Göteborg och en begynnande TV-verksamhet i Trollhättan), 2 i Skåne och 2 i Västmanlands län. SVTs sändningarna på de nationella minoritetsspråken samiska, finska, meänkieli och romani chib är rikstäckande.

Minoritetsmedierna är ett område som är starkt mansdominerat. Det finns dock kvinnor som är verksamma i dessa medier, men de är relativt få. Vidare finns tidskrifter som fokuserar på kvinnors situation och de så kallade kvinnofrågorna, till exempel Zena – Kvinna (bosniska), Avaye Zan (persiska), Medusa (persiska och engelska), All världens kvinnor och Invandrarkvinnan (båda på svenska) samt PIKO (portugisiska). Bland närradioverksamheterna kan nämnas Radio Dengi Jinan (kurdiska), Azadega, Kvinnors rätt, Kvinnors röst (alla på persiska) och Radio Piko-Göteborg (portugisiska). Lokal-TV-programmet TV Rahwana, som presenterades i föregående kapitel, drivs av en grupp eritreanska kvinnor.

9.5 Statligt och annat stöd

Omkring en tredjedel av de tryckta medierna, närradiomedierna och lokal-TV-programmen angav att de får någon form av stöd. Bland de elektroniska nyhetsidorna rapporterade 2 att de hade fått stöd, men här saknas uppgift för en fjärdedel av sidorna, vilket gör det svårt att dra någon bestämd slutsats. Å andra sidan angav två tredjedelar av nyhetsidorna att de inte har något stöd. Många olika bidragsgivare nämndes av respondenterna. De tryckta medierna angav flest bidragsgivare (16), närradiogrupperna nämnde 11 och lokal-TV-medierna nämnde 7.

Enligt de tryckta mediernas kontaktpersoner hade följande bidragsgivare förmedlat stöd till flest publikationer: Kulturrådet (24 tidskrifter), Integrationsverket via ett riksförbund (7), Presstödsnämnden (6), kommunen (5) och studieförbund (4). Ytterligare 11 bidragsgivare hade gett stöd till mellan 1 och 3 tidskrifter.

Inom närradioområdet har 29 närradiogrupper under år 2004 fått stöd från studieförbund och 14 från kommunen. Bostadsbolaget Partille Bo nämndes av 3 närradioverksamheter, och ytterligare 8 bidragsgivare nämndes en eller två gånger. För lokal-TV-medierna är skaran bidragsgivare mycket mindre och 6 av dem har förmedlat stöd till endast ett TV-program. Den sjunde bidragsgivare, olika studieförbund, har gett stöd åt fem program.

Som bidragsgivare förekommer alltså både studieförbund och kommuner inom de tre medielandskapen, även om de är olika aktiva i dem. Båda är som mest aktiva inom närradiolandskapet. Staten förekommer huvudsakligen inom de tryckta mediernas område genom Kulturrådet, Presstödsnämnden och Integrationsverket. Av dessa tre stödformer är ingen egentligen specifikt designad för minoritetsmedier. Integrationsverkets organisationsbidrag är ett bidrag till organi-

sationer, tidskriftsstödet är för alla kulturtidskrifter och presstödet, även om det i sin förordning har paragrafer om minoritetsmedier, genom sitt upplagevillkor och sitt periodicitetsvillkor (publicering minst en gång i veckan) gör det väldigt svårt för minoritetspublikationer att kvalificera sig för stödet.

9.6 Minoritetsmediernas ekonomi

Två tredjedelar av de tryckta medierna och lokal-TV-programmen samt 77 procent av närradioverksamheterna anger att de inte har några anställda. Reklam och/eller sponsring utgör en inkomstkälla för 58 procent av de tryckta medierna och 40 procent av närradiomedierna. I lokal-TV är endast sponsring tillåten och cirka en tredjedel av programmen anger att de sponsras.³¹⁶

Kartläggningen visar att de ekonomiska förutsättningarna är särskilt problematiska för närradio- och lokal-TV-medierna: Dels är det bara en tredjedel av dem som får stöd, dels är stödet från kommun eller studieförbund inte lagfäst, vilket gör det konjunkturkänsligt, dels har bara en tredjedel av lokal-TV-programmen sponsring.

³¹⁶ För de elektroniska nyhetssidorna går inte att fastställa någon siffra eftersom uppgift saknades för en tredjedel av sidorna.

10. Slutord

Minoritetsmediernas fyra landskap (tryckta medier, radio, TV och elektroniska nyhetssidor) är vitala och i ständig förändring. En stor del av medieproduktionen bärs upp av människor som arbetar ideellt med tidskrifter samt närradio- och lokal-TV-verksamheter. Public service-företagen SR och SVT utgör ytterligare en viktig aktör inom radio- och TV-landskapen.

Det finns ingen sammanhållen, artikulerad minoritetsmediepolitik och processen för att skapa en sådan är långsam och saknar ett helhetsgrepp. De befintliga statliga stödformerna är ojämnt fördelade mellan medietyperna. För tryckta medier finns presstöd och kulturtidskriftsstöd, medan inga motsvarande stödformer finns för de andra medietyperna. Kartläggningen har visat att olika minoritetsgrupper tenderar att produktionsmässigt prioritera olika medier: sverigefinnar är till exempel starkt representerade bland de tryckta medierna, persisk- och spansktalande är starkt representerade inom närradion och program på tigriska är relativt ofta förekommande inom lokal-TV-mediet i förhållande till minoritetsgruppens storlek. Detta pekar på behovet av en minoritetsmediepolitik som förmår att artikulera stödformerna för de olika medietyperna, så att ingen minoritetsgrupp hamnar utanför stödsystemet. Den nyligen tillsatta parlamentariska kommittén som har som uppdrag att göra en översyn av det statliga stödet till dagspressen och behovet av presstöd till dagstidningar som riktar sig till invandrare och nationella minoriteter utgör enligt ovanstående resonemang ett steg i fel riktning ur minoritetsmedieperspektivet, eftersom dess slutsatser, givet direktiven, kan antas bidra till att bibehålla fragmenteringen inom minoritetsmediepolitiken och en fortsatt behandling av varje medietyp för sig.

Om den nya integrationspolitiken och dess konsekvenser för minoritetsmedieproduktionen kan man generellt säga att den för ensidigt länkar samman ”integration” med åtgärder för nyanlända grupper. Integration är en ständigt pågående process och även grupper som anses vara integrerade kan behöva stöd och resurser för att förbli det. Att läsa en tidning på det egna språket som publicerats tack vare stöd från Integrationsverket kan vara nog så berikande för ens livskvalitet som det för en annan person är att gå på Operan och se en föreställning som också subventioneras av staten. Tanken att den nya integrationspolitiken är en politik för alla, och att integrationen är alla myndigheters och individers ansvar är bra, men man får inte glömma en annan princip som fastställdes av samma politik, nämligen att den allmänna politiken bör förändras så att den bättre tar hänsyn till alla samhällsgruppers olika typer av behov. Så länge man inte har gjort det är det kanske för tidigt att börja rycka undan befintliga stödformer.

English Summary¹

Within the Swedish media landscape, ethnic minority media constitute an area that has received little research attention. In this study, the term minority media refers to media directed at or of special interest to ethnic minorities in their capacity as minorities. Examples of minority media are periodicals and community radio programmes produced by minority groups or associations as well as the Swedish Broadcasting Corporation's and the Swedish Television Company's programmes in minority languages.

One of the study's central lines of thought is that neither society in general nor the mass media as a societal subsystem can be viewed, in contemporary Sweden, as integrated systems when seen from a multiethnic perspective. The study is based on a holistic and systemic view that sees integration as a systemic feature, that is, it is systems themselves that can be seen as more or less integrated, not their separate components. Correspondingly, it is society that is more or less integrated, not its individuals. The analysis of the media coverage of the fire in Gothenburg 1998 and government authorities' management of the crisis as presented in the official report on the catastrophe provides a sample of the problems that a lack of systemic integration can entail. As elucidated in this analysis, problems of this sort are connected with media companies' and government authorities' insufficient contacts with and knowledge of minority groups and their media and therefore provide an important background to the present study.

Aim

The aim of the study has been to map minority media produced in Sweden as well as their productional and institutional conditions. The following types of media are included in the mapping: printed media (newspapers and periodicals), radio and TV media, as well as IT media. The overall aim has been specified through the following sub-aims:

1. To create a catalogue of existing, active minority media that indicates, for each medium, contact and production information as well as summary information on content.
2. To conduct a survey and rough analysis of those aspects of state (as well as other institutions') policies that affect minority media's existence and activities.
3. To sketch a brief background to the multiethnic Sweden.
4. Based on the knowledge that unfolds, to conduct a rough analysis of the four media landscapes (printed, radio, TV and IT media) with a particular focus on institutional aspects, that is, the ways in which state (as well as other institutions') policies both enable and limit the activities of minority media. It is my hope that

¹ English Summary translated by Karen Williams.

this focus will cast light on the question of how and to what extent the state, via its policies, manages its public responsibility for ethnic integration in Sweden.

The theoretical framework of the study

In relation to theory, the study takes exception to traditional understandings of cultures as static, uniform, well-delimited and closed systems and instead adopts a view on cultures as changeable, marked by great internal variation and constantly exposed to reciprocal influence. Correspondingly, ethnic identity is seen here as only *one* aspect of an individual's social identity, or as only *one* of many possible identities. In this way, the study takes exception to approaches that reduce human beings to their ethnic affiliation only. The connection between the minority organizations and their members' ethnic/cultural identity should also be nuanced, and the organizations' demands for support for media and other activities in their own language are seen here as legitimate, based on the ideal of democratic equality and recognition of the momentary and changeable nature of identities and cultures. In other words, I consider that minority demands for support and the right to support should be related to questions of power and (socioeconomic) resource distribution rather than to those of cultural recognition.

In this study, the term minority media refers to media directed at or of special interest to ethnic minorities in their capacity as minorities. According to media scholar Myria Georgiou, the only feature shared by all minority media is that they target an audience that sees itself as a specific community sharing a specific ethnic affiliation. These media are otherwise characterized by great internal variation in that they may: be produced by commercial, non-profit or public actors; be published/broadcast in minority languages, the majority language or both; have highly varying content; focus on the home country, host country or both; be directed at the generation that immigrated, later generations, or at different generations within one ethnic community – to name only some of the dimensions along which these media show differences. Media producers, explicitly or implicitly, make choices between the above alternatives. Which alternatives are chosen and the sum of these choices is crucial for the role each individual medium will play in ethnic minority groups' identity and community formation processes as well as in the forms of participation, social integration and isolation these choices may give rise to.

The present study's clear focus on minority media should not cause us to forget that minorities' (mediated) communicative environment includes *both* minority and majority media. In modern democratic societies, it is of utmost importance that members of minority groups participate in the production of, and as users have access to, both minority and majority media.

According to media scholar Charles Husband, a public sphere that only includes parallel but mutually exclusive communication systems would resemble a kind of media apartheid, because it would not promote a dialogue between different population groups. Thus, a porous and permeable contact surface between

majority and minority media constitutes a basic precondition for a multiethnic society. Such interplay between both kinds of media would be possible in a *multi-ethnic public sphere*, which he defines as a public sphere that reflects the prevailing ethnic diversity and promotes expression of ethnic identity on the part of both the majority and minority groups. But realizing this vision requires that the state, through its policies and actions, provide an infrastructure in the form of resources and institutions. In light of this, we may say that the state's actions constitute a measure of its readiness and ability to take public responsibility for managing ethnic diversity in the area of media. It is therefore of great importance to study state policies in this area.

Working methods

Work with the study report mainly involved literature searches, literature studies, contacts with authorities as well as synthesis and analysis of the minority media mapping. In addition to the research literature, I also studied a number of official reports and documents.

The inventory of minority media was almost entirely based on self-reported information, that is, information provided by contact people at the various media. Given the project's extent (over 370 media in approx. 40 languages have been mapped) and the temporal and material conditions under which it was conducted, it is obvious that there has been little possibility to verify all the self-reported information. The study is comprehensive in scope, but general in nature. The existing, active minority media have been mapped by collecting general information on these media by means of telephone interviews and e-mail/postal questionnaires.

The inventory is roughly analyzed in this volume and presented as a catalogue in a twin-volume to this study.

The multiethnic Sweden

The multiethnic composition of the Swedish population may be described in various ways. One way is to count all residents who were born abroad. At the end of 2002, this number amounted to 1.05 million (or 11.8 percent of the total population). Another way is to calculate the proportion of the population with a so-called *foreign background*. In a publication from 2002, Statistics Sweden (SCB) noted that this concept was ambiguous and that it had been used in different senses by different authorities responsible for statistics; this led to a situation in which the statistics produced by different authorities became difficult to understand and use. SCB therefore recommended that, when reporting statistics, the category of persons with a *foreign background* include individuals born abroad as well as those born in Sweden to two foreign-born parents, and that the category of persons with a *Swedish background* include individuals born in Sweden to either two Swedish-born parents or one Swedish-born and one foreign-born parent. Further, SCB noted that the concept of persons with a foreign background is defined *more broad-*

ly in the Ministry of Culture's memoranda than in the statistical guidelines, as the Ministry includes in this category individuals born in Sweden to one Swedish-born and one foreign-born parent. If we follow SCB's narrower category definition, the number of individuals with a foreign background (on December 31, 2002) amounted to 1.36 million or 15.2 percent of the total population. If we use the broader concept of foreign background, however, the corresponding figures are 1.91 million and 21.4 percent.

Like all forms of categorization, categorizing by nationality – that is, sorting individuals based on their own or their parents' country of birth – constitutes a kind of exercising of power. The risks associated with this type of categorization are, e.g., that we render alien individuals who (regardless of where they or their parents were born) are able to feel involvement in the national community and that we create or reproduce categories that later, along their paths through various discursive fields, are filled with conceptions of cultural differences and become rigid, resulting in stereotyped pre-understandings of different population groups. The categories *foreign born* and *resident with foreign background* have been used in this study: To sketch a background to the production of minority media, I have considered it necessary to, e.g., report the number of individuals and the size of the language groups affected by these media. At the same time, owing to the risks mentioned above, the very use of these categories is extremely problematic.

In terms of country of origin, immigrants to Sweden constitute a group with great internal variation. At the end of 2001, people from 203 different countries lived in Sweden. These immigrants may be roughly divided into three approximately equally large groups: one-third was born in other Nordic countries, one-third was born in other European countries and one-third was born in countries in Africa, Asia and South America. Among the groups who immigrated to Sweden from Nordic countries, Finns are the largest. Yugoslavians, Bosnians, Poles and Germans are, in this order, the largest groups from other European countries. Ethiopians and Somalians are the largest groups among those coming from Africa, though their numbers are small (0.13 and 0.16 percent of the total population, respectively). Chileans form the largest group from South America, and Iraqis, Iranians, Turks and Lebanese are, in this order, the largest groups from Asia.

Following a parliamentary decision in December 1999 on minority policies, the Sámi, Swedish Finns, Tornedalers, Roma and Jews are considered *national minorities* in Sweden. Official Swedish statistics register country of birth, but not ethnic affiliation or language. For this reason, people belonging to the national minorities are not (with the exception of Swedish Finns) registered as members of these groups. Establishing the size of the national minorities is therefore difficult and (with the exception of Swedish Finns) may only be accomplished through rough estimates.

The Sámi are Sweden's only indigenous minority population, and the size of this group is estimated to be between 15,000 and 20,000 individuals. Today, the

number of people estimated to speak the Sámi language amounts to about 9,000. The largest of the national minorities is the Swedish Finnish. Today approximately 450,000 “first and second generation” Swedish Finns live in Sweden. Around half of them speak Finnish. I have found two estimates for Tornedalers: 50,000 and 75,000-80,000. The number of speakers of Meänkieli (Finnish spoken by Tornedalers) is thought to be between 50,000 and 60,000. The number of Roma is estimated to be between 15,000 and 20,000. In addition to this we have *the Travellers*, who have lived in Sweden as long as the Roma. They claim to be related to the Roma and speak a variant of Romany. This group amounts to about 20,000 individuals. We do not know how many users of the different variants of Romany there are in Sweden today. The number of Jews living in Sweden is thought to be between 20,000 and 25,000. Those who have used Yiddish in Sweden have generally been bilingual, also using Swedish. The total number of users of Yiddish is estimated to be between 5,000 and 6,000 individuals.

Sweden has long been a European model with respect to gender equality, equality and integration policies, but as a number of researchers have noted in recent years, in an EU context Sweden increasingly stands out as a country in which clear ethnic dividing lines have rendered “immigrants” second-class citizens. The situation of minorities on the labour market has steadily worsened during the past two decades, and in areas such as political participation, the labour market, education, housing and leisure time, the polarization has increased during the 1990s.

State policies for immigrants and minorities

Although immigration per se was not a new phenomenon in Sweden, its increased scope and rapid rate of increase during the last half of the 20th century entailed an intensification that led to the creation of new concepts and discourses, new practices, institutions and political fields. At the end of the 1960s and beginning of the 1970s, when Sweden first formulated a strategy for how the state should relate to immigrants’ integration into society, a new political and administrative sphere was created that came to be designated as immigrant policy. Up until this point in time, there had been no coherent and articulated minority and immigrant policy, and treatment of ethnic minorities was characterized by explicit aspirations for assimilation.

In 1975, the Swedish Parliament adopted its first coherent minority and immigrant policy, which was based on suggestions from the Swedish Government Official Report on immigrant policies (Invandrarutredningen, 1974). Since that time, the official goal formulations for immigrant policies have changed a number of times. The report took exception to assimilation policies, adopted a pluralistic attitude in relation to culture, and essentially did not differentiate between immigrant and indigenous minorities. Three central goals were established for this new policy aimed at immigrants: equality, freedom of choice and co-operation. According to the *goal of equality*, immigrants should have the same rights and obligations as

native Swedes. It was considered that, in the case of immigrants, equality also included the right to retain one's own identity, language and culture. Thus, these symbolic resources were viewed as rights similar to, e.g., the right to reasonable social standards.

The goal of freedom of choice implies that immigrants be given the opportunity to choose to what degree they retain their original cultural and linguistic identity, and to what degree they become incorporated into the Swedish cultural identity. In this regard, the principle of equal treatment implied that certain specific efforts on the part of society were necessary. According to the government proposition, giving immigrants a real opportunity to achieve cultural freedom of choice required providing different immigrant groups with financial and other forms of support for developing their own cultural activities. Finally, the goal of *co-operation* implied, among other things, that immigrants participate in shaping the decisions that affected their own situations.

At the same time as the three above-mentioned goals were adopted, the Swedish Parliament also decreed a number of concrete reforms with a view to realizing these goals. Some of these efforts were directed at supporting immigrants' and minorities' own activities: a new system for state grants to nationwide immigrant and minority organizations (1975), increased funds to libraries for purchasing literature written in minority languages (1975), and later also specific press subsidies and support for literature production in languages other than Swedish (1977).

The final report of a cross-party committee of inquiry, *Sweden, the future and diversity*, was completed in spring 1996 and was the basis for the integration policies adopted in 1997. The committee took a clear stand in favour of two principles: that individuals who had immigrated have the same rights and obligations as everyone else living in Sweden and that, in most areas, "immigrant politics" be replaced by "general politics". It was considered, however, that in the future, too, there was a need for certain special measures for the newly immigrated, so that during a transitional period they would be given the best possible conditions for achieving self-sufficiency and participation in Swedish society. Thus, the main lines in the committee's proposal entailed dividing the policy into two parts: what political scientist Karin Borevi called a new arrival policy as well as an integration policy for everyone, based on the general societal policy, which should be changed so as to better take into account the different needs of all groups in society.

Many scholars agree that, up until the mid-1990s, Sweden pursued a policy of assimilation and Swedification in relation to the *national minorities*. As already mentioned, the immigrant policies adopted in 1975 included both new immigrants and native minorities. An overall minority policy was first adopted in 1999, and its foundation is found in the government proposal *National minorities in Sweden*. A parliamentary decree from 1999 recognized five groups as national minorities: the Sámi, Swedish Finns, Tornedalers, Roma and Jews. According to

the proposition, the national minorities constitute part of Sweden's cultural heritage and it is held that the state is responsible for giving them the support and protection they need to maintain their distinctive characters and to keep their languages alive. Further, the document stresses that the national minorities are also embraced by the goals of integration policies – goals such as equal rights and opportunities for all, regardless of ethnic and cultural background.

In their analyses of the minority, immigrant and integration policies of recent decades, several scholars agree that efforts towards assimilation have been an undercurrent throughout the period. They also consider that a lack of long-term planning characterizes state policies and that immigrant policies are marked by reaction rather than action on the part of the government. Jarmo Lainio points to the lack of discussion of an overall ideology in the final report *Sweden, the future and diversity* from 1996, which was the basis for the integration policies adopted in 1997. He states that the report contains no discussion on the type of society Sweden wants to build upon the existing multiethnic foundation.

In his summary of the integration efforts of the past three decades, Charles Westin considers that some have worked well, but that there has been little success in central areas such as the labour market, where systematic ethnic discrimination does occur. Westin, however, welcomes the fact that the final report *Sweden, the future and diversity* introduces the concept of diversity into the debate – a concept he believes entails certain theoretical and practical possibilities and highlights something of a perspective shift in that “the Swedish side” of the interplay begins to be considered.

State policy and minority media production

There is no articulate, coherent policy on minority media in Sweden today. There are, however, a number of declarations concerning political goals, regulations and forms of support that directly or indirectly affect the production of minority media. These are mainly found in two areas of Swedish government policy that partially overlap: minority/integration policies and media policies. There are also forms of support for minority media production in other areas of state policy as well as in municipal and other institutions' policies and activities.

Minority and integration policy and minority media production

Minority policy constitutes a (in an official sense) new policy area beginning in 2000. The proposition *National minorities* in Sweden reports on nationwide measures the government intends to take to support national minorities and minority languages in areas such as education, culture, mass media, eldercare, translation of certain statutes, etc. For the sake of consistency, media-related measures are reported in the section on media policies, below.

We could say that, generally, many of the stated reasons for the new *integration policies* adopted in 1997 evoke new insights from culture and identity theories and

take exception to static understandings of cultural and ethnic identity. These policies, however, have had noticeable consequences for some minority organizations. One consequence was a clearly outcome-governed grant system for organizations built on an ethnic foundation, which came into effect in 2001. In this new system, a larger portion of the funds distributed by the National Integration Office goes to grants that are firmly directed towards the integration policy goals prioritized by the government. Correspondingly, a smaller portion goes to organizational support, which covers among other things organizational costs for disseminating information. In this way, the organizations received decreased funding for media production. Thus, the size of a grant is dependent on the various national associations' willingness to adopt these integration policy goals. Some ethnic organizations represent groups that have long been in Sweden; immigration from these groups' native countries no longer occurs. These organizations have no reason to engage in direct integration efforts and, therefore, pursue activities that instead concern social intercourse and cultural aspects, such as publishing periodicals. With the advent of the new grant system, these organizations run the risk of receiving drastically reduced funding. Government officials have been aware of the situation of these organizations and a group was appointed within the Swedish Government Offices to review support to organizations that promote integration. The group's report was published in 2003, and it proposed that a coherent grant system be created for organizations built on an ethnic foundation that pursue activities to maintain their language, culture and identity. It is held that government grants be distributed on the basis of cultural and minority policy goals and by an authority in the area of culture. In the fall of 2004, however, no changes in the existing system had been announced.

Media policy and minority media production

There is no articulate, coherent minority media policy in Sweden. There are, however, a number of goal statements, types of grants and measures. These grants are unequally distributed across types of media: We see state support for printed minority media, but nothing corresponding for broadcast media.

In the area of printed media, media policies can be characterized as permissive (no restriction on establishment) and moderately supportive. There are two main types of grants for newspapers and periodicals: press subsidies and cultural periodical subsidies. The terms of the former have been criticized by minority media producers, for example the circulation requirement (of 2,000 copies) is considered too high, given that many minority groups are small. The government has recently appointed a parliamentary committee assigned to review government funding of the daily press. Included in the committee's instructions is to consider the question of the need for press subsidies to daily newspapers directed at immigrants and national minorities.

In the broadcasting licences for the Swedish Broadcasting Corporation and the Swedish Television Company, the government has written that public service

companies shall take into consideration linguistic and ethnic minorities' interests and that public service efforts shall, during the licensing period 2002-2005, increase in comparison with efforts in 2001. Moreover, it is indicated in both licences that the national minority languages Sámi, Finnish, Meänkieli and Romany shall hold a unique position. The results of the mapping indicate the need for an independent survey of the offerings in these languages over time and with respect to broadcast volume, genres and the relationship between public-service-produced and purchased material.

Media policies in the area of community radio have not created any direct, stable, public form of support for community radio activities. It is not difficult to obtain a licence for community radio, and licensees are not required to pay broadcasting fees to the state. The public policy in this area may be characterized as permissive (establishment is easy, though controlled), but not as supportive (a coherent support system is lacking).

Also in the area of local TV we see a lack of direct, stable, public form of support. The legislation guarantees distribution, that is, cost-free broadcasting rights for appointed local cable companies, but no funding is available for operation and production. Thus, we can also say that media policies in this area are permissive, but not supportive.

Among the forms of support for minority media production found in other areas of government policy, as well as in municipal and other institutions' policies, we can mention labour market policies, which through measures such as employment based on wage allowance have long provided various media with a labour force, municipal subsidies to community radio and local TV and educational associations' support for chiefly community radio activities.

The results of the mapping

The four minority media landscapes studied are different in some ways, but also have a number of commonalities. Two landscapes – printed media and radio – are large, containing 136 and 180 separate media, respectively. The two other landscapes – TV and electronic news pages – are considerably smaller, containing 38 and 17 separate media, respectively. Among the 180 media in the radio landscape there are 162 community radio broadcasters, 16 programmes/editorial offices in the public service organization the Swedish Broadcasting Corporation and 2 web radio broadcasters. The 38 TV media include 32 programmes on non-commercial local TV, 3 Swedish Television editorial offices for national minority languages, 2 production companies and one satellite channel.

Among the printed media, the distribution of offerings in terms of language can be said to correspond to Sweden's multiethnic composition.² Most publica-

² In mapping the distribution of offerings in terms of language, bi-, tri- and multilingual media have been counted once in each language group.

tions (72) are in Swedish, but more than two-thirds of these are in two or several languages. The second largest language is Finnish (31). Following are English, Spanish, Arabic and Persian, with between 10 and 11 periodicals each, and Kurdish, Turkish and Bosnian, with 8, 7 and 5 periodicals, respectively. Twenty-five languages (or two-thirds of the 38 languages found in the printed media) are represented by only one or two periodicals.

A similar pattern appears for community radio, with 23 languages (about two-thirds of the 35 found in this medium) represented by one or two community radio broadcasters. Further, there are six languages – English, Azerbaijani, Amharic, Turkish, Tigrinya and Arabic, which are represented by between 3 and 9 community radio groups each. The largest languages in community radio are Persian (65), Spanish (35), Kurdish (17), Bosnian (11) and Finnish (10). There are 35 community radio broadcasters in Swedish, most of which send their programmes in two or several languages. Here as well we see a rough correspondence between those languages that are represented by the most community radio groups and the largest groups of foreign-born residents. It is notable, however, that Finns are much less active in the community radio sphere than in printed media, and that the opposite is the case for Kurds, who are twice as active in community radio as in printed media. Tigrinya and Amharic are relatively highly represented in relation to the size of these language groups. Among the national minority languages (with the exception of Finnish), only Romany is represented (one community radio broadcaster). Both web radio broadcasters send in Spanish, and among the Swedish Broadcasting Corporation's broadcasts we find (though in highly variable volumes) all of the national minority languages except for Yiddish as well as 9 immigrant minority languages and Swedish.

In the area of local TV we find 22 programmes in Swedish (most of which are bi- or multilingual), 7 programmes in Spanish and 7 in Tigrinya as well as 6 programmes in Arabic and 6 in Persian. In addition, 9 languages are represented by one or two programmes each. We see here that large and medium-size groups such as Finnish-, Polish- and German-speaking are represented by only one or no programme. In contrast, small groups such as Eritreans and Tigrinya-speaking Ethiopians have a relatively large number of programmes at their disposal.

Among the news pages, Swedish is represented by 11 pages of which most are bi- or multilingual. Persian and Spanish is represented by 4 pages each, English by 3 and Polish by 2. Further, there are 8 languages represented by one page each. On the news pages, large groups such as Finns are represented by only one title, while other large groups such as Bosnians and Yugoslavs are not represented at all.

If we consider the four media landscapes together, we can establish that some languages are strongly represented across all of them. Such languages are Persian and Spanish. Moreover, Persian is completely predominant in the community radio sphere (65 groups). Arabic is strong in the printed media, community radio

and local TV. Kurdish is well represented in community radio and the printed media. Bosnian is strongly represented in community radio and somewhat weaker in the printed media. Finnish is quite predominant in the printed media and somewhat weaker in the area of community radio, but is quite weak in the other two landscapes. Tigrinya is predominant in local TV and somewhat weaker in community radio.

Circulation size varies considerably across the 136 periodicals. We find everything from circulations under 100 copies up to 400,000. The great proportion of periodicals, however, are concentrated to three specific circulation intervals: 36 percent have a circulation of 100-600 copies, 33 percent 1,000-2,999 copies and 7 percent 4,000-4,999 copies. Most printed media are issued infrequently: 48 percent of the total number print 4 issues annually and 12 percent print 6 annually. Only 11 of the 136 periodicals are issued weekly or more frequently.

Among all community radio broadcasters, 54 percent broadcast between 0.5 and 3 hours a week, 16 percent 4 to 5 hours and 18 percent 6 to 12 hours. Finally, there is a small group of 12 percent that broadcast between 14 and 65 hours a week. In the area of local TV the picture is rather uniform, as two-thirds of all programmes are broadcast one hour a week. With respect to the electronic news pages, half of them are updated daily and a third weekly.

The printed media's places of publication are distributed across 15 counties, but highly concentrated to the 3 metropolitan counties. In Stockholm County there are 72 periodicals, in Västra Götaland County 20 and in Skåne County 15. Additionally there are 6 editorial offices in Norrbotten County, 5 in Uppsala County and 4 each in Södermanland County and Östergötland County. With respect to the geographical range of periodicals, 56 percent of the contact people reported that their periodicals reached the entire country, and 15 percent that they were mainly distributed in major cities. The remainder had a more limited local or regional range.

The 162 community radio broadcasters are distributed across 11 counties, but highly concentrated to the metropolitan counties Västra Götaland (66) and Stockholm (62). In Östergötland County there are 15 community radio groups and in Skåne County 10. In the 7 remaining counties there are between 1 and 2 community radio groups. As concerns the Swedish Broadcasting Corporation, broadcasts in minority languages are entirely or partly nationwide.

The local minority TV media are distributed across 4 counties and very highly concentrated to Stockholm County, where three-fourths of the programmes are broadcast. In that county, all programmes but one are broadcast in Stockholm. Additionally, there are 4 programmes in Västra Götaland County (of which 3 are in Gothenburg and one is a beginning TV-channel in Trollhättan), 2 in Skåne County and 2 in Västmanland County. The Swedish Television Company's broadcasts in the national minority languages Sámi, Finnish, Meänkieli and Romany chib have nationwide coverage.

The area of minority media is strongly male dominated. There are women working in these media, though they are relatively few. There are also periodicals focusing on the situation for women and the so-called women's issues.

State and other types of support

Around a third of the printed media, community radio media and local TV programmes reported receiving some type of support during 2004. Among the news pages only 2 reported receiving support, but information is lacking for one-fourth of the pages, making it difficult to draw conclusions. The respondents mentioned many different contributors. The printed media reported the greatest number of contributors (16); the community radio groups reported 11 and the local TV media 7.

Among the printed media, the following contributors had provided support to the greatest number of publications: the National Council for Cultural Affairs (24 periodicals), the National Integration Office via a national association (7), the Press Subsidies Council (6), the local municipality (5) and educational associations (4). The remaining 11 contributors have provided support to 1-3 periodicals. In the area of community radio, 29 broadcasters had received support from educational associations and 14 from the municipality. The housing company Partille Bo was mentioned by 3 community radio groups, and the remaining 8 contributors were mentioned once or twice. For local TV media, the group of contributors was much smaller, and 6 of them had only provided support to one TV programme. The seventh contributor, various educational associations, had given support to five programmes.

Thus both educational associations and municipalities serve as contributors in the three media landscapes, though they are varyingly active in them. Both are most active in the community radio landscape. The government is mainly involved in the area of printed media through the National Council for Cultural Affairs, the Press Subsidies Council and the National Integration Office. Of these three forms of support, none is actually constructed for minority media. The National Integration Office's organizational subsidies are general subsidies to organizations, publishing grants are for all cultural publications and press subsidies, although the ordinance includes paragraphs on minority media, are difficult for minority publications to qualify for due to terms for circulation and frequency of publication (at least once a week).

The financial situation of minority media

Advertisement and/or sponsoring constitute a source of income for 58 percent of the printed media and 40 percent of the community radio media. In local TV only sponsoring is allowed, and about one-third of the programmes report having sponsors. The mapping shows that the financial situation is particularly problematic for community radio and local TV media. Only a third of these enterprises receive funding, and funding from the municipality or an educational association is not confirmed by the law, making the funding situation sensitive to economic fluctuations.

Concluding remarks

The four landscapes of minority media in Sweden (printed media, radio, TV and electronic news pages) are vital and constantly changing. Much of the media production is carried out by people working on a voluntary basis. The public service organizations the Swedish Broadcasting Corporation and the Swedish Television Company also constitute important actors in the radio and TV landscapes.

There is no coherent, articulated minority media policy, and the processes for creating one have thus far been slow and lacking in an overall approach. Existing government forms of support are unequally distributed across the different types of media. For printed media there are press subsidies and grants for cultural periodicals, but no corresponding support is available to the other types of media. The mapping has shown that different minority groups tend to prioritize production of different media: Swedish Finns are, e.g., strongly represented among the printed media, the Persian- and Spanish-speaking are strongly represented in community radio, and programmes in Tigrinya are relatively frequently occurring in local TV media in relation to the size of this minority group. This indicates the need for minority media policies that can articulate forms of support for the different media types, such that no minority group is left outside the grant system. According to the above line of reasoning, the newly appointed parliamentary committee, charged with reviewing state support to the daily press and the need for press subsidies to daily newspapers directed at immigrants and national minorities, constitutes a step in the wrong direction from the perspective of minority media. This is because the committee's conclusions, given its directives, may be expected to contribute to maintenance of fragmentation in minority media policy and to continued separate treatment of each type of media.

The new integration policies link together, in a too one-sided fashion, "integration" with measures for newly arriving groups, and the grant system that took effect in 2001 has had negative consequences for some minority organizations, one of which is reduced organizational support. In this way, these associations receive decreased funding for media production. Integration is a constantly ongoing process, and even groups considered to be integrated need support and resources to continue being integrated. Reading a newspaper in one's native language – a newspaper published thanks to funding from the National Integration Office – can be just as enriching for one person's life quality as seeing a performance at the Royal Opera is for another person – a performance that is also subsidized by the state. It is a good idea that the new integration policy be a policy for all and that integration be made the responsibility of all governmental authorities and all individuals, but we must not forget another principle established by the same policies, namely that general policies must be changed to better take into account the different types of needs of all societal groups. Until this is accomplished, it is perhaps too early to begin snatching existing forms of support away.

Litteratur- och källförteckning

Publicerade källor

Att sända närradio (2003). Haninge: Radio- och TV-verket.

Bakgrundsmaterial och redovisning från lokal-TV hearingen (2002).

Haninge: Radio- och TV-verket.

Beckman, Ludvig (2004) "Demokratin och debatten om de utländska medborgarnas rösträtt". I Per Strömblad & Karin Borevi (red.), *Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. SOU 2004:49. Stockholm: Justitiedepartementet.

Befolkningsstatistik 2002. Del 3 (2003). Örebro: Statistiska centralbyrån.

Benhabib, Seyla (2002) *The claims of culture: Equality and diversity in the global era*. Princeton: Princeton University Press.

Berggren, Katrin (2005) "Förord". I Georg Fischer & Anna Marklund, *Massmediernas elberöende – Elavbrottet den 23 september 2003*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.

Blomqvist, Lise (1982) *Massmedier för minoriteter*. Stockholm: LiberFörlag.

Borevi, Karin (1998) "Svensk invandrapolitik under (om)formulering". *Politica* 30 (2).

Borevi, Karin & Strömblad, Per (2004) "Kategorisering och integration – en introduktion". I Karin Borevi & Per Strömblad (red.), *Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. SOU 2004:48. Stockholm: Justitiedepartementet.

Boyd, Sally & Gadeli, Karl Erland (1999) "Vem tillhör talgemenskapen? Om jiddisch i Sverige". I Kenneth Hyltenstam (red.), *Sveriges sju inhemska språk – ett minoritetsspråksperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Brandkatastrofen i Göteborg. Drabbade, Medier, Myndigheter (1999). Betänkande av Informationsutredningen om brandkatastrofen i Göteborg. SOU 1999: 68. Stockholm: Kulturdepartementet.

Brune, Ylva (2002) "Sweden (SV)". I Jessika ter Wal (ed.), *Racism and Cultural Diversity in the Mass Media: An overview of research and examples of good practice in the EU Member States, 1995-2000*. Vienna: EUMC (European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia). <http://eumc.eu.int>

Brune, Ylva (2004) *Nyheter från gränsen. Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*. Vetenskaplig avhandling. Göteborg: JMG.

Camauër, Leonor (2002) "Mapping Minorities and Their Media: The National Context – Sweden". Report prepared within the frame of the project *Minorities and their Media in the EU: A Mapping*. London: London School of Economics. <http://lse.ac.uk/Depts/Media/EMTEL/Minorities/minorities.html>

Camauër, Leonor (2003) "Ethnic Minorities and their Media in Sweden. An Overview of the Media Landscape and State Minority Media Policy". *Nordicom Review* nr 2/2003.

- Cohen, Robin (1997) *Global Diasporas. An Introduction*. London: UCL Press.
- Cottle, Simon (2000) "Introduction. Media research and ethnic minorities: Mapping the field". In Simon Cottle (ed.), *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham. Philadelphia: Open University Press.
- Dagens Nyheter 2004-06-01, "Sahlin kovänder om integrationen".
- Dahlstedt, Magnus (1999) *Politiskt deltagande och icke-deltagande. Om det politiska livets etniska delning i dagens mångetniska Sverige*. Umeå: Umeå universitet, Sociologiska institutionen, Partnerskap för multietnisk integration, PfmI.
- Dahlstedt, Magnus (2004) " 'En av 1,8 miljoner!': Röster från ett monokulturellt partiliv". I Per Strömblad & Karin Borevi (red.), *Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. SOU 2004:49. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Daun, Åke (1992) "Introduction". I Åke Daun, Billy Ehn & Barbro Klein (red.), *To Make the World Safe for Diversity: Towards an Understanding of Multi-Cultural Societies*. Tumba: The Swedish Immigration Institute and Museum.
- de los Reyes, Paulina & Wingborg, Mats (2002) *Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige. En kunskapsöversikt*. Integrationsverkets rapportserie 2002: 13. Norrköping: Integrationsverket.
- Demker, Marie & Malmström, Cecilia (1999) *Ingenmansland? Svensk immigrationspolitik i utrikespolitisk belysning*. Lund: Studentlitteratur.
- Direktiv 2004:54. *Makt, integration och strukturell diskriminering*. Justitiedepartementet.
- Direktiv 2004:137. *Översyn av frågor inom dagspress- och presstödsområdet*. Kulturdepartementet.
- Ekberg, Jan (2004) "Systemfel i politiken". I *Egenförsörjning eller bidragsförsörjning? Invandrarna, arbetsmarknaden och välfärdsstaten*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen SOU 2004: 21.
- Englund, Liselotte (2000) "Det journalistiska arbetet – erfarenheter av ett svårt uppdrag". I Larsåke Larsson & Stig Arne Nohrstedt (red.), *Göteborgsbranden 1998. En studie om kommunikation, rykten och förtroende*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Eriksen, Thomas Hylland (1993) *Ethnicity and nationalism. Anthropological Perspectives*. London: Pluto Pres.
- Eriksen, Thomas Hylland (1999) *Kulturterrorismen. En uppgörelse med tanken om kulturell renhet*. Nora: Nya Doxa.
- Ett sammanhållet bidragssystem för etniska organisationer* (2003) Justitiedepartementet, Regeringskansliet, Departementsserien, Ds 2003: 10.
- Europeiskt Manifest för att stödja och understryka betydelsen av minoriteternas media* (2004). www.multicultural.net/manifesto/manifesto_se.pdf 2004-10-15.
- Fraudud, Kari & Hyltenstam, Kenneth (1999) "Språkkontakt och språkbevarande: romani i Sverige". I Kenneth Hyltenstam (red.), *Sveriges sju inhemska språk – ett minoritetsspråksperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Förordning om statligt stöd till kulturtidskrifter* SFS 1993:567.

- Georgiou, Myria (2002) "Mapping Minorities and their Media: The National Context – The UK Report". Report prepared within the frame of the project *Minorities and their Media in the EU: A Mapping*. London: London School of Economics.
<http://lse.ac.uk/Depts/Media/EMTEL/Minorities/minorities.html> 2004-08-19.
- Gustafsson, Björn, Hammarstedt, Mats & Zheng, Jinghai (2004) "Invandras arbetsmarknadssituation – översikt och nya siffror". I *Egenförsörjning eller bidragsförsörjning? Invandrarna, arbetsmarknaden och välfärdsstaten*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen SOU 2004: 21.
- Hadenius, Stig & Weibull, Lennart (2003) *Massmedier. En bok om press, radio & TV*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Hannerz, Ulf (1996) *Transnational Connections: Culture, people, places*. London: Routledge.
- Husband, Charles (ed.) (1994) *A Richer Vision: The development of ethnic minority media in Western democracies*. London: John Libbey.
- Husband, Charles (2000) "Media and the public sphere in multi-ethnic societies". In Simon Cottle (ed.), *Ethnic Minorities and the Media*. Buckingham. Philadelphia: Open University Press.
- Hyltenstam, Kenneth (1999) "Begreppen språk och dialekt – om meänkielis utveckling till eget språk". I Kenneth Hyltenstam (red.), *Sveriges sju inhemska språk – ett minoritetsspråksperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Hyltenstam, Kenneth, Stroud, Christopher & Svonni, Mikael (1999) "Språkbyte, språkbevarande, revitalisering. Samiskans ställning i svenska Sápmi". I Kenneth Hyltenstam (red.), *Sveriges sju inhemska språk – ett minoritetsspråksperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Integrationspolitik för 2000-talet* (2002). Regeringens skrivelse 2001/02: 129.
- Integrationsverket* www.integrationsverket.se/templates/ivNormal_2476.aspx 2004-06-29.
- Integrationsverkets statistik* <http://pxweb.eskimo.se/Dialog/Saveshow.asp> 2004-06-30.
- Invandrar- och flyktningorganisationer i Sverige*. Immigrantinstitutet. www.immi.se/sweden/riksförbund.htm, www.immi.se/sweden/foreningar/2004-06-04.
- Invandrar- och minoritetsmedia i Sverige. Rikskonferens rapport 2000* (2000). Lund: Africa Forum Publications Afp.
- Invandrar- och minoritetstidskrifter*. Immigrantinstitutet. www.immi.se/2004-01-16.
- KortNytt*, mars 2003. www.integrationsverket.se/upload/kortnytt/ 2004-06-22.
- KortNytt*, februari 2004, www.integrationsverket.se/upload/kortnytt/ 2004-06-22.
- Kulturdepartementet* www.regeringen.se/sb/d/1990/a/12452 2004-10-07.
- Kulturrådet* www.kur.se/ 2004-06-30.
- Kulturtidskriften 2003. Katalogen över Sveriges kulturtidskrifter* (2003). Stockholm: Statens kulturråd.
- Kymlicka, Will (2001) *The politics in the vernacular: Nationalism, multiculturalism and citizenship*. Oxford: Oxford University Press.

Lainio, Jarmo (1999) "Språk, genetik och geografi – om kontinuitetsproblematiken och debatten om finska som minoritetsspråk". I Kenneth Hyltenstam (red.), *Sveriges sju inhemska språk – ett minoritetsspråksperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

LIFS www.lifs.org/info/overgr1.asp 2004-08-18.

Lindström, Anna & Groglopo, Adrián (2002) "Förord". I *Vardagsdiskriminering och rasism i Sverige. En kunskapsöversikt*. Integrationsverkets rapportserie 2002: 13. Norrköping: Integrationsverket.

Lundh, Christer & Ohlsson, Rolf (1999/94) *Från arbetskraftsimport till flyktinginvandring*. Stockholm: SNS Förlag.

Löwander, Birgitta (1997) *Sveriges Radio och invandrarpolitiken – en översikt över samhällets invandrarpolitik och etermediepolitik under tre avtalsperioder, åren 1967–1992*. Umeå Studies in Sociology No 112 1997. Umeå: Sociologiska institutionen, Umeå universitet.

Mediestatistik 2002/2003 (2003). Haninge: Radio- och TV-verket.

Medieutveckling 2004 (2004). Haninge: Radio- och TV-verket.

Minoriteternas medier. Kartläggning och analys av situationen för medier som främst riktar sig till invandrare och nationella minoriteter i Sverige (2002). Stockholm: Presstödsnämnden.

The Multicultural Skyscraper www.multicultural.net 2004-10-13.

Mörkenstam, Ulf (2003) "Att skapa en minoritet". *Multiethnica* 29.

Mörkenstam, Ulf (2004) "Minoritetspolitik och skapande av kollektiva kategorier". I Karin Borevi & Per Strömblad (red.), *Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Rapport från Integrationspolitiska maktredningen. SOU 2004: 48. Stockholm: Fritzes.

Nationella minoriteter. Integrationsförvaltningen, Stockholms stad. www.integration.nu/minoriteter/ 2004-09-28.

NORDSAM www.nordsam.org/ 2004-10-14.

Närradion i förändring (2003). Haninge: Radio- och TV-verket.

Närradion igår, idag och imorgon (2002). Haninge: Radio- och TV-verket.

Personer med utländsk bakgrund. Riktlinjer för redovisning i statistiken (2002). Meddelanden i samordningsfrågor för Sveriges officiella statistik 2002: 3. Örebro: Statistiska centralbyrån.

Petersson, Olof & Carlberg, Ingrid (1990) *Makten över tanken. En bok om det svenska massmediesamhället*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Policy för etnisk och kulturell mångfald 2004 <http://svt.se/> 2004-10-07.

Policy för kulturell mångfald inom Sveriges Radio www.sr.se/ 2004-10-07.

Presstödsförordningen SFS 1996:1607.

Public Access (2002) nr 5.

Public Access (2004) nr 7.

Public service-redovisning 2003 (2004). Stockholm: Sveriges Radio.

- Rapport Integration 2003* (2004). Norrköping: Integrationsverket.
- Redovisning av statsbidrag till organisationer som främjar integration enligt SFS 2000:216* (2004). Dnr11-04-623. Norrköping: Integrationsverket.
- Regeringens proposition 1985/86: 98, *Om invandrapolitiken*.
- Regeringens proposition 1997/98: 16, *Sverige, framtiden och mångfalden – från invandrapolitik till integrationspolitik*.
- Regeringens proposition 1998/99: 143, *Nationella minoriteter i Sverige*.
- Regeringens proposition 2001/02: 1, *Budgetpropositionen*.
- Regeringens proposition 2003/04: 1, *Budgetpropositionen*.
- Riktlinjer för organisations- och verksamhetsbidrag till organisationer som främjar integration för 2004*. Integrationsverket. www.integrationsverket.se/templates/ivNormal_2476.aspx 2004-06-04.
- Riktlinjer för projektstöd som främjar integration för 2004 enl. förordning 2000:216*. Integrationsverket. www.integrationsverket.se/templates/ivNormal_2476.aspx 2004-06-04.
- Rodelu en Suecia* www.rodelu.net/rodelu.htm.
- Runblom, Harald (1990) "Brytpunkter". *Invandrare och minoriteter 5-6*.
- Statistisk årsbok för Sverige 2004* (2004). Örebro: Statistiska centralbyrån.
- Strömblad, Per & Borevi, Karin (2004) "Engagemang, mångfald och integration – en introduktion". I Per Strömblad & Karin Borevi (red.), *Engagemang, mångfald och integration. Om möjligheter och hinder för politisk jämlikhet*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. SOU 2004:49. Stockholm: Justitiedepartementet.
- Svanberg, Ingvar (1995) "Mot ett nytt folkmod? Rapport om Zigenarna i östra Europa". *Multiethnica* 15.
- Svanberg, Ingvar & Tydén, Mattias (1992) *Tusen år av invandring. En svensk kulturhistoria*. Stockholm: Gidlunds.
- Svanberg, Ingvar & Tydén, Mattias (1999) *I nationalismens bakvatten. Om minoritet, etnicitet och rasism*. Lund: Studentlitteratur.
- Sveriges Radio International* www.sr.se/rs/ 2004-08-09.
- Sveriges Televisions public service-redovisning 2003* (2004). Stockholm: Sveriges Television.
- Sändningstillstånd för Sveriges Radio AB*, www.sr.se/ 2004-10-07.
- Sändningstillstånd för Sveriges Television AB*, www.svt.se 2004-10-07.
- Södertälje lokal-TV*, www.slvtv.se 2004-09-06.
- TV Malmö – Öppna Kanalen*, www.openchannel.se/malmo/index.htm 2004-05-23.
- Video* (1981). Videogramutredningens slutbetänkande. SOU 1981: 55. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Westin, Charles m fl (1999) *Mångfald, integration, rasism och andra ord. Ett lexikon över begrepp inom IMER – Internationell migration och etniska relationer*. SoS-rapport 1999:6. Stockholm: Socialstyrelsen.

Westin, Charles (2004) "Mångfald, nationell identitet och samhörighet". I Karin Borevi & Per Strömblad (red.), *Kategorisering och integration. Om förestälda identiteter i politik, forskning, media och vardag*. Rapport från Integrationspolitiska maktredningen. SOU 2004: 48. Stockholm: Fritzes.

Widgren, Jonas (1982/80) *Svensk invandrapolitik*. Lund: LiberFörlag.

Wirtén, Per (2002) *Europas ansikte*. Stockholm: Norstedts.

Ålund, Aleksandra (2003) "Sociala problem i kulturell förklädning". I Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.), *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.

Öppna Kanalen Göteborg, www.openchannel.se/goteborg/head2.htm 2004-05-23.

Öppna Kanalen i Västerås, www.vasteras-ltv.com 2004-05-24.

Opublicerade källor

Driftstöd 2004 (förteckning över tidningsföretag som beviljats driftstöd). Stockholm: Presstödsnämnden.

Hederström (2004) *Öppna radion och televisionen. Kartläggning och analys av icke-kommersiell lokal radio och tv*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Lista över förordnade lokala kabelsändarföretag (2004-08-09). Haninge: RTVV.

Lista över registrerade kabelsändarföretag (2004-01-28). Haninge: RTVV.

Organisations- och verksamhetsbidrag 2004 (Förteckning över riksförbund som beviljades organisations- och verksamhetsbidrag 2004). Norrköping: Integrationsverket, Utvecklingsavdelningen.

Projekt. Kartläggning av medier som vänder sig till etniska minoriteter. Projektbeskrivning. Bilaga 1 till Avtal 2004:01. Dnr SPF 1/04. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.

PM ang. ansökningar om driftstöd för år 2004, 2003-12-09, Dnr 156/03 m fl. Stockholm: Presstödsnämnden.

Regleringsbrev för budgetåret 2004 avseende Statens kulturråd, Ku2003/2590/Sam (delvis), m.fl. Stockholm: Kulturdepartementet.

SR International, Invandrarredaktionens sändningstimmar 2004 enl. prognos i april (sammanställning tillhandahållen 2004-08-10).

Övrigt

Integrationsverket, telefonförfrågning 2004-11-08.

Kanal 7, telefonförfrågning 2004-11-03.

SCB, telefonförfrågning 2004-09-23.

SR International, telefonförfrågningar vid flera tillfällen under augusti 2004.

SR Sisuradio, uppgifter om sändningstider, tittarsiffror med mera, 2004-09-03.

Stockholms stads Invandrarförvaltning, telefonförfrågning 2004-10-03.

SVT Finska redaktionen, uppgifter om sändningstider, tittarsiffror med mera 2004-09-07.

Bilaga

Enkäter

1.a Tidningar och tidskrifter

1.b Närradio

1.c Lokal-TV

1.d Elektroniska tidningar/portaler

Bilaga 1.a Tidningar och tidskrifter

**Vänligen besvara och återsänd senast xx.
Fyll gärna i svaren direkt efter varje fråga.**

Datum:

1. Tidskriftens namn:
2. Redaktör/kontaktperson:
3. Vad heter föreningen/organisationen som ger ut:
4. Är ni en förenings/organisationstidskrift?:
5. Produktionsort:
6. Startår (för tidskriften/tidningen på papper)?
7. Har ni en hemsida, eller en nätupplaga som uppdateras regelbundet?
Ange vilket.
8. Startår för den?
9. Postadress:
10. Telefonnummer:
11. E-post:
12. Hemsida och/eller nätupplaga, ange adress/er
13. Språk (ett eller flera, och i så fall vilka):
14. Hur många nummer publicerar ni per år?
15. Har tidskriften utkommit regelbundet under 2003? Hur många nr?
16. Hur ofta uppdateras nätupplagan?
17. Omfattning i antal sidor?
18. Upplaga (antal ex som ges ut):
19. Antal prenumeranter:
20. Hur är prenumeranterna fördelade i Sverige?
 - Bara storstad?
 - En eller flera storstäder? Vilka?
 - Både storstad och mindre städer?
 - Proportioner för varje kategori?

(Till exempel: de flesta finns i en storstad, Göteborg; eller: prenumeranterna fördelar sig ungefär lika mellan storstad och landsbygd; etc)

21. Hur många ex av varje nummer säljes som lösnummer?
22. Var säljer ni lösnummer? (En eller flera orter? Vilka?)
23. Proportion mellan enskilda prenumeranter och institutioner som prenumererar (det vill säga, olika organisationer, bibliotek, andra föreningar, och så vidare)
24. Hur många nummer skickas till andra länder (till exempel till kurder i Norge)?
25. Om nätupplaga finns, antal besökare per vecka eller månad?
26. Vilka utgör tidskriftens huvudsakliga målgrupp med tanke på
 - Nationalitet/er eller folkgrupper? (till exempel: kurdisktalande, latinamerikaner, finnar).
 - Ålder/generation? (till exempel: alla åldrar, mest ungdomar under 25, äldre vuxna).
 - Kön? (till exempel, den huvudsakliga målgruppen utgörs av iranska kvinnor).
 - Specifikt tema- eller intresseområde? (till exempel: den huvudsakliga målgruppen utgörs av konstintresserade, eller av politiskt intresserade, och så vidare).
27. **Innehåll i (pappers)tidskriften?** Vad utgör tidskriftens huvudsakliga innehåll? Ange gärna proportioner för varje typ av innehåll i procent, efter varje typ. Om det inte går att beräkna procent för vissa typer, ange Ja eller Nej.
 - Nyheter/information från/om hemlandet?
 - Nyheter/information från/om Sverige i allmänhet?
 - Nyheter från övriga världen?
 - Information om minoritetsgruppens/grupperns **situation** i Sverige? (till exempel information om utbildningsmöjligheter, om arbetslöshet, och så vidare).
 - Är denna information om minoritetsgruppens situation i Sverige **lokal** (till exempel endast för Stockholmsområdet) eller täcker informationen hela Sverige?
 - Information om minoritetsgruppens **aktiviteter i hela Sverige?** (till exempel notiser om fester, möten, konserter, och så vidare).
 - Information om minoritetsgruppens **aktiviteter i den ort/län där tidskriften ges ut?**

- Information från svenska institutioner på minoritetsgruppens språk? (till exempel information om valet eller pensionssystemet som översatts till tidskriftens språk).
- Kultur, litteratur, konst, politik, ekonomi, sport, debatt?
- Annat? Vad?

28. Innehåll i nätupplagan?

- Samma typ av material som i (pappers)tidskriften?
- Annat? Vad?
- Innehåller nätupplagan lika mycket material, mer material, eller mindre material än (pappers)tidskriften?

Ekonomiska och andra produktionsförutsättningar

29. Får tidskriften något bidrag?

30. Från vem? (till exempel från staten, landsting, kommun, Kulturrådet, Integrationsverket, studieförbund, andra institutioner) Ange vilka.

31. Hur stort är bidraget/bidragen?

32. Andra former av stöd? (till exempel att någon institution/organisation lånar lokaler, eller ger er tillgång till tryckeri, datorer, distribution via post, utbildning av något slag?). Ange vad.

33. Finansiering genom annonser? Hur stor del av budgeten utgör det?

34. Har tidskriften anställda?

- Hur många på heltid?
- Hur många på deltid?

Ett hjärtligt tack för hjälpen!

Bilaga 1.b Närradio

**Var vänlig och återsänd senast xx.
Fyll gärna i svaren direkt efter varje fråga.**

Datum:

1. Radiostationens namn:
2. Redaktör/kontaktperson:
3. Vad heter den förening/organisation som sänder?
4. Sänder radiostationen ett eller flera olika program?
5. Vad heter de olika programmen? Numrera dem, t.ex. ”1. Radio X;
2. Radio X-Ungdom; 3. Radio X-Sport”
6. Sändningsort?
7. Räckvidd: vilken/a kommun/er täcker sändningen?
8. Startår för radiostationen?
9. Har föreningen också en tidskrift (på papper eller elektronisk) nu? Vilken?
10. Sänder föreningen något TV-program nu? (Öppna Kanalen)? Namn?
11. Namn och adress för kontaktpersoner för tidskriften och TV-program?
12. Har radiostationen också en hemsida/sajt? Vad heter den? Adress?
13. Postadress:
14. Telefonnummer:
15. E-post:
16. Fax:
17. **Sändningsspråk** (ett eller flera, vilket/vilka):

Omfattning och periodicitet

18. Hur många timmar sänder ni per **vecka och år**? Om ni har flera program, ange timmar per vecka och år för varje program. Använd samma programnumrering som ni använde på fråga 5.

	Program 1	Program 2	Program 3	Program 4	Program 5	Program 6	Program 7	Program 8	Program 9
Antal sändningstimmor per vecka									
Antal sändningstimmor per år									

19. Gör ni ett uppehåll under sommaren? Hur länge? När?
20. Hur mycket av sändningstiden per vecka eller år är **repriser**?
(Ange procent för varje program)
21. Har programmet/programmen **sänts regelbundet under 2003**?
Hur många timmar per vecka och år för varje program om ni har flera?
22. Om radiostationen har en hemsida, hur ofta uppdateras den?

Om lyssnarna

23. Antal lyssnare (uppskattning)?
24. Vet ni om det bland era lyssnare finns personer som arbetar inom institutioner som skola, barnomsorg och socialtjänsten, som kan bidra till att sprida samhällsinformation som ni förmedlar?
25. Om hemsida finns, antal besökare per vecka, månad eller år?
26. Vilka utgör programmet/programmets huvudsakliga målgrupp med tanke på följande faktorer (om olika program har olika målgrupper, ange detta):
- Nationalitet/er eller språkgrupper? (till exempel: kurdisktalande, latinamerikaner, finnar)
 - Ålder/generation? (till exempel: alla åldrar, mest ungdomar under 25, äldre vuxna)
 - Kön? (till exempel, den huvudsakliga målgruppen utgörs av iranska kvinnor)
 - Specifikt tema- eller intresseområde? (till exempel: den huvudsakliga målgruppen utgörs av konstintresserade, eller av politiskt intresserade, och så vidare)
27. Brukar ni få någon form av respons från lyssnarna?
Hur (via telefon, brev, e-post)?

Innehåll i radioprogrammet/programmen?

28. Vad utgör programmets/programmens huvudsakliga innehåll? Ange gärna proportioner för varje typ av innehåll i procent, efter varje typ, och för varje program om ni har flera.*

Om det inte går att beräkna procent för vissa typer, ange Ja eller Nej.

* Om radiostationen sänder flera program, använd samma programnumrering som ni använde på fråga 5 ovan.

Typ av innehåll	Program 1	Program 2	Program 3	Program 4	Program 5	Program 6	Program 7	Program 8	Program 9
Nyheter/information från/om hemlandet?									
Nyheter/information från/om Sverige i allmänhet?									
Nyheter från övriga världen?									
Information om minoritetsgruppens/grupperns situation i Sverige? (t ex information om utbildningsmöjligheter, om arbetslöshet, och så vidare)									
Vilken del av denna information om minoritetsgruppens situation i Sverige är lokal (t ex endast för Malmöområdet) och vilken del täcker hela Sverige ? (procent)	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige
Information om minoritetsgruppens aktiviteter i hela Sverige ? (t ex notiser om fester, möten, och så vidare)									
Information om minoritetsgruppens aktiviteter i den kommun där programmet sänds ?									
Information från svenska institutioner på minoritetsgruppens språk? (t ex information om valet eller pensionssystemet som översatts till sändningsspråket)									
Kultur, litteratur, konst									
Sport									
Annat? Vad?									

Ekonomiska och andra produktionsförutsättningar

29. Får radiostationen något bidrag?
30. Från vem? (till exempel från staten, landsting, kommun, Integrationsverket, studieförbund, andra institutioner, den egna föreningen). Ange vilka.
31. Hur stort är bidraget/bidragen?
32. Andra former av stöd? (till exempel att någon institution/organisation lånar lokaler eller teknisk utrustning, eller finansierar utbildning av något slag?). Ange vad.
33. Finansiering genom annonser/sponsring? Hur stor del av budgeten utgör det?
34. Har radiostationen anställda? Hur många på heltid? Hur många på deltid?
35. Hur mycket kostar det att sända per år? Ange det totala ungefärliga belopp som ni betalar per år (inklusive radiosändaravgift, andra avgifter, studiokostnader, STIM m m).

Ett hjärtligt tack för hjälpen!

Bilaga 1.c Lokal-TV

**Var vänlig och återsänd senast xx.
Fyll gärna i svaren direkt efter varje fråga.**

Datum:

1. Programmets namn:
2. Redaktör/kontaktperson:
3. Vad heter den förening/organisation som ansvarar för sändningarna?
4. Sänder ni fler än ett program?
5. Vad heter de andra programmen? Numrera dem, t.ex. ”1. TV X; 2. TV X-Ungdom; 3. TV X-Sport”
6. Sändningsort?
7. Räckvidd: vilken/a kommun/er täcker sändningen?
8. Startår för TV-programmet?
9. Har föreningen också en tidskrift (på papper eller elektronisk) nu? Vilken?
10. Sänder föreningen något närradioprogram nu? Namn och sändningsort?
11. Namn och adress för kontaktpersoner för tidskriften och närradioprogram?
12. Har TV-programmet också en hemsida/sajt? Vad heter den? Adress?
13. Postadress:
14. Telefonnummer:
15. E-post:
16. Fax:
17. **Sändningsspråk** (ett eller flera, vilket/vilka):
18. Sänder ni textat?

Omfattning och periodicitet

19. Sänder ni regelbundet eller tillfälligt? Med ”tillfälligt” menar vi sändningar endast vid speciella händelser, så som allmänna val, EU-val, demonstrationer m m.
20. Om ni sänder tillfälligt, hur många timmar har ni sänt under 2003?
21. Om ni sänder tillfälligt, i samband med vilka händelser sände ni under 2003?

22. Om ni sänder regelbundet, hur många timmar sänder ni per **vecka och år**?
Om ni har flera program, ange timmar per vecka och år för varje program.
Använd samma programnumrering som ni använde på fråga 5.

	Program 1	Program 2	Program 3	Program 4	Program 5	Program 6
Antal sändningstimmor per vecka						
Antal sändningstimmor per år						

23. Gör ni ett uppehåll under sommaren? Hur länge? När?
24. Hur mycket av sändningstiden per vecka eller år är **repriser**?
(Ange procent för varje program)
25. Har programmet/programmen **sänts regelbundet under 2003**?
Hur många timmar per vecka och år för varje program om ni har flera?
26. Om föreningen/TV-programmet har en hemsida, hur ofta uppdateras den?

Om tittarna

27. Antal tittare (uppskattning)?
28. Vet ni om det bland era lyssnare finns personer som arbetar inom institutioner som skola, barnomsorg och socialtjänsten, som kan bidra till att sprida samhällsinformation som ni förmedlar?
29. Om hemsida finns, antal besökare per vecka, månad eller år?
30. Vilka utgör programmet/programmets huvudsakliga målgrupp med tanke på följande faktorer (om olika program har olika målgrupper, ange detta):
- Nationalitet/er eller språkgrupper? (till exempel: kurdisktalande, latinamerikaner, finnar)
 - Ålder/generation? (till exempel: alla åldrar, mest ungdomar under 25, äldre vuxna)
 - Kön? (till exempel, den huvudsakliga målgruppen utgörs av iranska kvinnor)
 - Specifikt tema- eller intresseområde? (till exempel: den huvudsakliga målgruppen utgörs av konstintresserade, eller av politiskt intresserade, och så vidare)
31. Brukar ni få någon form av respons från tittarna?
Hur (via telefon, brev, e-post)?

Innehåll i TV-programmet/programmen?

32. Vad utgör programmets/programmens huvudsakliga innehåll?

Ange gärna proportioner för varje typ av innehåll i procent, efter varje typ, och för varje program om ni har flera.* Om det inte går att beräkna procent för vissa typer, ange Ja eller Nej.

* Om ni sänder flera program, använd samma programnumrering som ni använde på fråga 5 ovan.

Typ av innehåll	Program 1	Program 2	Program 3	Program 4	Program 5	Program 6
Nyheter/information från/om hemlandet?						
Nyheter/information från/om Sverige i allmänhet?						
Nyheter från övriga världen?						
Information om minoritetsgruppens/grupperns situation i Sverige? (t ex information om utbildningsmöjligheter, om arbetslöshet, och så vidare)						
Vilken del av denna information om minoritetsgruppens situation i Sverige är lokal (t ex endast för Malmöområdet) och vilken del täcker hela Sverige ? (procent)	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige	Lokal Hela Sverige
Information om minoritetsgruppens aktiviteter i hela Sverige ? (t ex notiser om fester, möten, och så vidare)						
Information om minoritetsgruppens aktiviteter i den kommun där programmet sänds ?						
Information från svenska institutioner på minoritetsgruppens språk? (t ex information om valet eller pensionssystemet som översatts till sändningsspråket)						
Kultur, litteratur, konst						
Sport						
Annat? Vad?						

Ekonomiska och andra produktionsförutsättningar

33. Får programmet något bidrag?
 34. Från vem? (till exempel från staten, landsting, kommun, Integrationsverket, studieförbund, andra institutioner, den egna föreningen). Ange vilka.
 35. Hur stort är bidraget/bidragen?
 36. Andra former av stöd? (till exempel att någon institution/organisation lånar lokaler eller teknisk utrustning, eller finansierar utbildning av något slag?). Ange vad.
 37. Finansiering genom sponsring? Hur stor del av budgeten utgör det?
 38. Har programmet några anställda? Hur många på heltid? Hur många på deltid?
 39. Hur mycket kostar det att sända per år? Ange det totala ungefärliga belopp som ni betalar per år (inklusive avgifter, studiokostnader, STIM m m).
- Ett hjärtligt tack för hjälpen!

Bilaga 1.d Elektroniska tidningar/portaler

Var vänlig och återsänd senast xx

Fyll gärna i svaren direkt efter varje fråga.

Elektronisk tidning förkortas till "e-tidning" i fortsättningen.

Datum:

1. E-tidningens/portalens namn:
2. Redaktör/kontaktperson:
3. Vad heter föreningen/organisationen som producerar e-tidningen/portalen?
4. Är ni en förenings/organisations e-tidning/portal?
5. Produktionsort?
6. Startår för e-tidningen/portalen?
7. Producerar er förening andra medier (papperstidning, närradio, lokal-TV, annat)?
8. Postadress:
9. Telefonnummer:
10. E-post:
11. E-tidningens/portalens adress?
12. Språk (ett eller flera, och i så fall vilka):
13. Hur ofta uppdateras e-tidningen/portalen?
14. Uppdaterades e-tidningen/portalen regelbundet under 2003? Hur ofta?
15. Omfattning i antal sidor/sektioner?
16. Antal besökare per månad och år?
17. Hur är besökarna fördelade? (land, stad)
18. Proportion mellan besök från enskilda och besök från institutioner (det vill säga, olika organisationer, bibliotek, andra föreningar och så vidare)
19. Vilka utgör e-tidningens/portalens **huvudsakliga målgrupp** med tanke på
 - Nationalitet/er eller folkgrupper? (till exempel: kurdisktalande, latinamerikaner, finnar)
 - Ålder/generation? (till exempel: alla åldrar, mest ungdomar under 25, äldre vuxna)
 - Kön? (till exempel, den huvudsakliga målgruppen utgörs av iranska kvinnor)

- Specifikt tema- eller intresseområde? (till exempel: den huvudsakliga målgruppen utgörs av konstintresserade, eller av politiskt intresserade, och så vidare)
20. **Innehåll.** Vad utgör e-tidningens/portalens huvudsakliga innehåll? Ange gärna proportioner för varje typ av innehåll i procent, efter varje typ. Om det inte går att beräkna procent för vissa typer, ange Ja eller Nej.
- Nyheter/information från/om hemlandet?
 - Nyheter/information från/om Sverige i allmänhet?
 - Nyheter från övriga världen?
 - Information om minoritetsgruppens/grupperns **situation** i Sverige? (till exempel information om utbildningsmöjligheter, om arbetslöshet och så vidare)
 - Är denna information om minoritetsgruppens situation i Sverige **lokal** (till exempel endast för Stockholmsområdet) eller täcker informationen **hela Sverige**?
 - Information om minoritetsgruppens **aktiviteter i hela Sverige**? (till exempel notiser om fester, möten, konserter, och så vidare)
 - Information om minoritetsgruppens **aktiviteter i den ort/län där e-tidningen/ portalen finns**?
 - Information från svenska institutioner på minoritetsgruppens språk? (till exempel information om valet eller pensionssystemet som översatts till e-tidningens/portalens språk)
 - Kultur, litteratur, konst, politik, ekonomi, sport, debatt?
 - Annat? Vad?

Ekonomiska och andra produktionsförutsättningar

21. Får e-tidningen/portalen något bidrag?
22. Från vem? (till exempel från staten, landsting, kommun, Integrationsverket, studieförbund, andra institutioner). Ange vilka.
23. Hur stort är bidraget/bidragen?
24. Andra former av stöd? (till exempel att någon institution/organisation lånar er lokaler, eller ger er tillgång till datorer och/eller övrig utrustning, utbildning av något slag?). Ange vad.
25. Finansiering genom annonser? Hur stor del av budgeten utgör det?
26. Har e-tidningen/portalen anställda? Hur många på heltid?
Hur många på deltid?

Ett hjärtligt tack för hjälpen!

Minoritetsmedier och minoritetsmediepolitik i Sverige – en kartläggning

Sverige är idag ett mångkulturellt samhälle och en betydande del av befolkningen består av människor med utländsk bakgrund. Ur ett krishanteringsperspektiv framstår därför den här delen av befolkningen som en viktig målgrupp för dagens beslutfattare och för medie företagen.

Massmedierna har en nyckelroll i det demokratiska samhället och i det offentliga samtalet. De flesta medier i Sverige produceras på svenska av svenskar. Det finns även många nationella medier som främst vänder sig till etniska minoriteter på deras respektive hemspråk. Mediernas viktiga roll som källa till och förmedlare av kunskap, som kanaler för debatt och dialog och som spridare av värderingar och opinioner är oomtvistad. Betydelsen av information och kommunikation, speciellt vid samhällsstörningar, kan inte nog betonas. Ur ett samhällsperspektiv är det därför viktigt att säkra mediernas roll som oberoende förmedlare av information i alla lägen.

Syftet med kartläggningen är att öka kunskapen om Sveriges minoritetsmedier och lyfta fram dessa som viktiga informationskanaler under olika typer av kriser i samhället.

Författare är fil dr Leonor Camauër, lektor i medie- och kommunikationsvetenskap vid universitetet i Örebro.

SPFs skriftserie 2005:1 – Till studien hör även en katalog